

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การสืบค้นและจัดการมรดกทาง
วัฒนธรรมเมืองพะเยาเพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืน
อย่างสร้างสรรค์”

โดย ดร.ประกอบศิริ ภัคดีพิณิจ และคณะ

เมษายน 2556

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การสืบค้นและจัดการมรดกทาง วัฒนธรรมเมืองพะเยาเพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืน อย่างสร้างสรรค์”

โดย

ดร.ประกอบศิริ ภักดีพินิจ

อาจารย์อัมเรศ เทพมา

อาจารย์จรรวรณ์ ไปษยานนท์

ดร.อดิศร เรือลม

นายพิศาล แก้วอยู่

นางสาวปานณนาถ บัวเงิน

นางสาววิมลรัตน์ บุตรดาชัย

มหาวิทยาลัยพะเยา

มหาวิทยาลัยพะเยา

มหาวิทยาลัยพะเยา

สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองพะเยา

ผู้ช่วยนักวิจัย

ผู้ช่วยนักวิจัย

ผู้ช่วยนักวิจัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการการสืบค้นและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเมืองพะเยา เพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืนอย่างสร้างสรรค์

คณะผู้วิจัย

ดร. ประกอบศิริ ภักดีพินิจ	คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
นางจรรวรณ์ โปษยานนท์	คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
นายอัมเรศ เทพมา	คณะสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม มหาวิทยาลัยพะเยา
ดร. อติศร เรือลม	สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพะเยา

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

“เมืองพะเยา” เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่สำคัญของภาคเหนือเมืองหนึ่ง เดิมมีชื่อว่า ภูกาม ยาว หรือพยาว มีอายุกว่า 900 ปี ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 1638 โดยพ่อขุนศรีจอมธรรม กษัตริย์แห่งราชวงศ์ลัวะจักรราชหิรัญนครเงินยาง และเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพ่อขุนงำเมือง ในช่วงสมัยพ่อขุนงำเมืองอาณาจักรภูกามยาวมีความสำคัญในฐานะเครือญาติกับอาณาจักรล้านนาที่ให้ความช่วยเหลือพญามังราย รวมทั้งมีความสัมพันธ์อันดีกับพ่อขุนรามคำแหงแห่งอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งกษัตริย์ทั้งสามพระองค์ได้ร่วมมือกันสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 และเมืองเชียงใหม่ได้กลายเป็นศูนย์กลางแห่งอาณาจักรล้านนา

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 อาณาจักรภูกามยาวได้ถูกลดบทบาทเหลือแค่เมืองพะเยา แต่ยังคงปรากฏหลักฐานความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและเครือญาติกับเมืองเชียงใหม่และสุโขทัย การเปลี่ยนแปลงทางด้านการปกครองของเมืองพะเยาขึ้นอยู่กับอาณาจักรล้านนา ตั้งแต่สมัยพม่าเข้ามาปกครอง จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2437 รัชกาลที่ 5 ได้จัดระเบียบการปกครองใหม่เป็นเจ้าเมืองข้าหลวงและได้ตราพระราชบัญญัติมณฑลพายัพขึ้นโดยให้นครเชียงใหม่เป็นที่ตั้งมณฑลรวมหัวเมืองต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพ ในปี พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงระบบการ

ปกครองยุบตำแหน่งเจ้าผู้ครองนคร เมืองต่างๆ จึงมีฐานะเป็นอำเภอ จังหวัด ส่วนเมืองพะเยาเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย จนในปี พ.ศ.2520 จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดพะเยาจนถึงทุกวันนี้

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของจังหวัดพะเยายังคงให้เห็นร่องรอยทางมรดกวัฒนธรรมของพะเยา ที่ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัด ที่อยู่อาศัย ร่องรอยคูน้ำคันดินโบราณ ภาษาดินเผา พระพุทธรูปหินทราย ศิลาจารึก ซึ่งตัวอย่างของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่พบเช่น วัดศรีโคมคำซึ่งเป็นวัดประจำเมืองพะเยาที่ถูกสร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 20 ในสมัยของพระเจ้าเมืองตู่เจ้าผู้ครองพะเยา ประดิษฐานพระเจ้าตนหลวงซึ่งเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านนาที่ใหญ่ที่สุด วัดหลวงราชสันฐานสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นที่ศึกษาศิลปวิทยาการของพ่อขุนงำเมืองกษัตริย์แห่งภูพานยาวและพระสหายจากอาณาจักรใกล้เคียงคือ พ่อขุนเม็งรายแห่งเชียงใหม่ พ่อขุนรามแห่งแพร่สุโขทัย มีวิหารครึ่งปูนครึ่งไม้สร้างตามคติการสร้างวิหารแบบล้านนา มีจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องราวพุทธประวัติเขียนบนผนังส่วนที่เป็นไม้ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 22 ซึ่งพบเพียงแห่งเดียวในพะเยา วัดติโลกอารามเป็นวัดโบราณแห่งหนึ่งที่ยังคงอยู่ในกว๊านพะเยา จากการพบศิลาจารึก ทำให้ทราบว่าวัดติโลกอารามมีอายุประมาณได้มากกว่า 500 ปี สร้างในสมัยของพระเจ้าติโลกราช ราวพุทธศตวรรษที่ 20 กษัตริย์แห่งล้านนา วัดนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาก เนื่องจากเจ้าผู้ครองพะเยาตอนนั้นได้สร้างถวายเป็นเพื่อการเกิดพระเกียรติแด่พระเจ้าติโลกราช เป็นวัดที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างเมืองเชียงใหม่กับเมืองพะเยา ย่านชุมชนหนองระบุซึ่งในอดีตเป็นถนนเส้นหลักในการเดินทางเข้าสู่ตัวเมืองพะเยา เป็นย่านการค้าที่คึกคัก เป็นย่านรับซื้อพืชผลทางการเกษตร ปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นโรงสี เรือนแถวค้าขายแบบไม้ค้าขายจวบจนปัจจุบัน ชุมชนย่านถนนท่ากว๊านซึ่งแต่เดิมเป็นแหล่งทำการค้าขายที่เก่าแก่ที่สุดของพะเยา เรียกกันว่า บ้านท่า แต่เดิมก่อนที่กรมประมงจะทำการสร้างท่าบ่อน้ำชุมชนทั้งสองฝากของกว๊านพะเยาสามารถเดินทางไปมาติดต่อค้าขายกันได้โดยอาศัยคันดินและแอ่งที่ราบ เมื่อกรมประมงได้สร้างท่าบ่อน้ำแล้วจึงเกิดการเดินทางติดต่การค้าขายเส้นทางใหม่ คือทางเรือ ทำให้เกิดท่าเรือมากมายตามแนวชายฝั่งกว๊านบริเวณชุมชนบ้านท่าได้แก่ บริเวณกระซังปลาชุมชนประตูประสาธ บริเวณแยกถนนประสาธ ถนนชายกว๊านและบริเวณหน้าอนุสาวรีย์พ่อขุนงำเมือง ชุมชนบ้านท่านอกจากการค้าขายในชุมชนและเป็นตัวกลางผ่านสินค้าไปยังตลาดในตัวเมืองแล้ว แต่ต่อมาภายหลังเมื่อมีการตัดถนนรอบกว๊านแล้วทำให้การเดินทางสะดวกขึ้นบรรดาพ่อค้า ชาวบ้านสามารถเข้าถึง แหล่งค้าขายแห่งอื่นได้ง่ายขึ้นจึงทำให้การค้าขายบริเวณชุมชนท่ากว๊านซบเซาลงจนไม่เหลือร่องรอยย่านการค้าที่คึกคักในอดีต

ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการพัฒนาการของเมือง ส่วนใหญ่สามารถพบได้จากวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ เช่น การแกะสลักพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างพะเยา ที่ตกทอดมาสู่รุ่นปัจจุบันที่ยังดำเนินการสืบทอด และเกิดเป็นอาชีพที่ต่อเนื่องเกิดขึ้นคือการแกะสลักครกหิน ซึ่งส่งไปจำหน่ายที่อ่างศิลาแหล่งจำหน่ายครกหินขึ้นชื่อของประเทศไทย การตีมีดของชุมชนบ้านร่องไฮที่เกิดจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดลำปาง การประมงพื้นบ้านที่เริ่มต้นขึ้นเมื่อการก่อสร้างท่าบกกันน้ำแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2484 จนเกิดเป็นกวนพะเยา การทำปลาสามและการสานผักตบชวาที่มาพร้อมกับการกำเนิดของกวนพะเยาเช่นกัน

ถึงแม้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาจะยังคงปรากฏร่องรอยให้เห็น แต่ทั้งนี้ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในบางช่วงเวลาได้หายไปและในบางช่วงเวลาที่ได้ถูกกลืนหายไป รวมถึงการมีอยู่แต่กระจัดกระจายไม่มีเรื่องเล่าที่ทรงพลังพอที่จะทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยง จึงเป็นอุปสรรคอย่างมากที่คนในท้องถิ่นได้เรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองจะทำความเข้าใจ ศึกษา เรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

การทำแผนที่พัฒนาการทางวัฒนธรรมจะเป็นการช่วยยกระดับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เป็นความทรงจำร่วมกันของคนในสังคม เป็นการร่วมกันร่างประวัติศาสตร์ความทรงจำร่วมกันในระดับหนึ่ง ตลอดจนช่วยกันระบุให้คุณค่าสิ่งที่เป็นมรดกของคนพะเยา การสร้างแผนที่พัฒนาการทางวัฒนธรรมจึงจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่แปลงข้อมูลนามธรรมไปสู่ข้อมูลที่เป็นรูปธรรมที่เห็นและจับต้องได้ โดยมีเป้าประสงค์ว่าจะทำให้ภาพเมืองเก่าพะเยาในจินตนาการได้เข้าไปทับซ้อนกับพื้นที่จริง ตลอดจนร้อยเรียงภาพมรดกที่คงเหลืออยู่และที่หายไปให้เข้ามาอยู่ด้วยกันได้อย่างเป็นเอกภาพขึ้นกว่าที่เป็นมา ผลลัพธ์ของการจัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมจะช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น อันถือได้ว่าเป็นบันไดขั้นแรกของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยท้องถิ่น อี ก ทั้งแผนที่พัฒนาการทางวัฒนธรรมจะใช้เป็นฐานข้อมูล ฐานความคิดต่อการพัฒนาเมืองในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อความยั่งยืนในอนาคตของผู้เป็นเจ้าของพื้นที่และมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นโดยตรง

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา
- 2) เพื่อจัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรม
ในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมือง
พะเยาอย่างยั่งยืน

3. แผนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนในการค้นหาข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้ได้แผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน กระบวนการวิจัยและพัฒนาประกอบไปด้วยขั้นตอนหลัก ดังนี้

- 1) สืบค้นและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเมืองพะเยา ทั้งในรูปแบบของเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ รายงานการศึกษา ภาพถ่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

- 2) การอบรม “นักสืบวัฒนธรรม” เพื่อการลงสำรวจพื้นที่จริงในชุมชนของตนเองโดย

กลุ่มที่ 1 เครือข่ายทางวัฒนธรรม “อาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรม” หรือ อ.ส.ม. ซึ่งมีส่วนอยู่ในทุกตำบล โดยอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร ทั้งนี้จังหวัดพะเยามีหน่วยงานที่รับผิดชอบเครือข่ายคือ หอจดหมายเหตุจังหวัดพะเยา

กลุ่มที่ 2 โรงเรียนในพื้นที่ โดยรับสมัครนักเรียนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ

กลุ่มที่ 3 ประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมโครงการ

เมื่อได้สมาชิกตามเป้าหมายแล้วจึงดำเนินการอบรม “นักสืบวัฒนธรรม” เพื่อให้สมาชิกในโครงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรม และสำรวจพื้นที่จริงในชุมชนของตนเองกับนักวิจัยในโครงการ

- 3) สำรวจพื้นที่และสถานที่มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาร่วมกับชุมชนในกลุ่ม

กลุ่มที่ 1 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยในด้านประวัติศาสตร์ระดับชาติ ใช้วิธีการศึกษาและทบทวนจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบ

กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แต่การศึกษาครั้งนี้เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่น กำหนดช่วงสมัยประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ.2437 รัชกาลที่ 5 ได้จัดระเบียบการปกครองใหม่เป็นเจ้าเมืองข้าหลวงและได้ตราพระราชบัญญัติมณฑลพายัพขึ้นโดยให้นครเชียงใหม่เป็นที่ตั้งมณฑลรวมหัวเมืองต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพ ในปี พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองยุบตำแหน่งเจ้าผู้ครองนคร เมืองต่างๆ จึงมีฐานะเป็นอำเภอ จังหวัด ส่วนเมืองพะเยาเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย จนในปี พ.ศ.2520 จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดพะเยาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งช่วงสมัยนี้เหตุเหตุการณ์ที่สำคัญคือ ใน พ.ศ. 2445 เกิดกบฏเงี้ยวยกกำลังเข้าปล้นหัวเมืองฝ่ายเหนือ เมืองลำปาง เมืองแพร่ เมืองสอง รวมทั้งเมืองพะเยา เกิดระส่ำระสายกันอยู่พักหนึ่ง แม้จะดำเนินการปราบปรามกบฏเงี้ยวเหล่านั้นได้เสร็จสิ้นลงแล้ว แต่ชาวเมืองทั้งหลายต่างตกอยู่ในความหวาดกลัวพากันรื้อเอาอิฐจากวัดต่างๆ ที่อยู่รอบๆ เมืองพะเยามาก่อซ่อมแซมกำแพงเมืองที่อยู่ในสภาพปรักหักพังทำให้ศิลปะสถาปัตยกรรมพะเยาที่เคยรุ่งเรืองอย่างมาก ได้ถูกทำลายลงอย่างมากในช่วงเวลานั้น และทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายของประชากรมาตั้งถิ่นฐานในเมืองพะเยา เช่น กลุ่มที่โยกย้ายมาจากลำปางมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านร่องไฮ กลุ่มเงี้ยวที่อพยพมาอยู่บริเวณชุมชนแม่ต้า เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมทั้งทางด้านศาสนา ที่อยู่อาศัย ที่ปรากฏให้เห็นร่องรอยทางมรดกวัฒนธรรมในอดีต ใช้กระบวนการศึกษาผ่านการทำงานร่วมกับกลุ่มนักสืบวัฒนธรรม การทำงานร่วมกับคนในชุมชนในกิจกรรมภาพเก่าเล่าอดีต การสัมภาษณ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ ร่วมกับการถ่ายภาพ (Photography) การรังวัด (Measure Work) จากกล้องสำรวจทางวิศวกรรม และการเขียนแบบ (Architecture Drawing) เพื่อจำลองรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่คงอยู่ เพื่อนำไปสู่การจำแนกลักษณะศิลปะ

กลุ่มที่ 3 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิต ประเพณี และอาชีพที่ปรากฏให้เห็นร่องรอยทางมรดกวัฒนธรรมในอดีต เช่น อาชีพการทำปลาสามและประมงพื้นบ้านซึ่งมาพร้อมกับการมีกว๊านพะเยา การตีมีดของบ้านร่องไฮที่มาพร้อมกับการอพยพของคนลำปางที่มาหาที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ในพะเยา อาชีพการแกะสลักหินซึ่งมีแรงบันดาลใจมาจากมรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างเมืองพะเยา เป็นต้น กระบวนการศึกษาผ่านการทำงานร่วมกับกลุ่มนักสืบวัฒนธรรม และผ่านการทำงานร่วมกับคนในชุมชนในกิจกรรมภาพเก่าเล่าอดีต การสัมภาษณ์ รวมถึงการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4) จัดกิจกรรม “ภาพ: เล่าเรื่องเมืองพะเยา” เพื่อรวบรวมข้อมูลศิลปวัฒนธรรม ประเพณีจากในปัจจุบันเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนทั่วไป ได้ส่งภาพถ่ายที่ถ่ายในปัจจุบันมีสถานที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยาเข้าประกวด โดยมีเนื้อหาครอบคลุมมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา เช่น การแต่งกาย ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อ การเกิด การตาย สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต เป็นต้น โดยผู้ส่งภาพเข้าประกวดต้องเป็นเจ้าของภาพ และสามารถอธิบายความจากภาพได้ ซึ่งนักวิจัยจะได้ข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากภาพเหล่านี้ด้วย และผลงานที่ส่งเข้าประกวดจะใช้เป็นฐานข้อมูลมรดกวัฒนธรรมต่อไป ทั้งนี้เป็นการกระตุ้นให้เกิดการรับรู้คุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่คงเหลืออยู่ในเมืองพะเยา

5) จัดเวทีชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา รวมถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งที่มาของข้อมูลและความถูกต้องของข้อมูล โดยเป็นการคืนข้อมูลให้กับชุมชนเป็นระยะเพื่อให้การตรวจสอบแต่ละครั้งมีคำตอบที่ชัดเจน

6) จัดการประชุมกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิภายในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม เพื่อตรวจสอบข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยากับผู้ทรงคุณวุฒิภายในท้องถิ่นเป็นระยะ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีแหล่งที่มาและความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุด

7) สร้างเครือข่าย “วัฒนธรรมเมืองพะเยา” โดยอาศัยความร่วมมือของกลุ่มสมาชิกที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการ เช่น กลุ่มนักสืบวัฒนธรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

8) จัดกิจกรรม “ขั้วตึกบ่อเมืองพะเยา” เพื่อเป็นการขยายผลการรับรู้คุณค่าด้านต่างๆ ของเมืองพะเยา โดยรับสมัครผู้ที่สนใจทั่วไปให้ร่วมเก็บจักรยานเพื่อเรียนรู้แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

9) จัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา โดยใช้ข้อมูลจากโครงการเรียงเรียงแสดงให้เห็นพัฒนาการทางมรดกวัฒนธรรม

10) จัดทำแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืนและสร้างสรรค์

11) การประชาสัมพันธ์เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและขยายผลไปสู่ประชาคมกลุ่มอื่นๆ

4. ขอบเขตพื้นที่

อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังสิ้นสุดโครงการ

5.1 ผลลัพธ์ด้านการวิจัย

1) ได้ฐานข้อมูลมรดกวัฒนธรรมที่สามารถนำไปอ้างอิงหรือประยุกต์ใช้ในงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ได้แผนที่พัฒนาการมรดกวัฒนธรรมของเมืองพะเยาที่สามารถนำไปเป็นฐานข้อมูลและพัฒนางานที่เกี่ยวข้องต่อไป

3) ได้แนวทางการพัฒนาเมืองบนฐานวัฒนธรรม ในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยวและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างสร้างสรรค์

5.2 ผลลัพธ์ด้านการพัฒนา

1) ได้เครือข่ายวัฒนธรรมในการดำเนินงานด้านการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

2) เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการตรวจสอบ เฝ้าระวังการพัฒนาที่ไม่เหมาะสมและตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้ลดคุณค่าความสำคัญของพื้นที่

3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น ในกระบวนการวางแผนและบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของตน

4) การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ คุณค่าความสำคัญของพื้นที่เพื่อสร้างการรับรู้สาธารณะ อันจะนำไปสู่ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์และพัฒนาต่อไปในอนาคต

5) เป็นองค์ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยพะเยา เช่น วิชาพะเยาศึกษา วิชามรดกและอารยธรรมไทย วิชาสถาปัตยกรรมไทย วิชาการอนุรักษ์กับการท่องเที่ยว วิชาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น

6. ผลการศึกษา

6.1. การศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา เพื่อจัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาและเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมืองการท่องเที่ยวและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนในการค้นหาข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้ได้แผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะ

นำไปสู่แนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน ซึ่งผลการดำเนินงานวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมด้าน

ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองพะเยา

จากการศึกษาพบว่า ทางด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองพะเยา หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเภทตำนานและพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับสร้างเมืองพะเยา หลักฐานทางด้านโบราณคดี หลักฐานทางโบราณคดี ประเภทโบราณวัตถุ และเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่ อ. เมืองพะเยา ระหว่างปี พ.ศ. 2330 – 2553 พบว่าหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลของการตั้งถิ่นฐานของเมืองพะเยา มีความเป็นมาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 นั้นเป็นช่วงเวลาที่ยังไม่มีมีการจดบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร จึงจำเป็นต้องใช้หลักฐานประเภท ตำนาน นิทานปรัมปราเรื่องเล่าและหลักฐานทางด้านโบราณคดีทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุและในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ในเมืองพะเยาพบจารึกหินทรายจำนวนมาก จารึกด้วยอักษรฝักขาม เนื้อหาของจารึกเกี่ยวข้องกับเมืองพะเยาภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนา และความสัมพันธ์กับอาณาจักรสุโขทัย รวมทั้งเรื่องราวของพระพุทธศาสนาในเมืองพะเยา

สำหรับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเภทตำนานและพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับสร้างเมืองพะเยา หาก กล่าวถึง ขุนลาวเงิน หรือลาวเงินสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์ลวจังกราชขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 17 มีโอรสสององค์ คือ ขุนชิน และขุนจอมธรรมต่อมาได้ให้ขุนชิน ครองเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนสืบต่อจากพระองค์ แล้วได้มอบสมบัติและไพร่พลส่วนหนึ่งให้กับขุนจอมธรรม เพื่อไปสร้างเมืองขึ้นใหม่ขุนจอมธรรมได้นำไพร่พลลงมาทางใต้จนถึงบริเวณปลายดอยด้วน หรือดอยชมพู ริมฝั่งแม่น้ำสายตา หรือแม่น้ำอิงในปัจจุบัน ได้พบเมืองร้างแห่งหนึ่งมีร่องรอยคูน้ำคันดินรอบเมือง รูปสัณฐานคล้ายผลน้ำเต้าทางทิศเหนือเป็นเนินสูงทางทิศใต้และทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ลาดต่ำลงมา ทิศตะวันตกมีหนองน้ำขนาดใหญ่ และมีหนองน้ำทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยสันฐานของเมืองมีลักษณะขั้วมกลตามนามเมืองว่า สี่หาราช ขุนจอมธรรมจึงสั่งให้ไพร่พลหักร้างทางพบริเวณนั้นและสร้างเมืองใหม่ขึ้นโดยตั้งชื่อว่า เมืองภูกามยาว ประมาณปี พ.ศ. 1639 ต่อมาน่าจะเรียกว่า เมืองพยาว

จากการศึกษาหลักฐานประเภทจารึก พบศิลาจารึกที่สามารถยืนยันว่ามีเมืองพะเยาอยู่จริง ตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 19 หลักฐานชิ้นสำคัญ ได้แก่ จารึกสมัยสุโขทัย หลักที่ 2 (วัดศรีชุม) จารึกขึ้นเมื่อ พ.ศ.1885 – 1910 โดยปรากฏนามของ สมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี ศรีรัตน

ลังกาที่ปมหลาสามี่ หลานของพ่อขุนศรีนาวนำถม กษัตริย์ที่ปกครองเมืองศรีสัชนาลัย – สุโขทัย จารึก
 พญาจำเมืองและพญาร่วง จารึกด้วยอักษรไทยฝักขามทำจากหินทรายสีแดงปัจจุบันอยู่ที่วัดลี อ.
 เมือง จ.พะเยา เนื้อหาในจารึกชำรุดไม่สามารถระบุได้ว่ากล่าวถึงเรื่องใดมีเพียงนามของ "ลาวจำเมือง"
 และ"พระยาร่วง" ถือเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่สามารถอ้างอิงถึงเหตุการณ์ที่สามกษัตริย์มาพบกันที่เมือง
 พะเยาบริเวณลุ่มแม่น้ำอิงและสามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่ามีเมืองพะเยาอยู่แล้วและมี
 ความสัมพันธ์กับเมืองอื่นๆ อย่างเช่นเมืองเชียงแสนและเมืองสุโขทัยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 เป็น
 ต้นมา และจารึกวัดเชียงมั่น กล่าวถึง ประวัติการก่อสร้างวัดเชียงมั่น ตั้งแต่ พ.ศ. 1839 จนถึง พ.ศ.
 2124 จารึกหลักนี้ แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของพระสหายทั้งสาม และการเป็นพันธมิตรของ
 เมืองเชียงใหม่ สำหรับจารึกที่พบในเมืองพะเยาที่เก่าแก่ที่สุด พบว่าจารึกในปี พ.ศ.1954 ได้แก่
 จารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย (ลพ.9) จารึกเจ้าสีห่มื่นกระทำพระ (พย.44)จารึกเจ้าห่มเฒ่าเป็นเจ้าสี
 ห่มื่นเมืองพยาว (พย.47) จารึกวัดห้วยนาค (พย.52) เนื้อหาของจารึกกลุ่มนี้จะกล่าวถึงพญาสามฝั่ง
 แกนให้อาว์เฒ่ามาเป็นเจ้าสีห่มื่นเมืองพะเยาและได้สร้างวัดและพระเป็นพุทธบูชาไว้ในเมืองพะเยา
 เมืองพะเยาปรากฏอย่างเด่นชัดอีกครั้งในสมัยของพระเจ้าติโลกราชโอรสของพญาสามฝั่งแกน เป็น
 กษัตริย์ครองเมืองเชียงใหม่ในระหว่าง ปีพ.ศ.1985 – 2030 เป็นช่วงที่อาณาจักรล้านนาเจริญสูงสุด
 เนื่องจากพระเจ้าติโลกราชสามารถยึดเมืองแพร่และเมืองน่านได้ทั้งสองเมือง

จากการสืบค้นหลักฐานทางโบราณคดี ประเภทโบราณวัตถุ (โบราณวัตถุในช่วงก่อนพุทธ
 ศตวรรษที่ 19) ได้พบ เครื่องมือหิน ที่กระจัดกระจายตามชุมชนโบราณ ในบริเวณแอ่งที่ราบ
 เชียงราย พะเยาในบริเวณเมืองพะเยาพบบริเวณม่อนผาเกียงเป็นเทือกเขาหินทรายเดี่ยว และเป็น
 ส่วนหนึ่งของดอยต่วนหรือดอยขมภู อยู่ทางทิศเหนือของตัวเมืองพะเยา และพบหินตั้ง ในเมือง
 พะเยา ได้มีการนำก้อนหินขนาดใหญ่มาตั้ง เพื่อกำหนดเขตสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อประกอบพิธีกรรม
 แสดงถึงความเชื่อในเขตลุ่มแม่น้ำอิงก่อนที่จะมีการนับถือพุทธศาสนา

จากการศึกษาและสำรวจเมืองโบราณของ ได้ค้นพบเมืองโบราณในเขตจังหวัดพะเยาจำนวน
 22 แห่งอยู่ตามอำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน อำเภอแม่ใจ
 อำเภอปง และอำเภอเชียงคำ)ซึ่งพบร่องรอยของเมืองโบราณและแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ
 ดังต่อไปนี้ 1) เวียงท่าวังทอง หรือ เวียงโบราณบ้านประตูชัย หรือเวียงน้ำเต้า พบร่องรอยคูน้ำคัน
 ดินล้อมรอบเมืองโบราณผังเมืองมีลักษณะคล้ายผลน้ำเต้า พบวัดลี และซากโบราณสถานบริเวณ
 ภายในและภายนอกกำแพงเมือง พบประติมากรรมหินทรายจำนวนมากทั้งพระพุทธรูปชิ้นส่วน
 พระพุทธรูป 2) เวียงปูลาม พบหลักฐานชิ้นสำคัญ คือ ศิลাজารึกที่กล่าวถึงชื่อ วัดอารามปาน้อย พบ
 พระพุทธรูปหินทราย ชิ้นส่วนของพระพุทธรูป ส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม 3) เวียงหนองหวี
 พบเศษภาชนะดินเผา และเครื่องเคลือบ จากแหล่งเตาเผาเหนือ สันนิษฐานว่า เวียงหนองหวีและ

เวียงปูลาม เป็นเวียงที่ร่วมสมัยกัน 4) เวียงพระธาตุจอมทอง พบหลักฐานชั้นสำคัญคือเครื่องเคลือบจากแหล่งเตาภาคเหนือพระพุทธรูป ชิ้นส่วน พระพุทธรูปและประติมากรรมที่ทำจากหินทราย ตามแบบศิลปะสกุลช่างพะเยา 6) เวียงบัวหรือเวียงกำ พบเศษภาชนะดินเผาแบบเคลือบและไม่เคลือบ พบว่าเวียงโบราณนี้น่าจะเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยแหล่งใหญ่ของเมืองพะเยา 7) เวียงฮาง หรือเวียงห้าว พบมีส่วนของวิหาร และเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม พบเศษภาชนะดินแบบเคลือบและไม่เคลือบ และพบชิ้นส่วนของพระพุทธรูปหินทราย สกุลช่างพะเยา 8) เวียงแก พบซากโบราณสถานแต่ไม่สามารถศึกษารูปแบบได้ พบเศษภาชนะดินเผาแบบเคลือบและไม่เคลือบ เครื่องถ้วยจีนราชวงศ์หมิง (หมิง) และราชวงศ์เซ็ง (ชิง) 9) เวียงงุ่น สันนิษฐานว่า เวียงงุ่นน่าจะเป็นเวียงรุ่นเดียวกับเวียงแก 10) เวียงลอ พบซากโบราณสถาน และเนินดินมากกว่า 100 แห่ง ทำ เป็นเมืองขนาดใหญ่ พบเจดีย์ที่วัดศรีปิงเมือง นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนของฐานพระพุทธรูปขนาดเล็ก โดยเฉพาะส่วนฐานมีจารึกด้วยอักษรไทยล้านนา เนื้อหาในจารึกกล่าวถึงการอุทิศถวายบิราร ข้าทาส ชื่อผู้อุทิศและจารึกชื่อดีดพระพุทธรเจ้าในแต่ละพระองค์ 11) แหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยม่อนอม สันนิษฐานว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยที่สำคัญของเมืองพะเยา จากการสำรวจพบเนินดินที่น่าจะเป็นเตาเผา แต่ไม่ปรากฏร่องรอยของเตาเผาเครื่องถ้วย 12) แหล่งตัดหินทรายม่อนนาเกียง พบบริเวณที่มีร่องรอยการตัดหิน สันนิษฐานว่า น่าจะนำหินมาแกะสลักเป็นพระพุทธรูป และประติมากรรมหินทราย สกุลช่างพะเยา หลักฐานที่สำคัญ คือ จารึกอักษรไทยล้านนา ผสมกับอักษรสมัยสุโขทัย

2) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมในเขตอำเภอเมือง

พะเยา

ได้มีการดำเนินการศึกษา ส่วนอาคารพักอาศัยและส่วนอาคารศาสนา โดยการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา ได้ดำเนินการสำรวจทั้ง 2 ด้าน ดังนี้

2.2.1) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นที่ประเภทเรือนพักอาศัย

พื้นที่

งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ครอบคลุมการศึกษาในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ทั้งหมด 842.08 ตร.กม. จำนวน 172 หมู่บ้าน ทั้งหมด 15 ตำบล ดังนี้ ตำบลเวียง ตำบลแม่ต้า ตำบลแม่ณาเรื่อ ตำบลบ้านต๋อน ตำบลบ้านต้า ตำบลบ้านต๋อม ตำบลแม่ปืม ตำบลแม่กา ตำบลบ้านใหม่ตำบลจำปาหวาย ตำบลท่าวังทอง ตำบลแม่ใส ตำบลบ้านสาข ตำบลท่าจำปี ตำบลสันป่าม่วง ซึ่งการศึกษาจากการสำรวจพบว่า เรือนพื้นถิ่นในเขตเมืองที่ยังคงอยู่สภาพที่มีการใช้งานปกติและยัง

สามารถเข้าไปดำเนินศึกษาวิจัยนั้นพบว่า อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ อ.เมือง จ.พะเยา ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวพบเรือนพื้นถิ่นที่มีอายุการก่อสร้างตั้งแต่ 40 – 60 ปี พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 15 หลัง ที่หลงเหลืออยู่ในสภาพที่มีการใช้งานและปล่อยรกร้างในบางหลัง และจากการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลงานอาคารพักอาศัย หมู่บ้านแม่นาเรือ ได้สัมภาษณ์ข้อมูลพบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมืองและพบว่ามีบรรพบุรุษที่มีอายุมากกว่า 2 ชั่วอายุคนมากกว่า 100 ปี มีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเหมือนกลุ่มคนล้านนา ในชุมชนมีอาชีพหลักคือการทำอาชีพเกษตรกรรม และงานช่างในการแปรรูปไม้เป็นเครื่องใช้ ของตกแต่งและรวมถึงการทำพาหนะสำหรับขนส่งในอดีต เช่น การทำ “ล้อจัว” หรือ “ล้อควาย” หรือในภาษาไทยกลางเรียกว่าเกวียน มีการกลึงแกะสลักดุมหัวล้อเกวียน การกลึงเต้าไม้ลูกกรงสำหรับระเบียง เป็นต้น และจากการสืบค้นด้วยวิธีการสัมภาษณ์ภูมิโนเวศน์ ภูมิลักษณะ ทางวัฒนธรรม กับความสัมพันธ์กับผังของชุมชน พบว่าเริ่มแรกของการสร้างหมู่บ้านมีเพียง 3-4 หลัง และมีชุมชนเริ่มแรกเพียง 2-3 ชุมชนเท่านั้น และด้านคติและความเชื่อ องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น ในหมู่บ้านแม่นาเรือ มีการอาศัยและเกื้อกูลกันอยู่กับธรรมชาติแวดล้อม การสร้างบ้านในอดีตมีองค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นรุ่นต่อรุ่น โดยการเขียนถ่ายทอดลงบน “พิบสา” หรืออุปกรณ์สำหรับจดบันทึก ทำมาจากกระดาษสา นำมาเรียงหัวท้ายและตัดให้เท่ากัน ความรู้ด้านการตั้งบ้านเรือนได้มีการบันทึกไว้ อาทิ เช่น การเลือกทำเล ที่ตั้งบ้าน การกำหนดขนาดบ้านให้เป็นมงคลโดยใช้จำนวนของเสาเป็นตัวกำหนด การเลือกชนิดของไม้ที่นำมาปลูกบ้าน วันมงคลที่ควรทำการลงเสาเอกบ้าน วันฉลองทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และองค์ความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการปลูกบ้าน เป็นต้น ทางด้านความเชื่อและประเพณี มีผลเชื่อมโยงต่อแนวคิดและส่งผลต่อการกำหนดทั้งที่ตั้ง ขนาดและสัดส่วนของเรือนพักอาศัย ทางด้านเอกลักษณ์และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนพื้นถิ่น ในพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ เรือนวาน หรือ “เฮือนวาน” มีวิธีการก่อสร้าง และใช้แรงงานการก่อสร้างโดยอาศัยเครือญาติและเจ้าของบ้านเป็นแรงงานที่ช่วยเหลือในการก่อสร้าง โดยอาศัยไหว้วาน หรือ การลงแขกขอแรงกันสลับสับเปลี่ยนกันก่อสร้างไปตามบ้านต่างๆ จนเป็นเหตุผลที่มาของการเรียกชื่อ “เฮือนวาน” นับแต่อดีตเป็นต้นมา ปัจจุบันได้ถูกทำการรื้อถอนไปค่อนข้างมาก ยังเหลือพบเพียงไม่กี่หลัง ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ค่อนข้างเด่นชัด ทั้งทางด้าน รูปแบบ ขนาด และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของตัวเรือนที่ครบถ้วน

2.2.2) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมอาคารศาสนา

งานสถาปัตยกรรมอาคารศาสนา ครอบคลุมการศึกษาในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ครอบคลุมทั้งหมด 15 ตำบล ดังนี้ ตำบลเวียง ตำบลแม่ต๋ำ ตำบลแม่เนาเรื่อ ตำบลบ้านต๋อน ตำบลบ้านต้า ตำบลบ้านต๋อม ตำบลแม่ปืม ตำบลแม่กา ตำบลบ้านใหม่ตำบลจำป่าหวาย ตำบลท่าวังทอง ตำบลแม่ใส ตำบลบ้านสา ตำบลท่าจำปี ตำบลสันป่าม่วง จากการสำรวจงานสถาปัตยกรรมอาคารศาสนา พบว่ารูปแบบของหลังคาประกอบด้วย 9 รูปแบบ ส่วนอาคารทางศาสนาในด้านสีของอาคารทางศาสนา นิยมการใช้สีขาวเป็นสีพื้นและทำการตกแต่งด้วยการทาสีอื่น เช่น สีเหลือง สีแดง และสีทอง เป็นสีสำหรับทาสีประกอบของอาคารเช่นตำแหน่งเสา ชุ่มประตู่ ชุ่มหน้าต่าง ในส่วนของบริเวณเชิงชายของหลังคานิยมใช้สีแดงเข้ม และสีแดงสดเป็นสีสำหรับเก็บพบรูปแบบของหน้าบรรณซึ่งปรากฏรูปแบบในหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ลดทอนส่วนใหญ่สามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ซึ่ง ประกอบด้วย หน้าบรรณลดทอนลายพันธุ์พฤกษา หน้าบรรณแบบตกแต่งลายเครือเถา หน้าบรรณแบบตกแต่งลายด้วยเทพพนม หน้าบรรณแบบตกแต่งลายเครือเถาและรูปปั้นพระพุทธรเจ้า หน้าบรรณแบบตกแต่งด้วยลายเครือเถาและรูปธรรมจักร ส่วนรูปแบบของส่วนตกแต่งทางสถาปัตยกรรมประเภทคันทวยพระวิหาร จากการสืบค้นพบว่า มีลักษณะอยู่สองประเภท ประกอบด้วย คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบวัดมาตรฐานภาคกลาง และคันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองภาคเหนือสำหรับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา ประเภท องค์ประกอบทางศิลปกรรม ประเภทงานประดับและตกแต่งด้วยลดทอนและกระจกสี และงานปูนปั้น พบว่ามีวัดในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพะเยามีการประดับและตกแต่งชุมประตู่หน้าต่าง ด้วยงานปูนปั้นและกระจกสี ซึ่งรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชุมประตู่และหน้าต่างสามารถจำแนกได้เป็นสองรูปแบบ คือรูปแบบชุมประตู่แบบเรือนยอดแบบปราสาทและรูปแบบชุมประตู่แบบพื้นเมืองภาคเหนือ

3) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาประเพณี และอาชีพของอำเภอเมืองพะเยา

จากการศึกษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาประเพณี และอาชีพของอำเภอเมืองพะเยา ได้สำรวจและศึกษาในพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จำแนกเป็นจำนวนองค์ความรู้ทั้งหมดได้ 73 องค์ความรู้ จากจำนวนผู้รู้ 274 คน ได้พบลักษณะจำเพาะของภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับประเภทภูมิปัญญาในพื้นที่ ๆ ที่สำรวจได้ คือ ด้านเกษตรพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย เกษตรกรรมพื้นบ้าน การปลูสดั้วบ้าน พันธุกรรมพืชท้องถิ่น สุขอนามัยสัตว์ที่ใช้ประโยชน์ การดูแล

รักษาพืชเพาะปลูก ด้านสุขอนามัย ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย อาหารพื้นบ้าน ยาพื้นบ้าน พิธีกรรมพื้นบ้าน กายภาพบำบัดพื้นบ้าน ด้านสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย เครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องใช้ในครัวเรือน ศิลปะ หัตถกรรม เครื่องนุ่งห่ม ด้านการจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย การรักษาจารีตประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ การปลูกฝัง/ส่งเสริมความสามัคคี การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับตัวกับสภาวะอากาศ การจัดการทัศนียภาพ การจัดการที่อยู่อาศัย

จากข้อมูลเบื้องต้น สามารถบ่งบอกได้ว่า ประเภทสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน มีจำนวนปราชญ์พื้นบ้านมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 171 คน รองลงมาคือ ประเภทสุขอนามัย มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 52 คน ประเภทการจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 38 คน ประเภทเกษตรพื้นบ้าน มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 9 คนจำนวนปราชญ์ที่น้อยที่สุดคือ ประเภทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 274 คน

6.2 การจัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

จากการศึกษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และภูมิปัญญา อาชีพ ทำให้ได้เห็นตำแหน่งของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมกระจายอยู่ในพื้นที่โดยรอบของอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา ทั้งพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ทำให้เห็นพัฒนาการของเมืองพะเยา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2330 - 2553 แหล่งมรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพื้นถิ่น จำนวน 15 หลัง อาคารทางศาสนา จำนวน 97 แห่ง และตำแหน่งปราชญ์ผู้รู้ด้านภูมิปัญญาและอาชีพ จำนวน 274 คน

6.3 แนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม สามารถสร้างแนวทางการพัฒนาได้ คือ

1) แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ ควรส่งเสริมและสร้าง

ความตระหนักให้เล็งเห็นถึงความสำคัญ คุณค่าของประวัติศาสตร์ของเมืองพะเยา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและความภาคภูมิใจ รวมถึงการจัดงานประเพณี จัดกิจกรรมเพื่อเกิดการตระหนักและอนุรักษ์อย่างยั่งยืน รวมถึง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการบริการ

2) แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม จากปัญหาที่พบควรมีแนวทางในด้านการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น เช่น การสืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักวิธีการสร้างบ้านและประเพณีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว วัฒนธรรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันในการเข้ามาร่วมวางแผนกับชุมชนในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์เอื้อนชวนอย่างจริงจัง ซึ่งจะนำไปสู่ความมีเอกลักษณ์และแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวต่อไป สำหรับแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทมรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา ควรให้คนรุ่นหลังได้รู้คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัดแบบดั้งเดิม ซึ่งทำให้เกิดการเห็นคุณค่าและความสำคัญ และการให้ความรู้และชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญของอาคารทางศาสนา รวมถึงการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดูแลรักษา

3) แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี

และอาชีพ

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพสามารถทำได้ในแนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ คือ

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้ เช่น จัดการฝึกอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญา การนำผลิตภัณฑ์ที่ได้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดในการพัฒนาคุณภาพและออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปลักษณ์สวยงาม การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ การขอใบรับรองคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ การพัฒนา วิจัยสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและการสร้างเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อการท่องเที่ยว โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้ คือ การนำเอาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญามา

ถ่ายทอดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ การนำเอาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญามาถ่ายทอดเป็นกิจกรรมประจำปี หรือ ประเพณีทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีแนวทางในการจัดการ ดังนี้ ศึกษา วิจัยและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาที่มีส่วนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และถ่ายทอดองค์ความรู้นั้น ๆ ให้กับหน่วยงานหรือกลุ่มผู้ที่มีโอกาสใช้ภูมิปัญญาในลักษณะเดียวกันนี้ พร้อมจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนท้องถิ่น และฟื้นฟูองค์ความรู้โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อการศึกษาและอนุรักษ์ โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้ คือ ทำการศึกษาค้นคว้า และเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของในแต่ละท้องถิ่น จัดการฝึกอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในท้องถิ่น จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ให้กับคนในท้องถิ่น จัดกิจกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า แก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง

4) แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการวางผังเมือง

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการวางผังเมือง การพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการวางผังเมือง นั้นคือการพัฒนาสภาพทางกายภาพของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้น และการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การควบคุมอาคารสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อม และสภาพภูมิทัศน์ที่มีความสวยงาม สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ควบคุมกิจกรรมทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม และพื้นที่อื่นๆ ในแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน เนื่องจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินบางประเภทอาจจะไม่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ พัฒนาโครงข่ายคมนาคมเพื่อส่งเสริม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการสร้างแผนกลยุทธ์การพัฒนาพื้นที่

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวคิดในการวางแผนเพื่อการปฏิบัติงาน โดยแบ่งได้ดังนี้

1) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยามีอยู่มากมายหลายด้าน โดยมีผลการวิจัยที่มีผู้ให้ข้อเสนอแนะและมุมมองในด้านต่างๆ อย่างหลากหลายซึ่งหน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชนควรใช้ข้อมูลเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่ และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนการตัดสินใจในการดำเนินงานในโครงการต่างๆ

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการดำเนินงานในส่วนของการเผยแพร่ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่องและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

3) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่เมืองพะเยามีมรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์หลายด้าน เช่น การแกะสลักหิน การตีมีด การทำปลาสาม การสานผักตบชวา หมูบ้านเหื่อนวาน ฉะนั้นภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยว หรือแหล่งอาชีพอย่างต่อเนื่อง

4) การดำเนินงานของภาครัฐทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการกลางควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้าไปดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ของชุมชน เนื่องจากประชาชนในชุมชนเป็นผู้ที่ทราบความต้องการ ปัญหา และความสามารถของการของชุมชนมากที่สุด

5) ควรมีหน่วยงานกลางที่จะประสานงานให้โรงเรียนหรือหน่วยงานที่ต้องการเรียนรู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ รวมถึงทำหน้าที่หลักในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลความรู้ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

6) ควรมีหน่วยงานที่เข้าส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนไว้ เพื่อให้เกิดการรื้อฟื้นภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

7) ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดรายได้จากการต่อยอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม โดยอาจเกิดจากผลิตภัณฑ์หรือแรงงานชุมชน

8) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรบรรจุแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในแผนพัฒนาของตำบล เพื่อสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายสื่อความหมาย รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งข้อมูลความรู้และการท่องเที่ยวของตำบล

9) นักวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินงานกับชุมชน หลังจากเสร็จสิ้นโครงการ ประมาณ 1 – 2 ปี เพื่อเป็นที่ปรึกษาและหาแนวทางในการพัฒนาให้ต่อเนื่อง

10) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ควรพิจารณาให้การสนับสนุนด้านวิชาการโดยการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดประชุมและการจัดอบรม สำหรับประเด็นเทคนิควิชาการที่ควรมีการดำเนินการถ่ายทอดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีข้อเสนอแนะดังนี้

10.1) การจัดฝึกอบรมหลักสูตรการสื่อความหมายโดยบุคคล ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าเมื่อมีผู้ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยว เจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมยังไม่กล้าแสดงออกในการถ่ายทอดเรื่องราวและองค์ความรู้ของตนเองมากนัก และควรส่งเสริมให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือลูกหลานสามารถเล่าเรื่องราวของชุมชนตนเองได้

10.2) ถ่ายทอดวิธีการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนารูปแบบกิจกรรมในชุมชนได้

10.3) ถ่ายทอดวิธีการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ เช่น การอนุรักษ์และดูแลอาคารทางศาสนา การอนุรักษ์และดูแลบ้านเรือนवान การชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวิถีชีวิต

7.2 ข้อเสนอแนะต่องานวิจัยครั้งต่อไป

1) หลังจากเสร็จสิ้นโครงการวิจัยนี้แล้ว ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยในประเด็นต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมการตลาด การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะจุด การบริหารจัดการ เป็นต้น

2) ควรศึกษาในเรื่องความสามารถในการรองรับการพัฒนา รวมถึงข้อจำกัดของทรัพยากรในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนระบุขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อมและชุมชนในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยไม่กระทบระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน

3) ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมที่ควรจะเป็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ วิธีการที่จะสร้างการมีส่วนร่วม รวมถึงการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4) ควรศึกษาเรื่องของการวางแผนพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ แนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน

5) ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่สามารถจัดขึ้นได้โดยอาศัยพื้นฐานการประกอบอาชีพหรือวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้

6) ควรศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ ป้องกัน หรือสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งในด้านระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ได้ และสามารถรักษาไว้ให้กับอนุชนรุ่นหลังได้

7.3 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1) การสงวนรักษารูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ควรหาแนวทางที่เหมาะสมกับลักษณะสังคมวัฒนธรรมของชุมชน เพราะลักษณะวิถีชีวิต วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมในยุคนั้น ซึ่งการแซ่แข่งวัฒนธรรมอาจไม่ใช่วิธีที่ดีในการสงวนรักษา ทั้งนี้วิธีที่จะช่วยชะลอความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงได้อาจใช้วิธีการให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของรากเหง้าดั้งเดิมที่สามารถทำให้ชุมชนสามารถดำรงรักษาเอกลักษณ์เอาไว้ได้

2) ผู้ที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญา องค์ความรู้ ควรถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลาน หรือผู้ที่คาดว่าจะสืบทอดได้ เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาเหล่านั้นสูญหายไป

3) ควรมีการปลูกฝังให้เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาภายในท้องถิ่นของตน เพื่อให้เกิดความรู้และความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม

4) ควรมีการพัฒนาภูมิทัศน์ภายในชุมชนให้สวยงาม สะอาด พร้อมทั้งเตรียมต้อนรับผู้เยี่ยมชม

5) ควรมีการส่งข่าวประชาสัมพันธ์ไปยังภายนอกชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นขวัญกำลังใจต่อผู้ที่ตั้งใจทำงาน

6) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เหมาะสม ควรส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย หาเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของชุมชน หรือพัฒนารูปแบบเฉพาะตัวให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้าย รูปแบบสิ่งก่อสร้าง หรือสินค้าและบริการ เพื่อสร้างความแตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน

7) การจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จได้ควรจัดในรูปแบบของกิจกรรมชุมชน การบริหารงาน ต้องมีความโปร่งใส มีกฎเกณฑ์ ระเบียบที่เป็นที่ยอมรับและรับรู้กันโดยทั่ว สามารถตรวจสอบได้ มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารเป็นระยะเพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาด

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสืบค้นและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเมืองพะเยาเพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืนอย่างสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา 2) จัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน

ผลการศึกษาพบว่า ทางด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองพะเยาพบว่าหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลของการตั้งถิ่นฐานของเมืองพะเยา มีความเป็นมาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 นั้นเป็นช่วงเวลาที่ยังไม่มีมีการจดบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร จึงจำเป็นต้องใช้หลักฐานประเภท ตำนาน นิทานปรัมปราเรื่องเล่า ส่วนหลักฐานในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ในเมืองพะเยาพบจารึกหินทรายจำนวนมาก จารึกด้วยอักษรฝักขาม เนื้อหาของจารึกเกี่ยวข้องกับเมืองพะเยาภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนา และความสัมพันธ์กับอาณาจักรสุโขทัย รวมทั้งเรื่องราวของพระพุทธรูปในเมืองพะเยา

ในการศึกษาลักษณะทางการศึกษามรดกทางสถาปัตยกรรมด้านเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น พบจำนวน 15 หลัง มีอายุการก่อสร้างตั้งแต่ 40 – 60 ปี มีวิธีการการก่อสร้าง และใช้แรงงานการก่อสร้างโดยอาศัยเครือญาติและเจ้าของบ้านเป็นแรงงานที่ช่วยเหลือในการก่อสร้าง โดยอาศัยให้वान หรือ การลงแขกขอแรงกันสลับสลับเปลี่ยนกันก่อสร้างไปตามบ้านต่างๆ จนเป็นเหตุผลที่มาของการเรียกชื่อ “เฮือนวาน” ส่วนมรดกทางสถาปัตยกรรมด้านอาคารศาสนา พบว่ารูปแบบของหลังคาประกอบด้วย 9 รูปแบบ นิยมการใช้สีชาวเป็นสีพื้นและทำการตกแต่งด้วยการทาสีอื่น เช่น สีเหลือง สีแดง และสีทอง รูปแบบของหน้าบรรณแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย หน้าบรรณลาดลายพันธ์พฤษภา หน้าบรรณแบบตกแต่งลายเครือเถา หน้าบรรณแบบตกแต่งลายด้วยเทพพนม หน้าบรรณแบบตกแต่งลายเครือเถาและรูปปั้นพระพุทธรูป หน้าบรรณแบบตกแต่งด้วยลายเครือเถาและรูปธรรมจักร ส่วนรูปแบบของคันทวยพระวิหาร มีลักษณะอยู่ 2 กลุ่ม ประกอบด้วย คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบวัดมาตรฐานภาคกลาง และคันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองภาคเหนือ ลักษณะของซุ้มประตูและหน้าต่างมี 2 ลักษณะคือ ซุ้มประตูแบบเรือนยอดแบบปราสาทและรูปแบบซุ้มประตูแบบพื้นเมืองภาคเหนือ มีการประดับและตกแต่งซุ้มประตูหน้าต่าง ด้วยงานปูนปั้นและกระจกสี

การศึกษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาประเพณี และอาชีพของอำเภอเมืองพะเยา จำแนกเป็นจำนวนองค์ความรู้ทั้งหมดได้ 73 องค์ความรู้ จากจำนวนผู้รู้ 274 คน ได้พบ

ลักษณะจำเพาะของภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับประเภทภูมิปัญญาในพื้นที่ ๆ ที่สำรวจได้ คือ 1) ด้านเกษตรพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย เกษตรกรรมพื้นบ้าน การปศุสัตว์บ้าน พันธุกรรมพืชท้องถิ่น สุขอนามัยสัตว์ที่ใช้ประโยชน์ การดูแลรักษาพืชเพาะปลูก 2) ด้านสุขอนามัย ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย อาหารพื้นบ้าน ยาพื้นบ้าน พิธีกรรมพื้นบ้าน กายภาพบำบัดพื้นบ้าน 3) ด้านสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย เครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องใช้ในครัวเรือน ศิลปะ หัตถกรรม เครื่องนุ่งห่ม 4) ด้านการจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย การรักษาจารีตประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ การปลูกฝัง/ส่งเสริมความสามัคคี และ 5) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับตัวกับสภาวะอากาศ การจัดการทัศนียภาพ การจัดการที่อยู่อาศัย

ด้านแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน พบว่า 1) การพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ ควรส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้เล็งเห็นถึงความสำคัญ คุณค่าของประวัติศาสตร์ของเมืองพะเยา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและความภาคภูมิใจ รวมถึงการจัดงานประเพณี จัดกิจกรรมเพื่อเกิดการตระหนักและอนุรักษ์อย่างยั่งยืน รวมถึง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการบริการ 2) การพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม พบว่าด้านสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น ควรสืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักวิธีการสร้างบ้านและประเพณีที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว วัฒนธรรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันในการเข้าร่วมวางแผนกับชุมชนในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์เชื่อนวนอย่างจริงจัง ซึ่งจะนำไปสู่ความมีเอกลักษณ์และแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวต่อไป สำหรับแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา ควรให้คนรุ่นหลังได้รู้จักความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัดแบบดั้งเดิม ซึ่งทำให้เกิดการเห็นคุณค่าและความสำคัญ และการให้ความรู้และชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญของอาคารทางศาสนา รวมถึงการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดูแลรักษา 3) การพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ พบว่าควรเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้ การต่อยอดทางการท่องเที่ยว การนำองค์ความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และนำไปสู่การศึกษาและการอนุรักษ์

คำสำคัญ: มรดกทางวัฒนธรรม การพัฒนาเมืองยั่งยืนอย่างสร้างสรรค์ จังหวัดพะเยา

Abstract

The research entitled “Detection and Cultural Heritage Management of Phayao Province for Sustainable Creative City Development” aims to 1) study and collect data on cultural heritage of Phayao Province 2) make a developing map for Cultural Heritage of Phayao Province 3) investigate guideline for developing Phayao city relating cultural heritage in term of city planning, tourism and sustainable cultural heritage management of Phayao province.

The research revealed the following findings: regarding to the historical and archaeological evidence, it was found that before 19th Buddhist Era, chronicles, myths and stories were used for examining the habitation of Phayao due to the fact that there were not any written evidences at that time. After 19th Buddhist Era, many sandstone inscriptions with Fakkham Scripts were found in Phayao city. The inscription content was related about Phayao city under Lanna Kingdom government and the relationship of Sukhothai Kingdom including religion of Phayao Province.

As for the study of characteristics of cultural heritage architecture in terms of the residence, 15 houses were built since 40-60 years old. They were built by their relatives and the owners themselves or asking help from their neighbors. The way of asking for help was the origin of naming all the houses that “Huean Wan” With regard to the architectural heritage in term of religious building; it was found that the roof composed of 9 patterns. The surface were painted with white color and decorated with other colors such as yellow, red and gold. The pediment was categorized into 5 groups by its design; flowers, intertwined sprays, Thai Thep Phanom, intertwined sprays and Buddhist statute, and intertwined sprays and Dharmacakra (Wheel of Law). Regarding to the corbel, there were 2 patterns; the corbel with Thai central standard and the corbel with traditional northern of Thailand. As for the arched entrance and windows, there were 2 patterns; the arched entrance with square hall with a pyramidal roof and the arched entrance with traditional northern decorating with colored glass-mosaic.

Regarding to the study of cultural heritage in terms of traditions wisdom and careers, it was indicated that there were 73 holistic knowledge and obtained from 274 knowledgeable

people. There were 5 specific characteristics found in the survey area; 1) local agriculture composing of local household agriculture, domestic animal, local plants heredity, sanitation of useful animal, and planting care 2) sanitation composing of local food, local medicine, traditional rite, and traditional physical therapy 3) local invention and technology composing equipments, household tools, arts, handicraft and clothes 4) local social and culture composing of custom conservation, rites and beliefs, unity culture and 5) nature resources management and local environment composing of soil and water conservation, adaptation of weather condition, scenery management and habitation management.

With regard to the guideline for developing Phayao city relating cultural heritage in term of city planning, tourism and sustainable cultural heritage management of Phayao province, it revealed that 1) development of the cultural heritage in terms of history should be promoted and focused on the value of Phayao history for sustainability and dignity, including providing traditions and basic convenient facilities for the tourists to enhance the service potential 2) development of the cultural heritage in terms of architecture, the architecture of local habitation should be detected the history. Therefore, the new generation will know how to build the house and related traditions knowledge. In addition, the organization related with tourism, culture and local administration office should coordinate with the community for promoting and conserving “Huean Wan” more seriously. This would be contributed towards the identity and tourism motivation further. As for the guideline of the conservation of architectural heritage in term of religious building, the young generation should be passed on knowledge about beliefs related with house construction in tradition style in order to arouse them to realize the value and importance, including giving knowledge and showing the importance and value of the religious building and people’s participation in maintenance process 3) development of the cultural heritage in terms of wisdom, tradition and career. The study suggested that the economic value should be added and income increased, tourism combination, application of holistic knowledge in nature resource management leading to the education and conservation.

Keywords: Cultural Heritage, Sustainable Creative City Development, Phayao Province

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ท
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	น
สารบัญ	ป
สารบัญตาราง	ฝ
สารบัญภาพ	พ
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 แผนการดำเนินการวิจัย	3
2 ประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่นอำเภอเมืองพะเยา	8
2.1 หลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองพะเยา	8
2.2 หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเภทตำนานและพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับสร้างเมืองพะเยา	8
2.3 หลักฐานทางด้านโบราณคดี	11
2.4 หลักฐานทางโบราณคดี ประเภทโบราณวัตถุ	17
2.5 บันทึกเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่ อำเภอเมืองพะเยา ระหว่างปี พ.ศ. 2330 - 2553	23
3 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในเขตอำเภอเมืองพะเยา	64
3.1 ส่วนอาคารพักอาศัย	66
3.2 ส่วนอาคารร้านค้า	173
3.2 ส่วนอาคารศาสนา	198
4 การสำรวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพของเมืองพะเยา	242

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.1 ขอบเขตการดำเนินงาน	242
4.2 วิธีสำรวจ	242
4.3 ผลการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ	244
5 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม	313
5.1 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์	313
5.2 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม	315
5.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ	319
5.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการวางผังเมือง	333
6 กิจกรรมในโครงการ	343
6.1 กิจกรรม “ภาพถ่ายเมืองพะเยา”	343
6.2 โครงการอบรม “นักสืบวัฒนธรรม”	348
6.3 การสร้างเครือข่าย “วัฒนธรรมเมืองพะเยา”	350
6.4 กิจกรรม “ชี่รถถีบแอ่วเหื่อนวานเมืองพะเยา”	352
7 บทสรุป	362
7.1 สรุปผลการวิจัย	362
7.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	371
บรรณานุกรม	374

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 2.1 บันทึกเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่ อ.เมืองพะเยา ระหว่างปี พ.ศ. 2330 – 2553	23
ตารางที่ 3.1 แสดงพิกัดตำแหน่งอาคารที่ดำเนินการสำรวจประเภทบ้าน	68
ตารางที่ 3.2 แสดงพิกัดตำแหน่งอาคารที่ดำเนินการสำรวจประเภทร้านค้า	175
ตารางที่ 3.3 พิกัดแสดงตำแหน่งอาคารที่ดำเนินการสำรวจประเภทวัด	
ตาราง 4.1 จำนวนผู้รู้จำแนกตามตำบล	
ตาราง 4.2 จำนวนภูมิปัญญาจำแนกตามกลุ่มภูมิปัญญา	129
ตาราง 4.3 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านตุน	143
ตาราง 4.4 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่ณาเรือ	144
ตาราง 4.5 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านต้า	145
ตาราง 4.6 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลจำปาหวาย	145
ตาราง 4.7 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลท่าวังทอง	146
ตาราง 4.8 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่กา	147
ตาราง 4.9 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านตอม	148
ตาราง 4.10 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านสาง	149
ตาราง 4.11 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลสันป่าม่วง	150
ตาราง 4.12 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านแม่ปืม	151
ตาราง 4.13 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลท่าจำปี	153
ตาราง 4.14 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่ใส	154
ตาราง 4.15 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่ต้า	156
ตาราง 4.16 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลเวียง	157
ตาราง 4.17 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านตุน	158
ตาราง 4.18 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ณาเรือ	159
ตาราง 4.19 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านต้า	161
ตาราง 4.20 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลจำปาหวาย	161

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
ตาราง 4.21 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าวังทอง	162
ตาราง 4.22 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่กา	163
ตาราง 4.23 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านต๋อม	165
ตาราง 4.24 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านสา	167
ตาราง 4.25 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลสันป่าม่วง	169
ตาราง 4.26 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านแม่ปืม	171
ตาราง 4.27 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าจำปี	174
ตาราง 4.28 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ใส	176
ตาราง 4.29 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ต๋ำ	178
ตาราง 4.30 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลเวียง	181
ตารางที่ 5.1 แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของเมืองพะเยา	207

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.1: พื้นที่เขตอำเภอเมืองพะเยา	65
ภาพที่ 3.2: แสดงแผนที่ชุมชนบ้านแม่นาเรือ	66
ภาพที่ 3.3 : แสดงผังหมู่บ้านพื้นที่สำรวจทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพื้นถิ่น	67
ภาพที่ 3.4 : แสดงผังบริเวณบ้าน นางต้อมแก้ว สุขัง	69
ภาพที่ 3.5 : แสดงแปลนบ้าน นางต้อมแก้ว สุขัง	70
ภาพที่ 3.6 : แสดงแปลนบ้าน นางต้อมแก้ว สุขัง	71
ภาพที่ 3.7: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต้อมแก้ว สุขัง	72
ภาพที่ 3.8 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต้อมแก้ว สุขัง	73
ภาพที่ 3.9 : แสดงผังบริเวณบ้าน นางแสงแก้ว วันทา	74
ภาพที่ 3.10 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางแสงแก้ว วันทา	75
ภาพที่ 3.11 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางแสงแก้ว วันทา	76
ภาพที่ 3.12 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางแสงแก้ว วันทา	77
ภาพที่ 3.13 : แสดงผังบริเวณบ้าน นายอนันต์ พ่อคำ	78
ภาพที่ 3.14 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายอนันต์ พ่อคำ	79
ภาพที่ 3.15 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายอนันต์ พ่อคำ	80
ภาพที่ 3.16 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายอนันต์ พ่อคำ	81
ภาพที่ 3.17 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายอนันต์ พ่อคำ	82
ภาพที่ 3.18 : แสดงผังบริเวณบ้าน นางภาวิณี ชันรัฐ	83
ภาพที่ 3.19 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางภาวิณี ชันรัฐ	84
ภาพที่ 3.20 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางภาวิณี ชันรัฐ	85
ภาพที่ 3.21 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางภาวิณี ชันรัฐ	86
ภาพที่ 3.22 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางภาวิณี ชันรัฐ	87
ภาพที่ 3.23 : แสดงผังบริเวณบ้าน นายถวัลย์พงษ์ บุญเรือง	88
ภาพที่ 3.24 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายถวัลย์พงษ์ บุญเรือง	89
ภาพที่ 3.25 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายถวัลย์พงษ์ บุญเรือง	90
ภาพที่ 3.26 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายถวัลย์พงษ์ บุญเรือง	91
ภาพที่ 3.27 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายถวัลย์พงษ์ บุญเรือง	92
ภาพที่ 3.28 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายไข่ ยะตา	93

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.29 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายไข่ ยะตา	94
ภาพที่ 3.30: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายไข่ ยะตา	95
ภาพที่ 3.31: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายไข่ ยะตา	96
ภาพที่ 3.32: แสดงผังบริเวณบ้าน นางเหลียม ปัญญาวงศ์	98
ภาพที่ 3.33 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางเหลียม ปัญญาวงศ์	99
ภาพที่ 3.34 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางเหลียม ปัญญาวงศ์	100
ภาพที่ 3.35: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางเหลียม ปัญญาวงศ์	101
ภาพที่ 3.36 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางเหลียม ปัญญาวงศ์	102
ภาพที่ 3.37: แสดงผังบริเวณบ้าน นายแก้วมา นนทะกา	103
ภาพที่ 3.38: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายแก้วมา นนทะกา	104
ภาพที่ 3.39: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายแก้วมา นนทะกา	105
ภาพที่ 3.40 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายแก้วมา นนทะกา	106
ภาพที่ 3.41 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายแก้วมา นนทะกา	107
ภาพที่ 3.42 : แสดงผังบริเวณบ้าน นายสม ใจเสมอ	108
ภาพที่ 3.43 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายสม ใจเสมอ	109
ภาพที่ 3.44 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายสม ใจเสมอ	110
ภาพที่ 3.45 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายสม ใจเสมอ	111
ภาพที่ 3.46 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายสม ใจเสมอ	112
ภาพที่ 3.47 : แสดงผังบริเวณบ้าน นายมัว อุปาปิง	113
ภาพที่ 3.48 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายมัว อุปาปิง	114
ภาพที่ 3.49 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายมัว อุปาปิง	115
ภาพที่ 3.50 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายมัว อุปาปิง	116
ภาพที่ 3.51 : แสดงผังบริเวณบ้าน นายน้อย ทะปัญญา	117
ภาพที่ 3.52 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายน้อย ทะปัญญา	118
ภาพที่ 3.53 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายน้อย ทะปัญญา	119

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.54 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายน้อย ทะปัญญา	120
ภาพที่ 3.55 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายน้อย ทะปัญญา	121
ภาพที่ 3.56 : แสดงผังบริเวณบ้าน นายศรีนวล เมืองมา	122
ภาพที่ 3.57 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายศรีนวล เมืองมา	123
ภาพที่ 3.58 : : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายศรีนวล เมืองมา	124
ภาพที่ 3.59 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายศรีนวล เมืองมา	125
ภาพที่ 3.60 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายศรีนวล เมืองมา	126
ภาพที่ 3.61 : แสดงผังบริเวณบ้าน นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์	127
ภาพที่ 3.62 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์	128
ภาพที่ 3.63 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์	129
ภาพที่ 3.64 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์	130
ภาพที่ 3.65 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์	131
ภาพที่ 3.66 : แสดงผังบริเวณบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร	132
ภาพที่ 3.67 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร	133
ภาพที่ 3.68 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร	134
ภาพที่ 3.69 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร	135
ภาพที่ 3.70 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร	136
ภาพที่ 3.71 : แสดงผังบริเวณบ้าน นางต่อม อุปาบิง	137
ภาพที่ 3.72 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต่อม อุปาบิง	138
ภาพที่ 3.73 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต่อม อุปาบิง	139
ภาพที่ 3.74 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต่อม อุปาบิง	140
ภาพที่ 3.75 : ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต่อม อุปาบิง	141
ภาพที่ 3.76 : แสดงการผ่าหมากเสียบสำหรับขาย	143
ภาพที่ 3.77 : แสดงแผนที่ชุมชนบ้านแม่นาเรือ	144
ภาพที่ 3.78 : แสดงแผนที่ชุมชนบ้านแม่นาเรือ	145
ภาพที่ 3.79 : การอ่านพิบสา พ่อหนานเสาร์ เมืองมา	146
ภาพที่ 3.80 : รูปตารางพิบสา สำหรับกำหนดจำนวนเสาบ้าน	148
ภาพที่ 3.81 : รูปแสดงทิศทางการวางผังเรือน	150

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.82 : รูปแสดงการแสดงผลการวิเคราะห์ทิศทางการเข้าสู่ตัวเรือน เปรียบเทียบกับทิศเหนือ	150
ภาพที่ 3.83 : รูปแสดงหอผีประจำบ้าน องค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัยพื้น ถิ่น	151
ภาพที่ 3.84 : รูปแสดงโรงเก็บฟืน องค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น	152
ภาพที่ 3.85 : รูปแสดงโรงเก็บฟืน องค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น	152
ภาพที่ 3.86 : รั้วบ้านแบบขัดตะ องค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น	153
ภาพที่ 3.87 : รั้วบ้าน องค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น	153
ภาพที่ 3.88 : เล้าหมู เล้าไก่ (คอกสัตว์) องค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัย พื้นถิ่น	154
ภาพที่ 3.89 : สวนผักสวนครัวหน้าบ้านองค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัย พื้นถิ่น	154
ภาพที่ 3.90 : ภาพแสดงยุงฉางที่ติดกับตัวบ้าน วัฒนธรรมทางการเกษตร องค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น	155
ภาพที่ 3.91 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นเมืองแบบจั่วผสม	156
ภาพที่ 3.92 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นเมืองแบบปั้นหย่า	156
ภาพที่ 3.93 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นเมืองแบบจั่วแฝด	157
ภาพที่ 3.94 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นเมืองแบบจั่ว	157
ภาพที่ 3.95 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นเมืองแบบจั่วผสม	157
ภาพที่ 3.96 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นเมืองแบบจั่วผสม	158
ภาพที่ 3.97 : รูปแบบโครงสร้างหลังคาอาคารพักอาศัยพื้นถิ่น	159
ภาพที่ 3.98 : รูปแบบการก่อสร้างเสาอาคารพักอาศัยพื้นถิ่น	160
ภาพที่ 3.99 : รูปแบบการเสริมไม้เนื้อแข็งในเสาอาคารพักอาศัยพื้นถิ่นตำบลแม่ นาเรือ	160
ภาพที่ 3.100 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัย ของนางต้อมแก้ว สุขัง	161

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.101 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนางแสงแก้ว วันทา	162
ภาพที่ 3.102 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายอนันต์ พื่อนา	162
ภาพที่ 3.103 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนางภาวิณี ชันรัฐ	163
ภาพที่ 3.104 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายณัฐพงษ์ บุญเรือง	163
ภาพที่ 3.105 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายไช่ ยะตา	163
ภาพที่ 3.106 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายเหลี่ยม ปัญญาวงศ์	164
ภาพที่ 3.107 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายแก้วมา นนท์ทะกาครั้งที่1	164
ภาพที่ 3.108 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายสม ใจเสมอ	165
ภาพที่ 3.109 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายมัว อุปาปิง	165
ภาพที่ 3.110 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายน้อย ทะปัญญา	166

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.111 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของ นายศรีนวล ปัญญาวงศ์	166
ภาพที่ 3.112: การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัย นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์	167
ภาพที่ 3.113: การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของ นายธีรยุทธ วาเพชร	167
ภาพที่ 3.114: การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของ นายต่อม อุปาปิง	168
ภาพที่ 3.115 : แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านเก่า ตำบลแม่เนาเรือ อำเภอมือง จังหวัดพะเยา	172
ภาพที่ 3.116: พื้นที่เขตอำเภอมืองพะเยา เขตตำบลเวียง พื้นที่เก็บข้อมูล อาคารประเภทเรือนร้านค้า	173
ภาพที่ 3.117: แสดงตำแหน่งอาคาร พื้นที่เก็บข้อมูลอาคารประเภทเรือน ร้านค้า	174
ภาพที่ 3.118: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร A ร้านพะเยา มิวสิค	176
ภาพที่ 3.119: แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร A ร้านพะเยามิวสิค	176
ภาพที่ 3.120: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร A ร้านพะเยามิวสิค	177
ภาพที่ 3.121: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร B ร้าน ไพบูลย์	178
ภาพที่ 3.122: แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร B ร้านไพบูลย์	178
ภาพที่ 3.123: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร B ร้านไพบูลย์	179
ภาพที่ 3.124: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร C ร้านขาย เครื่องจักรสาน	180
ภาพที่ 3.125: แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร C ร้านขายเครื่องจักรสาน	180
ภาพที่ 3.126: แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร C ร้านขายเครื่องจักรสาน	181

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.127: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร D ร้านพะเยา ทวีผล	182
ภาพที่ 3.128 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร D ร้านพะเยาทวีผล	182
ภาพที่ 3.129: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร D ร้านพะเยาทวีผล	183
ภาพที่ 3.130: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร F อาคารร้าง บริเวณมูมถนน	184
ภาพที่ 3.131 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร F อาคารร้างบริเวณมูม ถนนเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น	184
ภาพที่ 3.132: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร F อาคารร้างบริเวณมูมถนน	185
ภาพที่ 3.133: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร G อาคารร้างบริเวณโรงสี	186
ภาพที่ 3.134 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร G อาคารร้างบริเวณ โรงสี	186
ภาพที่ 3.135: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร G อาคารร้างบริเวณโรงสี	187
ภาพที่ 3.136: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร H กลุ่มอาคารร้านเจ ธรรมชาติ	188
ภาพที่ 3.137 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร H กลุ่มอาคารร้านเจ ธรรมชาติ	188
ภาพที่ 3.138: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร H กลุ่มอาคารร้านเจธรรมชาติ	189
ภาพที่ 3.139: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร I ร้านพิพัฒน์ - อนุวัตร คลินิก	190
ภาพที่ 3.140 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร I ร้านพิพัฒน์ - อนุวัตร คลินิก	190
ภาพที่ 3.141: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร I ร้านพิพัฒน์ - อนุวัตรคลินิก	191
ภาพที่ 3.142: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร J ร้านญาณิศา	192
ภาพที่ 3.143 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร J ร้านญาณิศา	192
ภาพที่ 3.144: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร J ร้านญาณิศา	193
ภาพที่ 3.145: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร K ร้านเจริญชัยเครื่องเย็น	194
ภาพที่ 3.146 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร K ร้านเจริญชัยเครื่องเย็น	194

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.147: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร K ร้านเจริญชัยเครื่องเย็น	195
ภาพที่ 3.148: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร L ร้านไพศาลและเพื่อน ทนายความ	196
ภาพที่ 3.149 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร L ร้านไพศาลและเพื่อนทนายความ	196
ภาพที่ 3.150: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร L ร้านไพศาลและเพื่อน ทนายความ	197
ภาพที่ 3.151: วิหารและพระเจดีย์ วัดศรีอุโมงค์คำ	204
ภาพที่ 3.152: วิหาร วัดศรีโคมคำ	205
ภาพที่ 3.153: ผังอาคารขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร วัดศรีโคมคำ	206
ภาพที่ 3.154: วิหาร วัดหลวงราชสถูปฐาน	207
ภาพที่ 3.155: ผังอาคารขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร วัดหลวงราชสถูปฐาน	208
ภาพที่ 3.156: วิหาร และ เจดีย์ พระธาตุจอมทอง	209
ภาพที่ 3.157: วิหาร และ เจดีย์ วัดลี	210
ภาพที่ 3.158: ผังอาคารขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร วัดลี	211
ภาพที่ 3.159: วิหาร และ เจดีย์ วัดป่าแดงดอนไชยบุญนาค	212
ภาพที่ 3.160: ผังอาคารขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร วัดลี	213
ภาพที่ 3.161 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 1	214
ภาพที่ 3.162 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 2	214
ภาพที่ 3.163 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 3	215
ภาพที่ 3.164 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 4	215
ภาพที่ 3.165 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 5	215
ภาพที่ 3.166 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 6	216
ภาพที่ 3.167 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 7	216
ภาพที่ 3.168 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 8	216
ภาพที่ 3.169 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 9	217
ภาพที่ 3.170 : รูปแบบของวัสดุหลังคา	217
ภาพที่ 3.171 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 1 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้า และด้านหลัง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 2 ต่อ 7 ส่วน	218

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.172 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 2 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1 ต่อ 7 ส่วน	218
ภาพที่ 3.173 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 3 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1 ต่อ 5 ส่วน	219
ภาพที่ 3.174 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 4 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1 ต่อ 4 ส่วน	219
ภาพที่ 3.175 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 5 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง และด้านข้างอาคารทั้งสองฝั่ง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1.5 ต่อ 6 ส่วน	219
ภาพที่ 3.176 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 5 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง และด้านข้างอาคารทั้งสองฝั่ง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1.5 ต่อ 6 ส่วน	220
ภาพที่ 3.177 : แสดงตัวอย่างของสีทาอาคารทางศาสนา	220
ภาพที่ 3.178 : ลวดลายพันธุ์พฤกษามีสัตว์ป่าหิมพานเป็นองค์ประกอบภายในและมีการประดับด้วยตราครุฑ	221
ภาพที่ 3.179 : ลวดลายพันธุ์พฤกษาแบบเครือเถาวัล	221
ภาพที่ 3.180 : ลวดลายพันธุ์พฤกษาแบบเครือเถาวัล	222
ภาพที่ 3.181 : ลวดลายเครือเถาวัลและรูปปั้นพระพุทธรเจ้า	222
ภาพที่ 3.182 : ลวดลายลายเครือเถาวัลและรูปธรรมจักร	223
ภาพที่ 3.183 : คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบวัดมาตรฐานภาคกลาง	223
ภาพที่ 3.184 : คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองภาคเหนือ	224
ภาพที่ 3.185 : การตกแต่งด้วยกระจกสีบริเวณเสาอาคารพระวิหาร	224
ภาพที่ 3.186 : การตกแต่งด้วยกระจกสีบริเวณใต้ฐานประดิษฐานพระประธานในพระวิหาร	225
ภาพที่ 3.187 : การตกแต่งด้วยกระจกสีบริเวณใต้ฐานประดิษฐานพระประธานในพระวิหาร	225

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.188 : ชุ่มประตูปแบบเรือนยอดแบบปราสาท	226
ภาพที่ 3.189 : ชุ่มหน้าต่าง แบบเรือนยอดแบบปราสาท	226
ภาพที่ 3.190 : รูปแบบชุ่มประตูปแบบพื้นเมืองภาคเหนือ	227
ภาพที่ 3.191 : รูปแบบชุ่มหน้าต่างแบบพื้นเมืองภาคเหนือ	227
ภาพที่ 3.192 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลเวียง	228
ภาพที่ 3.193 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่ต้า	229
ภาพที่ 3.194 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่นาเรือ	230
ภาพที่ 3.195 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลบ้านต๋น	231
ภาพที่ 3.196 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลบ้านต้า	232
ภาพที่ 3.197 : แสดงตำแหน่งแผนที่ตั้งวัดตำบลบ้านต๋ม	233
ภาพที่ 3.198 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่ปืม	234
ภาพที่ 3.199 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่กา	235
ภาพที่ 3.200 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลจำปาหวาย	236
ภาพที่ 3.201 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลท่าวังทอง	237
ภาพที่ 3.202 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่ใส	238
ภาพที่ 3.203 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลบ้านสา	239
ภาพที่ 3.204 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลท่าจำปี	240
ภาพที่ 3.205 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลสันป่าม่วง	241

ในการศึกษาเรื่อง การสืบค้นและจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเมืองพะเยาเพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืนอย่างสร้างสรรค์ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

1.2 วัตถุประสงค์

1.3 แผนการดำเนินการวิจัย

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

“เมืองพะเยา” เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่สำคัญของภาคเหนือเมืองหนึ่ง เดิมมีชื่อว่า ภูกามยาว หรือพยาว มีอายุกว่า 900 ปี ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 1638 โดยพ่อขุนศรีจอมธรรม กษัตริย์แห่งราชวงศ์ลาวะจักรราชหิรัญนครเงินยาง และเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพ่อขุนงำเมือง ในช่วงสมัยพ่อขุนงำเมืองอาณาจักรภูกามยาวมีความสำคัญในฐานะเครือญาติกับอาณาจักรล้านนาที่ให้ความช่วยเหลือพญามังราย รวมทั้งมีความสัมพันธ์อันดีกับพ่อขุนรามคำแหงแห่งอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งกษัตริย์ทั้งสามพระองค์ได้ร่วมมือกันสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 และเมืองเชียงใหม่ได้กลายเป็นศูนย์กลางแห่งอาณาจักรล้านนา

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 อาณาจักรภูกามยาวได้ถูกลดบทบาทเหลือแค่เมืองพะเยา แต่ยังคงปรากฏหลักฐานความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและเครือญาติกับเมืองเชียงใหม่และสุโขทัย การเปลี่ยนแปลงทางด้านการปกครองของเมืองพะเยาขึ้นอยู่กับอาณาจักรล้านนา ตั้งแต่สมัยพม่าเข้ามาปกครอง จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2437 รัชกาลที่ 5 ได้จัดระเบียบการปกครองใหม่เป็นเจ้าเมืองข้าหลวงและได้ตราพระราชบัญญัติมณฑลพายัพขึ้นโดยให้นครเชียงใหม่เป็นที่ตั้งมณฑลรวมหัวเมืองต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพ ในปี พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองยุบตำแหน่งเจ้าผู้ครองนคร เมืองต่างๆ จึงมีฐานะเป็นอำเภอ จังหวัด ส่วนเมืองพะเยาเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย จนในปี พ.ศ. 2520 จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดพะเยาจนถึงทุกวันนี้จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของจังหวัดพะเยายังคงให้เห็นร่องรอยทางมรดกวัฒนธรรมของพะเยา ที่ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัด ที่อยู่อาศัย ร่องรอยคูน้ำคันดินโบราณ ภาชนะดินเผา พระพุทธรูปหินทราย ศิลาจารึก ซึ่งตัวอย่างของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่พบ เช่น วัดศรีโคมคำซึ่งเป็นวัดประจำเมืองพะเยาที่ถูก

สร้างขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 20 ในสมัยของพระเมืองตู้เจ้าผู้ครองพะเยา ประดิษฐานพระเจ้านตนหลวงซึ่งเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านนาที่ใหญ่ที่สุด วัดหลวงราชสันฐานสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นที่ศึกษาศิลปวิทยาการของพ่อขุนงำเมืองกษัตริย์แห่งภูกามยาวและพระสหายจากอาณาจักรใกล้เคียงคือ พ่อขุนเม็งรายแห่งเชียงใหม่ พ่อขุนรามแห่งแห่งสุโขทัย มีวิหารครึ่งปูนครึ่งไม้สร้างตามคติการสร้างวิหารแบบล้านนา มีจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องราวพุทธประวัติเขียนบนผนังส่วนที่เป็นไม้ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 22 ซึ่งพบเพียงแห่งเดียวในพะเยา วัดติโลกอารามเป็นวัดโบราณแห่งหนึ่งที่จมอยู่ในกว๊านพะเยา จากการพบศิลาจารึก ทำให้ทราบว่าวัดติโลกอารามมีอายุประมาณได้มากกว่า 500 ปี สร้างในสมัยของพระเจ้าติโลกราช ราวพุทธศตวรรษที่ 20 กษัตริย์แห่งล้านนา วัดนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาก เนื่องจากเจ้าผู้ครองพะเยาตอนนั้นได้สร้างถวายเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแด่พระเจ้าติโลกราช เป็นวัดที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างเมืองเชียงใหม่กับเมืองพะเยา ย่านชุมชนหนองระบูนซึ่งในอดีตเป็นถนนเส้นหลักในการเดินทางเข้าสู่ตัวเมืองพะเยา เป็นย่านการค้าที่คึกคัก เป็นย่านรับซื้อพืชผลทางการเกษตร ปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นโรงสี เรือนแถวค้าขายแบบไม้ค้ำขายจวบจนปัจจุบัน ชุมชนย่านถนนท่ากว๊านซึ่งแต่เดิมเป็นแหล่งทำการค้าขายที่เก่าแก่ที่สุดของพะเยา เรียกกันว่า บ้านท่า แต่เดิมก่อนที่กรมประมงจะทำการสร้างท่าบ่อน้ำชุมชนทั้งสองฝากของกว๊านพะเยาสามารถเดินทางไปมาติดต่อค้าขายกันได้โดยอาศัยคันดินและแอ่งที่ราบ เมื่อกรมประมงได้สร้างท่าบ่อน้ำแล้วจึงเกิดการเดินทางติดต่อค้าขายเส้นทางใหม่ คือทางเรือ ทำให้เกิดท่าเรือมากมายตามแนวชายฝั่งกว๊านบริเวณชุมชนบ้านท่าได้แก่ บริเวณกระซังปลา ชุมชนประตูประสาธ บบริเวณแยกถนนประสาธ ถนนชายกว๊านและบริเวณหน้าอนุสาวรีย์พ่อขุนงำเมือง ชุมชนบ้านท่านอกจากการค้าขายในชุมชนและเป็นตัวกลางผ่านสินค้าไปยังตลาดในตัวเมืองแล้ว แต่ต่อมาภายหลังเมื่อมีการตัดถนนรอบกว๊านแล้วทำให้การเดินทางสะดวกขึ้นบรรดาพ่อค้า ชาวบ้านสามารถเข้าถึง แหล่งค้าขายแห่งอื่นได้ง่ายขึ้นจึงทำให้การค้าขายบริเวณชุมชนท่ากว๊านซบเซาลงจนไม่เหลือร่องรอยย่านการค้าที่คึกคักในอดีต

ส่วนมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในระหว่างการพัฒนาการของเมือง ส่วนใหญ่สามารถพบได้จากวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ เช่น การแกะสลักพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างพะเยา ที่ตกทอดมาสู่รุ่นปัจจุบันที่ยังดำเนินการอยู่ และเกิดเป็นอาชีพที่ต่อเนื่องเกิดขึ้นคือการแกะสลักครกหินซึ่งส่งไปจำหน่ายที่อ่างศิลาแหล่งจำหน่ายครกหินขึ้นชื่อของประเทศไทย การตีมีดของชุมชนบ้านร่องไฮที่เกิดจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่ย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดลำปาง การประมงพื้นบ้านที่เริ่มต้นขึ้นเมื่อการก่อสร้างท่าบ่อน้ำแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2484 จนเกิดเป็นกว๊านพะเยา การทำปลาสามและการสานผักตบชวาที่มาพร้อมกับการกำเนิดของกว๊านพะเยา เช่นกัน

ถึงแม้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาจะยังคงปรากฏร่องรอยให้เห็นแต่ทั้งนี้ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในบางช่วงเวลาได้หายไปและในบางช่วงเวลาที่ได้ถูกละเลยไป รวมถึง

การมีอยู่แต่กระจายกระจายไม่มีเรื่องเล่าที่ทรงพลังพอที่จะทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงจึงเป็นอุปสรรคอย่างมากที่คนในท้องถิ่นได้เรียนรู้วัฒนธรรมของตนเองจะทำความเข้าใจ ศึกษา เรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

การทำแผนที่พัฒนาการทางวัฒนธรรมจะเป็นการช่วยยกระดับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้เป็นความทรงจำร่วมกันของคนในสังคม เป็นการร่วมกันร่างประวัติศาสตร์ความทรงจำร่วมกันในระดับหนึ่ง ตลอดจนช่วยกันระบุให้คุณค่าสิ่งที่เป็นมรดกของคนพะเยา การสร้างแผนที่พัฒนาการทางวัฒนธรรมจึงจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่แปลงข้อมูลนามธรรมไปสู่ข้อมูลที่เป็นรูปธรรมที่เห็นและจับต้องได้ โดยมีเป้าประสงค์ว่าจะทำให้ภาพเมืองเก่าพะเยาในจินตนาการได้เข้าไปทับซ้อนกับพื้นที่จริง ตลอดจนร้อยเรียงภาพมรดกที่คงเหลืออยู่และที่หายไปให้เข้ามาอยู่ด้วยกันได้อย่างเป็นเอกภาพขึ้นกว่าที่เป็นมา ผลลัพธ์ของการจัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมจะช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น อันถือได้ว่าเป็นบันไดขั้นแรกของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยท้องถิ่น อีกทั้งแผนที่พัฒนาการทางวัฒนธรรมจะใช้เป็นฐานข้อมูล ฐานความคิดต่อการพัฒนาเมืองในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อความยั่งยืนในอนาคตของผู้เป็นเจ้าของพื้นที่และมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นโดยตรง

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา
- 2) เพื่อจัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมืองการท่องเที่ยวและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน

1.3 แผนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนในการค้นหาข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้ได้แผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน กระบวนการวิจัยและพัฒนาประกอบไปด้วยขั้นตอนหลักดังนี้

- 1) สืบค้นและรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเมืองพะเยา ทั้งในรูปแบบของเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ รายงานการศึกษา ภาพถ่าย รวมถึงภาพถ่ายจากกิจกรรม “ภาพเก่าเล่าอดีต” และ “เล่าเรื่องเมืองพะเยาจากภาพ” และอื่นๆ โดยส่วนหนึ่งเป็น

ข้อมูลที่ได้จากโครงการวิจัย เรื่องแหล่งการเรียนรู้ชุมชนรอบกว๊านพะเยา (ประกอบศิริ ภักดีพินิจ และคณะ, 2553) ซึ่งได้รับการสนับสนุนโครงการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งพบเอกสารที่เกี่ยวข้องทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมทั้งสิ้นจำนวน 22 เรื่อง เช่น ประวัติศาสตร์เมืองพะเยายุคหลัง ประวัติกว๊านพะเยา นิทานพื้นบ้านเมืองพะเยา รวมถึงจากผลการพัฒนาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมืองพะเยาให้เป็นชุมชนต้นแบบแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งพบองค์ความรู้ใน 3 ด้าน คือ องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ชุมชน องค์ความรู้ด้านการตีเหล็ก และองค์ความรู้ด้านการประมง ทั้งนี้จะนำความรู้กลุ่มนี้มาจัดเรียบเรียงแสดงให้เห็นพัฒนาการทางมรดกวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จะทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

2) การอบรม “นักสืบวัฒนธรรม” เพื่อการลงสำรวจพื้นที่จริงในชุมชนของตนเองโดย

กลุ่มที่ 1 เครือข่ายทางวัฒนธรรม “อาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรม” หรือ อส.มส. ซึ่งมีสมาชิกอยู่ในทุกตำบล โดยอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร ทั้งนี้จังหวัดพะเยามีหน่วยงานที่รับผิดชอบเครือข่ายคือ หอจดหมายเหตุจังหวัดพะเยา

กลุ่มที่ 2 โรงเรียนในพื้นที่ โดยรับสมัครนักเรียนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ

กลุ่มที่ 3 ประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้าร่วมโครงการ

เมื่อได้สมาชิกตามเป้าหมายแล้วจึงดำเนินการอบรม “นักสืบวัฒนธรรม” เพื่อให้สมาชิกในโครงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรม และสำรวจพื้นที่จริงในชุมชนของตนเองกับนักวิจัยในโครงการ

3) สำรวจพื้นที่และสถานที่มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาร่วมกับชุมชนในกลุ่ม

กลุ่มที่ 1 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมทั้งทางด้านศาสนา ที่อยู่อาศัย และเรือนร้านค้าที่ปรากฏให้เห็นร่องรอยทางมรดกวัฒนธรรมในอดีต ใช้กระบวนการศึกษาผ่านการทำงานร่วมกับกลุ่มนักสืบวัฒนธรรม การทำงานร่วมกับคนในชุมชนในกิจกรรมภาพเก่าเล่าอดีต การสัมภาษณ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ ร่วมกับการถ่ายภาพ (Photography) การรังวัด (Measure Work) จากกล้องสำรวจทางวิศวกรรม และการเขียนแบบ (Architecture Drawing) เพื่อจำลองรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่คงอยู่ เพื่อนำไปสู่การจำแนกลักษณะศิลปะและช่วงสมัย

กลุ่มที่ 2 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยในด้านประวัติศาสตร์ระดับชาติ ใช้วิธีการศึกษาและทบทวนจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แต่การศึกษาครั้งนี้เน้นการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่น กำหนดช่วงสมัยประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ.2437 รัชกาลที่ 5 ได้จัดระเบียบการปกครองใหม่เป็นเจ้าเมืองข้าหลวงและได้ตราพระราชบัญญัติมณฑลพายัพขึ้น โดยให้นครเชียงใหม่เป็นที่ตั้งมณฑลรวมหัวเมืองต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพ ในปี พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองยุบตำแหน่งเจ้าผู้ครองนคร เมืองต่างๆ จึงมีฐานะเป็นอำเภอ

จังหวัด ส่วนเมืองพะเยาเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย จนในปี พ.ศ.2520 จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดพะเยาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งช่วงสมัยนี้เหตุเหตุการณ์ที่สำคัญคือ ใน พ.ศ. 2445 เกิดกบฏเงี้ยวยกกำลังเข้าปล้นหัวเมืองฝ่ายเหนือ เมืองลำปาง เมืองแพร่ เมืองสง รวมทั้งเมืองพะเยา เกิดระส่ำระสายกันอยู่พักหนึ่ง แม้จะดำเนินการปราบปรามกบฏเงี้ยวเหล่านั้นได้เสร็จสิ้นลงแล้ว แต่ชาวเมืองทั้งหลายต่างตกอยู่ในความหวาดกลัวพากันรื้อเอาอิฐจากวัดต่างๆ ที่อยู่รอบๆ เมืองพะเยามาก่อซ่อมแซมกำแพงเมืองที่อยู่ในสภาพปรักหักพังทำให้ศิลปะสถาปัตยกรรมพะเยาที่เคยรุ่งเรืองอย่างมาก ได้ถูกทำลายลงอย่างมากในช่วงเวลานั้น และทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายของประชากรมาตั้งถิ่นฐานในเมืองพะเยา เช่น กลุ่มที่โยกย้ายมาจากลำปางมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านร่องไฮ กลุ่มเงี้ยวที่อพยพมาอยู่บริเวณชุมชนแม่ต้า เป็นต้น

ใช้กระบวนการศึกษาผ่านการทำงานร่วมกับกลุ่มนักสืบวัฒนธรรม การทำงานร่วมกับคนในชุมชนในกิจกรรมภาพเก่าเล่าอดีต การสำรวจร่องรอยทางโบราณคดีและลักษณะทางสถาปัตยกรรม การสัมภาษณ์ รวมถึงการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตรวจสอบกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มที่ 3 แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิต ประเพณีและอาชีพที่ปรากฏให้เห็นร่องรอยทางมรดกวัฒนธรรมในอดีต เช่น อาชีพการทำปลาสามและประมงพื้นบ้านซึ่งมาพร้อมกับการมีกวนพะเยา การต้มมัดของบ้านร่องไฮที่มาพร้อมกับการอพยพของคนลำปางที่มาหาที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ในพะเยา อาชีพการแกะสลักหินซึ่งมีแรงบันดาลใจมาจากมรดกทางวัฒนธรรมพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างเมืองพะเยา เป็นต้น กระบวนการศึกษาผ่านการทำงานร่วมกับกลุ่มนักสืบวัฒนธรรม และผ่านการทำงานร่วมกับคนในชุมชนในกิจกรรมภาพเก่าเล่าอดีต การสัมภาษณ์ รวมถึงการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4) จัดกิจกรรม “ภาพ : เล่าเรื่องเมืองพะเยา” เพื่อรวบรวมข้อมูลศิลปวัฒนธรรม ประเพณีจากภาพเหตุการณ์ในอดีตของเมืองพะเยา และรูปถ่ายในปัจจุบันเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรม แบ่งเป็น 2 กิจกรรมคือ

กิจกรรมที่ 1 “ภาพเก่าเล่าอดีต” โดยมีเนื้อหาครอบคลุมมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา เช่น การแต่งกาย ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อ การเกิด การตาย สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต เป็นต้น โดยผู้ส่งภาพเข้าประกวดต้องเป็นเจ้าของภาพ และสามารถอธิบายความจากภาพได้ ซึ่งนักวิจัยจะได้ข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรมจากภาพถ่ายเหล่านี้ด้วย และจะดำเนินการขอบันทึกภาพถ่ายเพื่อเป็นฐานข้อมูลมรดกวัฒนธรรมต่อไป

กิจกรรมที่ 2 “เล่าเรื่องเมืองพะเยาจากภาพ” เพื่อให้ประชาชนทั่วไป ได้ส่งภาพถ่ายที่ถ่ายในปัจจุบันมีสถานที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยาเข้าประกวด โดยมีเนื้อหาครอบคลุมมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา เช่น การแต่งกาย ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อ การเกิด การตาย สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต เป็นต้น โดยผู้ส่งภาพเข้าประกวดต้องเป็นเจ้าของภาพ และสามารถอธิบายความจากภาพได้ ซึ่งนักวิจัยจะได้ข้อมูลทางมรดกวัฒนธรรม

และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากภาพถ่ายเหล่านี้ด้วย และผลงานที่ส่งเข้าประกวดจะใช้เป็นฐานข้อมูลมรดกวัฒนธรรมต่อไป ทั้งนี้เป็นการกระตุ้นให้เกิดการรับรู้คุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่คงเหลืออยู่ในเมืองพะเยา

5) จัดเวทีชุมชน (จำนวน 6 ครั้ง) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา รวมถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของแหล่งที่มาของข้อมูลและความถูกต้องของข้อมูล โดยเป็นการคืนข้อมูลให้กับชุมชนเป็นระยะเพื่อให้การตรวจสอบแต่ละครั้งมีคำตอบที่ชัดเจน

6) จัดการประชุมกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิภายในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม (จำนวน 4 ครั้ง) เพื่อตรวจสอบข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยากับผู้ทรงคุณวุฒิภายในท้องถิ่นเป็นระยะ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีแหล่งที่มาและความถูกต้องของข้อมูลมากที่สุด

7) สร้างเครือข่าย “วัฒนธรรมเมืองพะเยา” โดยอาศัยความร่วมมือของกลุ่มสมาชิกที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการ เช่น กลุ่มนักสืบวัฒนธรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

8) จัดกิจกรรม “ขีรถถีบแอ่วเมืองพะเยา” เพื่อเป็นการขยายผลการรับรู้คุณค่าด้านต่างๆ ของเมืองพะเยา โดยรับสมัครผู้ที่สนใจทั่วไปให้ร่วมถีบจักรยานเพื่อเรียนรู้แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

9) จัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา โดยใช้ข้อมูลจากโครงการเรียบเรียงแสดงให้เห็นพัฒนาการทางมรดกวัฒนธรรม

10) จัดทำแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยวและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน และสร้างสรรค์ โดยใช้รูปแบบกิจกรรมการประชุมเพื่อสร้างอนาคตร่วม (Future Search Conference: FSC) โดยเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้แทนกลุ่มเฉพาะหลายประเภท ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และงานวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งการสร้างวิสัยทัศน์ และแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรม องค์ประกอบในกระบวนการของกิจกรรม FSC ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การวิเคราะห์เหตุการณ์ในอดีตเพื่อเชื่อมโยงกับสถานการณ์และแนวโน้มในปัจจุบัน การวิเคราะห์ สังเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อความเข้าใจในทิศทางและปัจจัยที่มีอิทธิพลกับประเด็นหลักของการประชุม และการสร้างจินตนาการถึงอนาคตที่พึงปรารถนามรประเด็นของการประชุม เพื่อร่วมกันกำหนดความคิดเห็นและสร้างแผนปฏิบัติการไปสู่อนาคตร่วมกัน

11) การประชาคมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและขยายผลไปสู่ประชาคมกลุ่มอื่นๆ

ประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่นอำเภอเมืองพะเยา

ในการศึกษาด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่นของเมืองพะเยา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 หลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองพะเยา

2.2 หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเภทตำนานและพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับสร้างเมืองพะเยา

2.3 หลักฐานทางด้านโบราณคดี

2.4 หลักฐานทางโบราณคดี ประเภทโบราณวัตถุ

2.5 บันทึกเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่ อำเภอเมืองพะเยา ระหว่างปี พ.ศ. 2330 - 2553

2.1 หลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองพะเยา

หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลของการตั้งถิ่นฐานของเมืองพะเยา มีความเป็นมาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 นั้นเป็นช่วงเวลาที่ยังไม่มี การจดบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร จึงจำเป็นต้องใช้หลักฐานประเภท ตำนาน นิทานปรัมปราเรื่องเล่าและหลักฐานทางด้านโบราณคดี ทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุและในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา บริเวณอาณาจักรล้านนาเริ่มมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร อักษรที่พบมาก ได้แก่ อักษรธรรมล้านนาและอักษรฝักขาม ในเมืองพะเยาพบจารึกหินทรายจำนวนมาก จารึกด้วยอักษรฝักขาม เนื้อหาของจารึกเกี่ยวข้องกับเมืองพะเยาภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนา และความสัมพันธ์กับอาณาจักรสุโขทัย รวมทั้งเรื่องราวของพระพุทธรูปในเมืองพะเยา มาเป็นข้อมูลในการศึกษาในครั้งนี้ โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้

2.2 หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเภทตำนานและพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับสร้างเมืองพะเยา

ตำนานสุวรรณโคมคำเป็นตำนานบอกเล่าเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณบริเวณแม่น้ำโขง ที่กล่าวถึงชื่อเมืองสุวรรณโคมคำอยู่ในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-12 โดยได้กล่าวถึงพวก “กล่อม” หรือ “ขอม” อพยพมาจากเมืองโพธิสารหลวง (เมืองอินทปัฐ) มีปฐมกษัตริย์สืบเชื้อสายมาจากพระยาสมันตราษฎ์ ได้สร้างเมืองสุวรรณโคมคำที่ปากแม่น้ำกกบริเวณอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายและสืบเชื้อสาย ต่อมา มีพวกกล่อมคำอยู่และทำตนผิดจารีตไม่

เหมาะสมทำให้พญานาคในแม่น้ำโขงบันดาลให้เมืองสุวรรณโคมลาคาจมหายลงไปแม่น้ำโขง จนกระทั่งมีชนกลุ่มใหม่เข้ามาแทนที่ ปรากฏชื่อเรียกว่า สิงหนวัติกุมาร

1) ตำนานสิงหนวัติ

ตำนานบอกเล่าถึงการตั้งถิ่นฐานของชนกลุ่มใหม่ บริเวณลุ่มแม่น้ำกกและแม่น้ำโขง หลังจากที่เมืองสุวรรณโคมลาคาจมหายไปแล้วอยู่ในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-16 โดยมีผู้นำที่ชื่อว่า สิงหนวัติกุมารเป็นโอรสของเทวกาลกษัตริย์เมืองราชคฤห์ นครหลวงสืบเชื้อสายมาจากพระยาสมันตราช เช่นเดียวกับตำนานสุวรรณโคมลาคาโดยปรากฏว่ามีการตั้งเมืองใหม่ที่ชื่อว่า โยนกนาถพันธุ์ ได้กล่าวว่ากษัตริย์เชื้อสายสิงหนวัติกุมารได้นำพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าไปประดิษฐานบรรจุไว้ในสถูปบนดอยตุง โดยให้พวกลาวจากเป็นผู้ดูแลพระธาตุหลังจากนั้นเกิดน้ำท่วมขึ้นที่เมืองโยนกนาถพันธุ์เมืองล่มจมหายไปกลายเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่สันนิษฐานว่าเป็นบริเวณที่เรียกว่าเวียงหนองล่อง ในปัจจุบันชาวเมืองโยนกนาถพันธุ์ที่หนีมาได้ได้ตั้งเมืองขึ้นใหม่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง เรียกว่า “เวียงปรีक्षा” หรือปัจจุบันคือบริเวณ เชียงแสนน้อย อำเภอยางแสน จังหวัดเชียงราย

2) ตำนานลาวจกกราช (ต้นตระกูลของผู้สร้างเมืองพะเยา)

ตำนานที่เล่าเรื่องต่อจากตำนานสิงหนวัติกุมารหลังจากที่เมืองโยนกนาถพันธุ์ล่มสลายไปแล้วมีคนหนีจากน้ำท่วมมาได้และมาสร้างเวียงปรีक्षाขึ้นมาแต่ไม่มีกษัตริย์ จึงมีการอัญเชิญปู่เจ้าลาวจกผู้นำชนเผ่าลัวะที่อยู่บริเวณดอยตุง และน่าจะเป็นกลุ่มที่ดูแลพระธาตุที่ดอยตุงในช่วงสิงหนวัติกุมารนั่นเอง ซึ่งตำนานเล่าว่าปู่เจ้าลาวจกได้ตายและไปเกิดเป็นเทพบุตรอยู่บนสวรรค์พระอินทร์จึงส่งปู่เจ้าลาวจกกลับมาจุติอีกครั้งและตั้งราชวงศ์ขึ้นมาใหม่ คือ ราชวงศ์ลาวจกกราช ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 เป็นต้นมา และสร้างเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน บริเวณลุ่มแม่น้ำสายและแม่น้ำโขงนับได้ว่าเป็นบรรพบุรุษของพญามังราย Maharaja แห่งอาณาจักรล้านนา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19

กษัตริย์ราชวงศ์ลาวจกกราชได้ปกครองสืบต่อมา โดยมีศูนย์กลางที่เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน และได้ส่งลูกหลานไปได้ขยายอำนาจไปยังดินแดนต่างๆ ในลุ่มแม่น้ำโขงและลุ่มแม่น้ำอื่นๆ รวมทั้งลุ่มแม่น้ำอิง ปรากฏว่า เชื้อสายของปู่เจ้าลาวจก คือ ขุนจอมธรรมโอรสของลาวเงินได้นำไพร่พลจากเมืองหิรัญนครเงินยางมาสร้างเมืองใหม่บริเวณปลายดอยตัวน หรือดอยชมพูริมฝั่งแม่น้ำสายตา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 (พ.ศ. 1639)

3) ตำนานเมืองพะเยา

กล่าวถึง ขุนลาวเงิน หรือลาวเงินสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์ลาวจกกราชขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 17 มีโอรสสององค์ คือ ขุนชิน

และขุนจอมธรรมต่อมาได้ให้ขุนชิน ครองเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนสืบต่อจากพระองค์ แล้วได้มอบสมบัติและไพร่พลส่วนหนึ่งให้กับขุนจอมธรรม เพื่อไปสร้างเมืองขึ้นใหม่ขุนจอมธรรมได้นำไพร่พลลงมาทางใต้จนถึงบริเวณปลายดอยตัวน หรือดอยชมพู ริมฝั่งแม่น้ำสายตา หรือแม่น้ำอิงในปัจจุบัน ได้พบเมืองร้างแห่งหนึ่งมีร่องรอยคูน้ำคันดินรอบเมือง รูปสัณฐานคล้ายผลน้ำเต้าทางทิศเหนือเป็นเนินสูงทางทิศใต้และทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ลาดต่ำลงมา ทิศตะวันตกมีหนองน้ำขนาดใหญ่และมีหนองน้ำทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือด้วยด้วยสันฐานของเมืองมีลักษณะขั้วมกลตามนามเมืองว่า สีหราช ขุนจอมธรรมจึงสั่งให้ไพร่พลหักร้างถางพงบริเวณนั้น และสร้างเมืองใหม่ขึ้นโดยตั้งชื่อว่า เมืองภูกามยาว ประมาณปี พ.ศ. 1639 และต่อมาน่าจะเรียกว่า เมืองพยาว และตำนานได้กล่าวถึงอาณาเขตของเมืองภูกามหรือเมืองพยาวไว้ว่า

“... มีจำนวนพลเมืองทั้งภายใน และภายนอกหัวเมืองรวมได้ 180,000 คน จัดแบ่งออกได้ 36 พันนา พันนาละ 5,000 คน คือ พันนาเชียงดี พันนาโคกหลวง พันนาแซ่ตาก พันนาม่วง พันนาแลง พันนาทุ่งหลวง พันนาไชย พันนาลอใต้ พันนาเชียงเคี่ยน พันนาทน พันนาครัว พันนาสาร พันนาชะนาค พันนาแหน พันนาเชียงเค็ง พันนาเร้ง พันนารินทร์ พันนาแก้ว พันนาฉางหลวง พันนามูล พันนาแควน้อย พันนาท่าไคร้ พันนาแซ่หาด พันนาแป้น พันนาคง พันนาปิมพันนาจัน พันนาгим พันนาเซาว์ พันนาช่วย พันนาเชียงซี พันนาช้าง พันนาแซ่โหว่ พันนาซางพันนาคิม พันนาแซ่ห่ม พันนาแซ่ซอ้น

เมืองพะเยามีอาณาเขตแคว้นแดนเมือง ดังต่อไปนี้ คือ ทิศบูรพาจรดขุนผากาด (ขุน คือ ที่สุดของต้นน้ำ) จำบอน ตาดม่าน (ตาด คือ ฝาน้ำตก) ปางสีก้า (ปางสีพันไหมสามเชื้อ) ไทรสามต้น สบห้วยปู (สบคือปากน้ำ) น้ำพุ สบปั้ง น้ำยม ห้วยบ่อทอง ตาดซาววา (น้ำตกสูง 20 วา) กัวแก้ว กัวสามช่วงนี้มีหลักหิน 3 ก้อนฝังไว้ กัวฤๅษี แม่น้ำสายตาม กัวช้าง กัวงัม กัวเปี้ย ดอยปางแม่พาด ทางทิศตะวันตกไปง่ปุด ห้วยแก้ว ดอกปุย แม่คาว ทางทิศใต้ถึงภูหลวง (ภูเหว) ดอกจิกจ้อง ขุนถ้ำ ดอยต้งดอยนอก ผาคอกวัว แซ่ม่าน ไปจวบเอาดอยาหลักไก่ออยู่ทางทิศเหนือเป็นแดนหัวเมืองน้อยใหญ่ต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่ในอำนาจปกครองของอาณาจักรพะเยา คือ เมืองงาว เมืองกวาสะเียบ เชียงม่วน เมืองสระ เมืองออย สะลาว เมืองคอบ เมืองลอ เชียงคำ เมืองเชียงแรง เมืองหงาว เมืองเทิง แซ่เหียง แซ่ลูล ปากบอง หนองขวาง เมืองป่าเป้า เมืองวัง แซ่ซอ้น เมืองปราณ แซ่ห่ม ทิศใต้จรดนครเขราจ (ลำปาง) และนครหริภุญชัย (ลำพูน) ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือต่อแดนขรนคร (เชียงใหม่)” (พระธรรมวิมลโมลี.เมืองพะเยา:จากตำนานและประวัติศาสตร์, หน้า 35 – 36)

4) พงศาวดารโยนก

แต่งขึ้นโดยพระยาประชากิจกรจักร (แช่ม บุนนาค) เป็นเล่าประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองในอาณาจักรล้านนาตั้งแต่สมัยลวจักราชและได้กล่าวถึงสมัยขุนจอมธรรมสร้างเมืองภูกามยาวหรือเมืองพยาวและมีไอรสปกครองสืบต่อมา ชื่อว่า ขุนเจือง ครองราชย์ขึ้นครองราชย์เมืองภูกาม

ยาว ประมาณปี พ.ศ. 1663 ต่อมาเมืองหิรัญนครเงินยางมีศึกสงครามกับพวกแก้วประกัน (เวียดนามตอนเหนือ) ขุนชินขอความช่วยเหลือจากขุนเจืองผู้เป็นหลานขุนเจืองมีความชำนาญในการรบสามารถรบชนะพวกแก้วประกันได้ ขุนชินจึงยกธิดาให้แต่งงานกับขุนเจืองพร้อมทั้งมอบเมืองหิรัญนครเงินยางให้ปกครอง ส่วนเมืองภูกามยาวได้ให้ขุนลาวเงินเรืองโอรสของขุนเจืองปกครองสืบมา

ขุนเจืองเป็นวีรบุรุษที่กล่าวไว้ตำนานของเมืองที่ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำโขงในตำนานของลาว (ล้านช้าง) ได้กล่าวทำนองสันนิษฐานว่าเป็นคนเดียวกันกับขุนเจืองแห่งเมืองภูกามยาว หลังจากที่ขุนเจืองไปปกครองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน พระองค์ได้ทำศึกสงครามกับพวกแก้วตลอดรัชสมัยจนกระทั่งพระองค์สิ้นพระชนม์ในสนามรบที่เมืองแมนตาทอบขอบฟ้าตายีน (เมืองแถน หรือเดียนเบียนฟูในปัจจุบัน)

หลักฐานที่ยืนยันมาขุนเจืองมีตัวตนจริงหรือไม่เพียงภาพสลักกองทัพสยาม ที่ระเบียงปราสาทนครวัดประเทศกัมพูชาเท่านั้น จิตร ภูมิศักดิ์ นักประวัติศาสตร์เชื่อว่าภาพสลักนั้นเป็นภาพของขุนเจืองมหาราชแห่งลุ่มแม่น้ำกก อิงและโขง เนื่องจากที่ภาพนั้นมีอักษรจารึกที่อธิบายว่า “ เนะ สย่ากุก ” นี้เสียมกุกเสียม หมายถึง สยาม คือ คำที่เขมรเรียกคนไทย คำว่า กุก หมายถึง แม่น้ำกกในจังหวัดเชียงรายดังนั้นคำว่า เสียมกุก หมายถึงคนไทยที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำกกและสันนิษฐานว่า เป็นกองทัพของขุนเจืองที่ยกทัพไปช่วยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 มหาราชแห่งอาณาจักรเขมรโบราณที่ทำสงครามกับพวกจามท ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 (วราวุธ ศรีโสภาค.การศึกษาแหล่งโบราณคดีที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบในบริเวณเมืองพะเยา, หน้า 60)

หลังสมัยของขุนเจืองตำนานกล่าวถึงเมืองพะเยาบ้างเล็กน้อยจนมาถึงสมัยของพญาเง้าเมือง ปกครองเมืองพยาวหรือเมืองพะเยา ในปี พ.ศ.1801 จึงปรากฏหลักฐานว่ามีเมืองพะเยาชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากพบหลักฐานประเภทศิลาจารึกที่พบในเมืองพะเยาและจารึกสมัยสุโขทัยที่มีอายุร่วมสมัยกันตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา

2.3 หลักฐานทางด้านโบราณคดี (ปรากฏหลักฐานว่ามีเมืองพะเยา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19)

จากตำนานและพงศาวดารที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นการเล่าเรื่องของเมืองพะเยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา ซึ่งตำนานและพงศาวดารเหล่านั้นต่างเขียนขึ้นมาในภายหลังแทบทั้งสิ้นไม่สามารถยืนยันว่ามีเมืองภูกามยาวหรือเมืองพะเยาอยู่จริงหรือไม่

2.3.1) หลักฐานประเภทศิลาจารึก

1) ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 2 (วัดศรีชุม)

จากการศึกษาหลักฐานประเภทจารึกเพิ่มเติม พบศิลาจารึกที่สามารถยืนยันว่ามีเมืองพะเยาอยู่จริง ตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 19 หลักฐานชิ้นสำคัญได้แก่ ศิลาจารึกสมัยสุโขทัย หลักที่ 2 (วัดศรีชุม) จารึกขึ้นเมื่อ พ.ศ.1885 – 1910 โดยปรากฏนามของ สมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี ศรีรัตนลังกาภิรมหาสวามี หลานของพ่อขุนศรีนาวนำถม กษัตริย์ที่ปกครองเมืองศรีสัชนาลัย – สุโขทัย ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นผู้เล่าเรื่องราวในศิลาจารึกหลักนี้ จารึกทำจากหินดินดาน มีสองด้าน และในด้านที่ 1 บรรทัดที่ 14 ได้กล่าวถึงชื่อเมืองพะเยา ว่าเมืองพยาว ได้ดังนี้

“ . . . เป็นขุนในเมืองเชลียง . . . เมืองไต่อก
 พ่อขุนนำถม เบื้องตะวันออก ถึง
 เบื้องหัวนอนถึงขุนลุนตา ขุนดา ขุน
 ด่าน เมืองในหริตถึงยอดเวียง
 เหล็ก
 เบื้องตะวันตกถึง ละพูน
 เบื้องพายัพถึงเชียงแสน พยาว . . . ลาว
 เบื้องตีนนอนถึงเมืองด ขุนด่าน”
 (กรมศิลปากร, ศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 2)

จากข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ 2 (วัดศรีชุม) แสดงว่ามีเมืองพยาวหรือเมืองพะเยาอยู่จริงตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งร่วมสมัยกับพ่อขุนศรีนาวนำถมกษัตริย์ที่ปกครองเมืองศรีสัชนาลัย – สุโขทัย ก่อนที่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จะสถาปนากรุงสุโขทัยขึ้น

2) จารึกพญาเมืองและพญาร่วง (จารึกพะเยา พย.54)

ประชุมจารึกเมืองพะเยา เรียกว่า "จารึกลาวเมืองและพญาร่วง" พบเมื่อ พ.ศ.2526 วัดสบร่องขุย (วัดร้าง) ริมแม่น้ำอิงฝั่งเหนือ ต.น้ำยง อ.เมือง จ.พะเยา จารึกด้วยอักษรไทยฝักขาม ทำจากหินทรายสีแดงปัจจุบันอยู่ที่วัดลี อ.เมือง จ.พะเยา

เนื้อหาในจารึกชำรุดไม่สามารถระบุได้ว่ากล่าวถึงเรื่องใดมีเพียงนามของ "ลาวจำเมือง" และ"พระยาร่วง" สันนิษฐานว่าคือนามของพญาเมืองกษัตริย์เมืองพะเยาขึ้นครองราชย์ในปี

พ.ศ. 1801 และพ่อขุนรามคำแหงกษัตริย์กรุงสุโขทัยทั้งสองปกครองบ้านเมืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19

จารึกพะเยา พย.54 น่าจะเกี่ยวข้องกับตำนานของเมืองพะเยา ในตอนที่สามกษัตริย์ซึ่งเป็นพระสหายสนิทกัน เพราะได้เรียนที่สำนักดักศิลาเมืองละโว้มาด้วยกันมาพบปะกันที่เมืองพะเยาสามกษัตริย์ที่วานี้ หมายถึง พญามังรายกษัตริย์เมืองหริภุญธรเงินยางเชียงแสน พญางำเมืองกษัตริย์เมืองพะเยาและพญาร่วง (พ่อขุนรามคำแหง) กษัตริย์กรุงสุโขทัย ต่อมาเกิดเหตุการณ์ที่พญาร่วงเสด็จมาเยี่ยมพญางำเมืองถึงเมืองพะเยา และมีจิตเสนหาต่อนางอัวเชียงแสนชายาของพญางำเมืองในคืนหนึ่งพญาร่วงได้ปลอมพระองค์เป็นพญางำเมืองเสด็จไปหานางอัวเชียงแสนถึงห้องบรรทมขณะเดียวกันพญางำเมืองได้เสด็จมาที่ห้องบรรทม นางอัวเชียงแสนจึงสงสัยและตรัสถามว่า “ทำไมคืนนี้พญางำเมืองมาถึงสองครา” พญางำเมืองเชื่อว่าเป็นพญาร่วงที่ปลอมพระองค์มาอย่างแนบเนียน รับสั่งให้ทหารจับพญาร่วงมาลงโทษพญาร่วงเป็นผู้มีคาถาอาคมจึงแปลงกายเป็นนกเอี้ยงบินหนี แต่พญางำเมืองก็ได้รัยมนต์ทำให้นกเอี้ยงอ่อนกำลังลงบินไปหยุดข้างหนองน้ำซึ่งปัจจุบันเรียกหนองน้ำนี้ว่า หนองเอี้ยง (กว๊านพะเยา) พญาร่วงได้แปลงกายเป็นวัวแดง วิ่งลงไปในน้ำบริเวณที่จับวัวแดงได้ เรียกว่า “ร่องวัวแดง” จากนั้นพญาร่วงแปลงกายเป็นตุ่นขุดดินพญางำเมืองรัยมนต์และสามารถจับตัวตุ่นไว้ได้บริเวณนี้จึงเรียกว่า “บ้านตุ่น” หลังจากนั้นพญางำเมืองได้เชิญพญามังรายพระญาติจากเมืองเชียงแสนมาตัดสินคดีความพญามังรายเห็นว่าลงโทษพญาร่วงกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยก็จะเป็นการมิบังควรพญามังรายจึงตัดสินให้พญาร่วงเสียค่าปรับไหมเป็นเบี้ยเกาลุนเกาลวง (99,000 เบี้ย) และให้กษัตริย์ทั้งสองกล่าวสัจปฎิญาต่อกันว่าจะไม่ผูกเวรกรรมแก่กันและทำร้ายกันอีก จากนั้นสามกษัตริย์ได้มาที่ริมฝั่งแม่น้ำสายตาหันหลังชนกันและกล่าวคำสัตย์ว่าจะไม่ทำสงครามกันต่อมาแม่น้ำสายตา จึงเรียกว่า แม่น้ำอิงมาจนทุกวันนี้

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าเรื่องในตำนานสามกษัตริย์มาพบกันที่เมืองพะเยาเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นและไม่สามารถบอกว่าเป็นจริงหรือไม่ แต่ตำนานเรื่องนี้ได้ผูกเรื่องราวเหตุการณ์กับภูมินามของหมู่บ้านและสถานที่ที่ปรากฏในเมืองพะเยาในปัจจุบัน นักวิชาการหลายท่านได้วิเคราะห์ตำนาน เรื่องนี้เป็นเหตุการณ์ในสมัยประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจริงในการพบกันระหว่างสามกษัตริย์การมาพบปะกันที่เมืองพะเยานั้นน่าจะมีความสำคัญ 2 ประเด็น ได้แก่

ประการแรก ปรีक्षाหรือกันในเรื่องที่พญามังรายจะยึดเมืองหริภุญชัย ซึ่งเป็นเมืองที่มีความเจริญทางการค้าและทางพุทธศาสนาที่สุดในลุ่มแม่น้ำปิงตอนบนในช่วงขณะนั้น

ประการที่สอง ปรีक्षाหรือเพื่อป้องกันศึกสงครามกับจันราชวงศ์หยวน นำโดยกูปไลข่านที่กำลังแผ่ขยายอำนาจมายังบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวิน โดยสามารถยึดอาณาจักรพุกามไว้ได้ทำให้พญามังรายกลัวว่าจันจะทำสงครามกับเมืองเชียงแสน จึงต้องให้พระสหายจากเมืองพะเยาและเมืองสุโขทัยช่วยเหลือถ้าต้องทำสงครามกับจัน

ดังนั้น จารึกพะเยา พย.54 "จารึกลาวจำเมืองและพญาร่วง" น่าจะเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่สามารถอ้างอิงถึงเหตุการณ์ที่สามกษัตริย์มาพบกันที่เมืองพะเยาบริเวณลุ่มแม่น้ำอิงและสามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่ามีเมืองพะเยาอยู่แล้วและมีความสัมพันธ์กับเมืองอื่นๆ อย่างเช่นเมืองเชียงแสนและเมืองสุโขทัยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา

3) จารึกวัดเชียงมั่น "หลักที่ 76 ศิลาจารึกวัดเชียงมั่น จังหวัดเชียงใหม่ จ.ศ. 943 (พ.ศ. 2124) "

จารึกด้วยอักษรฝักขาม กล่าวถึง ประวัติการก่อสร้างวัดเชียงมั่น ตั้งแต่ พ.ศ. 1839 จนถึง พ.ศ.2124 กล่าวคือ เมื่อ พ.ศ. 1839 พญามังรายเจ้า พญางำเมืองและพญาร่วง ร่วมกันตั้งหอ นอน ณ ราชมณเทียร ชุตคู ก่อกำแพงสามชั้น ทั้ง 4 ด้าน และก่อพระเจดีย์ที่บ้านเชียงมั่นแล้ว สร้างเป็นวัดให้ชื่อว่า วัดเชียงมั่น จารึกหลักนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของสามกษัตริย์อีกครั้งหนึ่ง ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 หลังจากที่พญามังรายขยายอำนาจมายังบริเวณลุ่มแม่น้ำอิง ตอนบน โดยสามารถยึดครองเมืองหริภุญชัยรวมทั้งเมืองบริเวณอื่นๆ ได้สำเร็จ จึงอัญเชิญพญางำเมืองและพญาร่วงมาช่วยกันสร้างเมืองขึ้นใหม่และให้ชื่อว่า นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ ศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาในเวลาต่อมา เหตุการณ์ดังกล่าวนี้แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของพระสหายทั้งสาม และการเป็นพันธมิตรของเมืองเชียงใหม่ เมืองพะเยาและเมืองสุโขทัย ตามที่ได้กระทำสัตย์สาบานต่อกันที่เมืองพะเยาแต่หลังจากสมัยของสามกษัตริย์ พบว่าเชื้อสายของทั้งสามกษัตริย์ไม่ได้ทำตามที่บรรพบุรุษได้ให้คำมั่นสัญญากันไว้ อย่างเช่นในสมัยของพญาคำฟู กษัตริย์เมืองเชียงใหม่ได้ร่วมมือกับพญากาวนานเข้ายึดครองเมืองพะเยาได้สำเร็จ ในปี พ.ศ. 1881และนับแต่นั้นมาเมืองพะเยาก็เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา โดยมีเมืองเชียงใหม่เป็นราชธานี

4) จารึกที่พบในเมืองพะเยา

ในช่วงที่เมืองพะเยาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาพบจารึกจำนวน 112 หลัก และจากการศึกษาของนักวิชาการ พบว่าจารึกที่พบส่วนใหญ่สร้างขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 - 21 และจารึกด้วยอักษรฝักขามมากที่สุด รองลงมาจารึกด้วยอักษรธรรมล้านนา อักษรสุโขทัย และอักษรสิงหล

จารึกพะเยาที่เก่าแก่ที่สุด พบว่าจารึกในปี พ.ศ.1954 ได้แก่

- จารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย (ลพ.9)
- จารึกเจ้าสีหิ้นกระทำพระ (พย.44)
- จารึกเจ้าหมีนเลี้ยงเป็นเจ้าสีหิ้นเมืองพายว (พย.47)
- จารึกวัดห้วยนาค (พย.52)

จาริกที่พบในปี พ.ศ.1954 จาริกด้วยอักษรฝักขาม ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าว ตรงกับสมัยของ พญาสามฝั่งแกนกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา เนื้อหาของจาริกกลุ่มนี้จะกล่าวถึงพญาสามฝั่งแกนให้อาว์เลียงมาเป็นเจ้าสีหิ้นเมืองพะเยาและได้สร้างวัดและพระเป็นพุทธานุชาไว้ในเมืองพะเยา

จาริกที่พบน่าจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในช่วงเวลาที่ ท้าวเย็กมกามเจ้าเมืองเชียงรายไปรบกับพญาสามฝั่งแกนกษัตริย์เมืองเชียงใหม่ แต่ไม่สำเร็จท้าวเย็กมกามจึงไปขอความช่วยเหลือจากพระยาไสลือไทแห่งกรุงสุโขทัย พระยาไสลือไทได้ยกกองทัพขึ้นมาช่วยได้ใช้เส้นทางแม่น้ำยมมาจนถึงเมืองพะเยาและเตรียมเข้าโจมตีเมืองพะเยา ชาวเมืองพะเยาช่วยกันต่อสู้โดยช่วยกันรื้อหลังคาที่ทำจากทองเหลือง จากวัดมหาพนมาหล่อละบุ (ปืนใหญ่) ซึ่งทำให้พระยาไสลือไทและท้าวเย็กมกามเปลี่ยนเส้นทางผ่านไปทางเมืองแจ้พรวน จนถึงเมืองเชียงรายเมืองพะเยาจึงปลอดภัยจากสงคราม ถึงแม้ว่าไม่ปรากฏชื่อเจ้าเมืองพะเยาสันนิษฐานว่า เจ้าเมืองพะเยาในขณะนั้นน่าจะเป็นอ่าวเลียงของพญาสามฝั่งแกนที่ได้รับพระราชทานรางวัลตอบแทนที่ ทำให้พญาสามฝั่งแกนขึ้นเป็นกษัตริย์เมืองเชียงใหม่มาเป็นเจ้าสีหิ้นเมืองพะเยา ตามหลักฐานที่ปรากฏเป็นจาริกหินทรายดังกล่าวมาข้างต้น

นอกจากนี้จาริกยังแสดงสถานภาพของเมืองพะเยาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 ได้ว่าเมืองพะเยาเป็นเมืองหนึ่งของอาณาจักรล้านนา เจ้าเมืองที่มาปกครองส่วนมาเป็นพระญาติกับกษัตริย์ของเมืองเชียงใหม่โดยศักดิ์นาเป็นเจ้าสีหิ้น สอดคล้องกับพื้นที่ในอาณาเขตของเมืองพะเยาที่ถูกแบ่งออกเป็น 36 พันนา (36,000 นา) ใกล้เคียงกับจำนวนสีหิ้น

เมืองพะเยาปรากฏอย่างเด่นชัดอีกครั้งในสมัยของพระเจ้าติโลกราชโอรสของพญาสามฝั่งแกน เป็นกษัตริย์ครองเมืองเชียงใหม่ในระหว่าง ปีพ.ศ.1985 – 2030 เป็นช่วงที่อาณาจักรล้านนาเจริญสูงสุดเนื่องจากพระเจ้าติโลกราชสามารถยึดเมืองแพร่และเมืองน่านได้ทั้งสองเมืองในปีพ.ศ.1993 และได้ขยายอำนาจไปทำสงครามกับพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยสามารถยึดเมืองศรีสัชนาลัยไว้ได้และกำลังจะยึดเมืองสองแคว (พิษณุโลก) แต่ไม่สำเร็จการทำสงครามครั้งนี้พระบรมไตรโลกนาถจำเป็นต้องย้ายราชธานีมาที่เมืองสองแควและตั้งชื่อใหม่ว่าเมืองพิษณุโลกและมีการแต่งตั้งลิขิตยวนพ่ายขึ้นมาในสมัยอยุธยาเพื่อเล่าเหตุการณ์ในครั้งนี้

การทำสงครามระหว่างพระเจ้าติโลกราชและพระบรมไตรโลกนาถในครั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจากพระยาสองแควหรือพระยาอุษิษฐิระ พระญาติของพระบรมไตรโลกนาถโกรธที่พระบรมไตรโลกนาถไม่กระทำตามสัญญาที่ให้ไว้ว่า เมื่อใดที่พระบรมไตรโลกนาถขึ้นครองราชย์ที่กรุงศรีอยุธยาแล้วจะยกพระยาอุษิษฐิระให้เป็นพระยาสองแควมีฐานะเป็นอุปราชในหัวเมืองฝ่ายเหนือ

พระยาอุษิษฐิระจึงไปร่วมมือกับพระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนาและยุให้มาตีเมืองศรีสัชนาลัยและเมืองสองแคว ถึงแม้ยึดเมืองสองแควไม่สำเร็จพระเจ้าติโลกราชได้รับพระยา

ยุทธิษฐิระให้เป็นโอรส และส่งไปปกครองเมืองพันทนาภูคา และได้เป็นเจ้าเมืองพะเยาในเวลาต่อมาดังปรากฏในจารึกที่พบในเมืองพะเยา ได้แก่

- จารึกพระยาสองแคว (ลพ.24) ระบุปี พ.ศ.2017
- จารึกฐานพระพุทธรูปราชายุทธิษฐิระ (กท.93) พ.ศ.2019
- จารึกสมเด็จพระราชาอโศกราช (พย.45) พ.ศ.2012

สมัยพระยาอุทธิษฐิระมาปกครองเมืองพะเยา นับเป็นช่วงที่เมืองพะเยามีความเจริญรุ่งเรืองอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะการสร้างวัดและพระพุทธรูป อย่างเช่น วัดร้างที่พบในบริเวณวัดป่าแดงขุนาค อ.เมือง จ.พะเยา ซึ่งพบจารึกที่ระบุ ปี พ.ศ.2042 ว่าวัดนี้เดิมชื่อวัดพญาร่วงมีการสร้างพระพุทธรูป (หลวงพ่อนาคและพระแก่นจันทน์) ประดิษฐานไว้ที่วัดนี้ ในปัจจุบันยังคงปรากฏเจดีย์ทรงลังกาตามแบบศิลปะสุโขทัยอย่างชัดเจน

หลังจากสมัยพระยาอุทธิษฐิระเชื้อสายของพระองค์ได้ครองเมืองพะเยาสืบมา ซึ่งปรากฏชื่อของหมื่นหน่อเทพครูในจารึก พย.3 (พ.ศ.2033) ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระยอดเชียงรายพระนัดดาของพระเจ้าติโลกราช ขึ้นเป็นกษัตริย์เมืองเชียงใหม่และปรากฏนามของเจ้าเมืองพะเยาในฐานะเจ้าสี่หมื่นเมืองพะเยา เรื่อยมาถึงรัชกาลของพระเมืองแก้วโอรสของพระยอดเชียงรายในช่วงเวลานี้พบจารึกมากที่สุดอยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21 กล่าวได้ว่าสมัยพระเมืองแก้ว เป็นช่วงยุคทองทางพุทธศาสนาของอาณาจักรล้านนา ดำเนินการกัมภีร์ทางพุทธศาสนาต่าง ๆ ได้แต่งขึ้นมาในช่วงเวลานี้อย่างเช่น ชินกาลมาลีปกรณ์ แต่งโดยพระรัตนปัญญาเถระ เป็นต้น

จารึกสำคัญในสมัยพระเมืองแก้ว ได้แก่ จารึกพระเจ้าตนหลวงเมืองพยาว (ลพ.29) ระบุปี พ.ศ. 2067 (ตรงกับสมัยพระเมืองแก้ว) เนื้อหากล่าวถึงการสร้างพระเจ้าตนหลวงที่เมืองพยาวเป็นพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ เมื่อตรวจสอบศักราชที่พบในจารึกกับตำนานการสร้างพระเจ้าตนหลวงพบว่าพระเจ้าตนหลวง เริ่มสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2034 ในสมัยเจ้าเมืองยี่เป็นเจ้าเมืองพะเยาตรงกับสมัยพระยอดเชียงราย ในปี พ.ศ.2038 เจ้าเมืองยี่และพระยอดเชียงรายสวรรคต พระเมืองแก้วโอรสของพระยอดเชียงรายขึ้นครองราชย์แทนได้แต่งตั้งเจ้าหัวเคียนเป็นเจ้าเมืองพะเยา เมื่อเจ้าหัวเคียนถึงแก่พิลาลัยจึงโปรดเกล้าให้พระเมืองตู่บุตรของเจ้าหัวเคียนเป็นเจ้าเมืองพะเยาแทน ซึ่งการสร้างพระเจ้าตนหลวงมาแล้วเสร็จในสมัยของพระเมืองตู่ ในปี พ.ศ.2067 หนั้นเองใช้เวลาในการก่อสร้าง 33 ปี

หลังจากสมัยพระเมืองแก้วมาถึงสมัยพระเมืองเกศเกล้า ยังปรากฏจารึกในเมืองพะเยาอยู่บ้างแต่ลดน้อยลง ซึ่งตรงกับเหตุการณ์ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 21 อาณาจักรล้านนาเริ่มอ่อนแอลงและถูกบุเรงนอง กษัตริย์แห่งราชวงศ์ตองอูยึดครองอาณาจักรล้านนาไว้ได้ ในช่วงต้นของพุทธศตวรรษที่ 22 - 24 (พ.ศ.2101-พ.ศ.2317) ซึ่งทำเมืองพะเยาลดความสำคัญลง โดยเฉพาะในช่วงพ.ศ.2330 ตรงกับรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมืองพะเยากลายเป็นเมืองร้างในระยะเวลา 56 ปี จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 3 จึงได้สร้างเมืองพะเยาขึ้นใหม่ในปี พ.ศ.2386 และมีพัฒนาการมาจนเป็นจังหวัดพะเยาเมื่อปี พ.ศ.2520 จนถึงปัจจุบัน

2.4 หลักฐานทางโบราณคดี ประเภทโบราณวัตถุ (โบราณวัตถุในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19)

2.4.1) เครื่องมือหิน (เครื่องมือหินกะเทาะ และเครื่องมือหินขัด)

พบเครื่องมือหินกระจายตามชุมชนโบราณ ในบริเวณแอ่งที่ราบ เชียงราย พะเยา ในบริเวณเมืองพะเยาพบบริเวณม่อนผาเกี๋ยงเป็นเทือกเขาหินทรายเตี้ยๆ และเป็นส่วนหนึ่งของ ดอยด้วนหรือดอยชมพู อยู่ทางทิศเหนือของตัวเมืองพะเยาปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดผาธรรมนิมิตมี นักวิชาการหลายท่านสันนิษฐานว่าบริเวณผาเกี๋ยงแห่งนี้น่าจะเป็นแหล่งผลิตเครื่องมือหินและ แหล่งตัดหินทรายที่สำคัญของเมืองพะเยา ในการนำหินทรายไปแกะสลักเป็นพระพุทธรูปและ จารึกหินทรายที่พบมากที่สุดใภาคเหนือ (สุจิตต์ วงษ์เทศ. ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เมืองพะเยา. หน้า 116)

2.4.2) หินตั้ง

พบว่า ในเมืองพะเยามีการนำก้อนหินขนาดใหญ่มาตั้ง เพื่อกำหนดเขตสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อประกอบพิธีกรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ปรากฏในช่วงสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า วัฒนธรรมหินใหญ่ (Megalithic Period) สมบัติ วิทยาคม ได้สำรวจพบแหล่งโบราณคดีประเภท หินตั้งบริเวณลุ่มแม่น้ำอิงหลายแห่ง หลักฐานเหล่านี้อาจแสดงถึงความเชื่อของกลุ่มคนบนที่สูงใน ลุ่มแม่น้ำอิงในช่วงก่อนรับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเรื่องราวปรากฏในตำนานเมืองพะเยาที่กล่าวถึง การกำหนดเขตแดนด้านหนึ่งของเมืองพะเยาในสมัยสมัยขุนจอมธรรมว่ามีหลักหินสามก้อนฝังไว้ สถานที่ที่พบหินตั้งอยู่บริเวณเนินเขาในแถบลุ่มแม่น้ำอิง สำหรับในเขตจังหวัดพะเยาพบที่บ้าน สักล่อ อำเภอจุน อยู่ใกล้กับม่อนผาด้ายอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย พบว่ามีการนำหินขนาดใหญ่ สามก้อนมาวางเรียงกันเป็นรูปสามเส้าที่ม่อนเลี่ยม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย และที่บริเวณพระ ราชตุหงส์หิน บ้านสักล่อ อำเภอจุน จังหวัดพะเยา พบว่ามีการแท่งหินขนาดใหญ่หนึ่งแท่ง (Menhir) ปักอยู่กลางลานบนยอดเขา (สมบัติ วิทยาคม.ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเมือง พะเยา. หน้า 112 - 127)

หลักฐานหินตั้งที่พบนี้แสดงถึงความเชื่อในเขตลุ่มแม่น้ำอิงก่อนที่จะมีการนับถือพุทธ ศาสนา การนำหินมาวางเช่นนี้เป็นการกำหนดเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในพิธีกรรม ของความเชื่อ ดังที่ปรากฏทั่วไปในแอ่งอารยธรรมของโลกในช่วงสมัยก่อนประวัติศาสตร์

2.4.3) เมืองโบราณและแหล่งโบราณคดี ที่พบในเขตเมืองพะเยา

จากการศึกษาและสำรวจเมืองโบราณของกรมศิลปากรและนักวิชาการหลายท่านได้ค้นพบเมืองโบราณในเขตจังหวัดพะเยาจำนวน 22 แห่งอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน อำเภอแม่ใจ อำเภอปง และอำเภอเชียงคำ

เมื่อปี พ.ศ. 2529 กรมศิลปากรได้ทำการสำรวจเก็บข้อมูลเมืองโบราณในจังหวัดพะเยาภายใต้โครงการโบราณคดีประเทศไทย(ภาคเหนือ)ซึ่งมีพบร่องรอยของเมืองโบราณและแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) เวียงท่าวังทอง หรือ เวียงโบราณบ้านประตูลุย หรือเวียงน้ำเต้า

เวียงท่าวังทองอยู่บริเวณประตูลุย บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบร่องรอยคูน้ำคันดินล้อมรอบเมืองโบราณผังเมืองมีลักษณะคล้ายผลน้ำเต้า หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในเมืองโบราณ

โบราณสถาน พบวัดลี ตั้งอยู่ภายในตัวเมืองโบราณ มีเจดีย์ทรงกลมแปดเหลี่ยมแบบล้านนา ซึ่งได้รับการบูรณะมาแล้วในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ยังพบซากโบราณสถานบริเวณภายในและภายนอกกำแพงเมือง แต่ไม่อยู่ในสภาพที่สามารถศึกษารูปแบบทางศิลปกรรมได้เนื่องจากพังทลายและบางส่วนฝังอยู่ใต้ดิน

โบราณวัตถุ พบประติมากรรมหินทรายจำนวนมากทั้งพระพุทธรูปชิ้นส่วนพระพุทธรูปส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม สกูปจำลอง ซึ่งได้เก็บรวบรวมไว้ที่วัดลี

พบจารึกจำนวน 4 หลัก มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ที่พบในเขตเมืองโบราณแห่งนี้ ได้แก่ จารึกวัดลี (พ.ศ.2038) จารึกวัดพระเกิด (พ.ศ.2056) จารึกวัดสิบสองห้อง (พ.ศ.2058) และจารึกวัดสุวรรณาราม

จากการสำรวจหลักฐานจากผิวดิน พบเศษภาชนะดินเผา เครื่องเคลือบ และเครื่องถ้วยจีน แต่มีปริมาณไม่มาก

การขุดค้นตรวจชั้นดินทางด้านโบราณคดี พบว่าเมืองโบราณแห่งนี้มีชั้นดินธรรมชาติเพียง 2 – 3 ชั้น และมีชั้นดินอยู่อาศัยเพียงชั้นเดียว ซึ่งในชั้นดินนี้ พบเศษภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบจากแหล่งเตาภาคเหนือเป็นจำนวนมาก บางชิ้นน่าจะมาจากแหล่งเตาม่อนออม ในเขตเวียงบัว ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา ซึ่งมีการกำหนดอายุในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 – 21 และยังพบเศษเครื่องถ้วยจีนในราชวงศ์หมิง (หมิง) มีอายุร่วมสมัยกันรวมอยู่ด้วย

การกำหนดอายุสมัย จากหลักฐานที่กล่าวมาแล้ว กรมศิลปากรได้กำหนดอายุของเมืองโบราณแห่งนี้ ว่ามีอายุไม่เก่าเกินไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 20 – 21 ร่วมสมัยกับอาณาจักรล้านนา และกรุงศรีอยุธยาตอนต้น หรืออาจจะเป็นเมืองที่พระยาอุไทยธรรมะมาปกครองก็ได้

2) เวียงปูล่าม ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

เวียงปูล่าม มีผังเมืองเป็นรูปวงกลม อยู่บริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำอิง มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในเมืองโบราณแห่งนี้ ได้แก่

โบราณสถาน พบซากวัดร้างในบริเวณเวียงโบราณนี้ ปัจจุบันตัววิหารเป็นที่ตั้งของวัดอารามป่าน้อย

โบราณวัตถุ พบหลักฐานชิ้นสำคัญ คือ ศิลารีกที่กล่าวถึงชื่อ วัดอารามป่าน้อย ปรากฏศักราช พ.ศ.2037 และยังพบพระพุทธรูปหินทราย ชิ้นส่วนของพระพุทธรูป ส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม เก็บรวบรวมไว้บริเวณศาลาและเจดีย์ร้างด้านหลังวิหาร ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับพบทั่วไปในเขตจังหวัดพะเยา

หลักฐานอื่นๆที่ได้จากการสำรวจบริเวณผิวดินภายในเมืองได้แก่เศษภาชนะดินเผา เครื่องเคลือบและเศษกระเบื้อง หลักฐานที่พบมีลักษณะใกล้เคียงกับ เวียงโบราณท่าวังทอง (ประตูชัย)

การกำหนดอายุสมัย จากโบราณวัตถุที่พบ และพบจารึกการสร้างวัดที่ระบุศักราช พ.ศ.2037 จึงสันนิษฐานว่า เวียงปูล่ามมีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ร่วมสมัยกับเวียงโบราณท่าวังทอง (ประตูชัย) หรืออาจเก่ากว่าเล็กน้อยแต่ไม่เก่าเกินไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 19 – 20

3) เวียงหนองหวี อยู่ในเขตตำบลท่าวังทอง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

เวียงหนองหวีตั้งอยู่ห่างจากเวียงปูล่ามประมาณ 250 เมตร เมืองมีคูน้ำคันดินเพียงชั้นเดียวหลักฐานที่ได้จากการสำรวจ พบเศษภาชนะดินเผา และเครื่องเคลือบ จากแหล่งเตาภาคเหนือ สันนิษฐานว่า เวียงหนองหวีและเวียงปูล่าม เป็นเวียงที่ร่วมสมัยกัน เนื่องจากพบร่องรอยของคันดินที่น่าเป็นทางที่เชื่อมกันระหว่างสองเวียงนี้

การกำหนดอายุสมัย จากโบราณวัตถุที่พบ สันนิษฐานว่า เวียงหนองหวีมีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ร่วมสมัยกับเวียงปูล่ามและเวียงโบราณท่าวังทอง (ประตูชัย) หรืออาจเก่ากว่าเล็กน้อยแต่ไม่เก่าเกินไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 19 – 20

4) เวียงพระธาตุจอมทอง

ตั้งอยู่ตรงข้ามวัดศรีโคมคำ ด้านฝั่งตะวันออกของกว๊านพะเยา ภายในตัวเมืองมีลักษณะเป็นเนินเขาเตี้ย ๆ และมีพื้นที่ลาดลงไปทุกด้าน มีวัดพระธาตุจอมทองตั้งอยู่บนเนินเขา ซึ่งเป็นโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดพะเยา

หลักฐานที่ได้จากการสำรวจพบว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับโบราณวัตถุที่พบที่เวียงท่าวังทอง หลักฐานชิ้นสำคัญคือเครื่องเคลือบจากแหล่งเตาภาคเหนือพระพุทธรูป ชิ้นส่วน พระพุทธรูปและประติมากรรมที่ทำจากหินทราย ตามแบบศิลปะสกุลช่างพะเยา

การกำหนดอายุสมัย จากโบราณวัตถุที่พบ สันนิษฐานว่า เวียงพระธาตุจอมทอง มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 ร่วมสมัยกับเวียงโบราณท่าวังทอง (ประตูชัย)

5) เวียงต้อมตง อยู่ในเขตบ้านต้อมตง ตำบลต้อม อำเภอมือง จังหวัดพะเยา ห่างจากเวียงพระธาตุจอมทองไปประมาณ 7 กิโลเมตร ลักษณะของเมืองตั้งอยู่บนเนินเขามีทางลาดเขาสูงสู่กว๊านพะเยา มีลักษณะของผังเมืองไม่แน่นอนมีคูน้ำและคันดินแยกเป็น 2 เมืองเชื่อมต่อกันหลักฐานที่ได้จากการสำรวจ พบ เครื่องเคลือบ จากแหล่งเตาภาคเหนือ และเครื่องถ้วยจีน แต่พบปริมาณไม่มาก สันนิษฐานว่า เวียงต้อมตงน่าจะมีอายุอย่างน้อยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20

6) เวียงบัวหรือเวียงกำ

เวียงบัว ตั้งอยู่ในเขตบ้านบัว ตำบลแม่กา อำเภอมือง จังหวัดพะเยา มีลักษณะเป็นเมืองแฝด เชื่อมต่อกัน ตั้งอยู่บนเนินเขาเตี้ย ๆ ทอดตัวตามแนวเขา ทางทิศใต้ของตัวเมืองพะเยา หลักฐานที่ได้จากการสำรวจ พบเศษภาชนะดินเผาแบบเคลือบและไม่เคลือบ พบว่าเวียงโบราณนี้น่าจะเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยแหล่งใหญ่ของเมืองพะเยา ซึ่งพบแหล่งเตาเผาห่างจากเวียงบัวไปประมาณ 2 กิโลเมตร สันนิษฐานว่าเวียงบัวน่าจะมีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 – 21

7) เวียงฮาง หรือเวียงห้าว

เวียงฮางตั้งอยู่ในเขตบ้านปาง ตำบลบ้านถ้ำ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา มีพื้นที่อยู่บนเนินเขาค่อนข้างสูง ล้อมรอบด้วยที่ราบลุ่ม มีลักษณะผังเมืองไม่แน่นอน

โบราณสถาน มีพระธาตุแจโว้ ตั้งอยู่บนยอดเขากลางเมือง เป็นโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว โบราณสถานที่พบมีส่วนของวิหาร และเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม ซึ่งน่าจะบูรณะเพิ่มเติมในสมัยรัตนโกสินทร์

โบราณวัตถุ พบเศษภาชนะดินเผาแบบเคลือบและไม่เคลือบ เครื่องเคลือบส่วนใหญ่มาจากแหล่งเตาภาคเหนือ เครื่องถ้วยจีนราชวงศ์หมิง (หมิง) และพบชิ้นส่วนของพระพุทธรูปหินทรายสกุลช่างพะเยา สันนิษฐานว่า เวียงฮาง น่าจะมีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21

8) เวียงแก

เวียงแกตั้งอยู่ในเขตบ้านแกใหม่ ตำบลภูซาง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีลักษณะเป็นเมืองโบราณสองเมืองเชื่อมต่อกัน

โบราณสถาน พบซากโบราณสถานแต่ไม่สามารถศึกษารูปแบบได้

โบราณวัตถุ พบเศษภาชนะดินเผาแบบเคลือบและไม่เคลือบ เครื่องถ้วยจีนราชวงศ์หมิง (หมิง) และราชวงศ์ชิง (ชิง) สันนิษฐานว่า เวียงแก น่าจะมีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21- 22

9) เวียงงุ่น

เวียงงุ่นตั้งอยู่ในเขตบ้านงุ่น ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ตั้งอยู่บนเนินเขา ผังเมืองเป็นรูปรียาว หลักฐานที่ได้จากการสำรวจมีน้อยมาก สันนิษฐานว่า เวียงงุ่น น่าจะเป็นเวียงรุ่นเดียวกับเวียงแก น่าจะมีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 2

10) เวียงลอ

เวียงลอ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอจุน จังหวัดพะเยาเป็นเมืองโบราณที่สำคัญเมืองหนึ่ง บนที่ราบลุ่มแม่น้ำอิงลักษณะเป็นเมืองอกแตกเพราะมีแม่น้ำอิงไหลผ่านกลางเมืองจากการสำรวจพบซากโบราณสถาน และเนินดินมากกว่า 100 แห่ง ทำให้ทราบว่า เวียงลอ เป็นเมืองขนาดใหญ่

โบราณสถาน พบเจดีย์ที่วัดศรีปิงเมือง ลักษณะของเจดีย์ทรงกลมแบบล้านนา เป็นรูปแบบที่พบในศิลปะล้านนาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 พบว่ารูปแบบของเจดีย์วัดศรีปิงเมืองมีลักษณะใกล้เคียงกับพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน

โบราณวัตถุ พบจารึกหมื่นลอมงค (พ.ย.28) พ.ศ.2044 กล่าวถึงหมื่นลอมงคเป็นประธานในการสร้างพระมหาเจดีย์เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 312,029 องค์ และสร้างพระพุทธรูปได้ 1,730 องค์

พบหลักฐานที่ยืนยันว่ามีการสร้างพระพุทธรูปตามจารึก คือ พระพุทธรูป ชิ้นส่วนพระพุทธรูป และชิ้นส่วนของประติมากรรมที่ทำจากหินทรายจำนวนมากที่เก็บรวบรวมไว้ที่วัดศรีปิงเมือง นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนของฐานพระพุทธรูปขนาดเล็ก โดยเฉพาะส่วนฐานมีจารึกด้วยอักษรไทยล้านนา เนื้อหาในจารึกกล่าวถึงการอุทิศถวายบริวาร ข้าทาส ชื่อผู้อุทิศและจารึกชื่ออดีตพระพุทธเจ้าในแต่ละพระองค์ วิเคราะห์จากรูปแบบของตัวอักษรแล้ว สันนิษฐานว่า เวียงลอ น่ามีอายุในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 – 21

11) แหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยม่อนนอม

แหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยม่อนนอม ตั้งอยู่ห่างจากเวียงบัว ประมาณ 2 กิโลเมตร อยู่ในเขตตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา สันนิษฐานว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยที่สำคัญของเมืองพะเยา จากการสำรวจพบเนินดินที่น่าจะเป็นเตาเผา แต่ไม่ปรากฏร่องรอยของเตาเผาเครื่องถ้วย สันนิษฐานว่าลักษณะของเตาเป็นเตาเผาขนาดเล็กที่ต้องขุดลงไปใต้ดิน ตามเชิงเขาแบบเดียวกับเตาเผาสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ หรือเตาเผาเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า

จังหวัดเชียงรายเครื่องถ้วยที่พบที่แหล่งเตาหม่อนหอม เป็นเครื่องถ้วยประเภท จาน ชาม แบบเคลือบด้วยน้ำเคลือบสีเขียว คล้ายเครื่องถ้วยสันกำแพง แต่ของที่แหล่งเตาหม่อนหอม ด้านในจะออกสีเขียวเข้ม น้ำเคลือบค่อนข้างหนา ด้านนอกเป็นสีน้ำตาลดำ มีการทำลายประทับเป็นลายปลาคู่บริเวณด้านในตรงกลางของจาน ส่วนเนื้อของภาชนะของแหล่งเตาหม่อนหอมจะมีสีดำมากกว่าของเตาสันกำแพง แต่ในด้านรูปแบบและเทคนิคในการทำเครื่องถ้วย แหล่งเตาหม่อนหอมมีลักษณะใกล้เคียงกับเครื่องถ้วยสันกำแพงมาก และถ้าอยู่ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน เครื่องถ้วยที่แหล่งเตาหม่อนหอม มีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21

12) แหล่งตัดหินทรายม่อนาเกียง

จากการสำรวจของนักวิชาการ ได้พบแหล่งตัดหินบนเทือกเขา ใกล้กับสำนักวิปัสณาธรรมนิมิต ปัจจุบันคือ วัดผาธรรมนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ลักษณะของเทือกเขาเป็นเทือกเขาหินทราย ด้านหนึ่งตัดเป็นหน้าผา มีถ้ำเล็ก ๆ อยู่หลายแห่ง มีการสำรวจพบเครื่องมือหินขัด พบบริเวณที่มีร่องรอยการตัดหิน มีลักษณะเป็นลานกว้าง มีร่องรอยการสกัดหิน โดยเจาะเป็นรูในแนวยาว เพื่อตอกเอาหินทั้งก้อนไปใช้งาน รอยสกัดเป็นรูนี้ ชาวบ้านเล่ากันเป็นรอยโซ่ของช้างลากซุง หรือหินทราย และยังพบชิ้นส่วนของสะเก็ดหินที่ถูกกะเทาะ และโกนหินกระจายอยู่ทั่วไป

จากลักษณะร่องรอยของการตัดหิน และโกนหิน สันนิษฐานว่า น่าจะนำหินมาแกะสลักเป็นพระพุทธรูป และประติมากรรมหินทราย สกุลช่างพะเยา หลักฐานที่สำคัญ คือ จารึกอักษรไทยล้านนา ผสมกับอักษรสมัยสุโขทัย ปรากฏอยู่บนลานหินที่ถูกตัดไปใช้งาน จากรูปแบบตัวอักษร สันนิษฐานว่า ช่วงเวลาที่มีการนำหินทรายไปทำประติมากรรมหินทรายอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 – 22 หลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูล มาใช้เป็นหลักฐานการอ้างอิงในงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อสืบค้นประวัติศาสตร์ของเมืองพะเยาในยุคต่าง ๆ ต่อไป

2.5 บันทึกเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่ อ.เมืองพะเยา ระหว่างปี พ.ศ. 2330 – 2553

ตารางที่ 2.1 บันทึกเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่ อ.เมืองพะเยา ระหว่างปี พ.ศ. 2330 – 2553

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
พ.ศ.			
2330	ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชขึ้นเมืองเชียงแสนยังอยู่ในอำนาจพม่าและฝ่ายพม่ากองทัพมาสมทบเข้าตีเมืองฝางได้ แล้วให้ปราบปรามเมืองเล็กเมืองน้อยอื่นๆ ต่อไปเป็นเหตุให้เจ้าเมืองฝายล้านนาต่างลี้ภัยอพยพครัวเรือนหนีไปอยู่เมืองลำปาง เอกสารระบุว่ามีความเมืองพะเยาจำนวนหนึ่งได้หนีลงไปเมืองลำปางด้วย	ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เมืองพะเยา. พ.ศ. 2538 หน้า 51	
2386	สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่3แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯให้ตั้งเมืองเชียงราย เมืองพะเยา และเมืองงาวขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. 2386 มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านแต่เมืองพะเยากับเมืองงาวให้ขึ้นต่อเมืองลำปาง การเป็นเมืองหน้าด่านย่อมเกี่ยวข้องกับสงครามอยู่เสมอ โดยเฉพาะสงครามเชียงตุงทั้ง 3 ครั้ง (ครั้งแรก พ.ศ. 2392 –ครั้งที่2 พ.ศ. 2395 ครั้งที่3 พ.ศ. 2397) ชาวเมืองพะเยาต้องถูกเกณฑ์ไปทำสงครามด้วยทุกครั้ง เมื่อย้ายกลับจากเมืองลำปางคืนเมืองพะเยา พ.ศ. 2386 นั้นเมืองพะเยามีสภาพเป็นป่ารก้างจึงพากันตั้งบ้านเรือนกันอยู่ที่แห่งหนึ่ง ภายหลังเรียกว่า “บ้านสันเวียงใหม่” ในตำบลตุนทุกวันนี้	ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เมืองพะเยา. พ.ศ. 2538 หน้า 53	 บ้านสันเวียงใหม่ทั้งจังหวัดพะเยา เมื่อชาวเมืองพะเยากลับมาเริ่มหักกร้างถักถักพงอีกครั้งเมื่อสมัยรัชกาลที่3 (ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา

			พ.ศ.2538. หน้า 52)
ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2437	หลัง 2400 ดินแดนล้านนาทั้งหมด ถูกผนวกเข้ากับกรุงเทพฯ (สยาม) จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2437 รัชกาลที่ 5 ได้จัดระเบียบการปกครองใหม่เป็นเจ้าเมืองข้าหลวงและได้ตราพระราชบัญญัติมณฑลพายัพขึ้นโดยให้นครเชียงใหม่เป็นที่ตั้งมณฑลรวมหัวเมืองต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพ ยุทธวิธีของรัฐระนำเอาศิลปวัฒนธรรมของสุโขทัยมาผสมผสานกับพะเยาเป็นยุครุ่งเรืองพะเยา สกูลช่างพะเยา รวมทั้งผู้คนจากสุโขทัยผสมผสานกับพะเยาช่างพม่าปกครองรับศิลปะพม่า	วิกิวิชัน ดำนานชีวิตชุมชนบ้านร่องไฮมหาวิทยาลัยนเรศวรพะเยา. พ.ศ. 2553 หน้า 3	 เจดีย์วัดป่าแดงหลวงตอนไชยบุญนาค สถาปัตยกรรมอิทธิพลศิลปะสุโขทัย ครึ่งพญายืน ระจากสุโขทัยขึ้นมาปกครองเมืองพะเยา (ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา. พ.ศ.2538:371)

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2442	ประมาณพ.ศ.2442 มีชาวบ้านจากเจ้าหมื่น จังหวัดลำปางอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ราบกลางหุบเขา มีลำห้วยหลายสายไหลผ่านมีการบุกรุกบุกเบิกผืนป่าเพื่อแปลงสภาพเป็นไร่นา เรียกกันว่า บ้านเฮ่แม่ต้า (บ้านไร่แม่ต้า) ชาวบ้านดำรงชีพด้วยการทำนา ปลูกพืชและเข้าป่าล่าสัตว์ รวมทั้งหาของป่าออกมาเป็นอาหาร ในยุคที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่ามีอย่างชุกชุม ยังไม่มีถนนเข้าหมู่บ้าน มีเพียงทางเดินเท้าตามคันนา ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านต้าในยังมีความอุดมสมบูรณ์ต่อเนื่องการให้คน และธรรมชาติ พึ่งพากันได้อย่างยั่งยืน	เที่ยวลำนานาตามหาภูมิปัญญาไทย จารุภัทร วิมุติศรีธรรพ์. พ.ศ. 2550 .หน้า 185	
2446	มีการค้นพบพระพุทธรูปบาทจำลองซึ่งทำจากหินทรายที่วัดสวนจันทร์ ซึ่งเป็นวัดอุโบสถไม่ทราบอายุ รอยพระพุทธรูปบาทนั้นมีลวดลายตามมหาบุรุษลักษณะและอนุพยัญชนะ 108 โดยครบถ้วน	บันทึกวัดศรีโคมคำ. พระมหาโยธิน ฐานิสโร. พ.ศ. 2542. หน้า 43	 รอยพระพุทธรูปบาทจำลองหินทรายที่ค้นพบได้ในวัดสวนจันทร์ใน ภายเมื่อปี พ.ศ.2519 (วัดโบราณในเมืองพะเยา พ.ศ.2554. หน้า 153)

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2445	ได้มีเหตุการณ์ก่อความไม่สงบเกิดขึ้นเพราะโจรสลัดหรือไต้ใหญ่ รวมกันเป็นกลุ่มมีศัตราวุธครบครัน แล้วยกย้ายเป็นพวกๆ เข้าปล้นสถานที่ราชการเข้าไปทำลายและเก็บทรัพย์สินของทางราชการ นอกจากจากราชาการบ้านเมืองแล้ว ยังเข้าปล้นเอาทรัพย์สินของชาวบ้านจนเกิดจลาจล วุ่นวายขึ้นตามหัวเมืองต่างๆ เช่น เมืองแพร่ เมืองสอง เมืองงาว ลูกลามไปถึงบ้านป่าแดดโรงช้างและอ้อมกลับมาปล้นเมืองพะเยาสายหนึ่ง ส่วนอีกสายหนึ่งพวกโจรสลัดเข้าตีเมืองลำปางจนเกิดความวุ่นวาย ประชาชนสะดุ้งหวาดผวาทัวเมือง จนไม่กล้าก่อนไปประกอบอาชีพ	ครบรอบ 100 ปีเหตุการณ์เงี้ยวก่อการจลาจลในมณฑลพายัพ พ.ศ. 2445. หน้า 178	
2445	วันที่ 26 พฤศจิกายน 2445 ประหารปู่แสนผิวกัญญาว่าเป็นผู้สมคบคิดกับกบฏเงี้ยวเข้าปล้นเมืองพะเยาจึงได้ถูกนำจับตัวไปประหาร แต่ต่อมาภายหลังได้มีการสืบสวนปรากฏว่า ปู่แสนผิวกัญญาเป็นคนในบังคับอังกฤษจนทำให้เกิดความระหว่าง รัฐบาลสยามกับมหาอำนาจอังกฤษ	10 ปี หอวัฒนธรรมนิทัศน์. พระมหาโยธิน ฐานิสโร. พ.ศ. 2549. หน้า 24	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2445	เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2445 มี ร.ท. ชุ่ม ผู้ช่วยของ ร.ต.อ. แอนส์ เยนเซน ไปนำกองทหารขึ้นไปเมืองพะเยา เมื่อได้รับรายงานว่าเจียวยึดเมืองพะเยาได้ ร.ต.อ. แอนส์ เยนเซน นำกำลังตำรวจ จำนวน 12 นาย ออกหน้าเข้าประชิดกับข้าศึก ปะทะกันที่แม่กาท่าข้าม ได้ยิงต่อสู้กันอย่างดุเดือด พวกโจรเสียผู้ไม่ได้อพยพกลับไปทางทิศเหนือเรื่อยๆ ฝ่ายปราบปรามได้ติดตามไปอย่างไม่ลดละ โดยเฉพาะ ร.ต.อ. แอนส์ เยนเซน ได้ขึ้นม้าสีขาวนำหน้าไปก่อนจนถึงป่าห้วยเกียง ตอนแม่กาท่าข้ามใกล้ต้นมะเดื่อพวกโจรเสียได้ชักกลุ่มยิง เสียชีวิตคนที่ทางฝ่ายบ้านเมืองได้ระลึกลถึงความดีของท่านได้สร้างอนุสาวรีย์ไว้ ณ หลัก กม. 41 งาว-พะเยา บนเส้นทาง ลำปาง พะเยา เชียงราย ถนนพหลโยธิน หลักร 726/1 โดยจารึกว่า “ร.ต.อ. เยนเซน มาร์กาณิต ชนชาติเดนมาร์ก ข้าราชการตำรวจไทย มรณกรรม 14 ตุลาคม 2445”	ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เมืองพะเยา. พ.ศ. 2538. หน้า 450	กัปตัน แอน เยนเซน ชาวเดนมาร์ก ผู้บังคับตำรวจนครลำปาง (ประวัติศาสตร์สังคม และวัฒนธรรมเมืองพะเยา 2538.หน้า 451) อนุสาวรีย์เอนเซน อยู่ฝั่งห้วยเกียง ต.แม่กา อ.เมือง จ. พะเยา (ประวัติศาสตร์สังคม และวัฒนธรรมเมืองพะเยา 2538.หน้า 451)

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2446	ในปีเถาะเบญจศก ปีกำเ้า จุลศักราช 1265 พ.ศ. 2446 เดือน กุมภาพันธ์(ร.ศ. 122)ผู้บังคับกองกำลังภูธรเมืองพะเยาสมัยนั้น มีความต้องการจะถมพื้นที่และทำถนนในบริเวณโรงพักตำรวจรัตนอนสนาม จึงให้ตำรวจไปรื้อเอาฐานเจดีย์วัดสวนจันทร์นอกซึ่งตั้งอยู่บริเวณตลาด เพราะบริเวณนั้นหมดสภาพของวัดไปแล้ว ด้านหน้าติดกับถนนดอนสนามไปทางประตูหอกลอง ได้ขุดพบรอยพระพุทธรูปประทับอยู่ในพระเจดีย์นั้นรวม 2 แผ่น แต่ละแผ่น มีรอยพระพุทธรูปเข้าหาซึ่งกันและกัน ทั้ง 2 แผ่น มีลวดลายของพระพุทธรูปลักษณะอาการ 32 อนุพยัญชนะ 108 อย่างสมบูรณ์ และมีรูปร่างสวยงามเป็นพิเศษ เมื่อพระครูศรีวิราชวรปัญญา ทราบแล้วจึงให้เอาไปเก็บไว้ ณ วัดหัววัง พุทธศาสนิกชนมีความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง (ภายหลังเมื่อพระครูบาศรีวิชัย มาบูรณะวิหารวัดศรีโคมคำ ปี พ.ศ. 2465 และมีฉลอม จึงถือโอกาสอัญเชิญมาประดิษฐาน ณ วัดศรีโคมคำ โดยมีเจ้าหลวงเป็นผู้มอบถวาย)	ครบรอบ 100 ปี เหตุการณ์ เกี่ยวกับการจลาจลใน มณฑลพายัพ. พ.ศ. 2445 .หน้า 203	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2448	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.5 เสด็จบุเลกิจจังหวัดบริเวณพะเยาให้มีฐานะเป็นอำเภอเมืองพะเยา และส่งย้ายหลวงศรีสมรรถการข้าหลวงประจำจังหวัด บริเวณเมืองพะเยาไปดำรงตำแหน่งจังหวัดอื่น ทรงแต่งตั้งเจ้าอุปราชน้อยมหาไชยเป็นรักษาการนายอำเภอเมืองพะเยา	การเมืองการปกครองในอาณาจักรกัมพูชา(รัฐพะเยาในอดีต พระครูโสภณปริยัติสุธี(ศรีบรรตร ภิรมโม).พ.ศ.2549. หน้า 110	พระยาประเทศอุดรทิศ (น้อยมหาชัย คีติสาร) เจ้าผู้ครองเมืองพะเยา พ.ศ. 2449 – 2456 (ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา 2538.หน้า 463)

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2449	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอุปราชน้อยมหาไชย เป็นพระยาประเทศสุทรทิศ โดยให้รักษาการในตำแหน่งนายอำเภอเมืองพะเยา ต่อมาให้ยุบเลิกจังหวัดพะเยาเป็นอำเภอเมืองพะเยาโดยขึ้นอยู่กับการปกครองของจังหวัดเชียงราย - พ.ศ. 2446 รวมเมืองพะเยา เมืองงาวเป็นบริเวณพะเยา - พ.ศ. 2448 ยุบเลิก บริเวณพะเยา - พ.ศ. 2456 เป็นอำเภอพะเยา - พ.ศ. 2460 เป็นอำเภอพะเยา จ.เชียงราย - พ.ศ. 2520 เป็นแต่งตั้งยกฐานะจากอำเภอพะเยา เป็นจังหวัดที่ 72 ของประเทศไทย	การเมืองการปกครองในอาณาจักรกวมยาว(รัฐพะเยาในอดีต) พระครูโสภณปริยัติสุธี(ศรีบรรตร ภิรมโม) .พ.ศ. 2549.หน้า 110	
2451	เรจินาลด์ เลอ เมย์ (Reginald le May) ฝรั่งเศสอังกฤษ หนึ่งในจำนวนชาวตะวันตกเหล่านั้นที่มีโอกาสเข้ามาทำงานในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ.2450 เริ่มแรกเข้ามาทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่สถานทูตอังกฤษ ประจำกรุงเทพฯ หลังจากใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพฯ ได้ประมาณ 5 ปี เกิดความเบื่อหน่ายจึงย้ายไปเป็นรองกงสุลอังกฤษประจำเชียงใหม่ ปีพ.ศ.2456 พอถึงปลายปีจึงย้ายไปประจำอยู่ที่ลำปางไม่มากนักที่เชียงใหม่ ทำให้เขาค่อนข้างมีเวลามากพอ ประกอบกับนิสัยส่วนตัวของเขาชอบการผจญ	ตำราจดอดีตเมื่อร้อยปีก่อน พระธรรมวิมลโมลี. พ.ศ. 2549 .หน้า 34	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2451 (ต่อ)	ภัยท้องเที่ยวเป็นชีวิตจิตใจ ดังนั้นเมื่อสบโอกาสเช่นนั้นข้าจึงตัดสินใจวางแผนที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปตามหัวเมืองต่างๆในดินแดนภาคเหนืออย่างมิรอช้า โดยมีช้างและม้าเป็นพาหนะในการเดินทางพร้อมกับคณะผู้ติดตามจำนวนหนึ่ง การเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ เลอ เมย์ได้กำหนดเส้นทางเอาไว้โดยเริ่มต้นออกเดินทางจากเมืองเชียงใหม่ ไปตามเส้นทางผ่านเมืองลำปางเพื่อไปเมืองแพร่ จากนั้นเดินทางต่อไปยังเมืองน่าน เชียงม่วน ปง เชียงคำ เทิง เชียงแสน แม่จัน เชียงราย พะเยากระทั่งไปถึงสุดท้ายที่เมืองลำปาง โดยใช้เวลาการเดินทางทั้งหมดประมาณ 5 เดือนการเดินทางของเขาแม้จะมีความยากลำบากและต้องเจอกับอุปสรรคต่างๆนานาแต่ก็เป็นประสบการณ์ที่คุ้มค่าสำหรับเขา เพราะเขาได้มีโอกาสเก็บเกี่ยวประสบการณ์ต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพของบ้านเมือง ขบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเหนือตามหัวเมืองต่างๆ และแม้กระทั่งการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิประเทศ ภูมิอากาศ จำพวกสัตว์และพืชพันธุ์ต่างๆที่พบในภาคเหนือ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าทางด้านภาษา วรรณกรรมและตำนานต่าง ๆ ของภาคเหนือ		

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2451 (ต่อ)	ความกระตือรือร้นและความสนใจในการเรียนรู้ของเขา จึงไม่แปลกใจเลยที่ เลอ เมย์ จะมีความรอบรู้เกี่ยวกับดินแดนทางภาคเหนือเป็นอย่างดี และการที่เขาได้มีโอกาสคลุกคลีอยู่กับชาวเหนือ ทำให้เขาเข้าใจความเป็นอัตลักษณ์ของชาวเหนือได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการปฏิบัติต่อแขกที่มาเยือนด้วยความเอื้ออารีและความมีมิตรไมตรีอย่างจริงใจ ซึ่งสามารถจะพบเห็นเสมอๆ		
2546	ในยุคนั้นเป็นยุคสุดท้ายของเจ้าผู้ครองพะเยาอย่างแท้จริง เพราะผู้ที่ครองเมืองพะเยาในยุคนั้นก่อนที่จะถูกแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระยาประเทศอุดรทิศนั้น ให้มีการรักษาการแล้วมีตำแหน่งเป็นแค่นายอำเภอมีใช้เจ้าเมืองดังกล่าวกัน แต่ที่คงรูปแบบอยู่ก็คือชื่อตำแหน่งพระยาเท่านั้น พ.ศ.2546 2546 ได้มีการแต่งตั้งนายคลาย บุญยบรรณ เป็นนายอำเภอเมืองพะเยา	สังคมทางการเมืองการปกครองในอาณาจักรกมยว(รัฐพะเยาในอดีต) พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรณดร ธีรธมโม). พ.ศ. 2549. หน้า111	

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
พ.ศ. 2456- 2547	เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2456 พระยาประเทศอุดรทิศ ลาออกจากตำแหน่งนายอำเภอเมืองพะเยา และในปีเดียวกัน ทางการจึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ นายคล้าย บุษบรรณเป็นนายอำเภอเมืองพะเยา ประชาชนมักจะเรียกชื่อท่านเพี้ยนไปว่า “นายอำเภอควาย” เมื่อมาดำรงตำแหน่งได้ 1 ปี พ.ศ. 2457 ท่านได้รับแต่งตั้งฐานันดรศักดิ์เป็นท้าวรองอำมาตย์โท ขุนสิทธิประศาสน์ ปกครองอำเภอเมืองพะเยาเป็นเวลานาน จนถึง พ.ศ. 2456 ท่านได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งนายอำเภอแม่จัน ภายหลังได้รับพระราชทานเลื่อนฐานันดรศักดิ์เป็นที่หลวงสิทธิประศาสน์ และดำรงตำแหน่งครั้งสุดท้ายเป็นปลัดจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนเกษียณอายุที่นั่น อำเภอพะเยา ในขณะเมื่อเริ่มมีการปกครองแบบกระจายอำนาจเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล ได้แบ่งออกเป็น 20 ตำบล คือ (1).ตำบลเวียง เมื่อยังไม่มีเทศบาลก็ปกครองแบบตำบลทั่วไป โดยมีกำนันผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านก็คงเป็นสายๆ รวมกันเป็นตำบล ๆ เวียงมีขุนวิรัตน์ เกษมราษฎร์ เป็นกำนันคนแรกต่อมาก็คือนายหลาน ชัยกุล เป็นกำนันคนต่อมา จนถึงเขตเทศบาลเมืองขึ้นจึงได้ยกเลิกและมีการบริหารแบบเทศบาล จนกระทั่งปัจจุบัน (2) ตำบลแม่ตำมิมขุนวงศ์ ไชยมงคล เป็นกำนันมีหมู่บ้านอินฐาน บ้านปาลาน บ้านภูมินทร์ บ้านแม่ตำมิมชุมและบ้านสันจกปก	ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เมืองพะเยา. พ.ศ. 2538 .หน้า 560 ,ความเป็นมาของพะเยาในอดีต โดยพระธรรมวิมลโมลี วัดศรีโคมคำ อ.เมือง จ.พะเยา. พ.ศ.2550 .หน้า 1-2	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2456- 2547 (ต่อ)	(3) ตำบลบ่อแก้ว มีนายหลาน นาแพร่ เป็นกำนันมีหมู่บ้านบ่อแก้ว บ้านแม่ใส บ้านร่องไฮ บ้านสันป่าถ่อน แม่ใสเหล่า (4) ตำบลแม่นาเรือ มีพ่อนานอินทร สารเร็ว เป็นกำนันมีหมู่บ้านแม่นาเรือ บ้านไร่ บ้านร่องคำหลวง บ้านไช้ บ้านซ่อน บ้านสันป่าสัก (5) ตำบลสันเวียงใหม่ มีขุนสิทธิ์ อินทร์จรรย์ เป็นกำนันมีบ้านทุ่งกัว บ้านสันกว๊าน บ้านสันเวียงใหม่ บ้านสันต้นเคราะห์ บ้านสันป่าด่าง (6) ตำบลตุนมีนายแก้ว ไชเย็น นายอินตา ริมจันทร์เป็นกำนันและมีหมู่บ้านตุนกลาง บ้านตุนใต้ บ้านบัว บ้านห้วยหม้อ บ้านห้วยลึก บ้านสักป่าแฝก (7) ตำบลสาขามีขุนสาขาสารการ เป็นกำนัน มีบ้านสาขได้บ้านเหล่าใต้ บ้านม่อน บ้านสาขเหนือ บ้านจัว มี ๒ หมู่บ้าน และมีแกบ้านปกครอง กำนันอยู่บ้านสาขได้ บ้านม่อนแกจี้ บ้านสาขเหนือ มีแกโหล้ว วงศ์เรือง เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านจัว แกปวนเป็นผู้ใหญ่บ้านและบ้านจัวคือเหนือมี แกเจ้าน้อยอยู่ หงส์หิน เป็นผู้ใหญ่บ้าน (8) ตำบลสันป่าม่วง มีขุนมอย คามณี นายใจมา เตชยอด เป็นกำนัน มีหมู่บ้านป่าม่วง บ้านสันบัวบก บ้านสันป่าบง บ้านสันปูเลย บ้านทุ่งต้นศรี บ้านผาช้างมูบ (9) ตำบลต่อม มีขุนเดช วงศ์จันทร์ เป็นกำนันมีหมู่บ้านต่อมได้ บ้านต่อมกลาง บ้านต่อมดง บ้านร่องไผ่ บ้านสันหนองเหนียว บ้านสันป่าจัว		

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2456- 2547 (ต่อ)	(10) ตำบลต้า มีนายเหล้าและนายแก้ว นามบ้านเป็นกันัน มีหมู่บ้านต้าป่า ลาน บ้านต้าดอนมูล บ้านต้าน้ำล่อม ต้าม่อน บ้านต้าลัวะ บ้านขุนต้า (11) ตำบลนกกก มีนายปู้ด ปิงอูด เป็นกันันมีหมู่บ้านนกกก บ้านต้าเหล่า บ้านตุ่มท่า บ้านช้างหิน (12) ตำบลแม่มีม มีขุนมีม ประจำกิจเป็นกันัน มีหมู่บ้านแม่มีม บ้านป่าคา บ้านป่าตุ้ม บ้านสันทราย บ้านร่องคือ บ้านตันผึ่ง บ้านโป่งเกลือ บ้านสัน หมื่นแก้ว บ้านปากว้าว บ้านห้วยบง (13) ตำบลจำปาศาย มีนายแผ่ นายปวนบุญเรือง เป็นกันัน มีหมู่บ้านบุญ โยง บ้านแม่ท่าโททหวาก บ้านแม่ท่าไร่ บ้านแม่ท่าหลวง บ้านห้วยเคียน บ้านแม่ท่าทำข้ามหรือนาบอย (14) ตำบลใหม่ มีนายปุ่น พรหมแผ่ เป็นกันันมีหมู่บ้านใหม่หลวง บ้านเหียน บ้านโป่ง บ้านร่องไฮ บ้านท่ากลอง (15) ตำบลดงเจน มีนายโต งานดี เป็นกันัน มีหมู่บ้าน ดงเจน บ้านกว้าน บ้านร่องป้อ บ้านร่อง บ้านปูปอ แม่อิงหอยโขงบ้านแม่เมืองหลวง บ้านสันป่าจัว บ้านสันป่าพาด บ้านสันตันผึ่ง (16) ตำบลห้วยลานมี นายปุ่นเจนใจเป็นกันันมีหมู่บ้านห้วยลาน บ้านแท่น คำ บ้านคำบน บ้านคำลุ่ม บ้านปากล้วยแซ่ บ้านทุ่งตันศรี บ้านดง(๕) (17) ตำบลร่องจัว มี ขุนแก้ว เป็นกันันมีหมู่บ้านศรีชุม บ้านบุญโยชน์ บ้าน		

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2456- 2547 (ต่อ)	รายงานว่า บ้านร่องชมพู บ้านสันกลาง บ้านดอนเหล็ก (18) ตำบลช้างหิน มีพระยาอินทร์ เป็นกำนันมีหมู่บ้านสันหินบ้านบุญเกิด บ้านดอกพรวัว บ้านทุ่งหลวง (19) ตำบลถ้ำ มีขุนนิคมและเมืองใจ อัมพพร เป็นกำนันมีหมู่บ้านจำไ้ บ้านถ้ำ (มีหลายหมู่บ้าน) บ้านปาง (20) ตำบลปิ่น มี นายกา เป็นกำนัน มีหมู่บ้านปิ่น บ้านห้วยงก บ้านเฮี้ย บ้านหนองหล่ม บ้านใหม่ไชยมงคล บ้านทุ่งกาไชย		
2458	การตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านร่องไฮ เมื่อราว พ.ศ.2458 มีประชาชน ประมาณ 20-30 ครอบครัว ได้ชักชวนกันอพยพมาจากบ้านกาตเมฆ บ้านทุ่งกุด้าย บ้านบ่อแก้ว และบ้านพ่อน ซึ่งขึ้นอยู่กับอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มาอยู่ ณ ชุมชนบ้านร่องไฮ โดยมีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก การหลบหนีภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งในขณะนั้น จังหวัดลำปางเป็นเส้นทางเดินทัพของกองทัพญี่ปุ่น และมีฐานทัพตั้งอยู่ในบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ประการที่สอง การแสวงหาแหล่งทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์กว่าท้องถิ่นเดิม ซึ่งชาวบ้านอำเภอเมือง	วิถีกว๊าน ด้านหน้าชีวิต ชุมชนบ้านร่องไฮ มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา.พ.ศ.2553 .หน้า 12	 บ้านปางสนุกที่จังหวัดลำปาง ถิ่นฐานชั่วคราวของ ชาวเมืองพะเยา เมื่อหนีสงคราม (ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา พ.ศ. 2538. หน้า 52)

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2458 (ต่อ)	ลำปางทราบว่าบริเวณที่ลุ่มทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพะเยามีแหล่งอุดมสมบูรณ์ ทั้งปลาและข้าวที่มีที่ดินติดลำน้ำอิง ประการที่สาม การคมนาคมติดต่อกันระหว่างชุมชนดั้งเดิมจากเมืองพะเยากับเมืองลำปางโดยอาศัยล้อเกวียนและวัวต่างในการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน โดยชาวเมืองพะเยาเอาปลาและข้าวไปแลกกับเกลือและโลหะ อุปกรณ์การเกษตรและกลสิกรรมจากเมืองลำปางจึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างชุมชน มีความสัมพันธ์ฉันญาติมิตรสนิทสนมกันขึ้น จึงเกิดความไว้วางใจและชักชวนกันมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านร่องไฮ “การเดินทางสมัยก่อน ต้องใช้ล้อเกวียนเดินทางจากพะเยาไปลำปาง ผ่านขุนเขา หุบห้วย ใช้เวลาเป็นเดือนกว่าจะถึงลำปาง แล้วต้องไปพักนอนบ้านชาวบ้าน จึงเกิดความสนิทสนมกลมเกลียวฉันท์เครือญาติ แล้วชักชวนอพยพมาอยู่ที่พะเยา” ซึ่งผู้อาวุโสหลายท่านต่างกล่าวยืนยันความคิดของการติดต่อสื่อสารกันที่เป็นสาเหตุหนึ่งของการอพยพ		

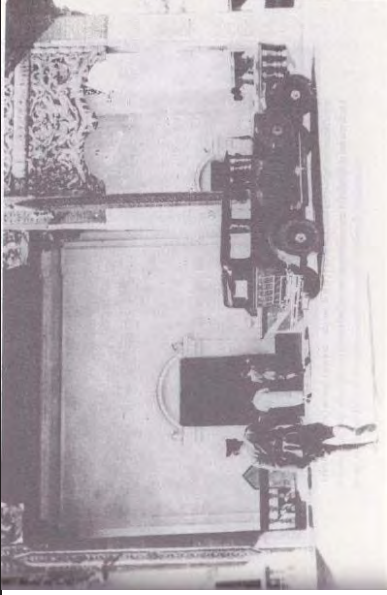
ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2459- 2460	มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของภาคเหนือ ผล เนื่องมาจากรัฐบาลสยามได้สร้างทางรถไฟสายเหนือมาถึงเมืองลำปางใน พ.ศ.2459 และปีถัดมา พ.ศ.2460 ได้เริ่มก่อสร้างถนนเพื่อเชื่อมกับทาง รถไฟจากเมืองลำปางผ่านเมืองพะเยา เมืองเชียงรายและไปสิ้นสุดที่ ชายแดนไทยที่อำเภอแม่สาย ทำให้การค้าขายระหว่างเมืองสะดวก รวดเร็ว และมีปริมาณการค้ามากกว่าเดิมหลายเท่าตัว ประกอบกับเมื่อเดินทาง สะดวกขึ้น ทำให้ชาวจีนที่อยู่ในภาคกลางเริ่มอพยพขึ้นมาทำการค้าขายทาง ภาคเหนือเพิ่มขึ้นเรื่อยๆและเริ่มมีบทบาททางการค้าแทนที่พวกพ่อค้ากลุ่ม เดิมชาวพม่า ฉาน อ้อ และแขก	เมืองพะเยา สำนวนจดตัด เมื่อร้อยปีก่อน พระธรรม วิมลโมลี. พ.ศ.2549 หน้า 75, 78	
2460	กลุ่มพ่อค้าไทใหญ่ในเมืองพะเยาเช่นเดียวกันก็ได้รับผลกระทบ ดังกล่าว ภายหลังพ.ศ.2460 ชาวจีนจากเมืองลำปางเริ่มอพยพเข้ามาค้าขาย ในเมืองพะเยา โดยเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเขตตัวเมืองส่วนนอกเมืองที่บ้าน แม่ตำการค้าขายก็ยังเป็นของพวกฉานอยู่ ต่อมาภายหลังการค้าของชาวจีน ในตัวเมืองพะเยาได้ขยายอย่างรวดเร็ว ส่วนหนึ่งเพราะได้รับการสนับสนุน จากทางการและพวกเจ้าหลวงในเมืองพะเยา อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะชาวจีน เป็นชนชาติที่ขยันขันแข็งและทำการค้าเก่งกว่าพวกฉาน ในที่สุดทำให้ การค้าของพวกฉานที่บ้านแม่ตำต้องซบเซาและสิ้นสุดลง	เมืองพะเยา สำนวนจดตัด เมื่อร้อยปีก่อน พระธรรม วิมลโมลี. พ.ศ.2459 . หน้า 78	

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
พ.ศ. 2460	วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2460 มีคนร้ายขุดเจดีย์วัดพญาร่วง หรือวัดบุญนาคนาเอาพระพุทธรูปหลวงพ่อนาค แต่คนร้ายโดนจับได้ที่ อ.งาว จ.ลำปาง ต่อมาพระครูปลื้มรักษาถวายให้รัชกาลที่ 7 ในคราวเสด็จมณฑลพายัพปี พ.ศ. 2469 ปัจจุบันเจดีย์แสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร		
2460	การเป็นอยู่สมัยอดีตของชาวพะเยา ในแถบทางปากกว๊าน ในระหว่าง พ.ศ. 2460-2480 นับตั้งแต่แม่ใส แม่นาเรือ จนถึงบ้านใหม่จะมีตำบล 10 ตำบล นับเป็นปากกว๊านด้วยกันทั้งหมดประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบนี้ มีอาชีพค้าขายของป่าเป็นส่วนมาก ส่วนผลไม้ก็มี มะพร้าว ขนุน หน่อไม้ และส้มต่างๆ แต่ก็มีไม่มาก ปลูกไว้กินบ้างขายบ้างเท่านั้นไม่ทำเป็นอาชีพหลัก นอกจากนั้นยังมีของที่ทำมาจากป่าในฤดูฝนจำพวกผักที่เป็นอาหารเกิดขึ้น ชาวบ้านต่างก็ไปเก็บมากินบ้าง ขายบ้าง เช่น ผักชะอม ผักตำลึง หน่อไม้ หลายชนิด ห่อซุง หน่อไร่ จำพวกเห็ดพอลชนิดต่างๆ ติดต่อกันประชาชนก็ขึ้นไปเอาเห็ดมาทำอาหาร เช่น เห็ดดอกตามพื้นดินบนสนเขา มีเห็ดแดง เห็ดดำ เห็ดไข่เหลือง เห็ดถ่านไฟ เห็ดโม่งไก่ เห็ดนี้กันยาวดอกยาว รสหวาน ส่วนเห็ดที่ชอบออกตามพื้นล่างป่าละเมาะที่มีต้นไม้ปกคลุมอยู่ มีอากาศเย็นจะมีเห็ดจำพวกนี้ออกตามพื้นดิน เช่น เห็ดห้า หรือตับเต่า เห็ดปังก้าวถ้าเป็นชนิด	ความเป็นมาของพะเยา ในอดีต .พระธรรมวิมลโมลี วัดศรีโคมคำ อ.เมือง จ.พะเยา. พ.ศ.2550 .หน้า 19-22	

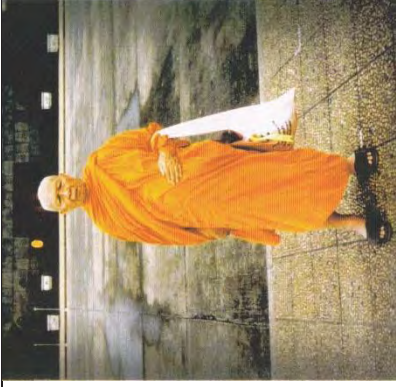
ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2460 (ต่อ)	กำนันเป็นสี่เลือนนั้นเป็นพิษกินไม่ได้อันตราย นอกจากนั้นก็ให้ดอกตามขอนไม้ๆ เช่นเห็ดมัน เห็ด ๓ เท้าเห็ดเหงือกควาย เห็ดหูหลัวสีต่างๆ ออกนั้น ใช้แกงกับผักต่างๆ มียอดเกาฟทองเป็นต้น แกงรวมกันได้อะหมดยังมีอีกชนิดหนึ่ง เห็ดที่ออกตามขอนไม้ใช้ทำประโยชน์ เช่น ไม่ตะเคียนทองที่มีขอนไม้เก่าแก่ฝังอยู่ตามบ้าน ให้ดมชอบออกมีมากถ้าฝนตกใหญ่ติดต่อกันหลายวัน ชาวบ้านจะออกเที่ยวตามป่าไม้ขึ้นดอยล่องลำห้วยมักจะพูดกันว่า ขึ้นดอยลอยห้วยถ้าจะให้ถูกต้องจะต้องพูดว่า ขึ้นดอยล่องห้วยประชาชนจะหาของป่านามา รุงขึ้นฝ่ายภรรยา ก็จะจัดใส่กระบุงหอบไปขายตลาดในเวียง จะต้องไปชักชวนเพื่อนแม่ค้าว่าใครมีสิ่งของจะนำไปขายตลาดในเวียง เมื่อมีนัดหมายวันเวลาเพื่อพร้อมกันและเดินทางไปด้วยกันหยุดพักด้วยกันเป็นๆ นั้นบางครั้งเดินทางน้อยคนก็รู้สึกหิวขาดเสียวก็อันตรายเป็นรอบด้าน เพราะส่วนใหญ่จะไปแต่ผู้หญิงที่เยอะประมาณ 10-15 คนขึ้นไป ทั้งสายได้และเหื่อนเป็นทางเปลี่ยวด้วยกันทั้งนั้นเส้นทางได้พูดแล้วแต่ต้น หนึ่งตำบลหมู่บ้านที่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของตัวอำเภอพะเยาแต่ละบ้านเป็นหมู่บ้านใหญ่เช่น หมู่บ้านกัวน บ้านแม่เมืองหลวง หรือสายดอกคำใต้ เช่นบ้านศรีชุม ดอนเหล็ก สันช้างหิน บุญเกิด ดอกพรวัว ลงไป		

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2460 (ต่อ)	ทางใต้ร่องช้าง บ้านบุญโยชน์ ร่องจำเป็นต้น หางออกไปเฉียงบ้านถ้ำบ้านป็นบ้านใหญ่มีอาณาเขตกว้างขวาง หมู่บ้านดังกล่าวนี้ต่างก็ทำนาผลิตข้าวออกสู่ตลาดปีๆ หนึ่ง ไม่ต้องทำอะไรอะไรเพื่อกับเกี่ยวแล้วเอาล่อ (เกี่ยว) บรรทุกมาขายโรงสีในตลาดเวียงพะเยา วันหนึ่งนับเป็นต้นประมาณ 30-40 คัน ลากข้าวมาขายทางทุกรันดารถึงคราวฤดูฝนตกน้ำท่วมเป็นที่ๆ บางแห่งลึกจนเกือบจะท่วมล่อเกี่ยวนั้น แม้ว่าจะเป็นหล่มเป็นเลนสักเพียงใดก็พากันบุกมาลากมาจนได้ บางคนลากข้าวมาวางไว้ไม่ไหวถึงกลบนอนจมโคลนน้ำสูงเวซมาก แต่ชาวบ้านก็ได้ปรับปรุงถนนหนทางแต่อย่างใดทางการก็ปล่อยให้ได้อย่างนั้น ส่วนทางสายตรงเจนนนั้นไม่สู้จะลำบากเพราะทางเดินตามชายป่ายังมีพวกหินพวกแร่รองเส้นทางอยู่ไม่มีหล่มเลนอย่างสายดอกคำใต้ยังไปถึงตำบลห้วยลานยังลำบากมากหมู่บ้านอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอประมาณ 30 กิโลเมตรเศษใช้ล่อเกี่ยว การเดินทางพวกล่อบรรทุกต้องมานอนในเวียง 1 คืน ถ้าวันเดียวก็กลับไม่ทันนำสินค้าเช่นข้าวมาในเวียงตอนกลับต้องบรรทุกพวกเกลือและเครื่องใช้ที่จำเป็นต้องใช้ในครัวเรือน เป็นต้น		

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2460 (ต่อ)	ในเวลาต่อมาการบริหารบ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงการบริหารท้องถิ่นทางฝ่ายบ้านเมืองจึงรวบรวมตำบลต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิม 21 ตำบล ลดลงเหลือเพียง 8 ตำบล ตำบลเวียง แม่ต้า ยกขึ้นเป็นเขตเทศบาลเมือง ส่วนที่เหลือมากำหนดเป็นตำบล คือ 1.ตำบลแม่ณาเรือ 2.ตำบลต้น 3.ตำบลต่อม 4.ตำบลต้า 5.ตำบลใหม่ 6.ตำบลแม่มิม 7.ตำบลดงเจน 8.ตำบลจำปาหวาย ส่วนอีก 5 ตำบล คือ ตำบลช้างหิน ตำบลร่องจัว ตำบลถ้ำ ตำบลปิ่น และตำบลปลาลาน อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอดอกคำใต้ จึงโอนไปขึ้นอำเภอดอกคำใต้ต่อไป		
2465	พระครูศรีวิราชวรปัญญา(เจ้าคณะแขวงเมืองพะเยา)ไปนิมนต์ครูบาศรีวิชัย วัดบ้านปาง อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน มาเป็นประธานในการบูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเจ้านันทหลาง เริ่มรื้อวิหารหลังเก่าในวันที่ 28 ธันวาคม 2465	บันทึกวัดศรีโคมคำ. พระมหาโยธิน ฐานิสโร. พ.ศ. 2542 .หน้า 30-31	
2466	เริ่มก่อสร้างวิหาร กำแพงล้อมรอบวิหาร ศาลาบาตร อุโบสถ วิหารพระพุทธบาทจำลอง สร้างพร้อมกันทั้งหมดในคราวเดียวกัน	วัดศรีโคมคำ (พระเจ้าตนหลวง) พระอุบาลีคุณูปมาจารย์. พ.ศ. 2552	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2467	เดือน มีนาคม 2467 การก่อสร้างวิหาร กำแพงรอบวิหาร ศาลาบาตร อุโบสถ วิหารพระพุทธรูปบาทจำลองของวัดศรีโคมคำ เสร็จเรียบร้อยมีการทำบุญฉลอง	วัดศรีโคมคำ (พระเจ้าตนหลวง) พระอุบาลีคุณูปมาจารย์. 2552	
2469	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินยังอำเภอพะเยา จังหวัดเชียงรายในคราวเสด็จเสวยมณฑลพายัพ	ประวัติศาสตร์สังคมและ วัฒนธรรมเมืองพะเยา.พ.ศ. 2538. หน้า 523	 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินยังในวิหารเพื่อทรงนมัสการพระเจ้าตนหลวง เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2469 (ประวัติศาสตร์สังคมและ วัฒนธรรมเมืองพะเยา 2538:หน้า 523)

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
พ.ศ. 2469 (ต่อ)			 ขบวนแห่กลุ่มพ่อค้าชาวเงี้ยว ได้นำช้างมาล้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2469 (ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม เมืองพะเยา 2538.หน้า 465)
2475	คณะราษฎรเข้ามามีปฏิรูปการเมืองการปกครองของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.7 และยกเลิกระบบศักดินาทั้งหมดเป็นเพียงจังหวัดต่างๆของประเทศไทย เมืองลำปางทั้งหมดเป็นเพียงจังหวัดต่างๆของประเทศไทยเท่านั้น และต่อมากลายเป็น 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนอันประกอบไปด้วย เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน และพะเยา	สังคมทางการเมืองการปกครองในอาณาจักรกัมพูชา(รัฐพะเยาในอดีต) พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรพต ธีรธมฺโม).พ.ศ.2549 หน้า 115	

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
พ.ศ. 2478	พระธรรมวิมลโมลี พระเดชพระคุณท่านได้บันทึกเกี่ยวกับการสำรวจโบราณสถานในเมืองพะเยา ตั้งแต่นั้นปีพ.ศ.2478 เป็นต้นมา ในบันทึกของพระคุณท่านได้กล่าวถึงซากวัดร้างในบริเวณต่างๆ เช่นตำบลสาละมีซากวัดร้างประมาณ 17 แห่ง ตำบลแม่มาเรียมซากวัดร้างประมาณ 7 แห่ง ตำบลแม่ต๋ำแม่ซากวัดร้างอยู่ประมาณ 1 แห่ง ตำบลเวียงมีซากวัดร้างอยู่ประมาณ 9 แห่ง	โครงการสัมมนาการนำวัฒนธรรมและอัตลักษณ์มาเป็นกระบวนการเพื่อให้เกิดพลังทุน พลังความคิดในชุมชน สำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดพะเยา สภา วัฒนธรรมจังหวัดพะเยา.พ.ศ 2459.หน้า 12	 พระธรรมวิมลโมลี เจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำในปัจจุบัน (10 ปี หอวัฒนธรรมนิทัศน์.2549.หน้า44)
2481- 2482	ระหว่างพ.ศ.2481 – 2484 กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สร้างทำนบและประตูน้ำกันขื่อน้ำแม่อิง บริเวณส่วนที่ไหลออกจากหนองกว๊านทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้หนองน้ำธรรมชาติเปลี่ยนสภาพเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ระดับน้ำค่อยๆสูงขึ้นท่วมพื้นที่ชุมชนและไร่นาของหลายหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านที่ถูกลำน้ำท่วมต้องอพยพหนีน้ำขึ้นไปตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่สูงรอบๆกว๊าน	โครงการสัมมนาการนำวัฒนธรรมและอัตลักษณ์มาเป็นกระบวนการเพื่อให้เกิดพลังทุน พลังความคิดในชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด พะเยา สภาวัฒนธรรมจังหวัด พะเยา. พ.ศ 2549. หน้า 7-12	

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2481- พ.ศ. 2482 (ต่อ)	2481 เริ่มทำการสำรวจพื้นที่ 2482 เริ่มก่อสร้างประตูกันแม่น้ำ 2484 เสร็จเรียบร้อย ช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน น้ำจากลำห้วยจะไหลมารวมกันจำนวนมากจนกลายเป็นผืนน้ำขนาดใหญ่ 2 แห่ง เรียกว่ากว๊านหลวง และกว๊านน้อย เมื่อพฤษภาคมก็เต็มไป ด้วยหนองน้ำและบวกละปีพ.ศ.2484 กรมประมงได้สร้างทำนบ และประตูกันขวางลำน้ำอิง ในบริเวณส่วนที่เป็นทางน้ำที่ไหลออกจากกว๊านทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกว๊าน ซึ่งระดับน้ำในกว๊านจะถูกควบคุมโดยประตูระบายน้ำที่กรมประมงได้สร้างขึ้น ซึ่งแต่เดิมบริเวณรอบหนองกว๊านมีบวกหนองหลายแห่ง และมีลำรางร่องน้ำเชื่อมถึงกันหมด และเชื่อมกับแม่น้ำอิง เรียกว่า “ร่องเหี้ย” ไหลเชื่อมกว๊านหลวงกับแม่น้ำอิง บรรดาลำรางร่องน้ำลำห้วยบวกหนอง ที่มีลำธารไหลมาจากภูเขาต่างๆ ที่สำคัญ เช่น แม่ร่องน้อยห่าง หนองช้างแดง หนองเอี้ยง หนองวัวแดง หนองเหินยาว บวกก้างกึ่ง บวกผักจืด ร่องเหี้ย ร่องเรือ ร่องแม่ไฮ ร่องแม่ใส แม่นาเรือ แม่ตุ่น แม่ต้อม แม่ตำ ซึ่งเมื่อก่อสร้างประตูกันขวางน้ำเสร็จสิ้นจึงเรียกสถานที่นี้ว่า “กว๊านพะเยา”	วิถีกว๊าน ตำนานชีวิต ชุมชนบ้านร่องไฮ มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา. พ.ศ. 2553 .หน้า 37	 ทัศนียภาพกว๊านพะเยาในอดีต (ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา 2538 หน้า 523)

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2482- 2482 (ต่อ)	จึงทำให้สภาพของหนองน้ำต่างๆที่อยู่ภายในกว๊านพะเยาเปลี่ยนสภาพเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งประตูกันน้ำสร้างแล้วเสร็จในปีพ.ศ.2484 พร้อมกันกับก่อสร้างสถานีประมงน้ำจืดพะเยาหลังจากนั้นเป็นต้นมาสภาพของกว๊านพะเยาจึงมีลักษณะเช่นดังปัจจุบัน กว๊านพะเยามีลำห้วย 12 สาย จากเทือกเขาผีปันน้ำที่อยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดพะเยาซึ่งกันระหว่างจังหวัดพะเยาและจังหวัดลำปางรวมกับลำน้ำสายต่างๆ ในเขตอำเภอแม่ใจไหลลงสู่กว๊านพะเยาทางทิศเหนือ ครอบคลุมด้วยห้วยแม่ใจ ห้วยแม่สุก ห้วยแม่ปืม ห้วยแม่ต๋ม ห้วยแม่เหียน ห้วยแม่ต้า ห้วยแม่ต๋อม ห้วยแม่ตุน ห้วยแม่นาเรือ ห้วยร่องเฮ้ ห้วยแม่ต้า ห้วยทับช้าง ลำห้วยเหล่านี้ไหลมารวมกันเป็นกว๊านพะเยาแล้วจึงค่อยไหลลงสู่แม่น้ำอิงทางประตูระบายน้ำ ในกว๊านพะเยาไหลผ่านลำน้ำอิงมีความยาวประมาณ 260 กิโลเมตร ผ่านอำเภอดอกคำใต้ อำเภอภูพานยาว อำเภอจุน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และเข้าพื้นที่จังหวัดเชียงราย ผ่านอำเภอเทิง อำเภอขุนตาล อำเภอพญาเม็งราย ไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านปากอิงใต้ตำบลศรีดอนชัย อำเภอเชียงของ		

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2482	ชาวพะเยาเป็นคนไทย ชาวเมืองพะเยาที่เรียกตัวเองเป็นลาว หรือ สยาม กลายเป็นไทย เหมือนกันทั้งหมด เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 เพราะรัฐบาลสมัยนั้นประกาศเปลี่ยนชื่อประเทศจากสยาม เป็น ประเทศไทย แล้วกำหนดให้ชาวยุโรปทุกคนเป็น คนไทย	พะเยามาจากไหน. สัจจิตต์ วงษ์เทศ. พ.ศ.2554 .หน้า47	
2486	มีการให้สัมปทานตัดไม้ในบริเวณชุมชนบ้านดู่ใน ป่าต้นน้ำกว๊านพะเยา ต้นไม้ขนาดใหญ่ทั้งประดู่ ตะแบก ไม้ยาง และไม้ทางเศรษฐกิจหลายชนิดถูกตัดโค่นแล้วชักลากออกจากป่า ชาวบ้านก็ผสมโรงเข้าไปตัดไม้แปรรูปขายกันอย่างกว้างขวาง พอไม้ขนาดใหญ่เริ่มร่อยหรอ ก็หันไปตัดเปลือกไม้หรือต้นก่อนส่งให้พ่อค้าเพื่อนำไปทำรูปหอม	เที่ยวล่านนาตามหาภูมิปัญญาไทย. จารุกัทร วิมุติเศรษฐ์ .พ.ศ. 2550 .หน้า 185	
2499	สร้างโรงพยาบาลพะเยาเมื่อปี 2499 ซึ่งนายพล แผลงศรี ได้จัดหาทุนสะสมไว้ก่อน และได้เงิน ก.ส.ส. จากรัฐบาลสมัยพันเอกนายวรการบัญชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย เป็นผู้ให้การสนับสนุนได้เงินค่าก่อสร้างจำนวน 1,500,000 บาท มาก่อสร้างจนสำเร็จและเปิดทำการรักษาพยาบาลเป็นทางการเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2500 โดยมีนายแพทย์	อัครดุษฎีบัณฑิตแห่งกฎหมายพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระธรรมวิมลโมลี.ปวง ธรรมปิโย. พ.ศ.2500 .หน้า 104	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2499(ต่อ)	สมบัติ อินทรวาณย์ เป็นผู้อำนวยความสะดวก จากกรมมีตีก อำนวยความสะดวก ดึงรถคนขี่ขาย 1 หลัง ดึงคนขี่หญิง 1 หลัง และมีตีกพิเศษพะเยาทุก 1 หลัง นี่เป็นผลงานพัฒนาของ นายวิฑิต โกตะกุล		
2501	เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2501 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เสด็จประพาสเมืองพะเยาเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2501 ยัง โรงเรียนพะเยาพิทยาคม	ประวัติ ศาสตร สำนั ก และ วัฒน ธรรม เมือง พะเยา. พ.ศ. 2538 .หน้า 549	 (ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา. พ.ศ. 2538 .หน้า549)
2505	เกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ครั้งใหญ่ในพะเยา ซึ่งส่งผลทำให้ เศรษฐกิจของบ้านเมืองเสียหาย และราษฎรจำนวนมากต้องไร้ ที่อยู่อาศัย ส่วนสาเหตุเกิดจากคนร้ายได้รื้อบวางเพลิงร้าน สหกรณ์จำกัดสินไช้ เพลิงได้เริ่มลุกไหม้เมื่อเวลาประมาณ 2 ของวันที่ 5 มีนาคม 2505 ประกอบกับในคืนนั้นมีลมพัดแรงทำ ให้เกิดเพลิงได้ลุกลามอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้บ้านเรือนซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นอาคารไม้ย่านชุมชนการค้าตลาดสดถูกเพลิงเผา ทำลายไปเกือบทั้งหมด	ประวัติ ศาสตร สำนั ก และ วัฒน ธรรม เมือง พะเยา. พ.ศ. 2538 .หน้า 577	 เกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ครั้งใหญ่ในเมืองพะเยา เมื่อปี พ.ศ. 2505 (ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเมือง พะเยา 2538.หน้า 577)

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2516	เนื่องจากวัดศรีโคมคำอยู่ติดกับวัดบ้านพะเยา ดังนั้นเมื่อถึงฤดูฝนจึงเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมอยู่บ่อยครั้ง จนกระทั่งในปี 2516 เกิดน้ำท่วมพะเยาครั้งใหญ่ เพราะฝนตกลงมาอย่างไม่ขาดสาย ทำให้หน้าป่าไหลลงมาจากภูเขา ลงสู่หมู่บ้าน ห่งนา ลงกว๊านพะเยาเอ่อขึ้นท่วมถนนหนทาง จากห้าแยกประตูเหล็กถึงวัดศรีโคมคำต้องใช้เรือเป็นยานพาหนะ ทำให้องค์พระเจ้าตนหลวงทรมาน ขำรุดแตกกร้าว และเอนไปด้านหลัง	บันทึกวัดศรีโคมคำ. พระมหา โยธิน ฐานิสโร. พ.ศ.2542 .หน้า 39	
2519	กรมศิลปากร ได้รับงบประมาณทำการบูรณะพระเจ้านันทหลวง โดยใช้แม่แรงติดองค์พระให้ขึ้นตรงอย่างเดิมและเทคอนกรีตรับองค์พระเจ้านันทหลวงไว้ เทคอนกรีตผิวหินขัดพื้นวิหาร เทคอนกรีตลานเขตพุทธาวาสและติดตั้งเครื่องสูบน้ำ	บันทึกวัดศรีโคมคำ. พระมหา โยธิน ฐานิสโร. พ.ศ.2542 .หน้า 30	
2520	โครงการหลังคาพระวิหารพระเจ้านันทหลวง ขำรุด ช่อมเปเปลี่ยนตัวไม้ทำเพดาน และเปลี่ยนโครงสร้างหลังคาบางส่วน ช่อมหน้าบ้านหลัง เปลี่ยนกระเบื้องทั้งหมด ฉาบผิวผนังใหม่	บันทึกวัดศรีโคมคำ. พระมหา โยธิน ฐานิสโร. พ.ศ.2542 .หน้า 30	

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
พ.ศ. 2520	อำเภอเมืองพะเยาจึงถูกยกฐานะเป็นจังหวัดที่ 72 โดยแยกการปกครองมาจากจังหวัดเชียงราย มีทั้งหมด 7 อำเภอในวันที่ 28 สิงหาคม 2520 ซึ่งปัจจุบันมี 9 อำเภอเพิ่มจากเดิม 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอกู่กวมยาวและอำเภอกู่ซาง	สังคมทางการเมืองการปกครองในอาณาจักรกวมยาว (รัฐพะเยาในอดีต) พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรตร ภิรัชมโม). พ.ศ. 2549 .หน้า113	
2520	อำเภอพะเยาหลังได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดพะเยา เมื่อ พ.ศ.2520เป็นต้นมา การบริหารราชการ จึงมีการเปลี่ยนแปลงให้รัดกุมยิ่งขึ้น เพื่อการส่งเสริมเรื่องประชากริปไตยให้แก่ประชาชนทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านต่าง ๆในแต่ละท้องที่ที่ได้ขยายออกไปจำเป็นต้องกำหนดเขตตำบลขึ้นใหม่ เพื่อสะดวกในการควบคุมและส่งเสริมนโยบายออกไปให้ทั่วถึงรวดเร็วเป็นประโยชน์แก่ประชาชน จึงได้กำหนดตำบลขึ้นใหม่มีจำนวน 1 ตำบล คือ 1. ตำบลแม่ใส 2.ตำบลแม่เหนือ 3.ตำบลต้น 4.ตำบลสา 5.ตำบลสันป่าม่วง 6.ตำบลต้า 7.ตำบลต่อม 8.ตำบลท่าจำปี 8.ตำบลใหม่ 10.ตำบลดงเจน 11.ตำบลห้วยแก้ว 12.ตำบลท่าวังทอง 13.ตำบลแม่อิง 14.ตำบลจำปาหวาย 15.ตำบลแม่กา 16.ตำบลแม่ปืม	ความเป็นมาของพะเยา ในอดีต โดยพระธรรมวิมลโมลี วัดศรีโคมคำ อ.เมือง จ.พะเยา. พ.ศ.2550 หน้า 22	

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
พ.ศ. 2523	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้วัดศรีโคมคำขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ และได้สร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้นแล้วเสร็จเมื่อ 2529	บันทึกวัดศรีโคมคำ. พระมหาโยธิน ฐานิสโร. พ.ศ. 2542 . หน้า 54-55	
2526	ได้พบหลักฐานของวัดดีโลกอารามเดิมชาวบ้านเรียกว่าวัดสันธาตุ วัดดีโลกอารามเป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งที่จมอยู่ในก้นทะเลจากหลักฐานศิลาจารึกที่ค้นพบในบริเวณวัดพบว่าเจ้าเมืองพะเยาสร้างขึ้นในราวปีพ.ศ. 2019 – 2029 ในบริเวณที่เรียกว่า “บวงสรวง” ที่ซึ่งเดิมเป็นชุมชนโบราณและมีวัดอยู่มากมาย วัดแห่งนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะเป็นวัดที่มีผู้ครองเมืองพะเยาได้สร้างถวาย พระเจ้าติโลกราช ในฐานะทรงเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งอาณาจักรล้านนา สร้างถวายโดยยุทธชิริระ เจ้าหมื่นพะเยา ซึ่งจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ประกอบกับการสำรวจแผนที่เก่า และภาพถ่ายจากอากาศพบว่าบริเวณวัดแห่งนี้และพื้นที่ใกล้เคียง มีร่องรอยซากวัดโบราณประมาณ 7-8 วัดด้วยกัน และในบริเวณวัดดีโลกอารามได้ขุดพบหลวงพ่อศิลา (พระเจ้ากือน) เป็นพระพุทธรูปหินทราย ปางมารวิชัย ศิลปะล้านนาสกุลช่างพะเยา ในปีพ.ศ. 2526 แล้วจึงนำไปประดิษฐานไว้ยังวัดศรีโคมคำ	วิทยานิพนธ์ ด่านานชีวีต ชุมชนบ้านร่องไฮ มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา. พ.ศ. 2553 . หน้า 19	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2526 (ต่อ)	ต่อมาเมื่อได้มีการบูรณะวัดตโลกอารามจึงได้อันเชิญหลวงพ่อดิลมาประดิษฐาน ณ ที่เดิม ในปัจจุบันเป็นแห่งเดียวในโลกที่มีประเพณีการเวียนเทียนกลางน้ำในวันสำคัญทางศาสนา และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าสักการะทุกวัน โดยมีท่าเทียบเรืออยู่ที่ท่ากรีนพะเยาและชุมชนบ้านร่องไฮ		
2536	ได้เกิดผลกระทบจากภัยแล้งทั่วจังหวัดพะเยา	ห้องเรียนภูมิปัญญาล้านนา โฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา จ. เชียงใหม่. พ.ศ. 2548 .หน้า89	
2537	เหตุการณ์น้ำท่วมเมืองพะเยา เมื่อปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2537 บริเวณหน้าวิหารพระเจ้าตนหลวงหลายเป็นหนองน้ำ	ประวัติ ศา สตร์ สัง คม และ วัฒน ธรรม เมือง พะเยา พ.ศ.2538 .หน้า 493	 ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา. พ.ศ.2538 .หน้า 439

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2537	ชุมชนบ้านด้าได้จัดการตั้งกรรมการอย่างเป็นทางการมีการจัดการป่าชุมชนที่เป็นรูปธรรม นอกจากนั้นทางคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านด้าใน มีหน้าที่เดินตรวจป่าเพื่อป้องกันคนเข้าไปบุกรุกทำลาย อีกทั้งมีการทำแนวกันไฟ เพื่อป้องกันไฟไหม้ป่า โดยตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นออกกฎระเบียบ ข้อห้าม และขอความร่วมมือจากทุกภาคในหมู่บ้านช่วยกันรักษาป่าของหมู่บ้านไว้ มีพื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่ แบ่งเป็นเขตป่าอนุรักษ์ 3,000 ไร่ ซึ่งบางส่วนทับซ้อนกับเขตอุทยานแห่งชาติดอยหลวง เป็นพื้นที่ป่าซึ่งอุดมสมบูรณ์ มีไม้ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่หนาแน่น ทั้งไม้ตะเคียน ประดู่ ยาง เต็ง รัง และอีกหลายชนิด พื้นที่อีกประมาณ 1,000 ไร่ กันไว้เป็นเขตป่าใช้สอย ซึ่งสามารถเข้าไปหาของป่าและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ ภายใต้กฎระเบียบที่วางไว้ หากใครฝ่าฝืนก็มีโทษ โทษ นอกจากกฎที่สร้างขึ้นเอง ความเชื่อเรื่องผีของชาวบ้าน ตลอดจนประเพณี พิธีกรรมหลายอย่างล้วนมีส่วนช่วยรักษาป่าเป็นอย่างดีทั้งการบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ และการเลี้ยงผีขุนน้ำที่มีขึ้นทุกปีในวันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 เหนือ	เทียวล้านนาตามหาภูมิปัญญาไทยจารุภัทร วิมุติไศรยธู. พ.ศ. 2550 .หน้า 186	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2537 (ต่อ)	โดยชาวบ้านจะร่วมกันจัดของเช่นไห้ว ไต้แก๊ว ไต้แก๊ว 8 ตัว เหล้า 4 ขวด รูปเทียนอย่างละ 2 พร้อมข้าวตอกดอกไม้วัวไปทำพิธีที่หอพิธีกรรมประจำหมู่บ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคลให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาลมีน้ำใช้ในการเกษตร		
2538	มหาวิทยาลัยนเรศวร จัดโครงการกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่จังหวัดพะเยาขึ้น โดยมี มี ศ.ดร. สุขสันต์ ธินายบ อธิการบดีเป็นประธาน ตอบสนองนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนให้มหาวิทยาลัยขยายเขตการศึกษาออกสู่ภูมิภาคโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยเอกเทศในอนาคต ทบวงมหาวิทยาลัยจึงได้พิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2539 ได้มีมติให้ใช้ชื่อว่า วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา ระยะเริ่มแรกได้ใช้อาคารของโรงเรียนพะเยาพิทยาคมเป็นการชั่วคราว สำหรับสถานที่ตั้งถาวร มหาวิทยาลัยนเรศวรได้ร่วมกับทางจังหวัดพะเยาจัดหาสถานที่ตั้ง ณ บริเวณ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ประกอบด้วยที่ดินจำนวน 5,727 ไร่ เมื่อการก่อสร้างได้แล้วเสร็จจึงได้ย้ายมาเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่วันที่ 2542 เป็นต้นมา	www.up.ac.th	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2540	มีการบูรณะพระวิหารพระเจ้าตนหลวง ทางกรมการศาสนา ได้จัดงบประมาณมาบูรณะวิหารโดยเปลี่ยนโครงสร้างหลังคาบางส่วน ซ่อมหน้าบันหน้าหลัง เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาทั้งหมด และฉาบปูนผนังวิหาร	บันทึกวัดศรีโคมคำ.พระมหา โยธิน ฐานิสโร. พ.ศ.2542 .หน้า 30	
2542	มหาวิทยาลัยนเรศวรได้ร่วมกับทางจังหวัดพะเยาจัดทำสถานที่ตั้ง ณ บริเวณ ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ประกอบด้วยที่ดินจำนวน 5,727ไร่ เมื่อการก่อสร้างได้เสร็จจึงได้ย้ายมาสถานที่ตั้งถาวรและเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่นั้นมา 2542 เป็นต้นมา	www.up.ac.th	
2543	ครูบาเทือง นาถศรีโสมบุรณะปิดทองพระเจ้าตนหลวง ทำ ลวดลายปิดทองประดับเบญจก้าน เฉพาะในส่วนที่องค์พระเจ้า ประดิษฐาน	บันทึกวัดศรีโคมคำ.พระมหา โยธิน ฐานิสโร. พ.ศ.2542 .หน้า 30	

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
พ.ศ. 2545	โครงสร้างหลังคาพระวิหารพระเจ้าตนหลวงส่วนที่เป็นไม้ถูกปลวกกัดกินจนเสียหายเป็นอันตรายนานในชั้นต้น ได้รับเงินจากภาคเอกชน ร่วมกับงบประมาณจังหวัดพะเยา สร้างเหล็กค้ำยันไว้เป็นการชั่วคราว	บันทึกวัดศรีโคมคำ.พระมหาโยธิน ฐานิสโร. พ.ศ.2542 .หน้า 30	
2545	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สร้อยร่วมกับกรมศิลปากรและประชาชนในเขตบ้านแม่ใส ได้พบซากโบราณสถานการจัดกระจายอยู่เป็นจำนวนมากซึ่งอยู่ริมกว๊านพะเยา ตลอดจนโบราณสถานกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์เป็นอย่างดีกับประวัติศาสตร์ของชุมชนโบราณในกว๊านพะเยา ซึ่งปัจจุบันจมอยู่ใต้กว๊านหลังจากการก่อสร้างประตูกันแม่น้ำอิงของกรมประมง จากการสำรวจโบราณสถานร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนพบว่ามีเนินโบราณสถานจำนวน 12 รายการ ตลอดจนโบราณวัตถุทั้งเสาดอกบัว ฐานเสาพระพุทธรูป ช้าง สกูปที่ทำจากหินที่ทราย และภาชนะดินเผาจากเตาเผาในท้องถิ่น ในเวลาต่อมาได้มีการขุดแต่งโบราณสถานบางส่วนและจัดสร้างอาคารถาวรเพื่อเผยแพร่ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับโบราณสถานกลุ่มบ้านร่องไฮ แต่ได้ถูกทิ้งร้างว่างเปล่าเพราะขาดคนดูแลงบประมาณในการดูแล แต่ในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนได้รวมตัวกัน	วิทยานิพนธ์ ด้านนาฬิกาชีวิต ชุมชนบ้านร่องไฮ มหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา. พ.ศ. 2553 .หน้า 18	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2545 (ต่อ)	เพื่อรับบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพต่างๆ เพื่อจัดทำอาคารหลังนี้เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนขึ้นโบราณสถานที่พบในพื้นที่ของชุมชนบ้านร่องไฮสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโบราณสถานที่พบในกว๊านพะเยา และกลุ่มโบราณสถานที่พบบนบก		
2547	ได้รับการบูรณะซ่อมแซมเสริมความมั่นคงโครงสร้างคาพระวิหารพระเจ้าตนหลวง	บันทึกวัดศรีโคมคำ.พระมหา โยธิน ฐานิสโร. พ.ศ.2542 .หน้า 30	
2547	ได้มีการริเริ่มขุดค้นศึกษาแหล่งเตาเผาเวียงบัวเมื่อกลางปี 2547 จากอาจารย์ปัทมา สมิตะสิริ อาจารย์ประจำสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร วิทยาเขตสารสนเทศพะเยา (ถึงแก่กรรมแล้ว) หัวหน้าโครงการการศึกษาวิจัยเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	อารยะพะเยาที่แหล่งเตาเวียงบัว. สายนต์ ไพรัชญาจิตร. พ.ศ. 2555. หน้า33	
2548	เมื่อเดือนมีนาคม – เมษายน พ.ศ. 2548 ศาสตราจารย์สายนต์ ไพรัชญาจิตร นำนักศึกษาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้ามาฝึกภาคปฏิบัติด้านสังคมสงเคราะห์ชุมชนและการพัฒนาชุมชน ร่วมกับชาวบ้านบัว และ	อารยะพะเยาที่แหล่งเตาเวียงบัว. สายนต์ ไพรัชญาจิตร. พ.ศ.2555 .หน้า10-11	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2548 (ต่อ)	คณะทำงานโครงการการศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ดำเนินการขุดค้นศึกษาทางโบราณคดี และอนุรักษ์หลุมขุดค้นศึกษาทางโบราณคดีที่มีเศษเครื่องถ้วยชาม และซากเตาเผาเครื่องถ้วยชามในแหล่งโบราณคดี 2 แห่ง คือ เตาพ่ออ้อยแดง และแหล่งเตาแก้มะเฟืองสำหรับพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนบ้านบัว ซึ่งการขุดค้นทางโบราณคดีครั้งนี้เป็นการขุดค้นทางโบราณคดีแบบมีส่วนร่วมที่มีชาวบ้านบัวทุกเพศทุกวัยเข้าร่วมกิจกรรมเกือบ 500 คนมีกิจกรรมการขุดค้นทางโบราณคดีในเวลากลางคืนเป็นครั้งแรกในประเทศไทย และที่สำคัญในการขุดค้นศึกษาได้พบหลักฐานการผลิตเครื่องถ้วยชามเนื้อแกร่งชนิดเคลือบในสมัยพญางำเมือง และพบลวดลายภูมิจักรวาลที่เป็นอัตลักษณ์ของเครื่องถ้วยแหล่งเตาพะเยาที่เวียงบัวหลายแบบ เช่น รูปสิงห์ ลายอนันตวัฏฏะ ลายปลา ฯลฯ ซึ่งไม่เคยพบในแหล่งเตาอื่นๆ ทั้งในประเทศไทย และในประเทศอื่นในทวีปเอเชียมาก่อน และเมื่อขุดค้นเสร็จแล้ว ชาวบ้านบัวได้ตัดสินใจอนุรักษ์หลุมขุดค้นที่มีเศษเครื่องถ้วยชาม และซากเตาเผาทั้งในแหล่งเตาพ่ออ้อยแดง และเตาแก้มะเฟือง จัดทำเป็น		 การขุดค้นศึกษาแบบมีส่วนร่วมที่กลุ่มเตาแก้มะเฟือง เมื่อเดือนเมษายน 2548 (อารยะพะเยาที่แหล่งเตาเวียงบัว.สา ยันต์ ไพรัชญาจิตร:2555)

ปี	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
พ.ศ. 2548 (ต่อ)	พิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้โดยสร้างอาคารชั่วคราวโครงสร้างไม้ไผ่หลังคามุงด้วยหญ้าคาคลุมหลุมขุดค้น และเปิดให้บริการแก่ผู้สนใจเข้าศึกษาเที่ยวชม และในปี พ.ศ. 2548 มีผู้คนสนใจเดินทางเข้าไปศึกษา และเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์หลุมขุดค้นเตาโบราณบ้านบัวราว 5,000 คน		
2549	จากกระบวนการโบราณคดีชุมชน ความเก่าแก่ และความแปลกใหม่ของหลักฐานทางโบราณคดี ทำให้พิพิธภัณฑ์เตาเผาโบราณบ้านบัวได้รับความสนใจจากนักศึกษา นักเรียน นักท่องเที่ยวทั่วไป รวมทั้งนักธุรกิจที่สนใจเรื่องการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งในปีนี้อาจารย์ปัทมา สมิตะสิริ ยังคงดำเนินงานโครงการการศึกษา และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต่อยอดเก่าๆ อย่างต่อเนื่อง โดยโครงการฯ ให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาหลุมขุดค้นทางโบราณคดีที่เตาฟ่อ้อยแต่ง และมีการผสมผสานให้นักวิชาการพิพิธภัณฑ์ยั่งยืนมากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูล และความเคลื่อนไหวของพิพิธภัณฑ์ออกเผยแพร่ตามสื่อต่างๆ มากขึ้น จนในที่สุด คุณชัย โสภณพนิช ประธานมูลนิธิกรู๊ปประกันภัย เกิดความสนใจเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาโบราณบ้านบัว และ ประสงค์จะมีส่วนร่วม	อารยะพะเยาที่แหล่งเตาเวียงบัว. สายนต์ โพธิ์ราชเจริญ. พ.ศ. 2555. หน้า 11-12	

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2549 (ต่อ)	ในการอนุรักษ์และพัฒนาพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาโบราณแห่งนี้ สภาพปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องจัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ถาวร กลุ่มหลุมตุ๋นดินที่กำลังเสื่อมสภาพ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ในชุมชนบ้านบัวให้มีอาชีพผลิตเครื่องถ้วยชามที่ระลึกตามศิลปเครื่องถ้วย สมัยโบราณที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ และมีผลต่อการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณเวียงบัว และแหล่งเตาอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ขุดค้น อาจารย์ ปัทมา สมิตะสิริ หัวหน้าโครงการวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลแม่กาฯ ได้จัดทำโครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ เสนอต่อมูลนิธิกรุงเทพประกันภัย และบริษัท กรุงเทพประกันภัยจำกัด (มหาชน) ได้รับเงินอนุมัติเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมการวิจัยและพัฒนาโบราณคดีชุมชนบ้านบัว เป็นเงิน 4,000,000 บาท สำหรับสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ และอนุรักษ์หลักฐานทางโบราณคดีในหลุมตุ๋นดิน การสร้างโรงงานเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน โดยมูลนิธิกรุงเทพประกันภัยให้การสนับสนุนเงินทุนดังกล่าวในลักษณะโครงการวิจัยผ่านมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ วิทยาเขต สารสนเทศพะเยา		

ปี พ.ศ.	เนื้อหา	อ้างอิง	รูปภาพ
2553	เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2553 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ. 2553 ขึ้น และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2553 จึงถือว่า มหาวิทยาลัยพะเยา ได้แยกออกจากมหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่เป็นส่วนราชการอย่างเต็มรูปแบบ ถือได้ว่าเป็นข่าวที่น่ายินดีสำหรับชาวจังหวัดพะเยา ที่มีสถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณภาพผ่านการผลิตบัณฑิตและมหาบัณฑิตออกมาใช้สังคมและประเทศชาติอย่างมากาย ด้วยการนำของอธิการบดีและคณะผู้บริหารที่มีประสบการณ์และวิสัยทัศน์ที่รัดกุมไปข้างหน้าอย่างไม่หยุดยั้งเพื่อให้มหาวิทยาลัยพะเยาเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง	www.up.ac.th	

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมในเขตอำเภอเมืองพะเยา

จากการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางสถาปัตยกรรมในเขตอำเภอเมืองพะเยา มีผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

3.1 ส่วนอาคารพักอาศัย

3.2 ส่วนอาคารร้านค้า

3.3 ส่วนอาคารศาสนา

ขอบเขตพื้นที่การศึกษาวิจัย

การศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา ทีมคณะนักวิจัยได้ดำเนินการสำรวจงานสถาปัตยกรรมซึ่งประกอบด้วยการสำรวจสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทอาคารเรือนร้านค้าในเขตเมือง และงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในเขตชนบท ทั้งนี้การศึกษางานสถาปัตยกรรมครอบคลุมการศึกษาในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ทั้งหมด 842.08 ตร.กม. จำนวน 172 หมู่บ้าน ทั้งหมด 15 ตำบล มีรายละเอียด ดังนี้

1. ตำบลเวียง	12. ตำบลแม่ใส
2. ตำบลแม่ต๋ำ	13. ตำบลบ้านสา
3. ตำบลแม่นาเรื่อ	14. ตำบลท่าจำปี
4. ตำบลบ้านต๋น	15. ตำบลสันป่าม่วง
5. ตำบลบ้านต้า	
6. ตำบลบ้านต๋อม	
7. ตำบลแม่ปืม	
8. ตำบลแม่กา	
9. ตำบลบ้านใหม่	
10. ตำบลจำปาหวาย	
11. ตำบลท่าวังทอง	

3.1 ส่วนอาคารพักอาศัย

1) การสำรวจงานสถาปัตยกรรมประเภทอาคารพักอาศัย

การสำรวจพื้นที่สถาปัตยกรรมอาคารในเขตอำเภอเมือง เพื่อแสดงให้เห็นสภาพของสังคมและวิถีแห่งวัฒนธรรมในอดีต ที่มิวิจัยจึงเน้นการสำรวจงานอาคารพักอาศัยประเภทเรือนพื้นถิ่นที่อยู่ในเขตเมืองซึ่งการศึกษาจากการสำรวจพบว่า เรือนพื้นถิ่นในเขตเมืองที่ยังคงอยู่สภาพที่มีการใช้งานปกติและยังสามารถเข้าไปดำเนินศึกษาวิจัยนั้นพบว่าอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลแม่น้ำเรือ ในหมู่ที่ 9 10 11 17 18 19 ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวพบเรือนพื้นถิ่นที่มีอายุการก่อสร้างตั้งแต่ 40 – 60 ปี พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 15 หลัง ที่หลงเหลืออยู่ในสภาพที่มีการใช้งานและปล่อยรกร้างในบางหลัง

ภาพที่ 3.2: แสดงผังแสดงพื้นที่เขตตำบลแม่น้ำเรือ

ที่มา : การเสกตภาพจากแผนที่ทางอากาศ โดย อรทัย มหาวรรณ

ภาพที่ 3.3: แสดงผังหมู่บ้านพื้นที่สำรวจทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพื้นถิ่น หมู่ที่ 9 10 11 17 18 และ 19
ที่มา : การเสกตภาพจากแผนที่ทางอากาศ โดย ortsy มหารณณ

ตารางที่ 3.1 แสดงพิกัดตำแหน่งอาคารที่ดำเนินการสำรวจประเภทบ้านมีดังนี้

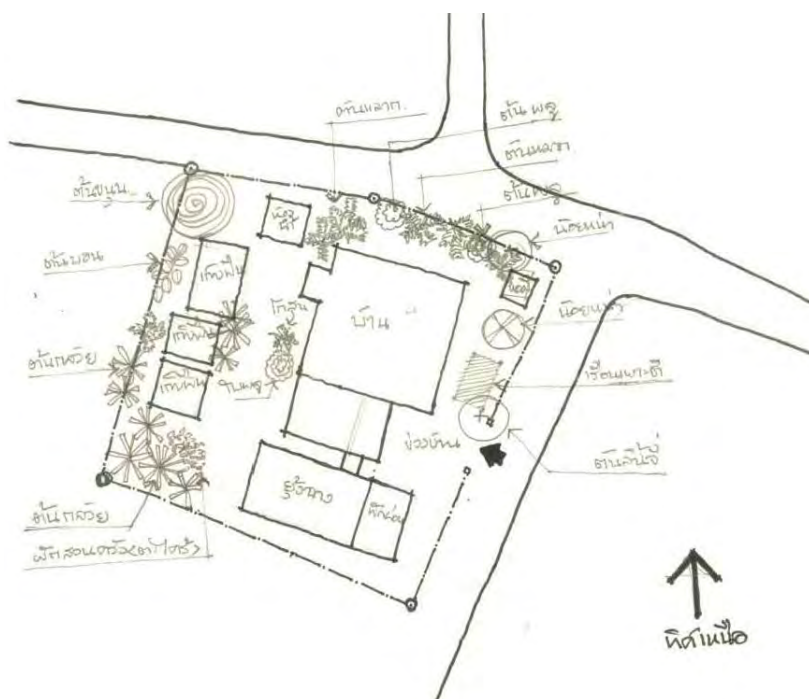
ลำดับ	ชื่อเจ้าของอาคาร	พิกัดตำแหน่งระบบ GPS(N)	พิกัดตำแหน่งระบบ GPS(E)
1	นางต้อมแก้ว สุขขัง	19° 7'0.60"N	99°51'1.12"E
2	นางแสงแก้ว วันทา	19° 7'2.52"N	99°51'2.28"E
3	นายอนันต์ พ้อคำ	19° 6'51.77"N	99°50'54.21"E
4	นางภาวิณี ชันรัฐ	19° 6'47.35"N	99°50'49.98"E
5	นายณัฐพงษ์ บุญเรือง	19° 6'50.13"N	99°50'50.37"E
6	นายไข่ ยะตา	19° 6'50.47"N	99°50'49.58"E
7	นางเหลียม ปัญญาวงศ์	19° 7'0.48"N	99°51'7.61"E
8	นายแก้วมา นนท์ทะกา	19° 7'6.24"N	99°51'5.90"E
9	นายสม ใจเสมอ	19° 6'43.44"N	99°50'52.77"E
10	นายมัว อุปาปิง	19° 6'48.10"N	99°50'55.84"E
11	นายน้อย ทะปัญญา	19° 7'3.17"N	99°51'1.24"E
12	นายศรีนวล ปัญญาวงศ์	19° 6'58.28"N	99°51'6.35"E
13	นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์	19° 6'56.56"N	99°51'7.40"E
14	นายธีรยุทธ วาเพชร	19° 6'58.90"N	99°51'11.49"E
15	นางต้อม อุปาปิง	19° 6'57.33"N	99°51'2.73"E

หมายเหตุ ระบบการแสดงตำแหน่งพิกัดของอาคารที่ใช้สำรวจ จากโปรแกรม Google Earth

การสำรวจข้อมูลทางสถาปัตยกรรมอาคารพักอาศัย ประเภทเรือนพื้นถิ่น กรณีศึกษาชุมชนบ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ประกอบด้วยการศึกษา เรือนพื้นถิ่นในหมู่บ้าน หมู่ที่ 9 10 11 17 18 19 จำนวน 15 หลัง รายละเอียด ดังนี้

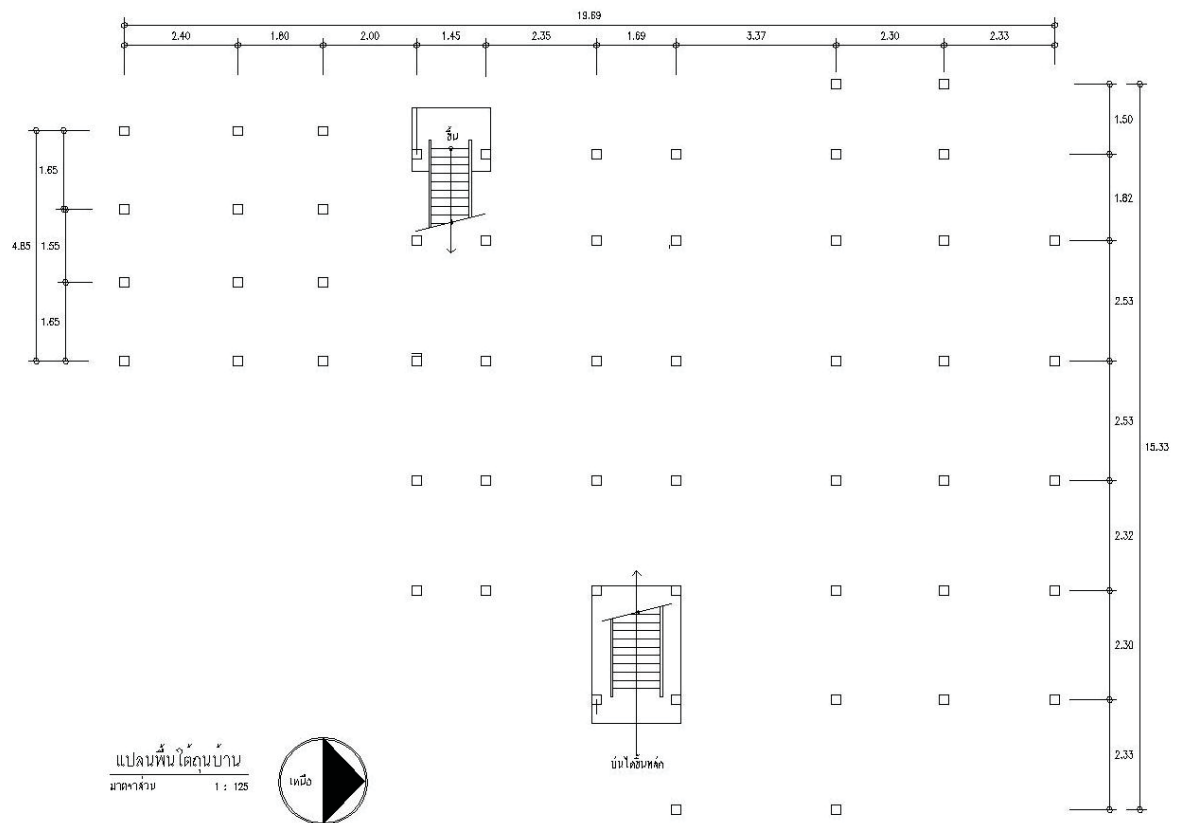
ลำดับที่ 001

เจ้าของบ้าน = นางต้อมแก้ว สุขขัง

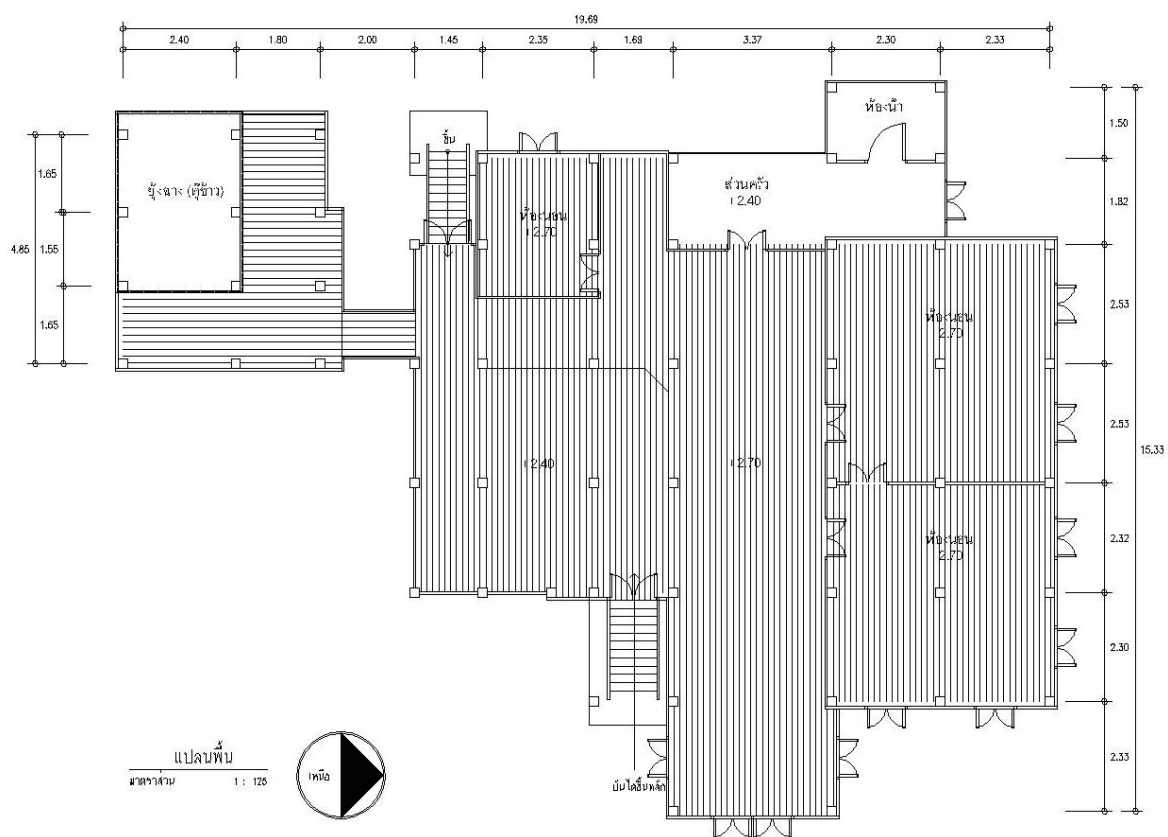
ภาพที่ 3.4: แสดงผังบริเวณบ้าน นางต้อมแก้ว สุขขัง

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.5: แสดงแปลนบ้าน นางต้อมแก้ว สุขขัง

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

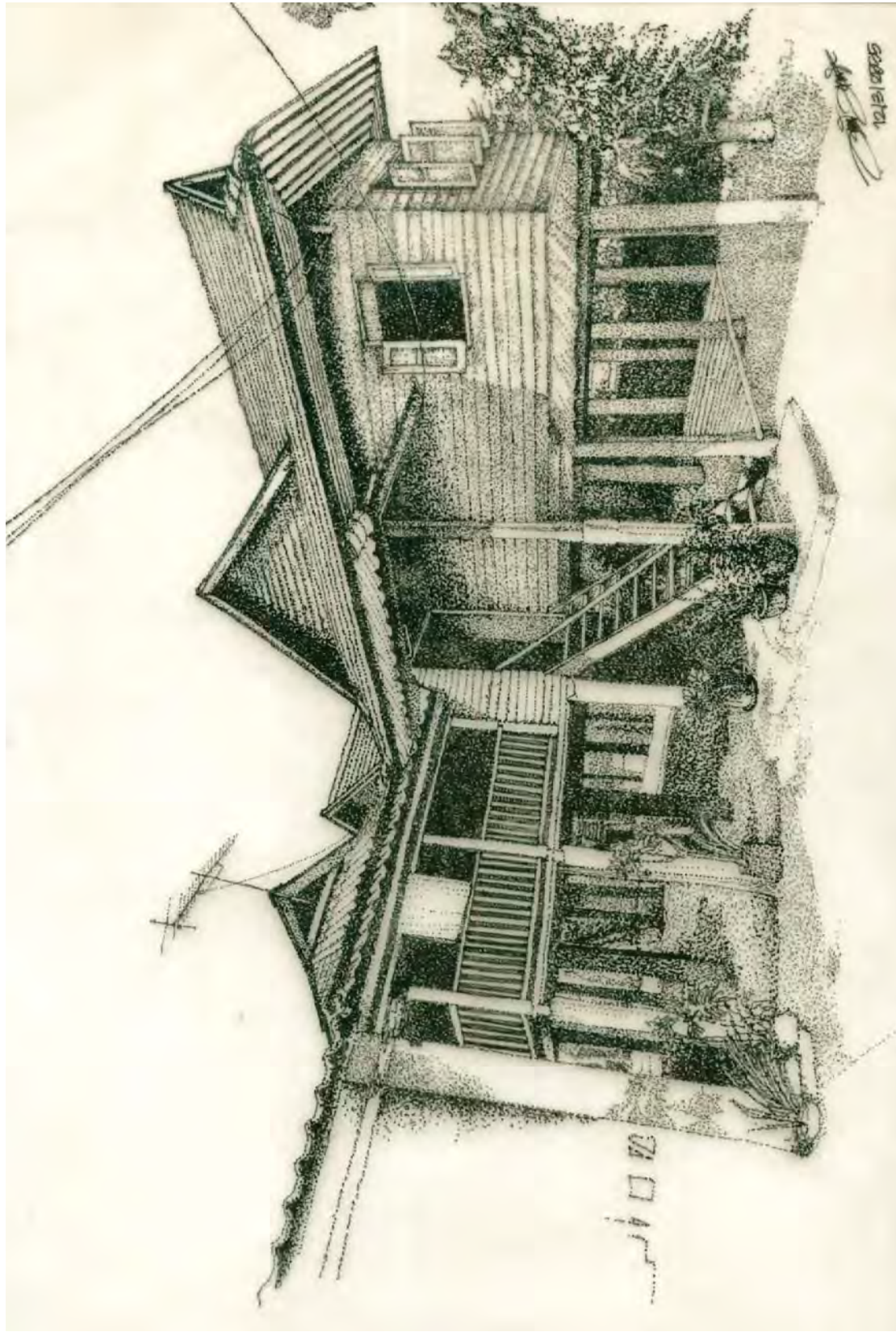

ภาพที่ 3.6: แสดงแปลนบ้าน นางต๋อมแก้ว สุวัง

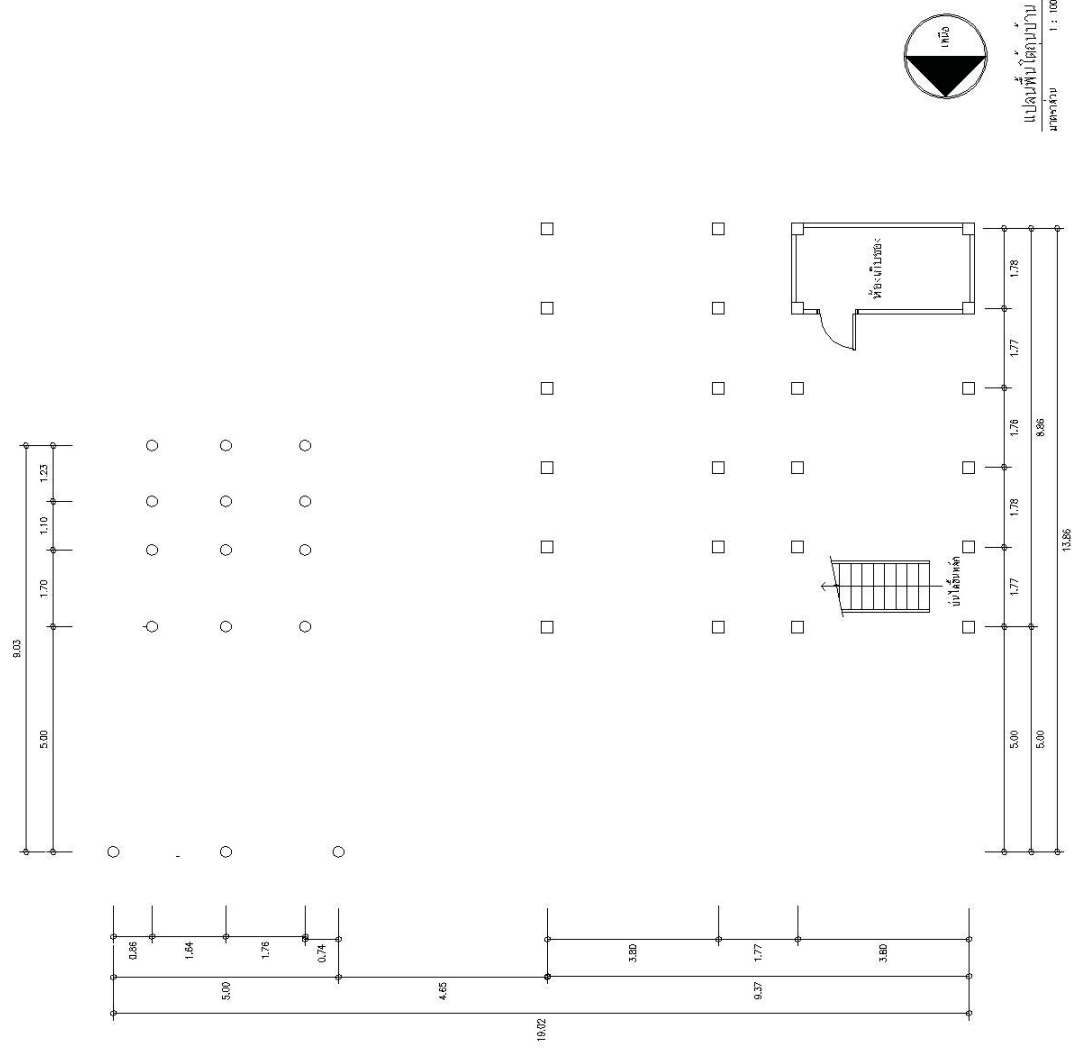
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.7: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต้อมแก้ว สุขัง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.8: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต้อมแก้ว สุขัง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.10: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางแสงแก้ว วันทา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เรือ ตำบลแม่เรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

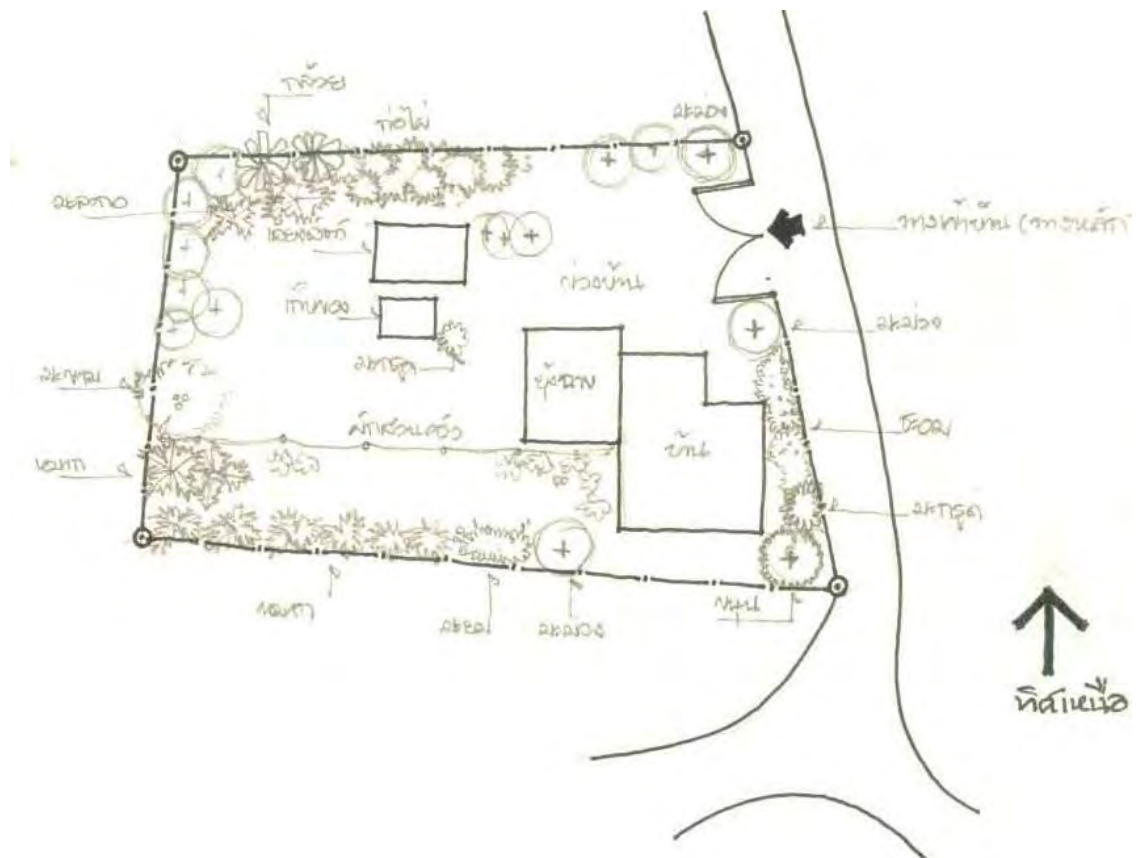

ลำดับที่ 003

เจ้าของบ้าน : นายอนันต์ พ็อคำ

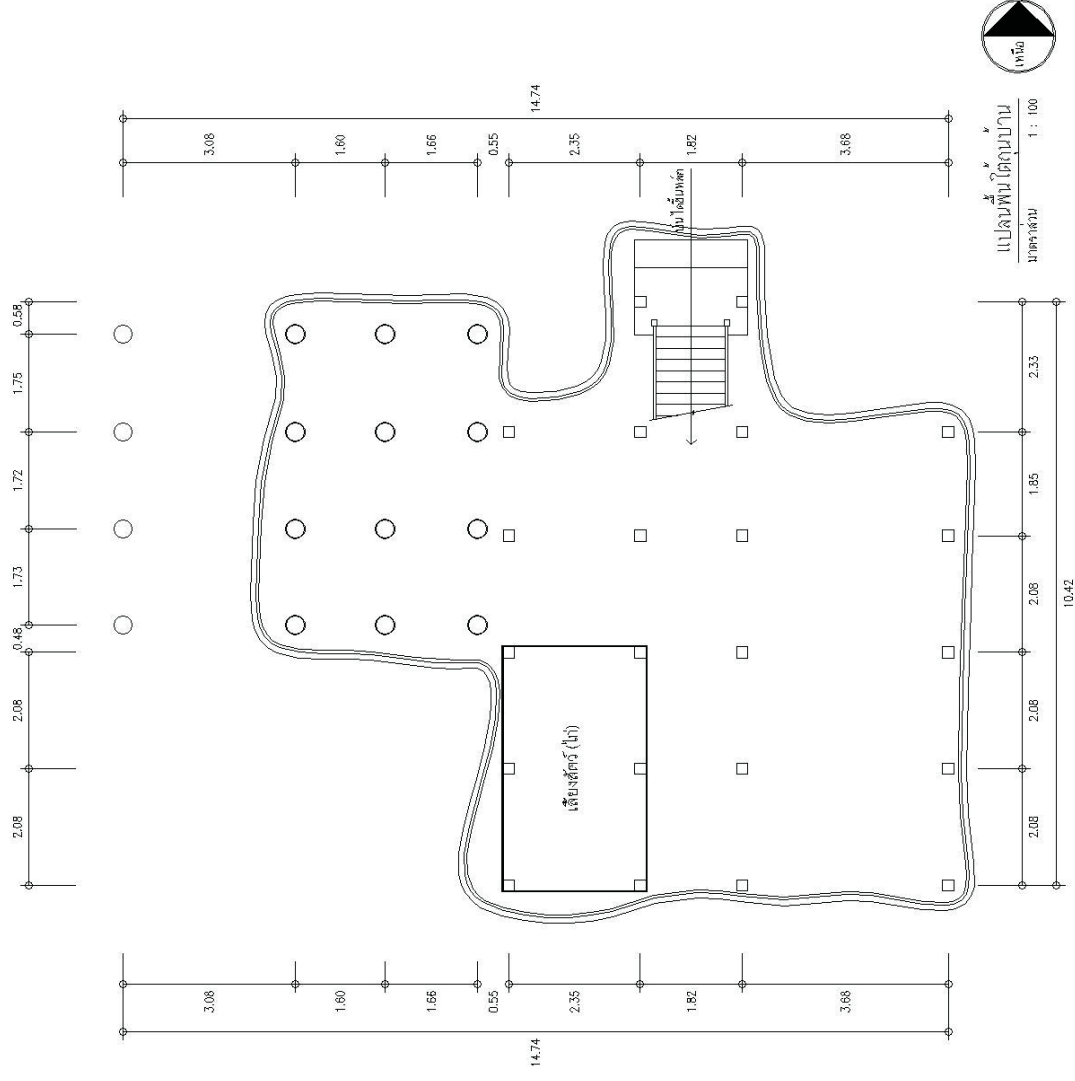
ภาพที่ 3.12: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางแสงแก้ว วันทา

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

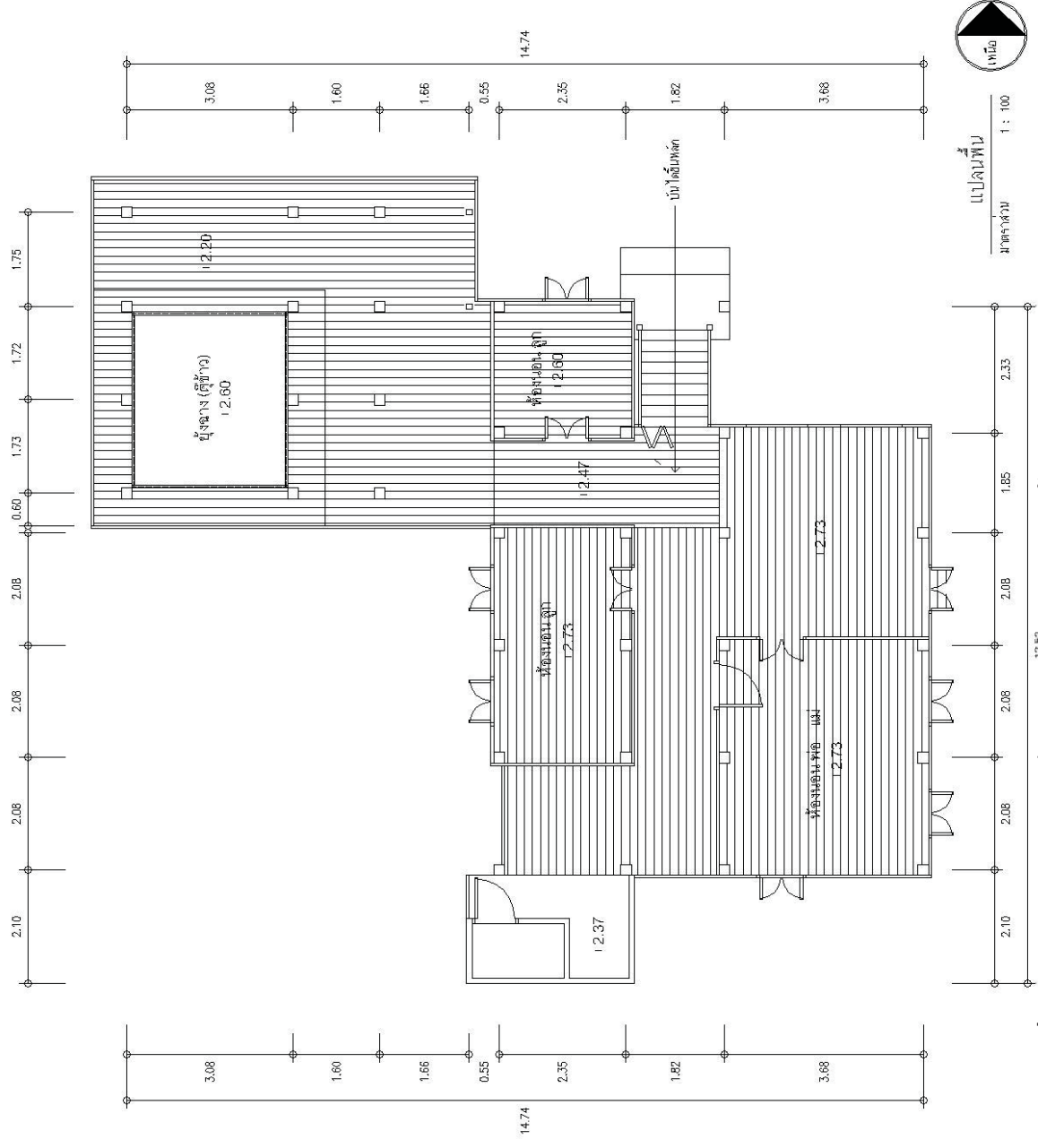

ภาพที่ 3.13: แสดงผังบริเวณบ้าน นายอนันต์ พื้อคำ

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.14: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายอนันต์ พ่อคำ
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

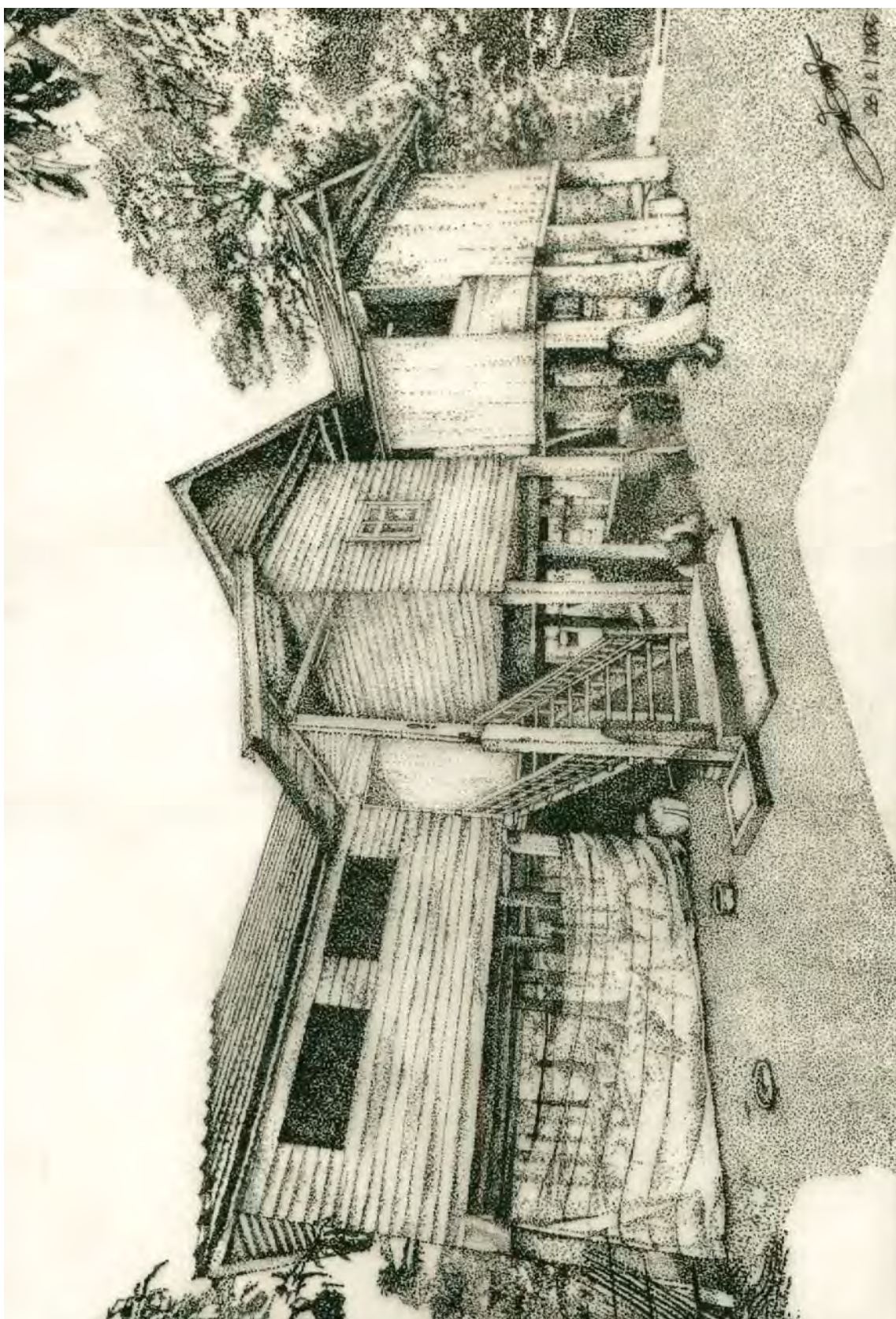

ภาพที่ 3.15: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายอนันต์ พ่อคำ
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.16: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายอนันต์ พ่อคำ

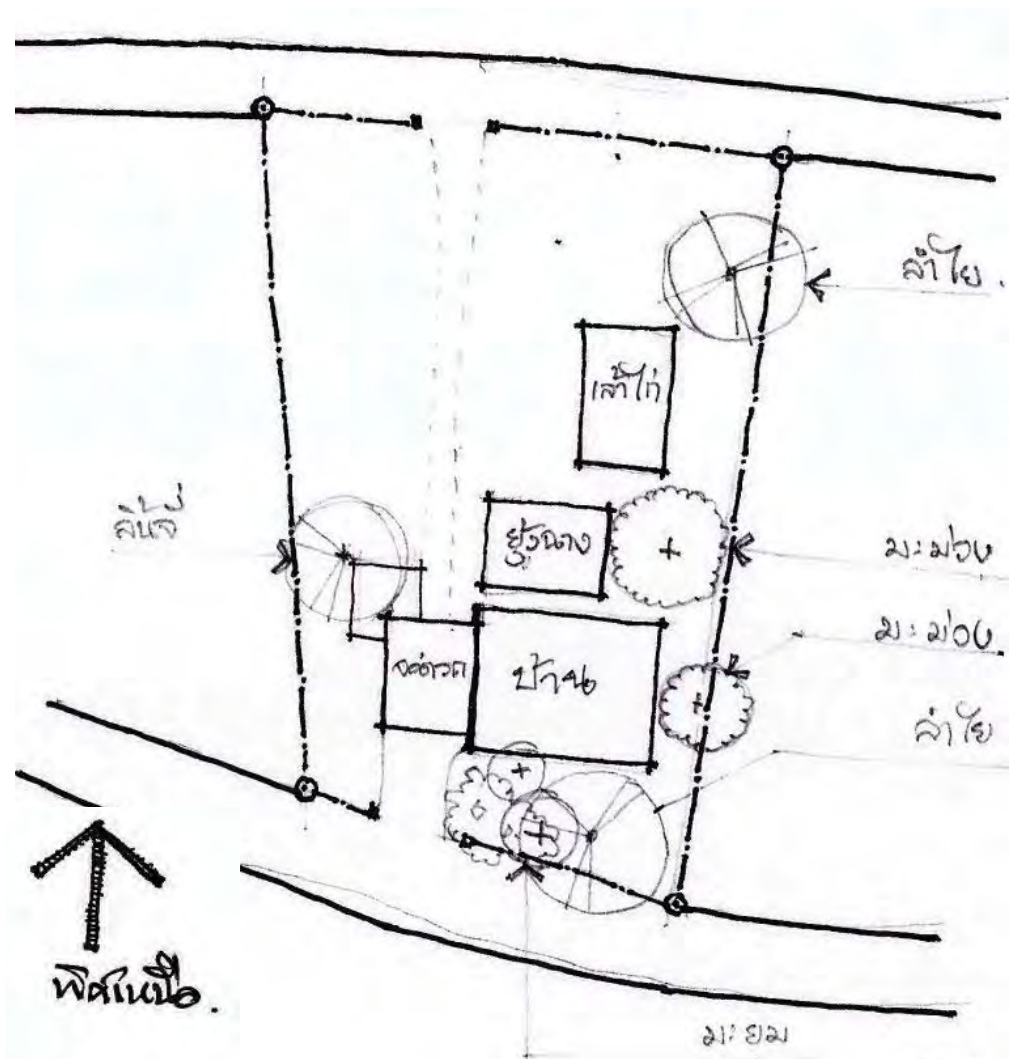
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.17: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายอนันต์ พ่อคำ
 ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ลำดับที่ 004

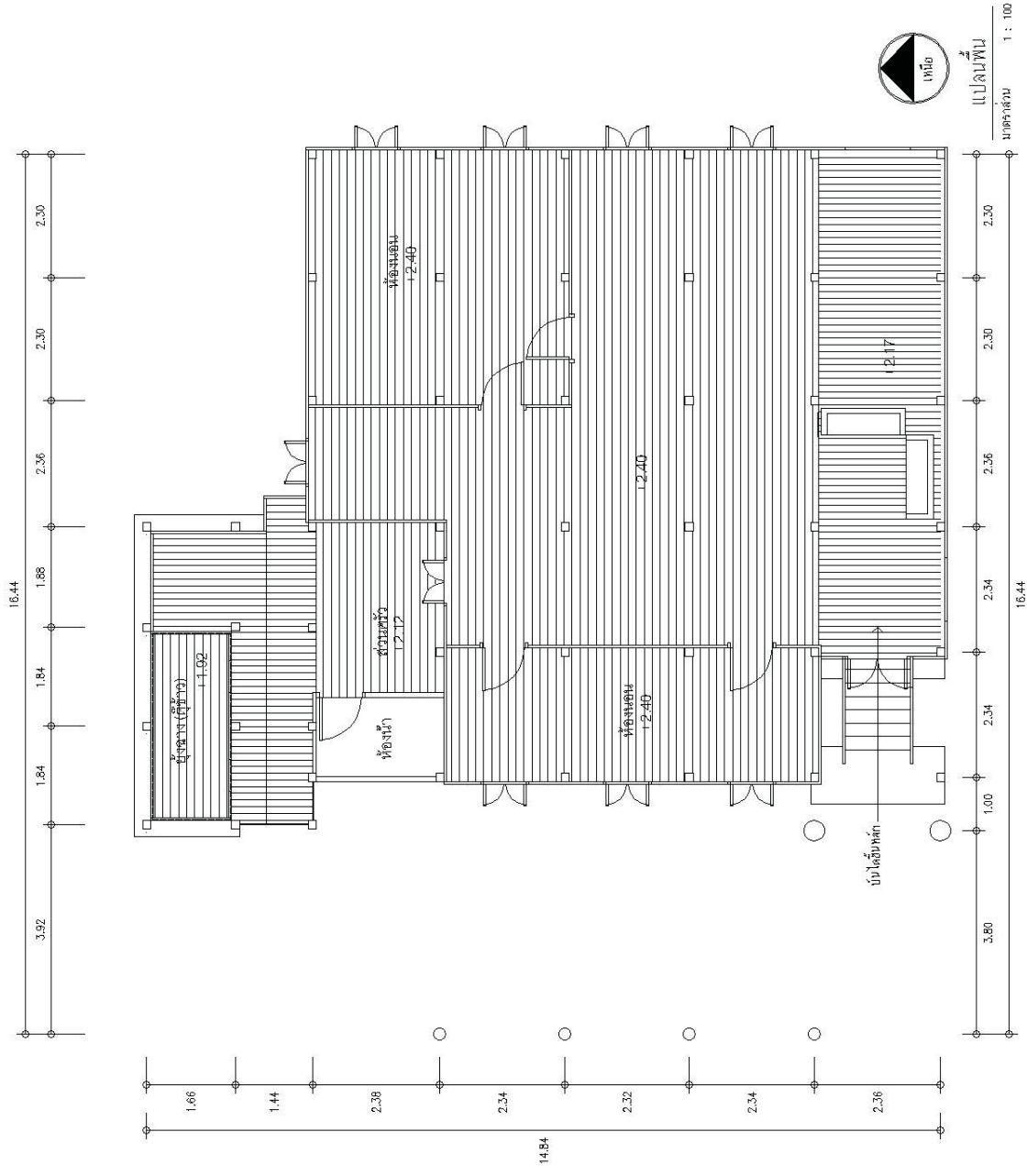
เจ้าของบ้าน : นางภาวิณี ชันรัฐ

ภาพที่ 3.18: แสดงผังบริเวณบ้าน นางภาวิณี ชันรัฐ

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

12 ไร่

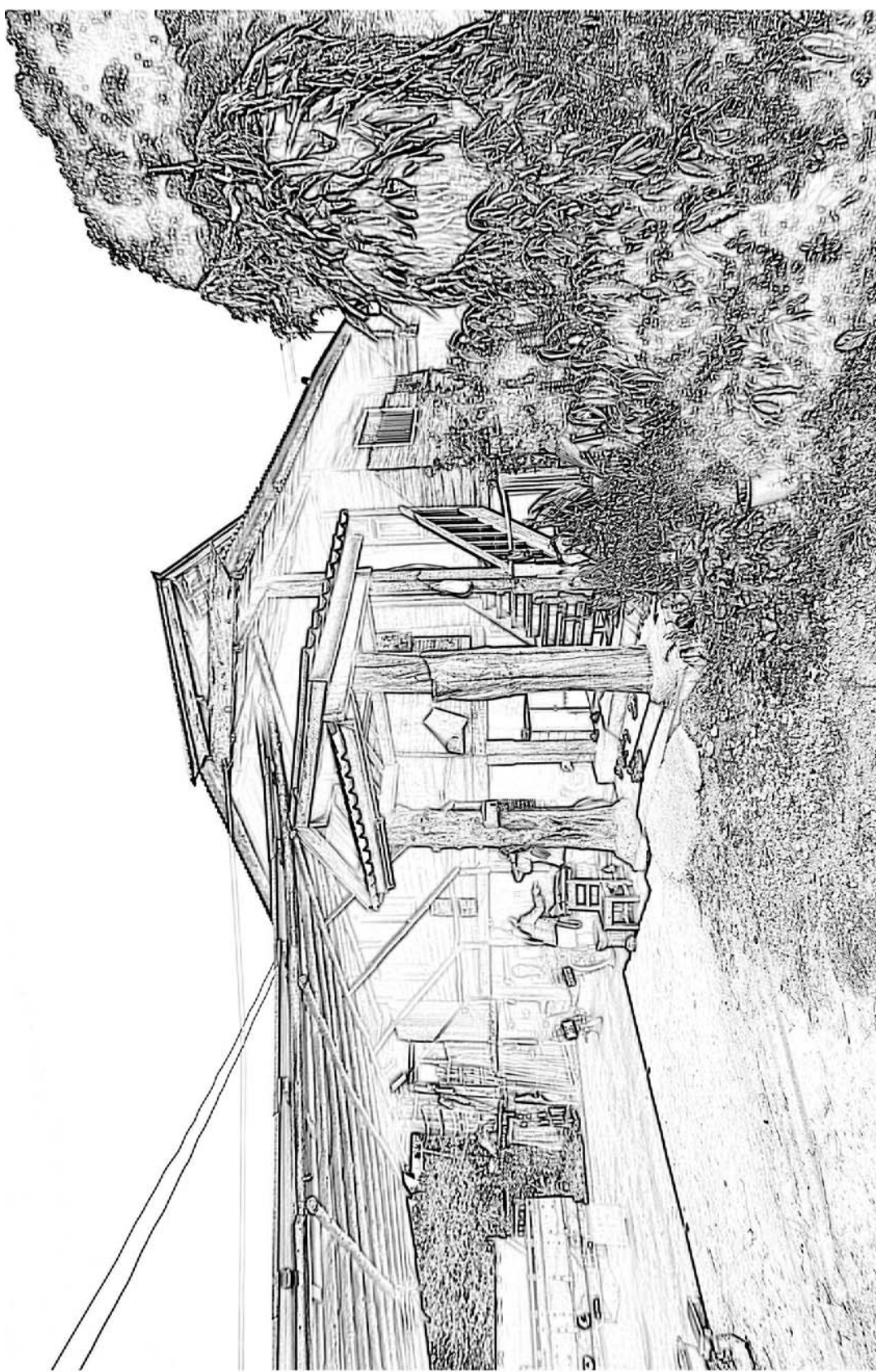

ภาพที่ 3.20: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางภาวิณี ชื่นรัฐ
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เฒ่าเรือ ตำบลแม่เฒ่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.21: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางภาวิณี ชันรัฐ

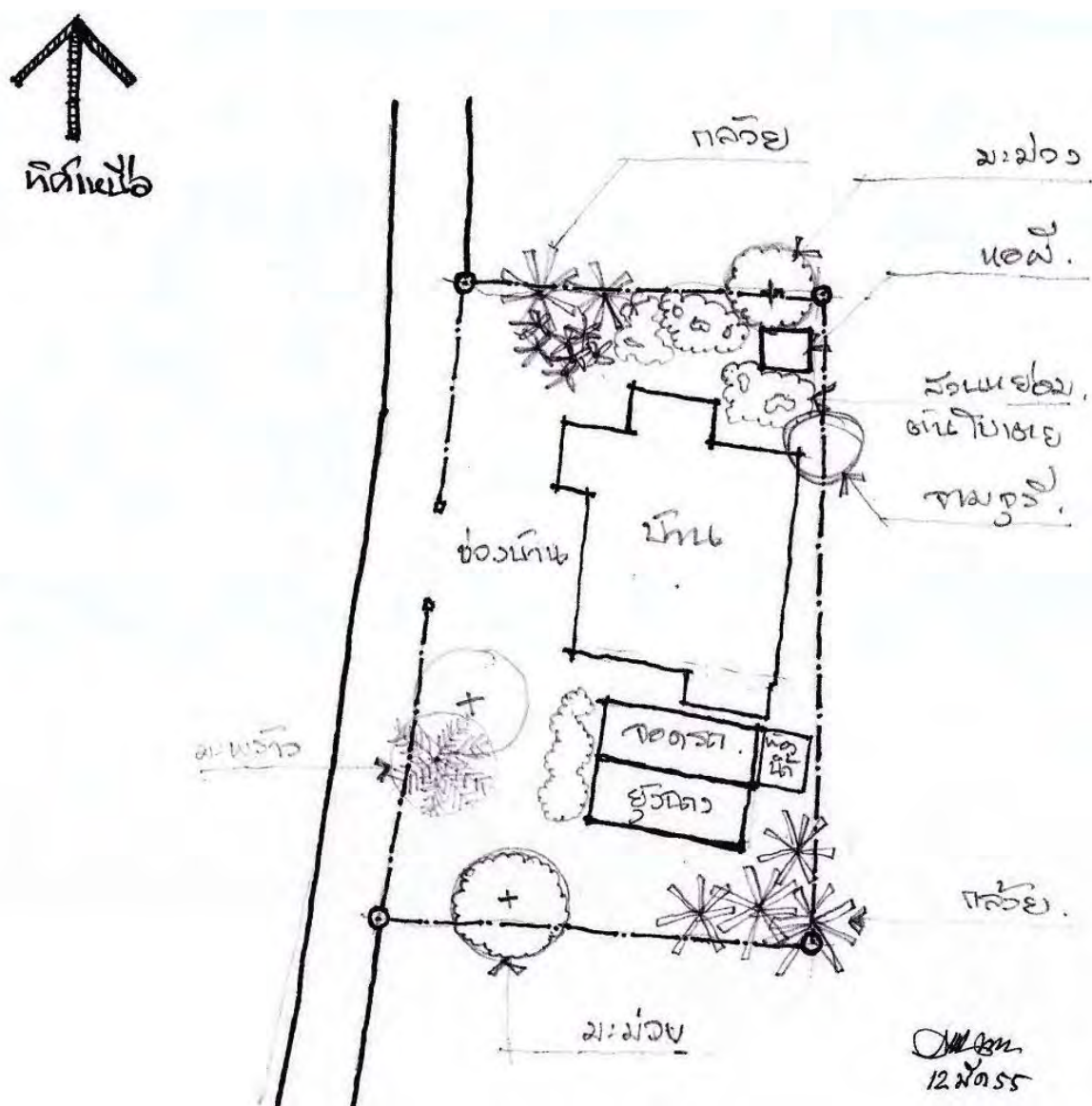
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.22. ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางภาวณี ชันรัฐ
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

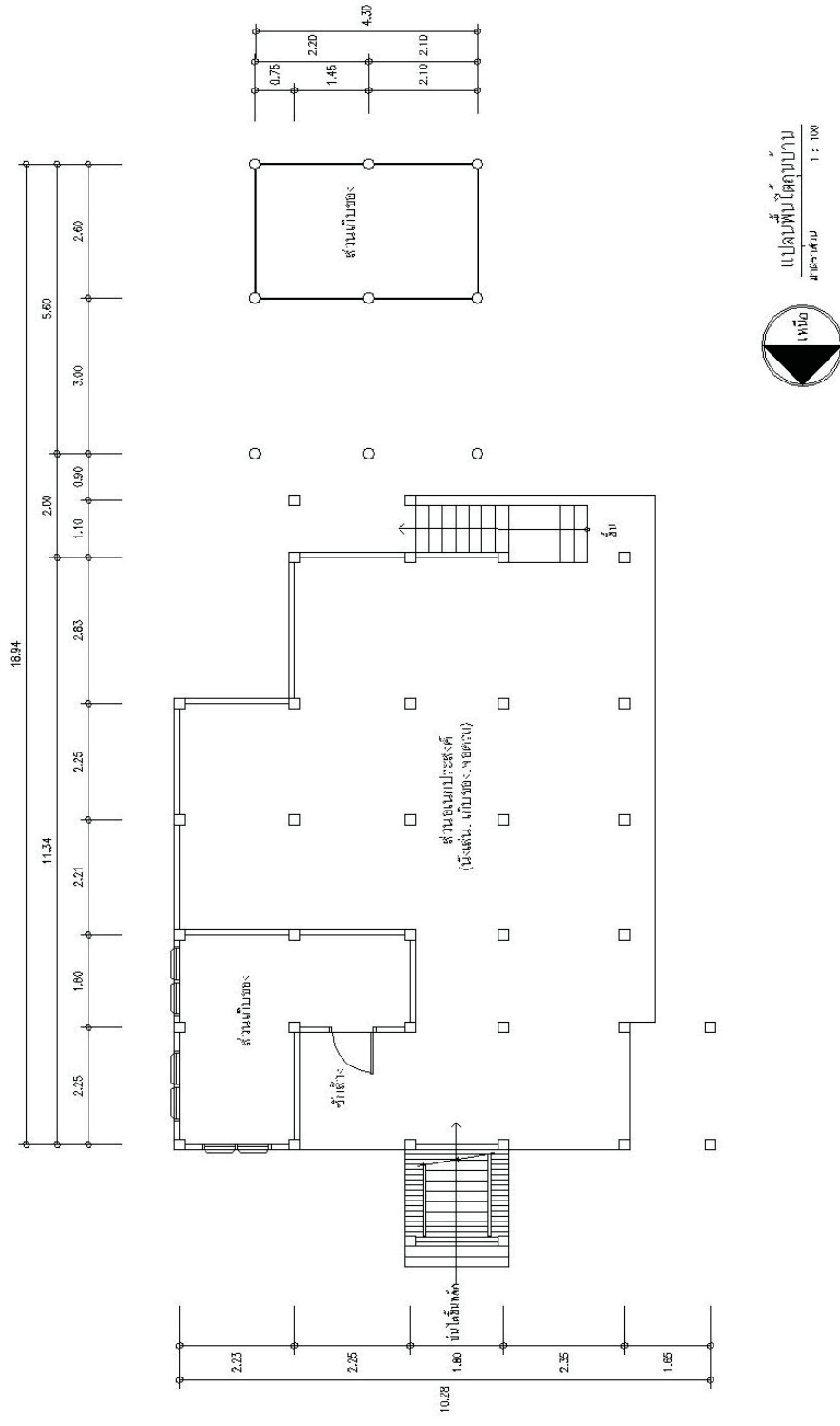
ลำดับที่ 005

เจ้าของบ้าน = ณัฐพงษ์ บุญเรือง

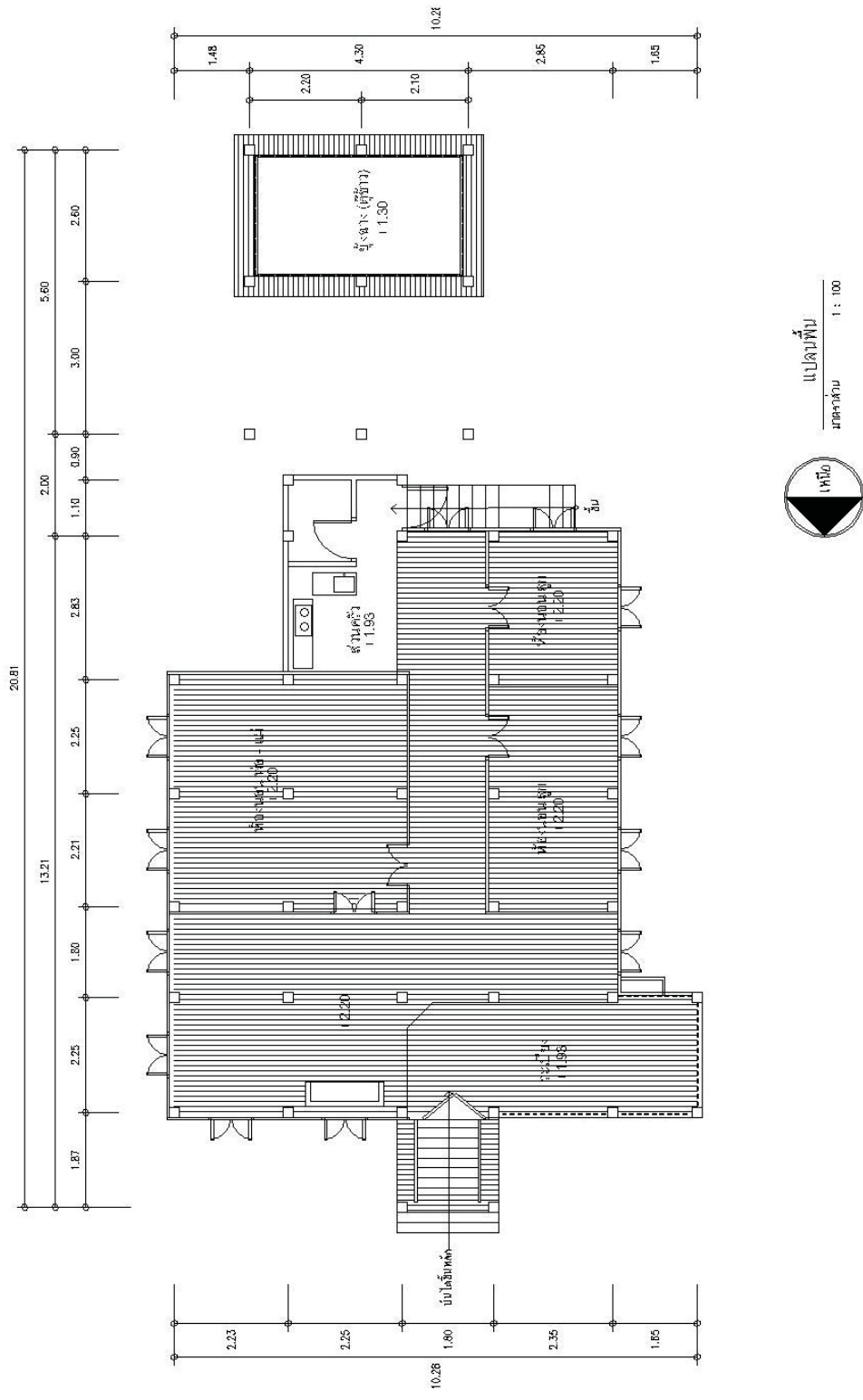

ภาพที่ 3.23: แสดงผังบริเวณบ้าน นายณัฐพงษ์ บุญเรือง

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.24: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายณัฐพงษ์ บุญเรือง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

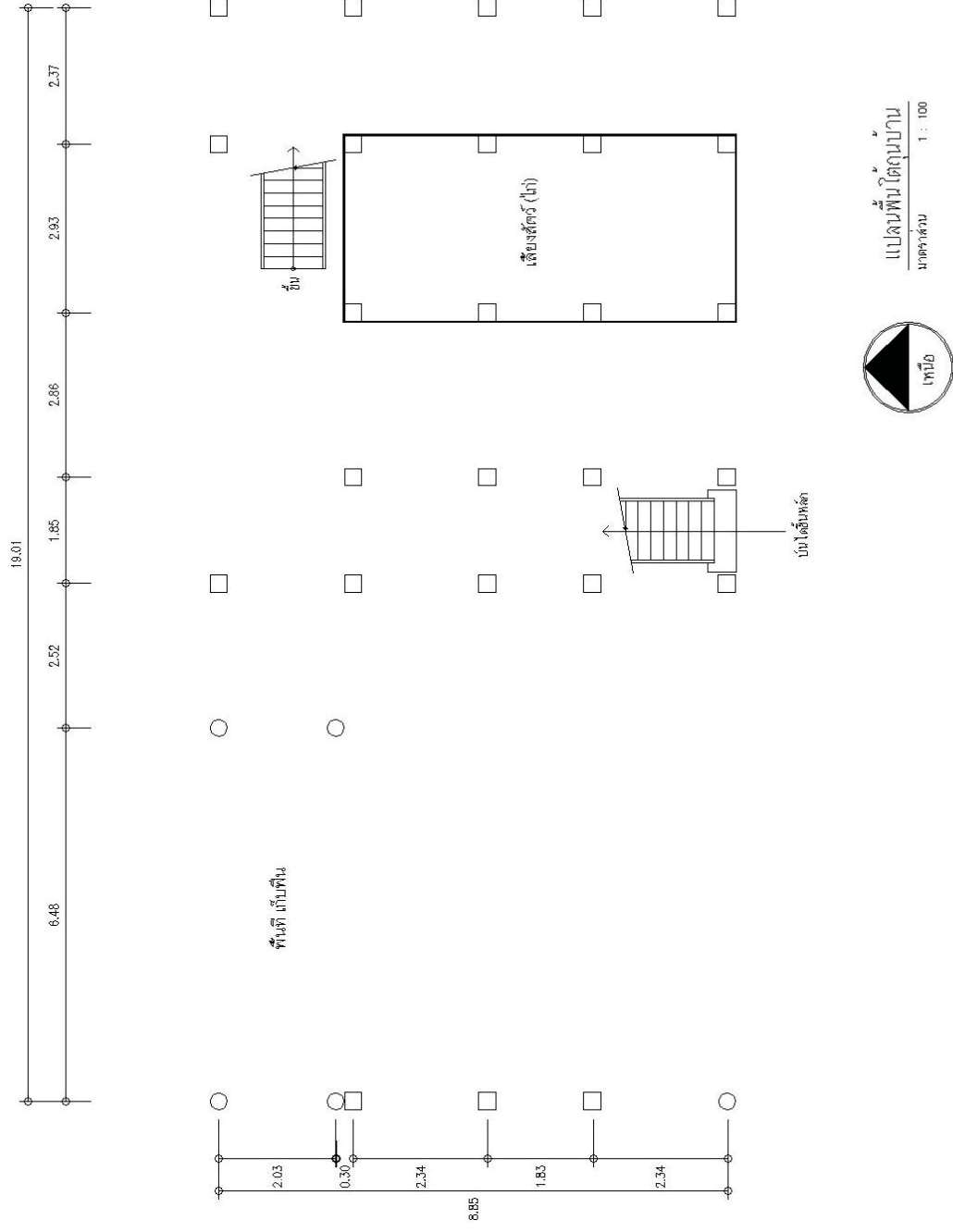
ภาพที่ 3.25: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายณัฐพงษ์ บุญเรือง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

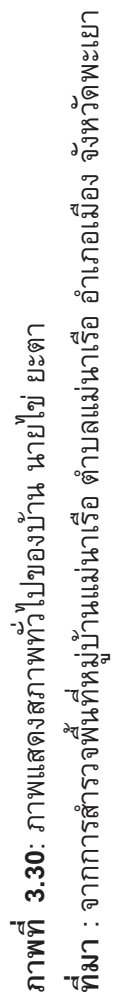
ภาพที่ 3.26: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายณัฐพงษ์ บุญเรือง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.27: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายณัฐพงษ์ บุญเรือง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

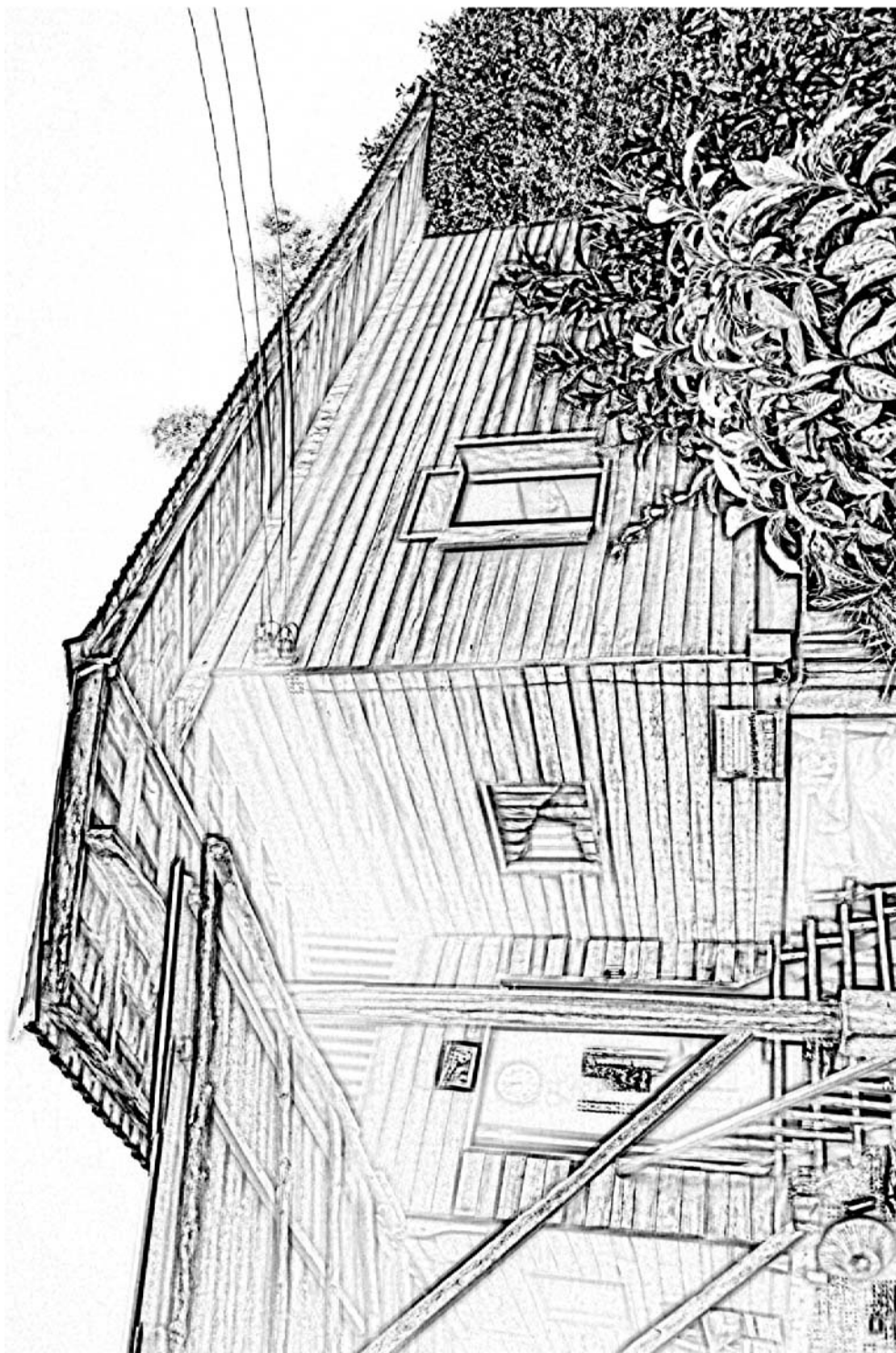
ภาพที่ 3.29: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายไข่ ยะตา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.31: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายไข่ ยะตา

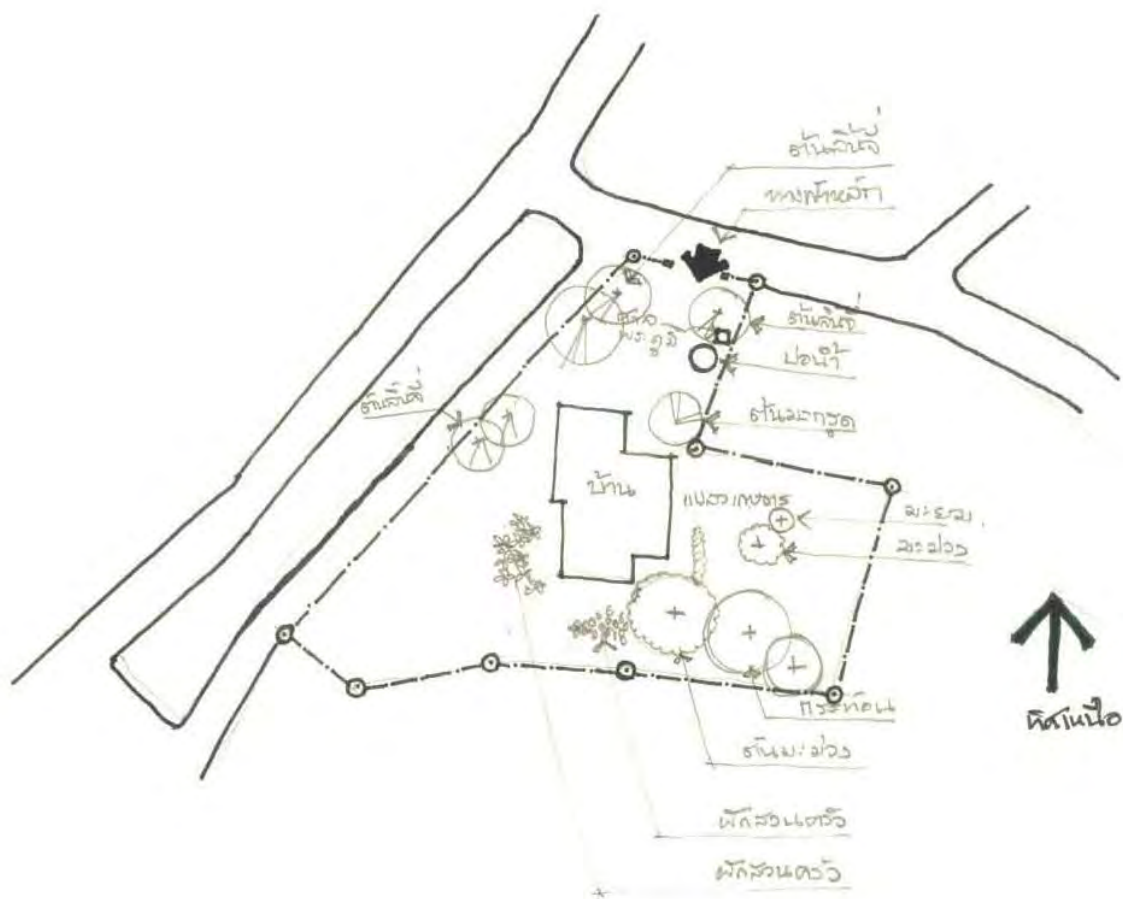
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.31: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายไข่ ยะตา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

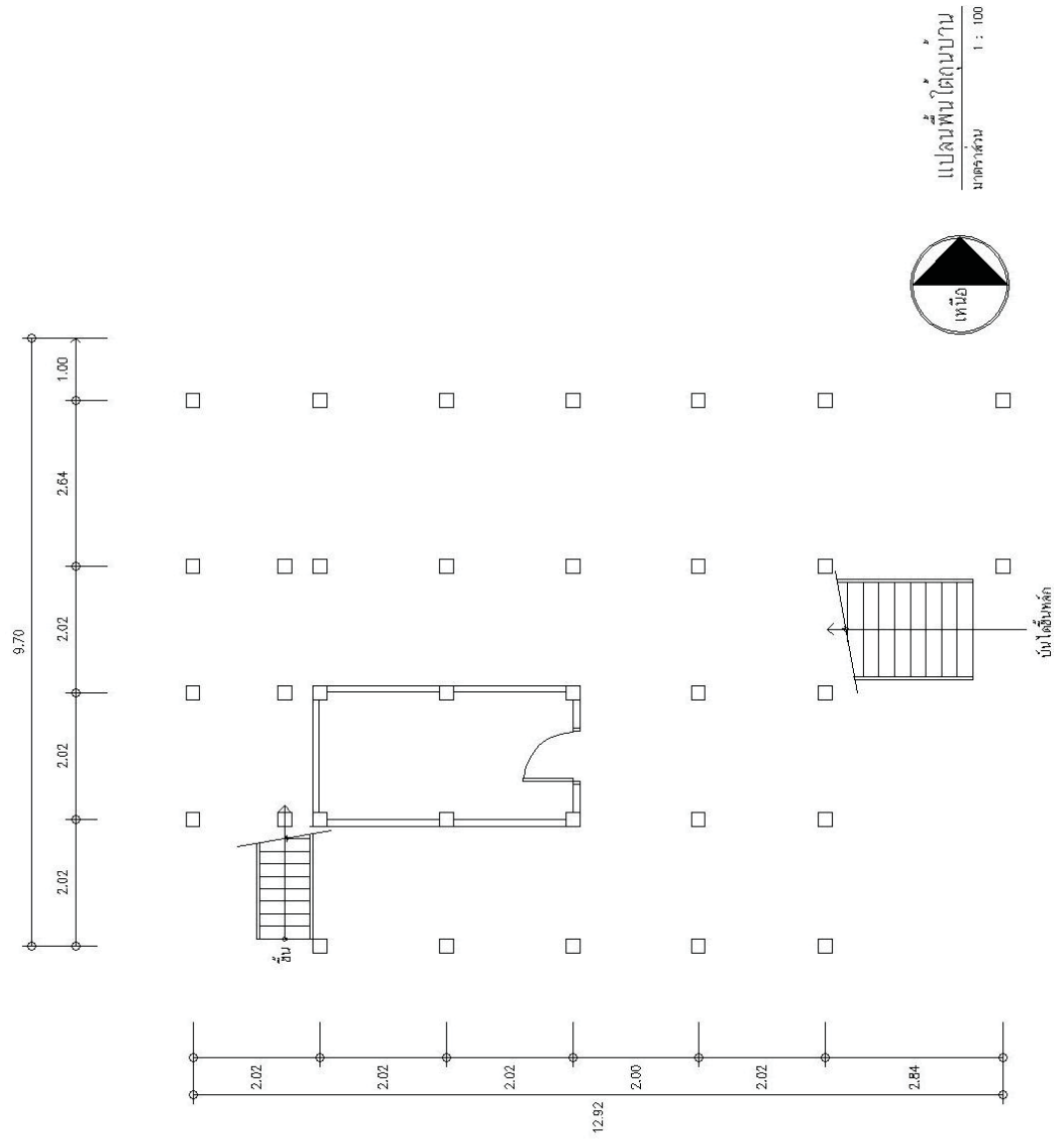
ลำดับที่ 007

เจ้าของบ้าน = นางเหลียม ปัญญาวงศ์

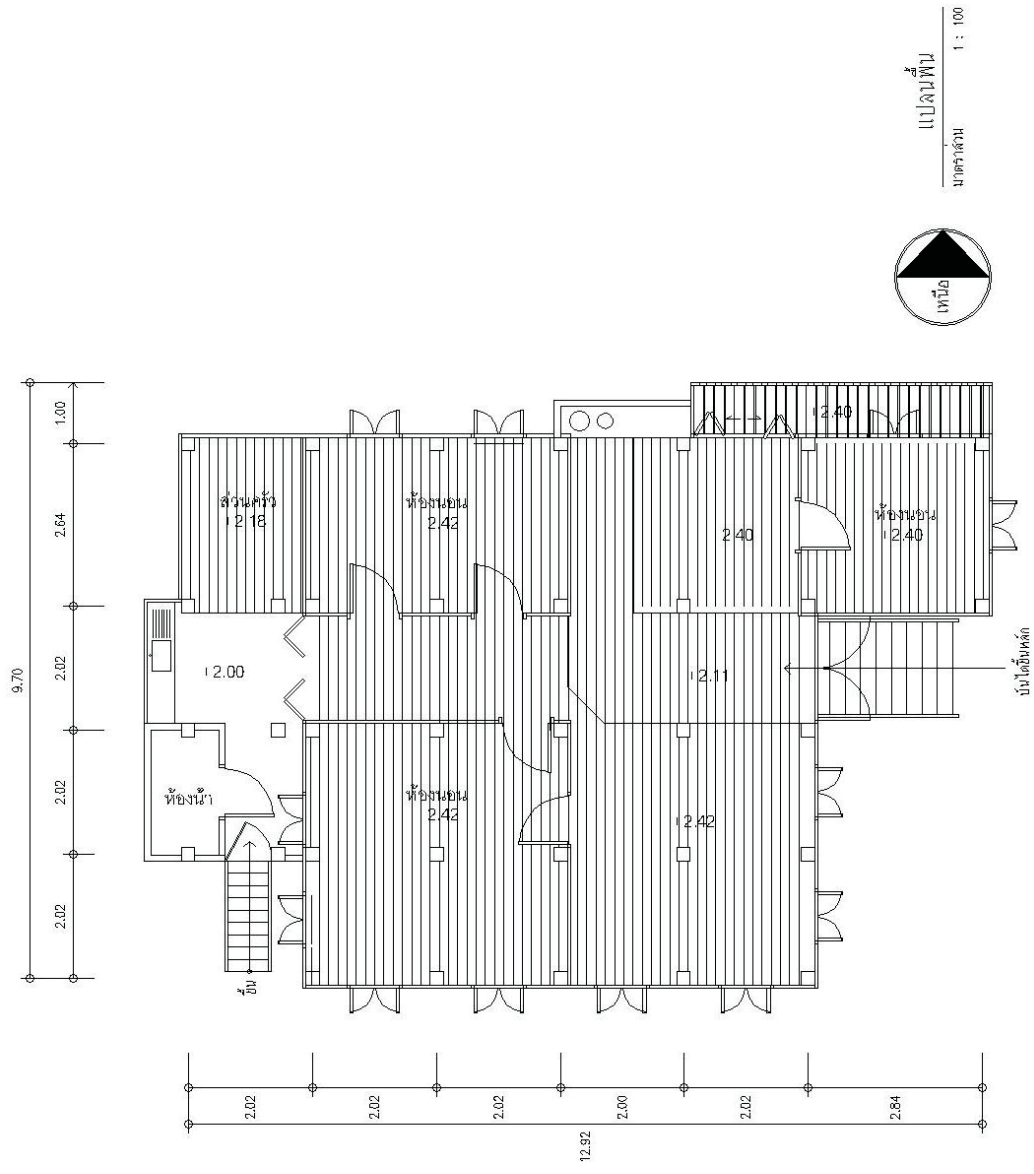

ภาพที่ 3.32: แสดงผังบริเวณบ้าน นางเหลียม ปัญญาวงศ์

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

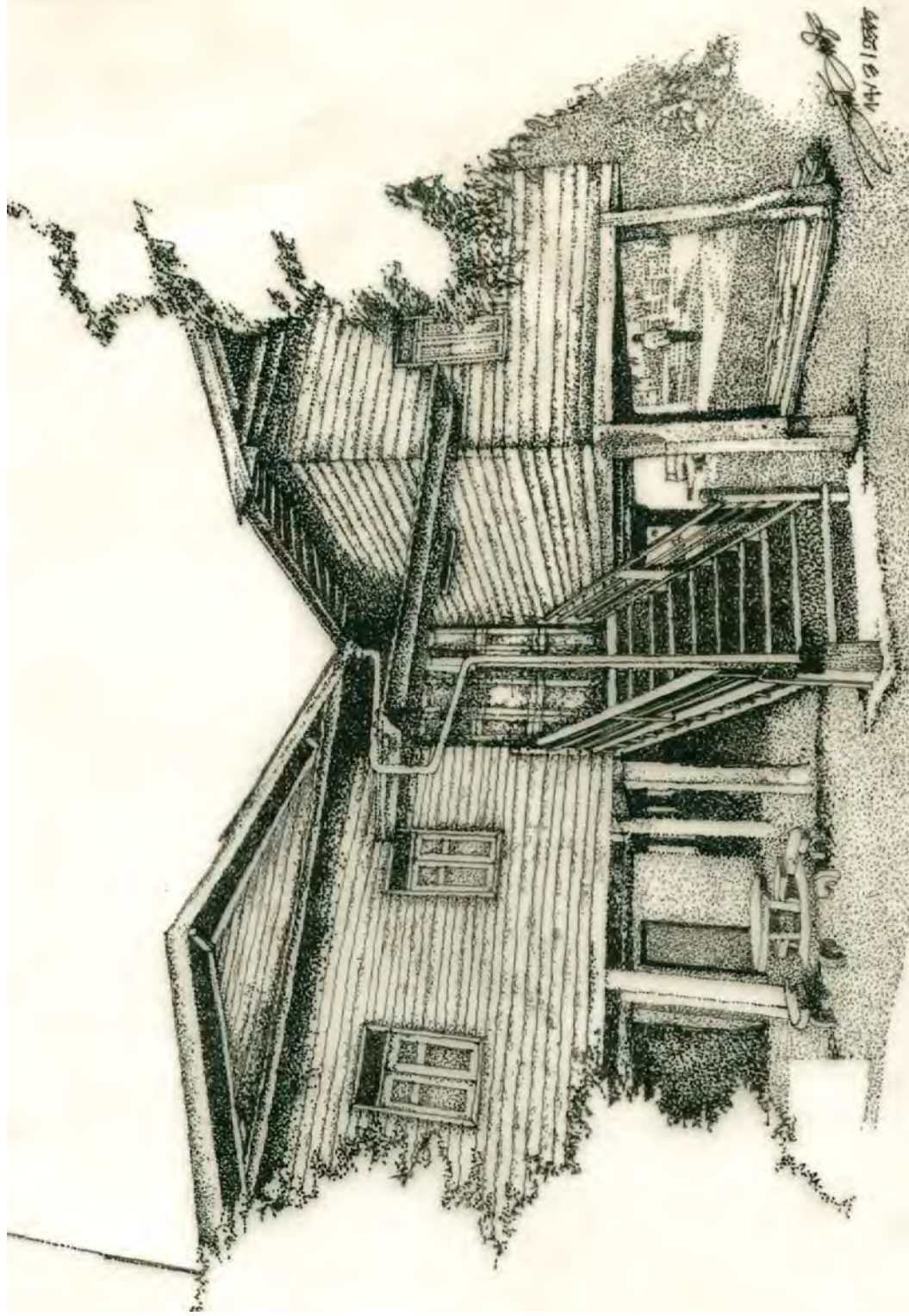
ภาพที่ 3.33: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางเหลียม ปัญญาวงศ์
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.34: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางเหลียม ปัญญาวงศ์
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เรือ ตำบลแม่เรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

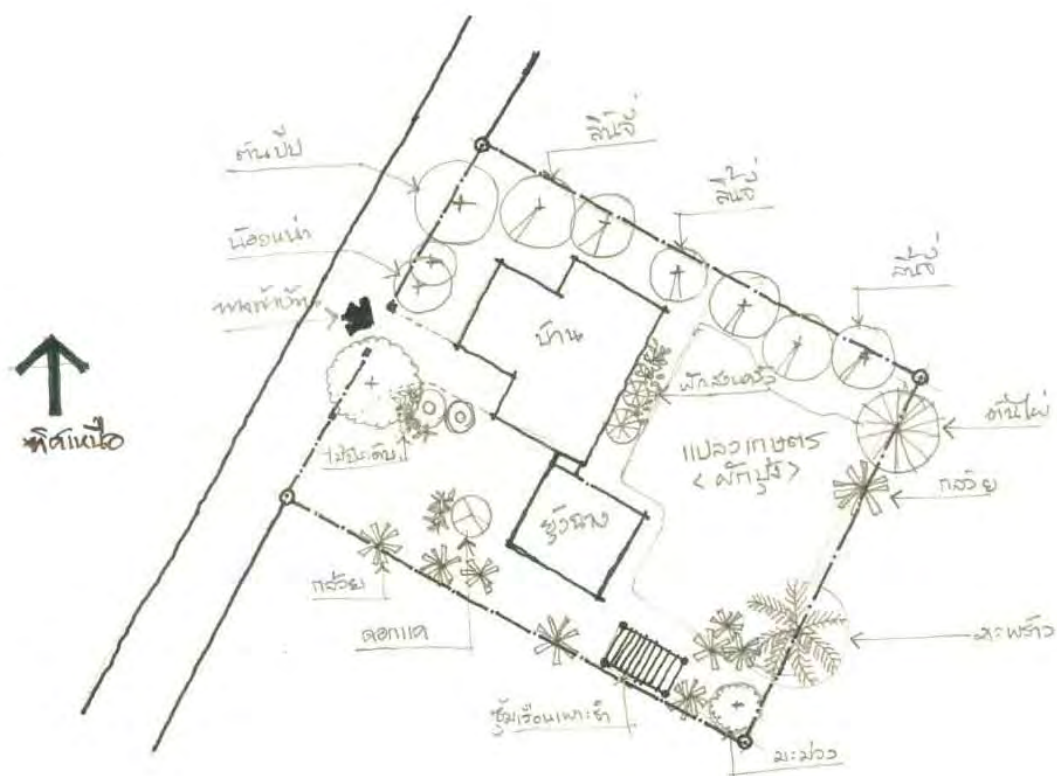
ภาพที่ 3.35: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางเหลื่อม ปัญญาวงศ์
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.36: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางเหลื่อม ปัญญาวงศ์
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

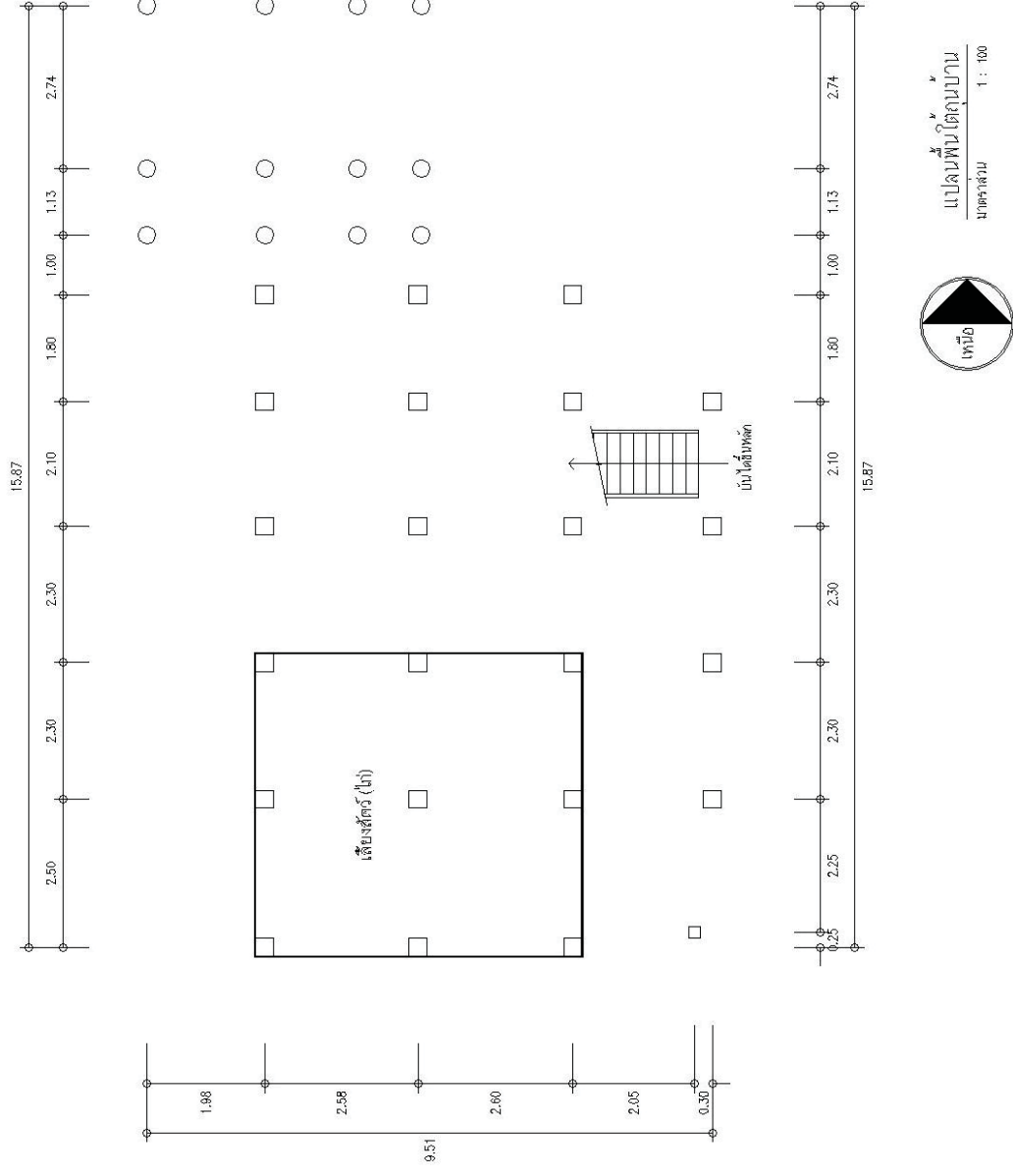
ลำดับที่ 008

เจ้าของบ้าน = นายแก้วมา นนทะกา

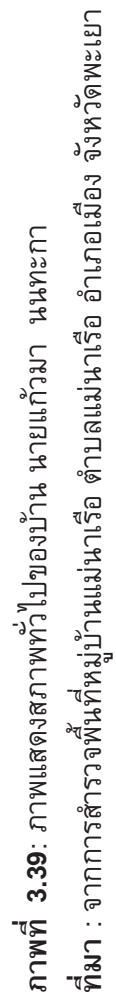

ภาพที่ 3.37: แสดงผังบริเวณบ้าน นายแก้วมา นนทะกา

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

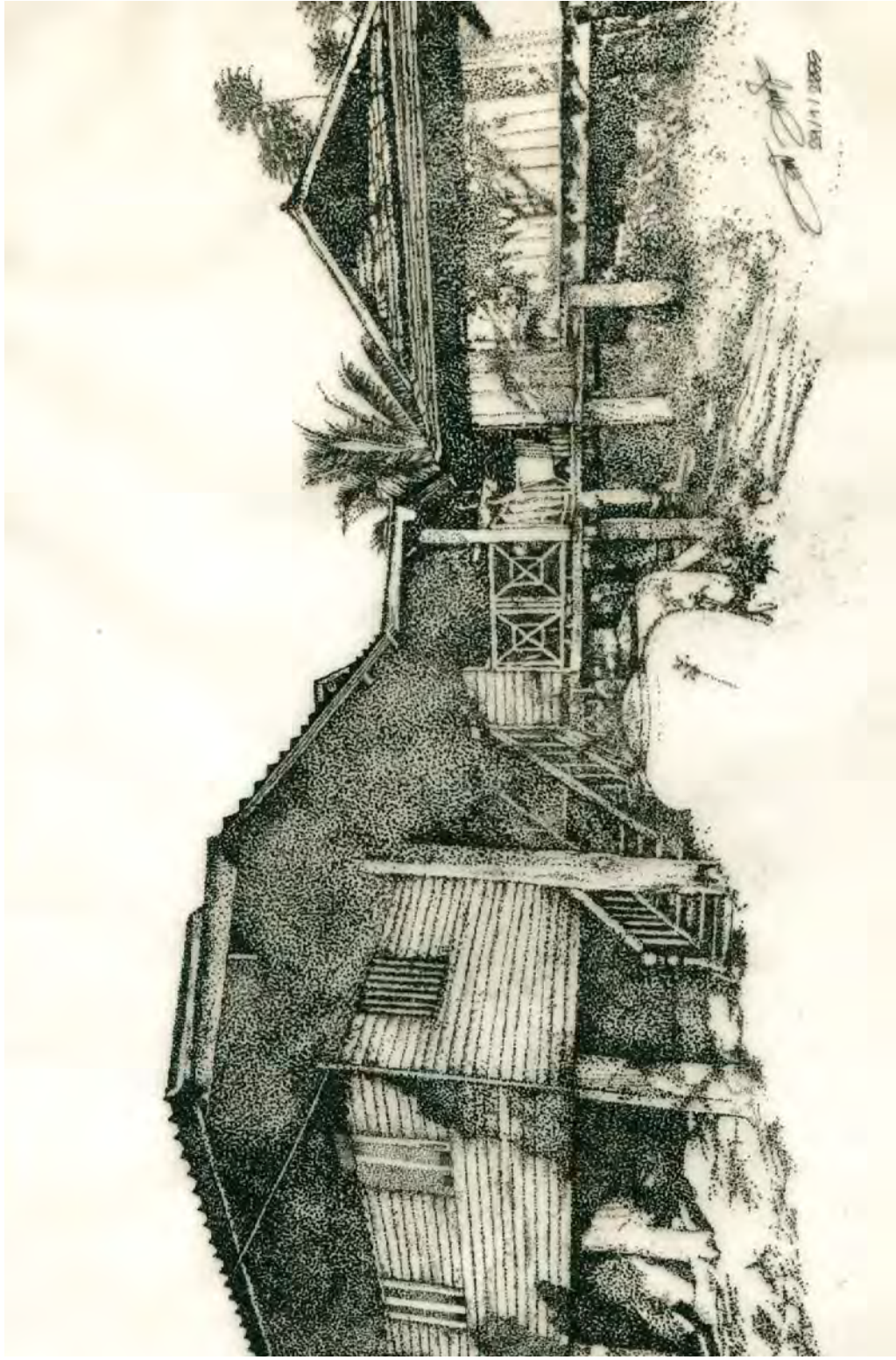
ภาพที่ 3.38: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายแก้วมา นนทะกา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.40: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายแก้วมา นนทะกา

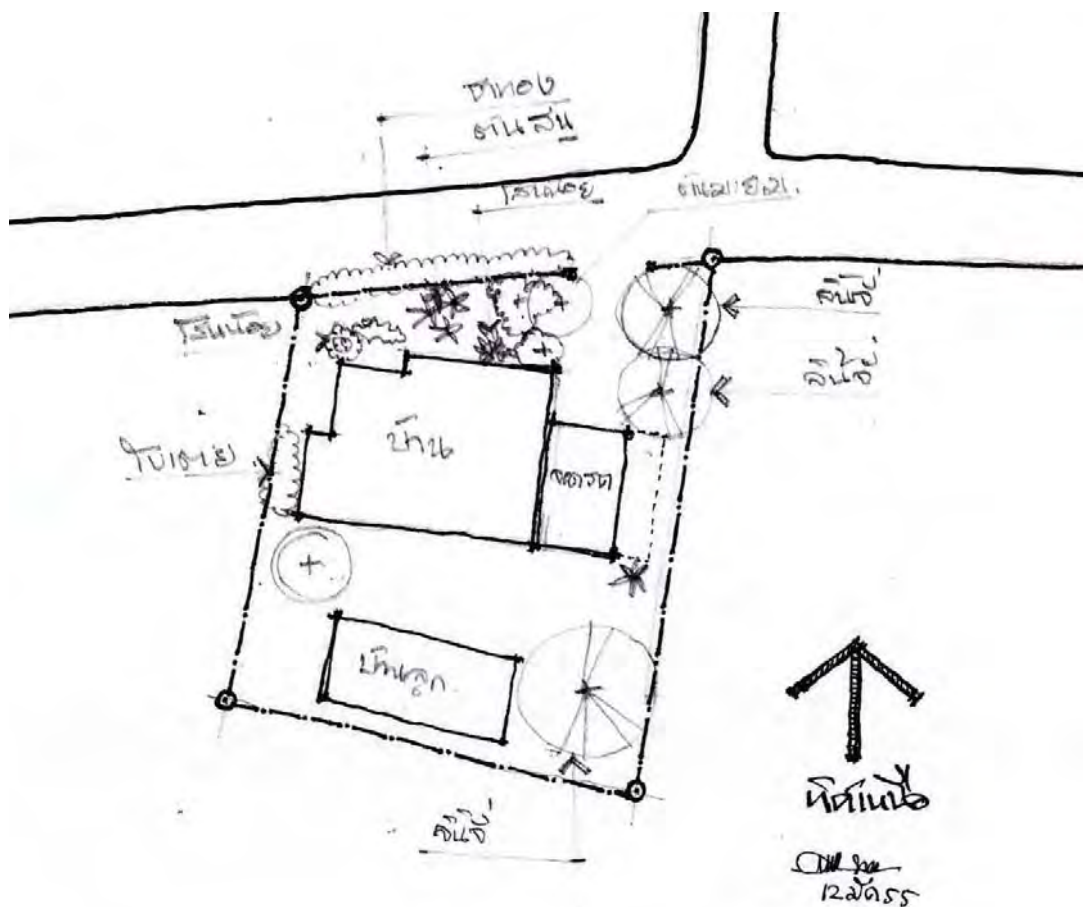
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.41: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายแก้วมา นนทะภา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เนาเรือ ตำบลแม่เนาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

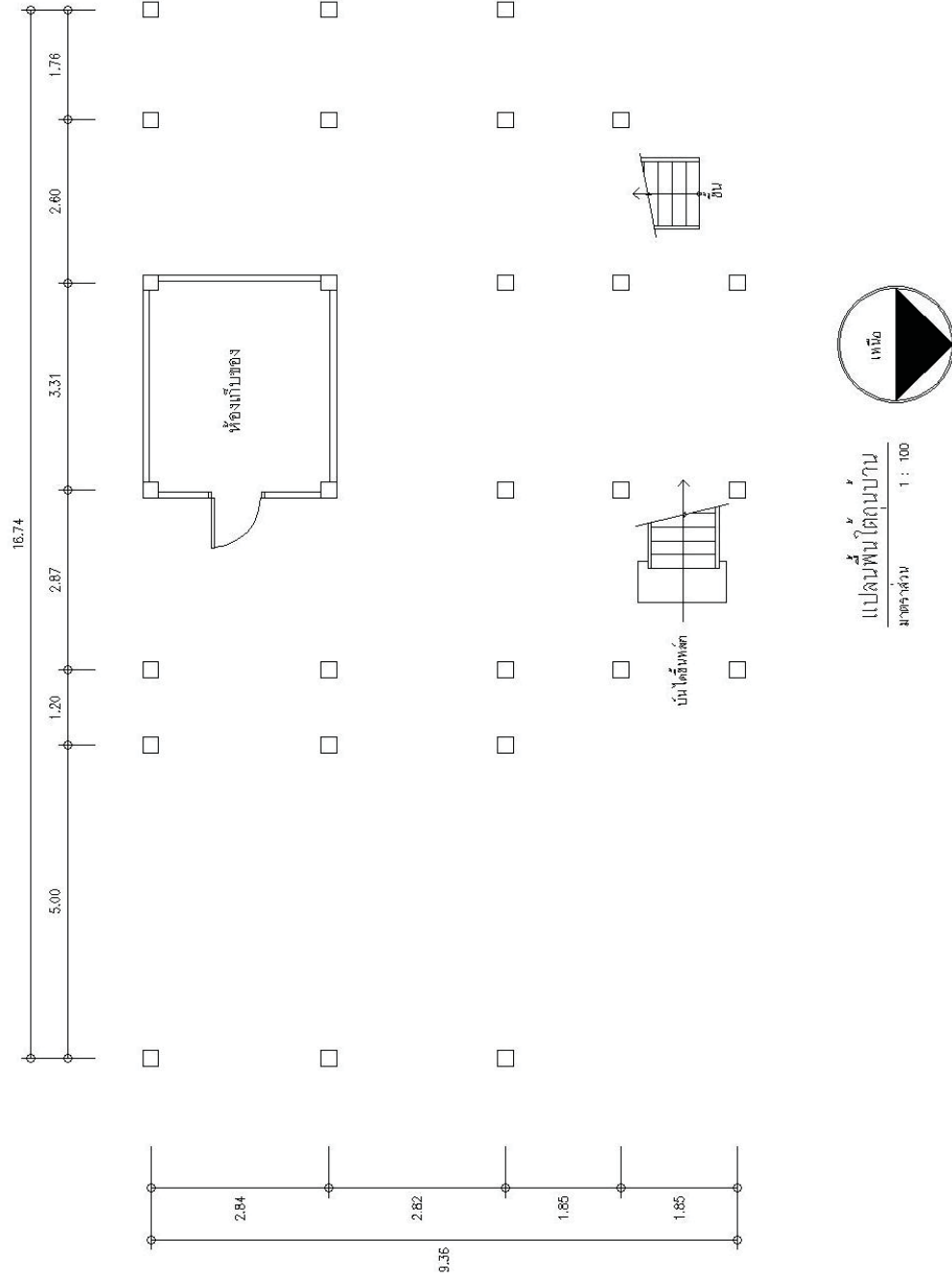
ลำดับที่ 009

เจ้าของบ้าน = นายสม ใจเสมอ

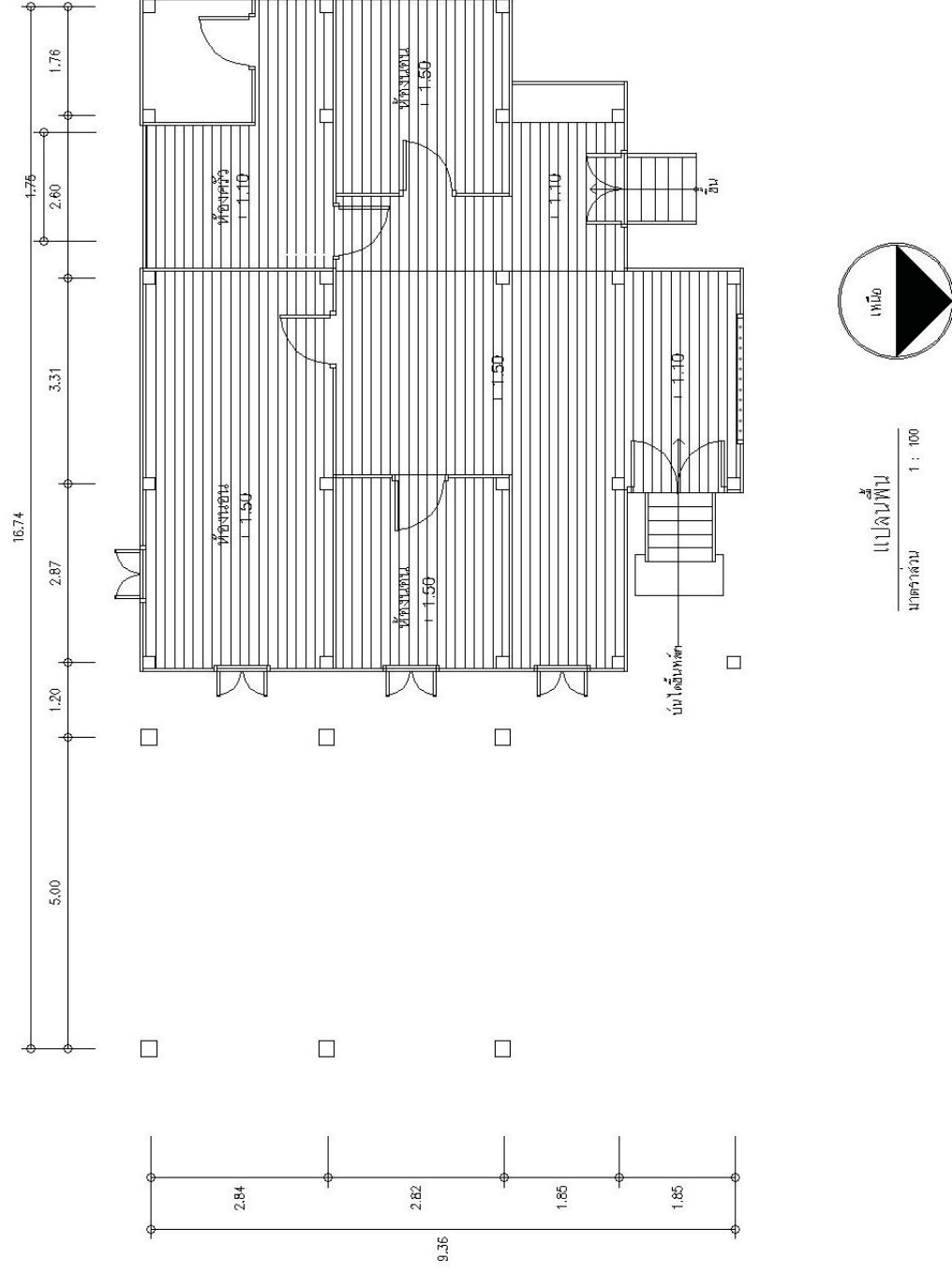

ภาพที่ 3.42: แสดงผังบริเวณบ้าน นายสม ใจเสมอ

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.43: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายสม ใจเสมอ
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

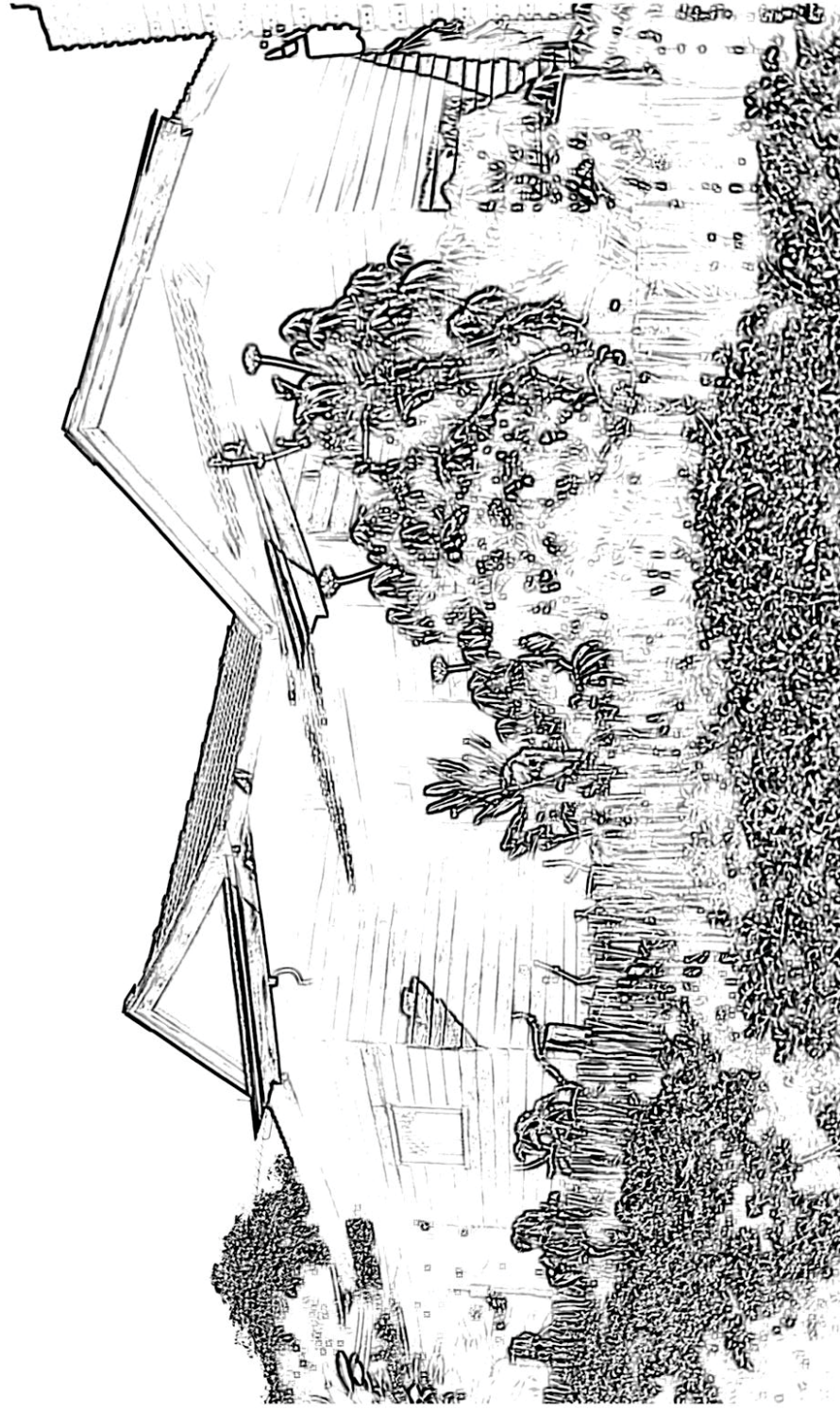

ภาพที่ 3.44: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายสม ใจเสมอ
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.45: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายสม ใจเสมอ

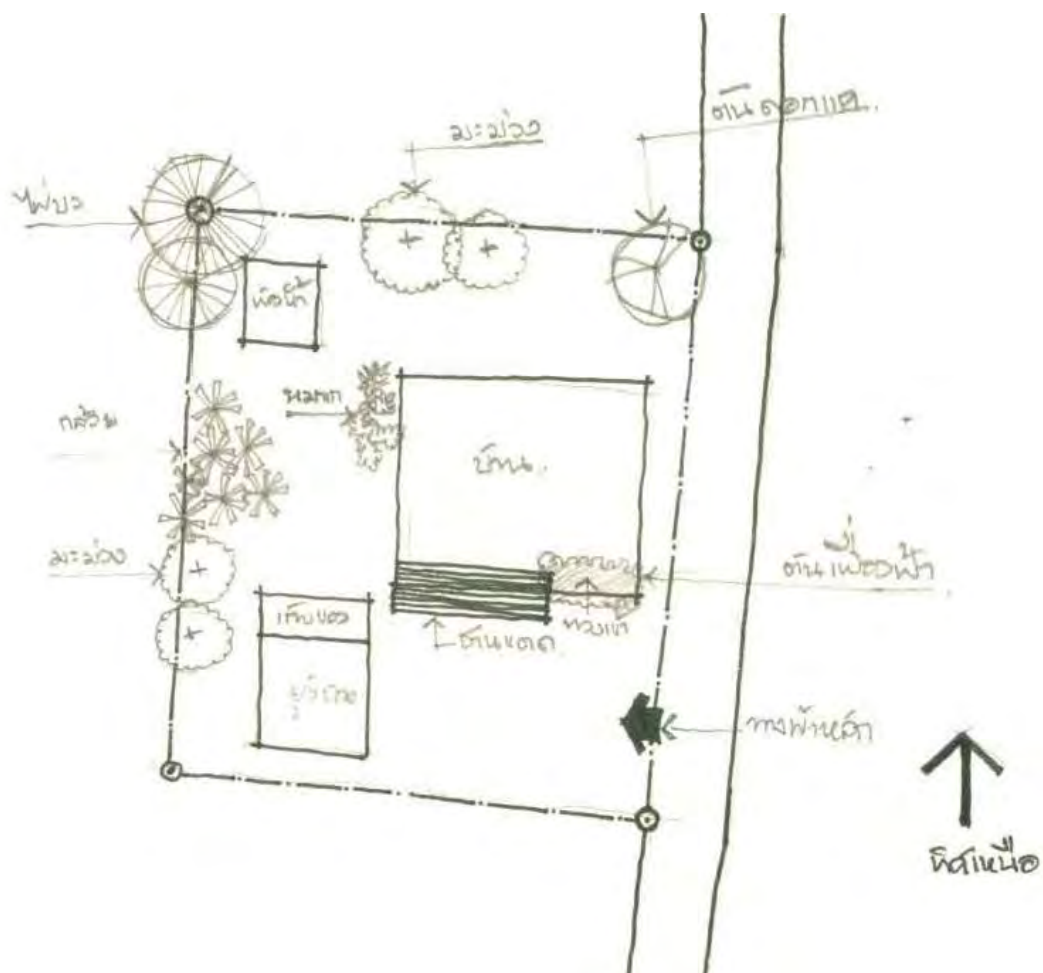
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.46: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายสม ใจเสมอ
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

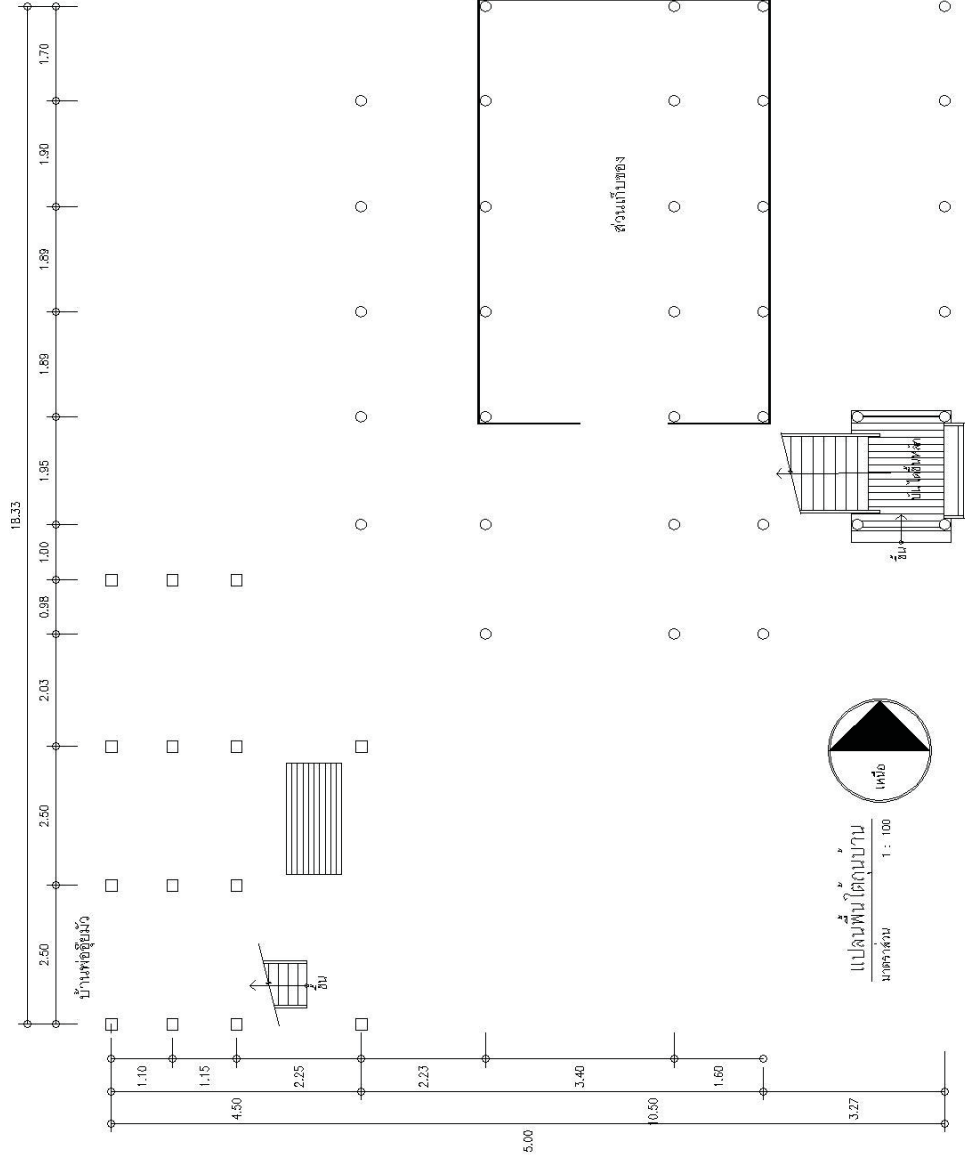
ลำดับที่ 010

เจ้าของบ้าน = นายมัว อุปาปิง

ภาพที่ 3.47: แสดงผังบริเวณบ้าน นายมัว อูปาบิง

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

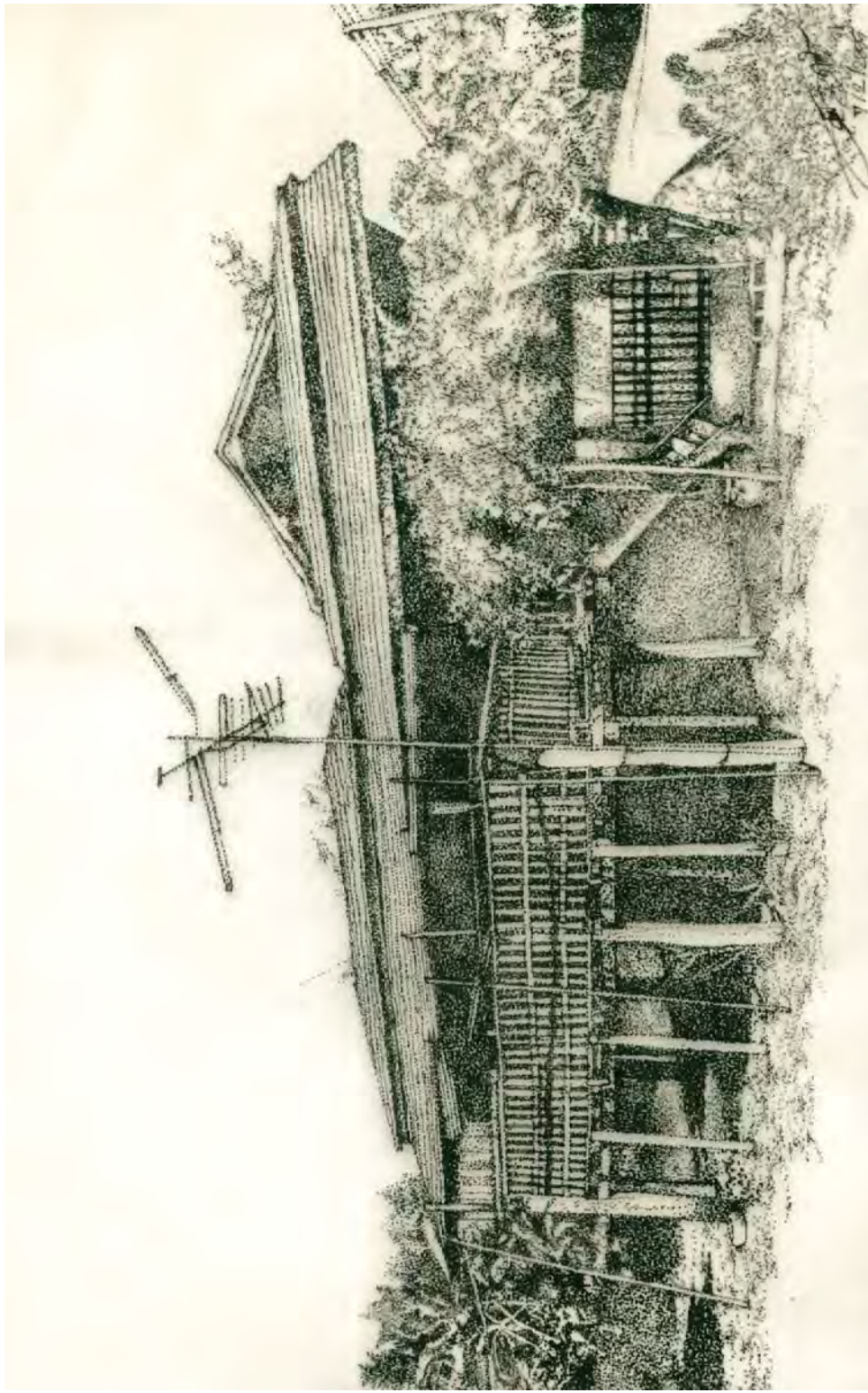

ภาพที่ 3.48: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายมี อุปา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

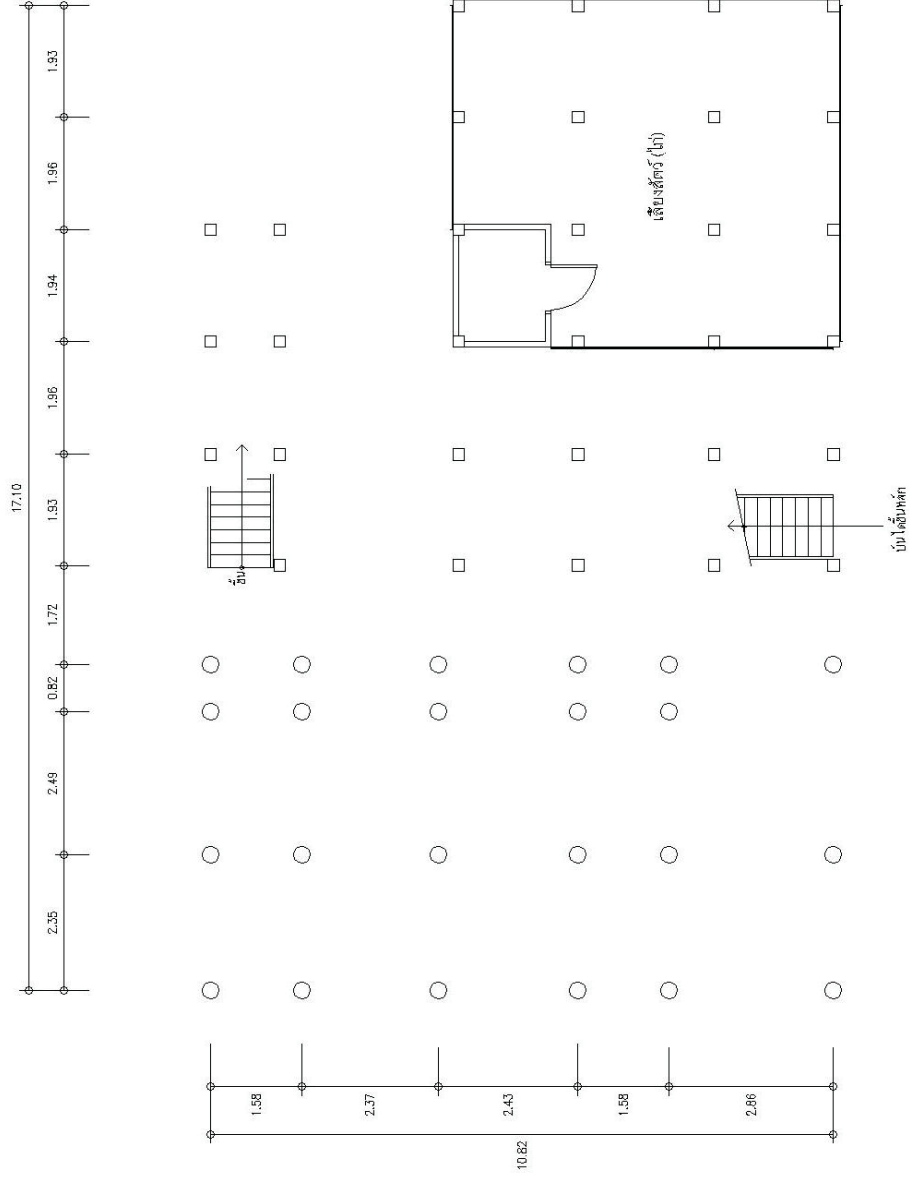

ภาพที่ 3.49: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายมัว อูปาปิง

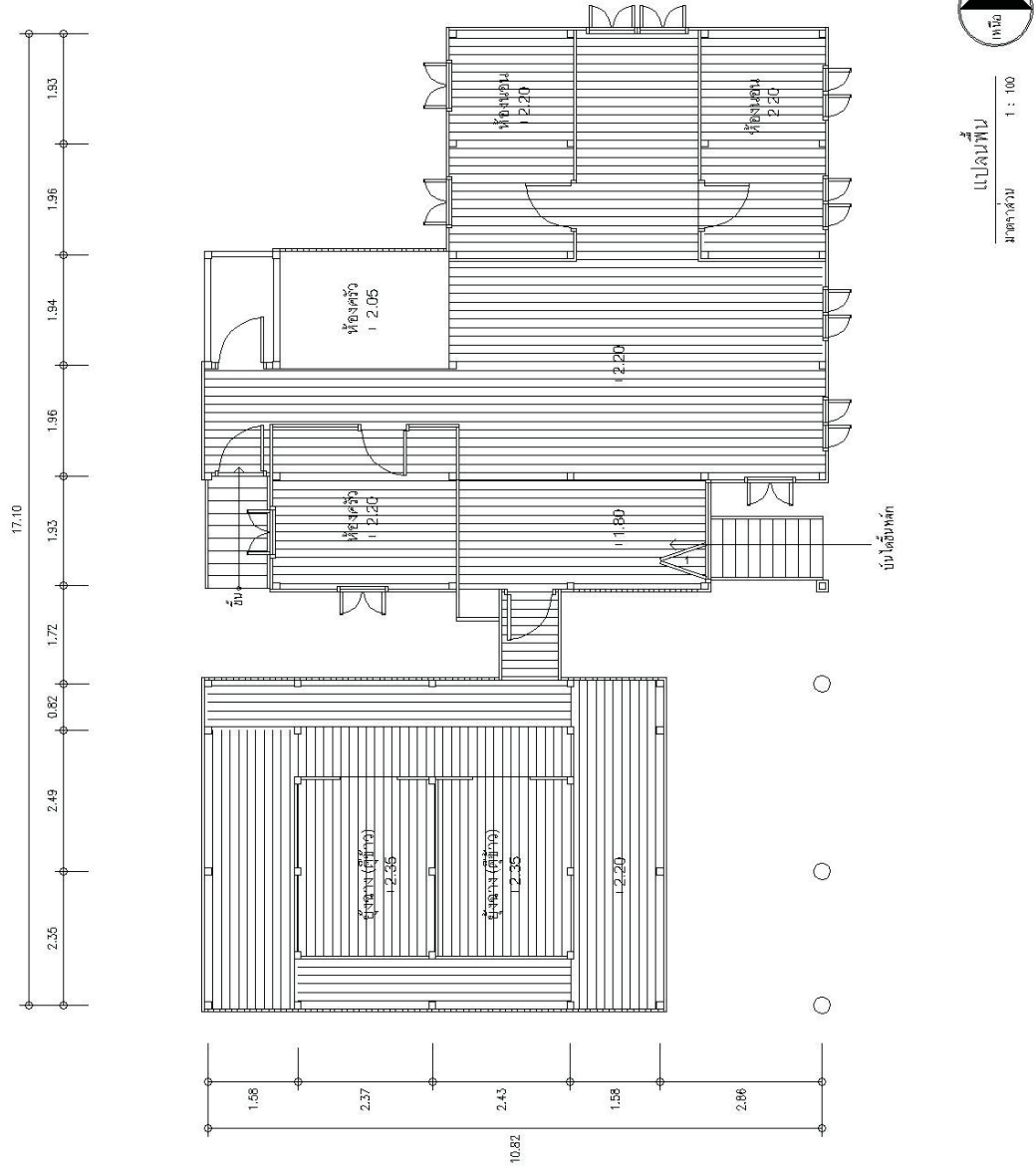
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.50: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายมัว อุปาปิง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแมนาเรือ ตำบลแมนาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.52: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายน้อย ทะบุญญา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.53: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายน้อย ทะปัญญา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา

ภาพที่ 3.54: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายน้อย ทะปัญญา

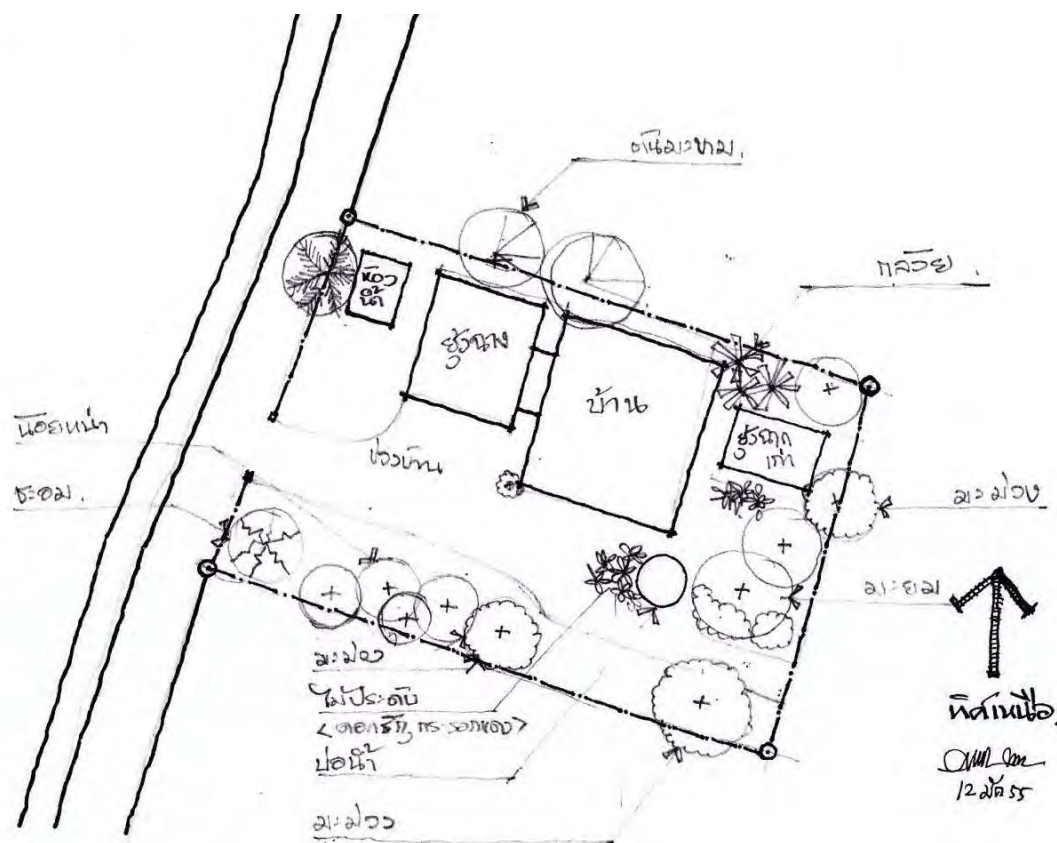
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.55: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายน้อย ทะปัญญา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแมนาเรือ ตำบลแมนาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

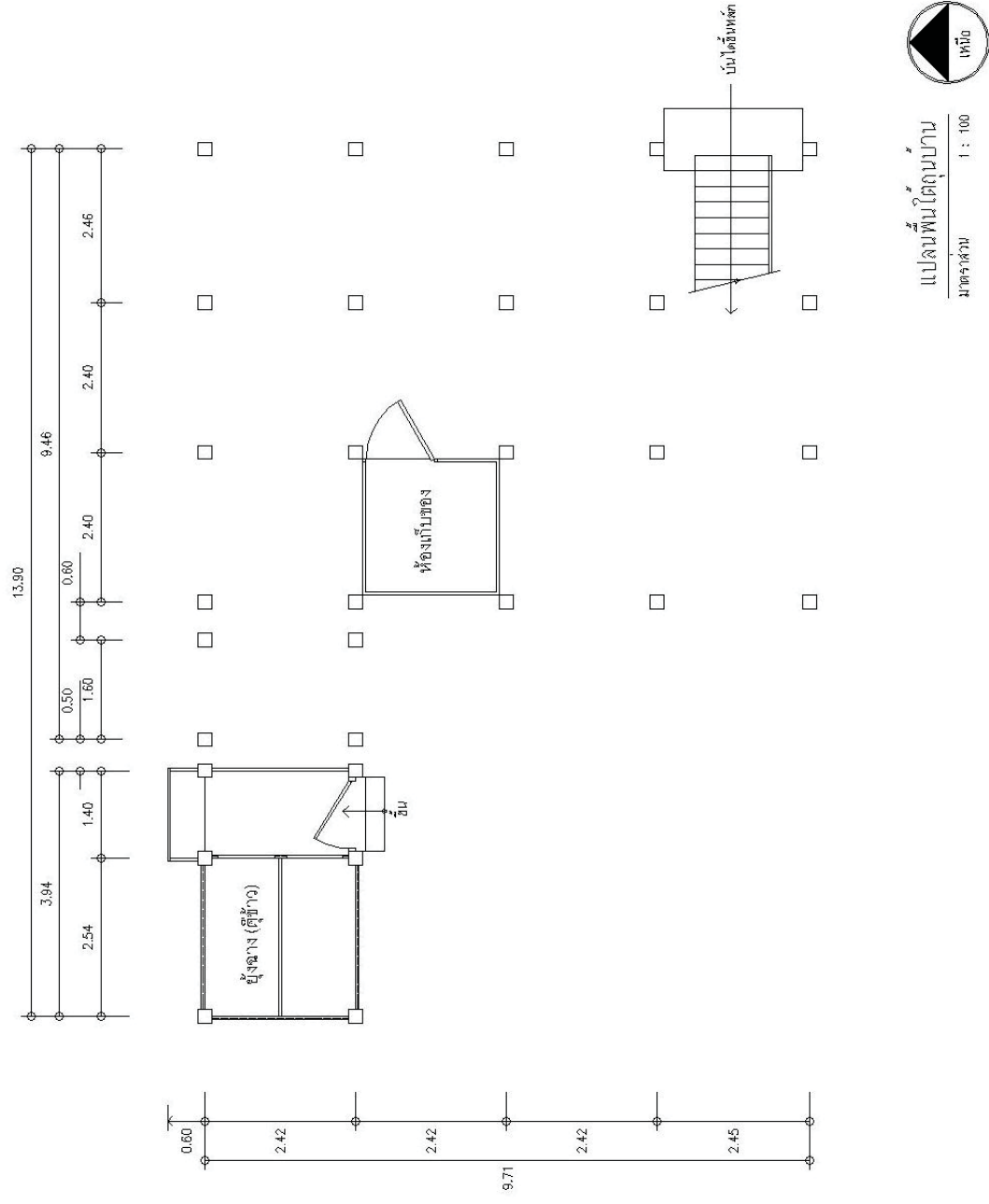
ลำดับที่ 012

เจ้าของบ้าน = นายศรีนวล เมืองมา

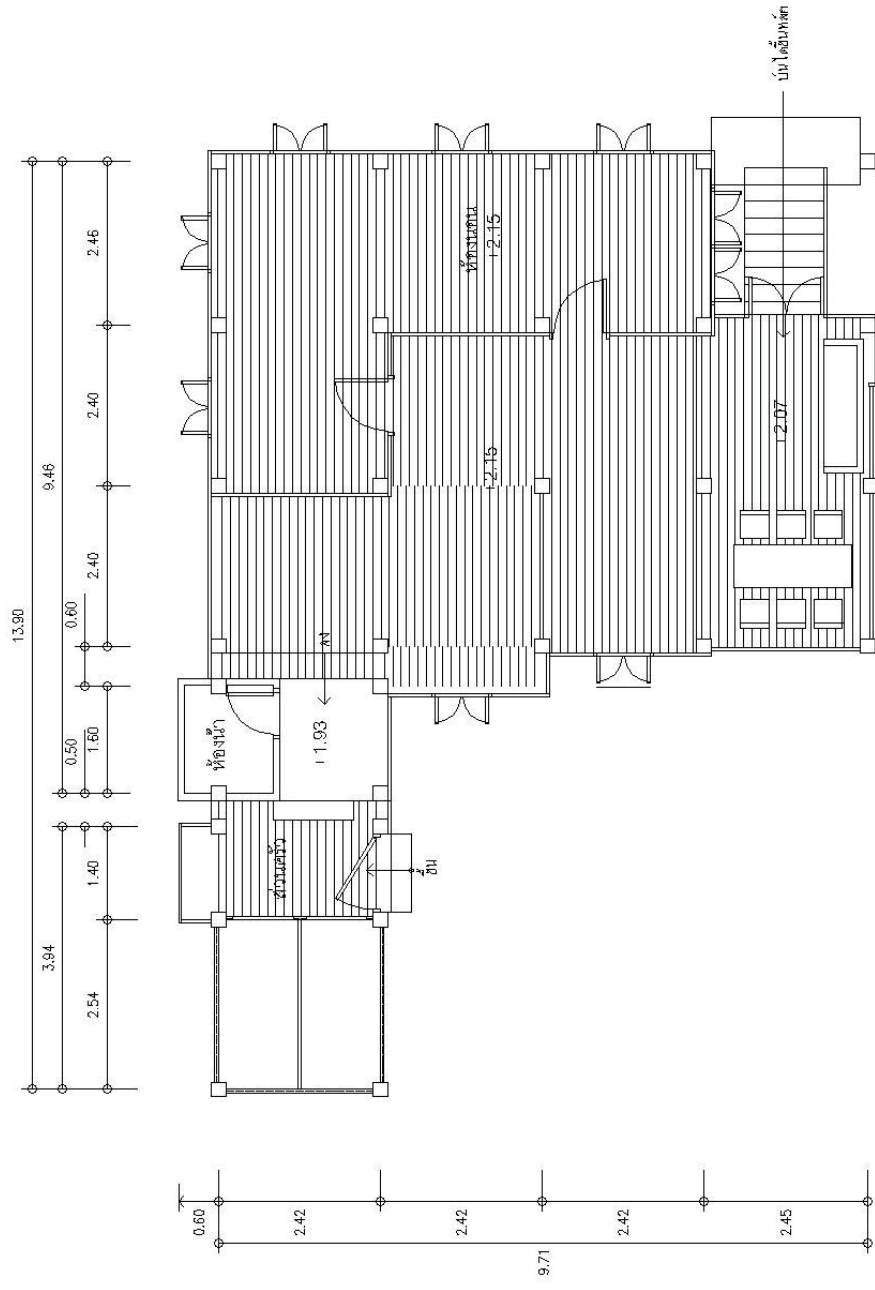

ภาพที่ 3.56: แสดงผังบริเวณบ้าน นายศรีนวล เมืองมา

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.57: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายศรีนวล เมืองมา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

แปลน
มาตราส่วน 1 : 100

ภาพที่ 3.58: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายศรีนวล เมืองมา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เนาเรือ ตำบลแม่เนาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.59: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายศรีนวล เมืองมา

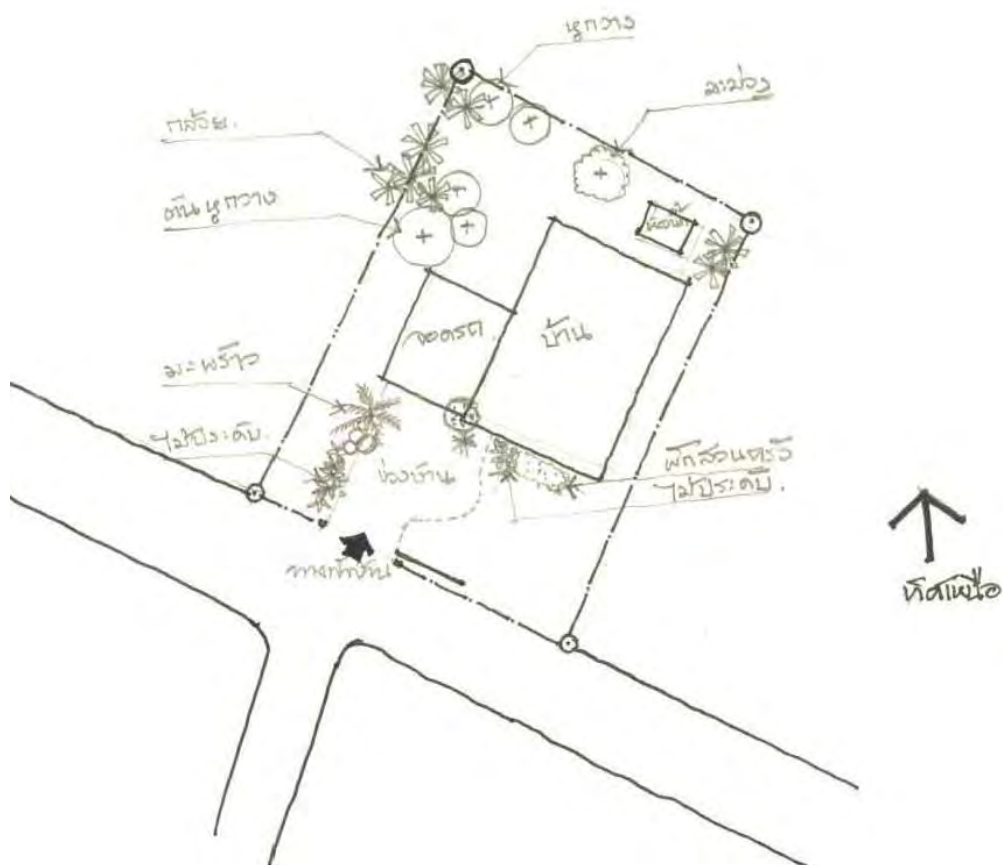
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.60: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายศรีนวล เมืองมา
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอมือง จังหวัดพะเยา

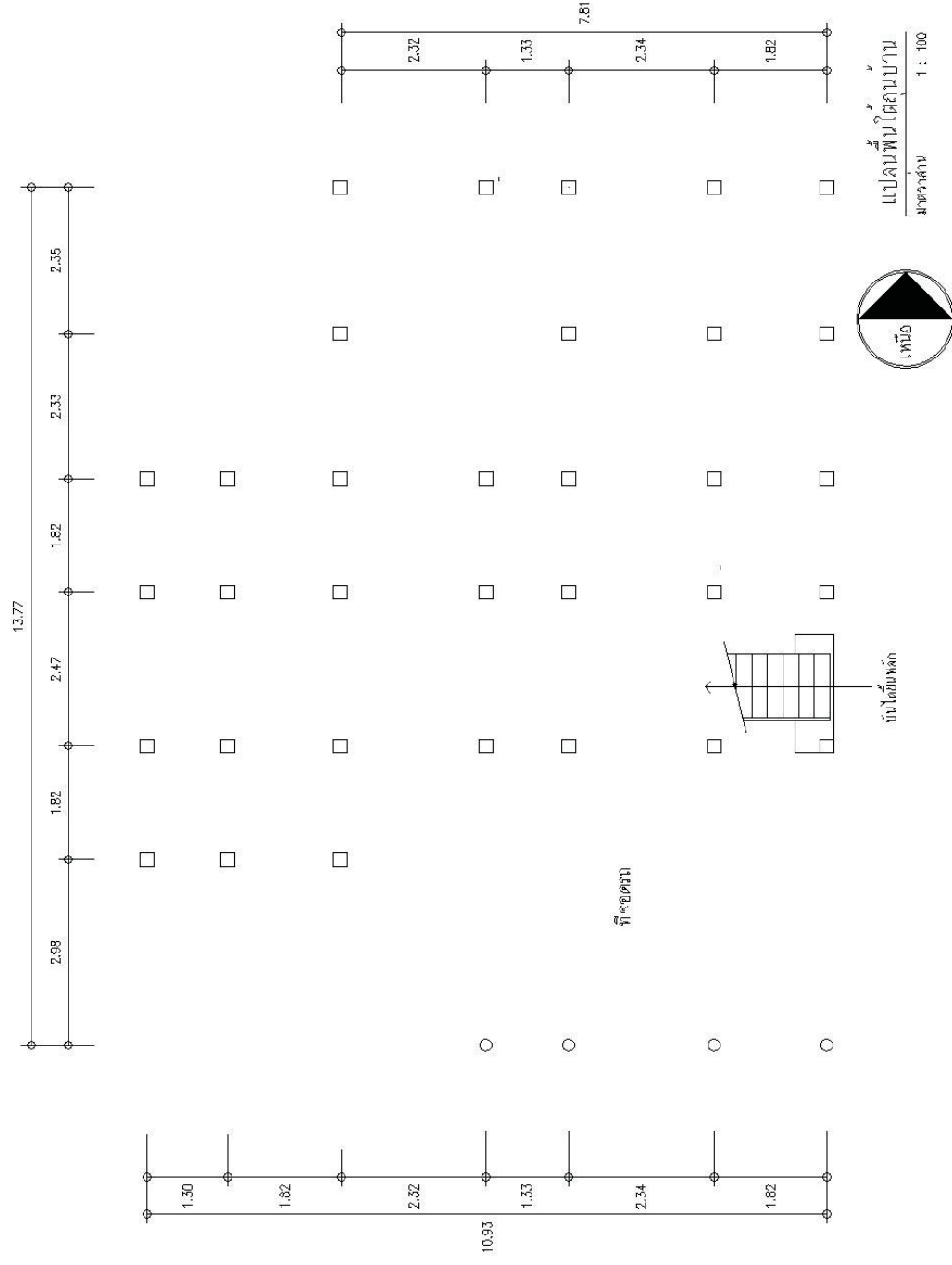
ลำดับที่ 013

เจ้าของบ้าน = นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์

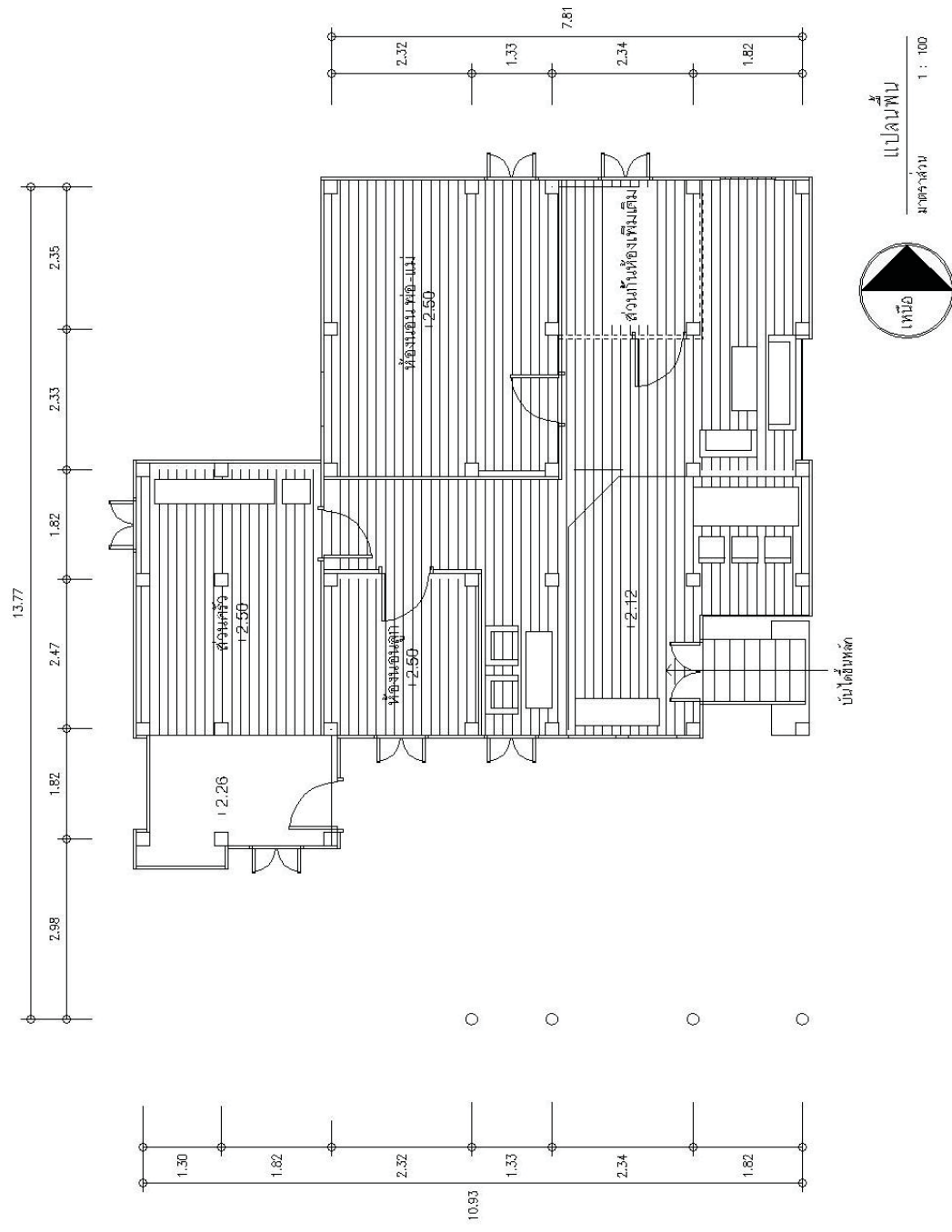
ภาพที่ 3.61: แสดงผังบริเวณบ้าน นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.62: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายเหรียญทอง บุญงามวงศ์

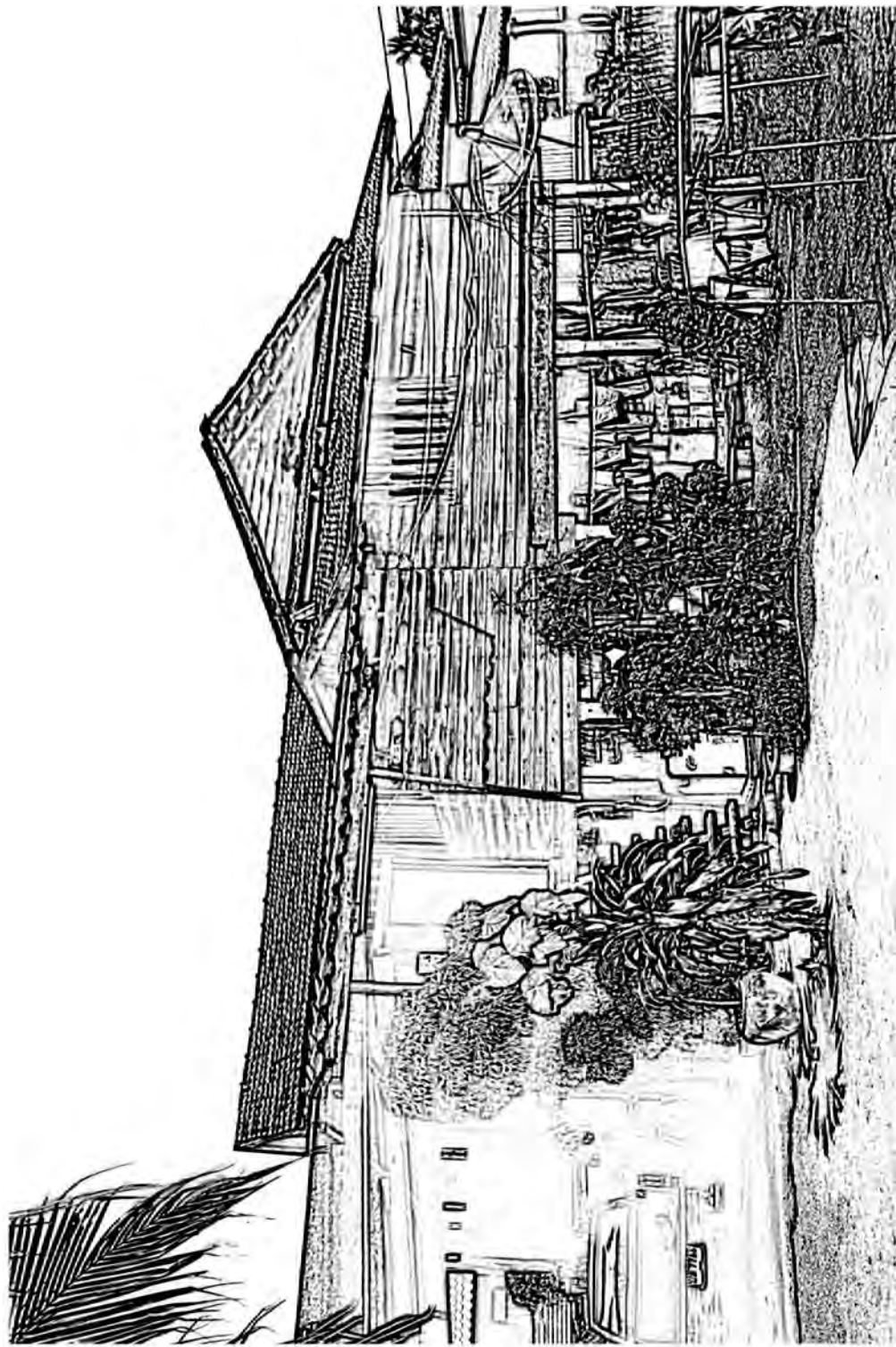
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เหนือ ตำบลแม่เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.63: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายเหรียญทอง บุญญางค์
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่เรือ ตำบลแม่เรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

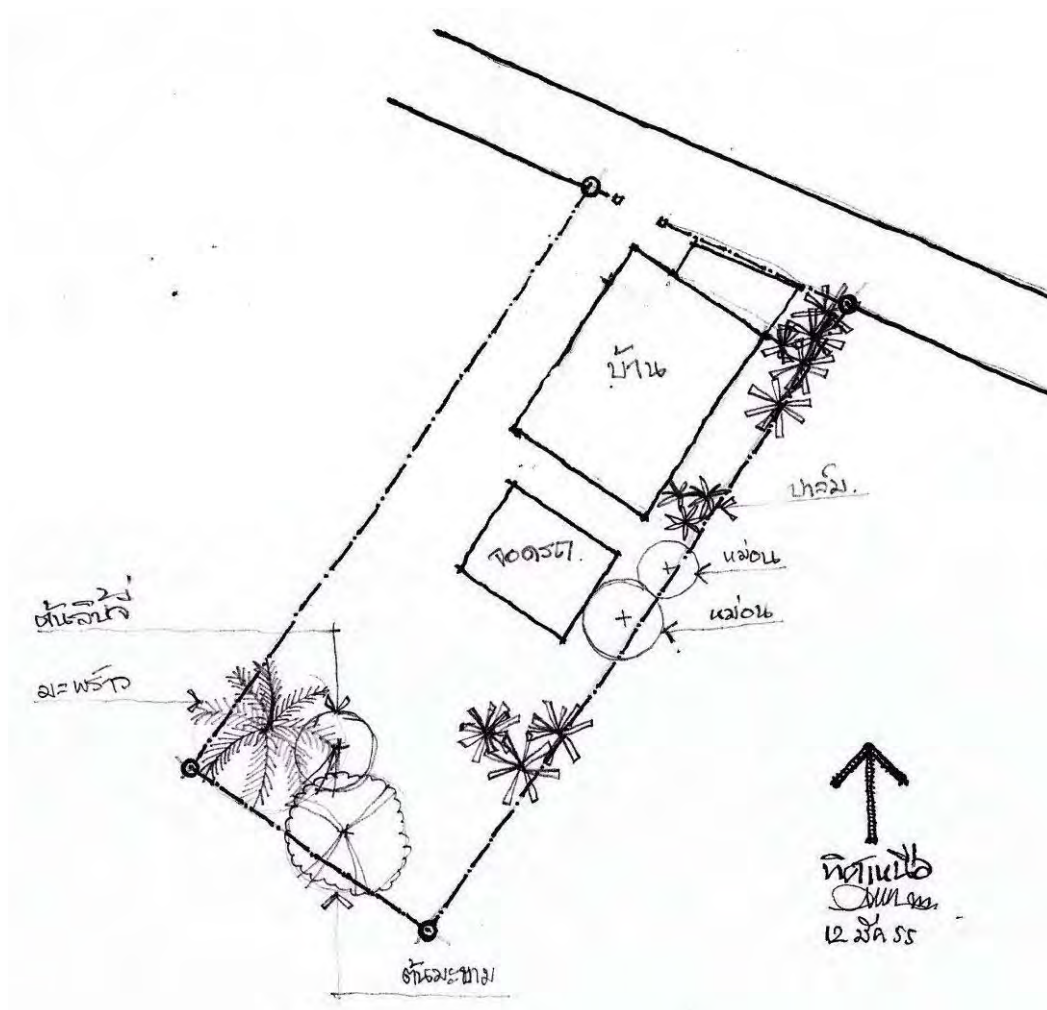
ภาพที่ 3.64: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.65: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายเหรียญทอง บุญงามวงศ์
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

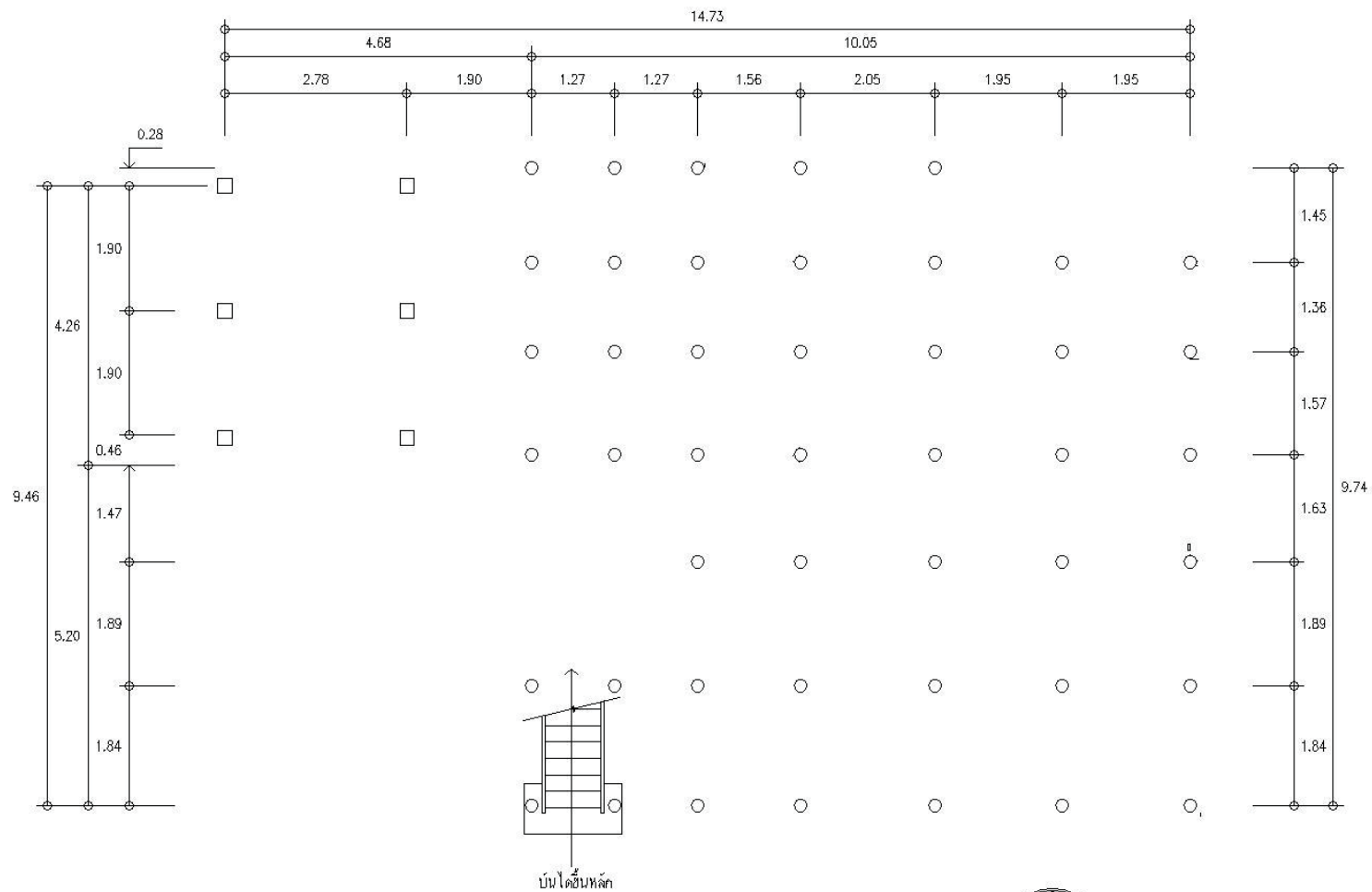
ลำดับที่ 014

เจ้าของบ้าน = นายธีรยุทธ วาเพชร

ภาพที่ 3.66: แสดงผังบริเวณบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

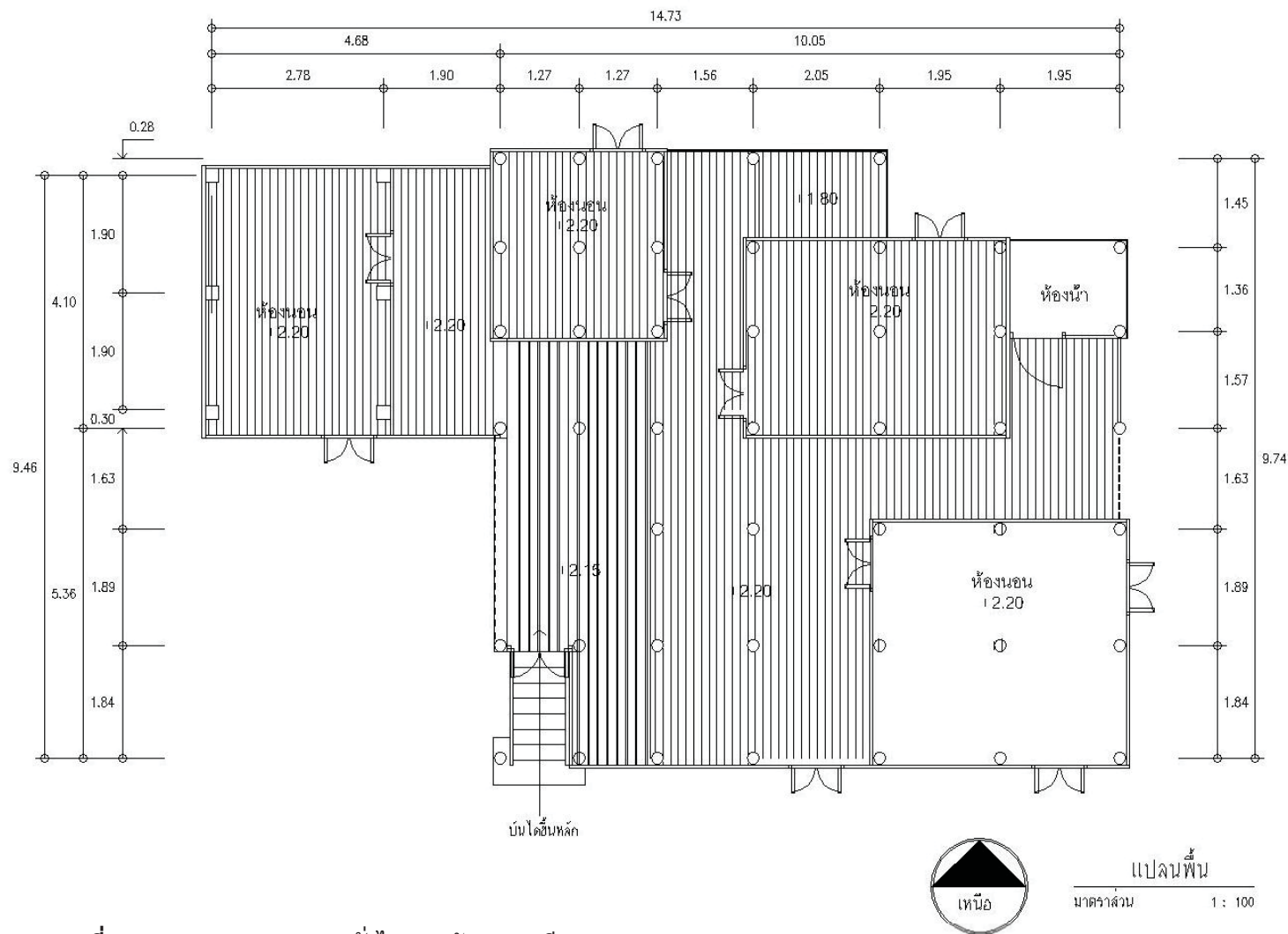

ภาพที่ 3.67: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

แปลนพื้นที่ถนนบ้าน
มาตราส่วน 1 : 100

ภาพที่ 3.68: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

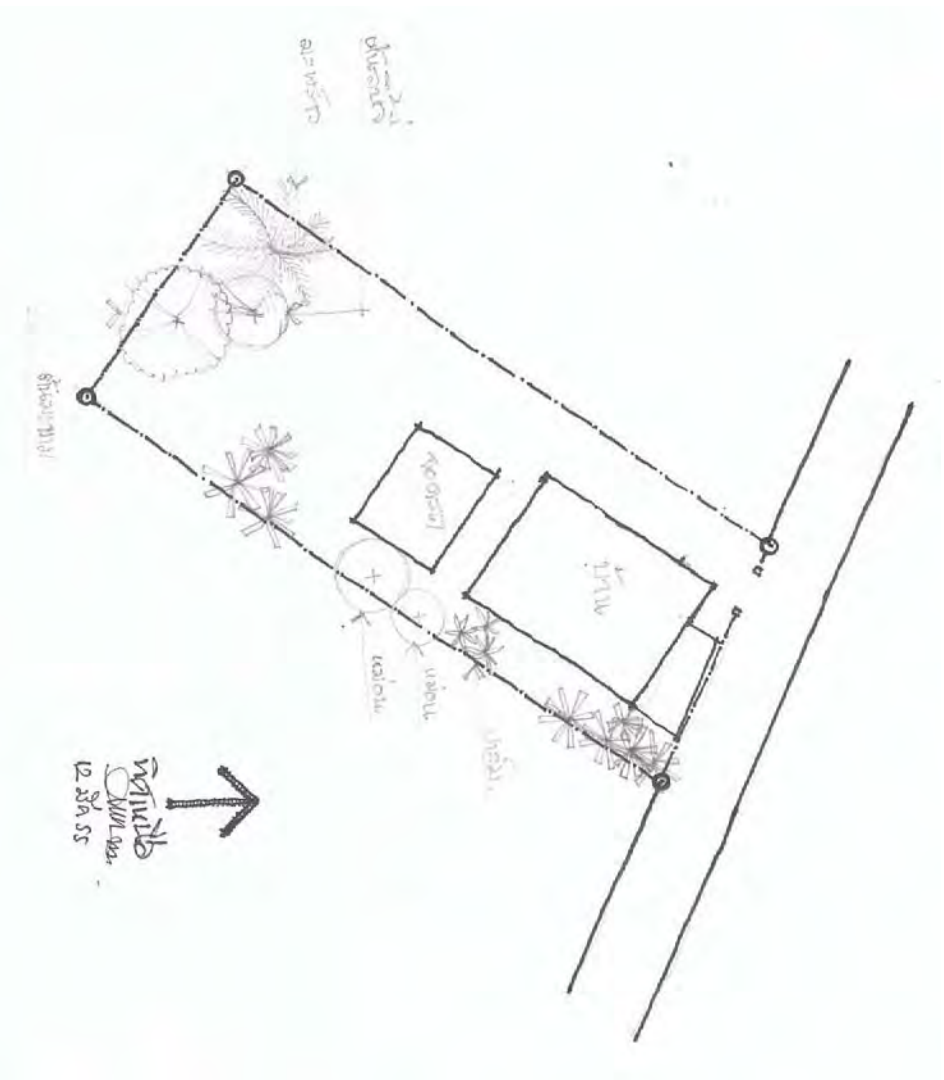
ภาพที่ 3.69: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร
 ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.70: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นายธีรยุทธ วาเพชร
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

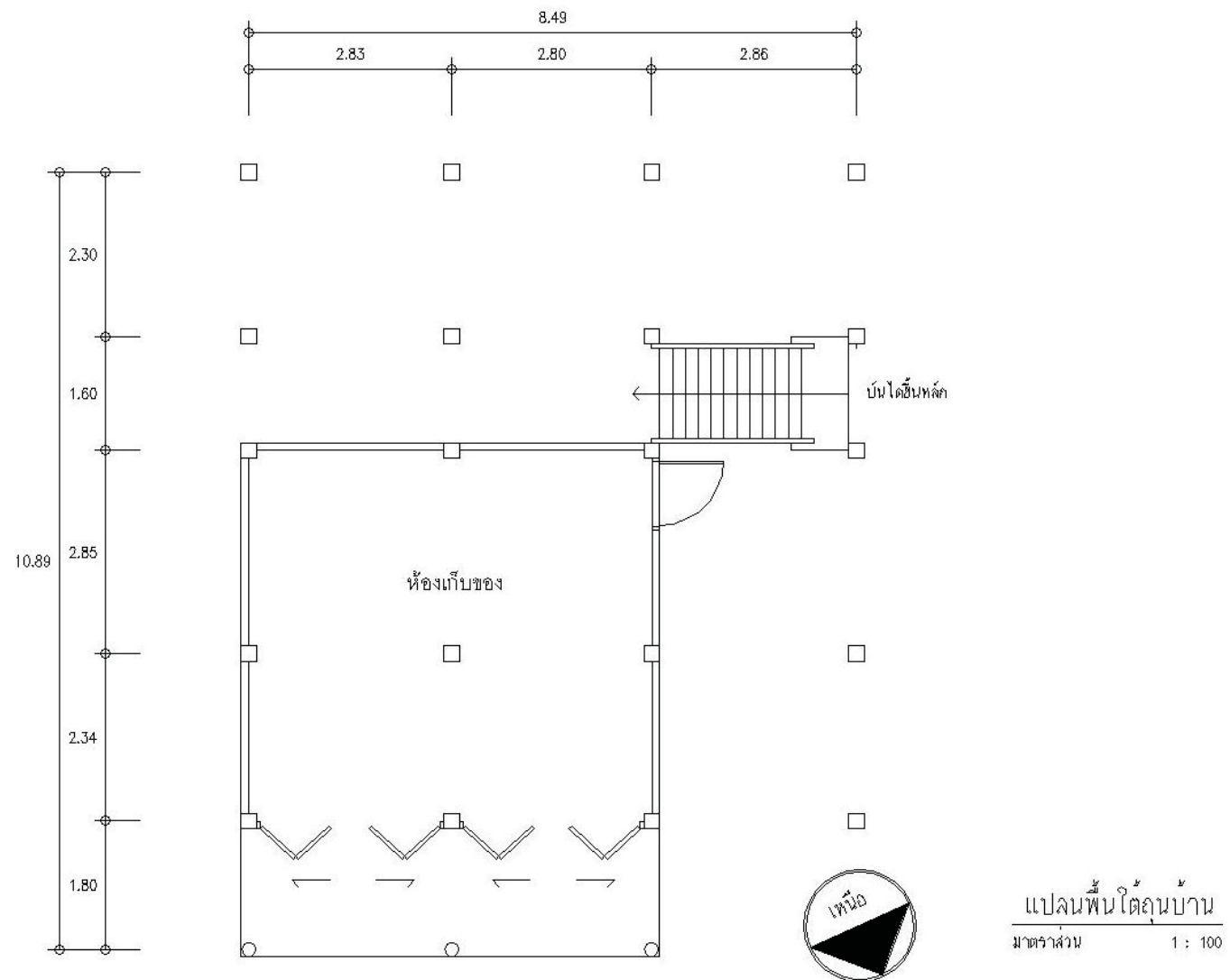
ลำดับที่ 015

เจ้าของบ้าน = นางต้อม อุปาปิง

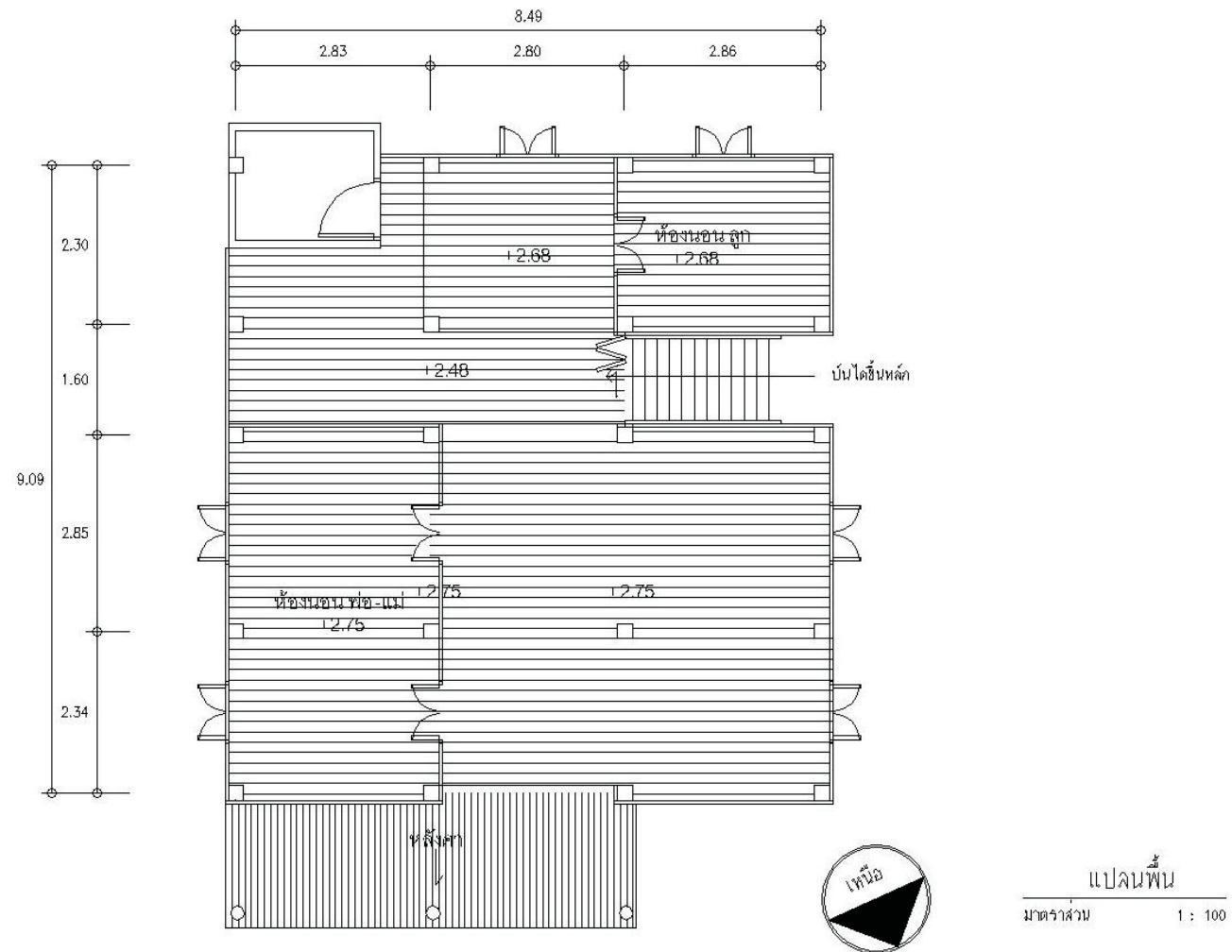

ภาพที่ 3.71: แสดงผังบริเวณบ้าน นางต้อม อุปาปิง

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.72: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต่อม อุปาบิง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.73: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต่อม อูปาบิง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.74 ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต่อม อุปาปิง
 ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรื้อ ตำบลแม่นาเรื้อ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.75: ภาพแสดงสภาพทั่วไปของบ้าน นางต่อม อุปาปิง
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่บ้านแม่นาเรื้อ ตำบลแม่นาเรื้อ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

2) ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน

การสำรวจพื้นที่สถาปัตยกรรมอาคารในเขตอำเภอเมือง เพื่อแสดงให้เห็นสภาพของสังคมและวิถีแห่งวัฒนธรรมในอดีต ที่มียุคหนึ่งในการสำรวจงานอาคารพักอาศัยประเภทเรือนพื้นถิ่นที่อยู่ในเขตเมืองซึ่งการศึกษาจากการสำรวจพบว่า เรือนพื้นถิ่นในเขตเมืองที่ยังคงอยู่สภาพที่มีการใช้งานปกติและยังสามารถเข้าไปดำเนินศึกษาวิจัยนั้นพบว่าอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลแม่น้ำเรือ อ.เมือง จ.พะเยา ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวพบเรือนพื้นถิ่นที่มีอายุการก่อสร้างตั้งแต่ 40 – 60 ปี พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 15 หลัง ที่หลงเหลืออยู่ในสภาพที่มีการใช้งานและปล่อยรกร้างในบางหลัง

หมู่บ้านแม่น้ำเรือ จากการสืบค้นและการสัมภาษณ์ข้อมูลพบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมืองและพบว่ามีการพบปะชุมชนอยู่มากกว่า 2 ชั่วอายุคน (มากกว่า 100 ปี) มีการอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดลำปางมีความเชื่อทั้งในการนับถือศาสนาพุทธและความเชื่อทางพิธีกรรมของคนล้านนาในถิ่นถิดี เทวดาเจ้าที่ มีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเหมือนกลุ่มคนล้านนา ในชุมชนมีอาชีพหลักคือการทำอาชีพเกษตรกรรม ประกอบด้วยการปลูกข้าว การเก็บหมาก การเลี้ยงสัตว์สำหรับใช้ในการเกษตร และงานช่างในการแปรรูปไม้เป็นเครื่องมือใช้ของตกแต่งและรวมถึงการทำพาหนะสำหรับขนส่งในอดีต เช่น การทำ “ล้อจัว” หรือ “ล้อควาย” หรือในภาษาไทยกลางเรียกว่า เกวียน มีการกลึงแกะสลักตุ้มหัวล้อเกวียน การกลึงเต้าไม้ลูกกรงสำหรับเบี่ยง เป็นต้น

ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมและประเพณี นอกจากการเข้าร่วมวัดตามประเพณีในวันสำคัญทางศาสนาแล้วการเข้าสู่สถาปัตยกรรม และดำเนินวันสงกรานต์ การนอนฟังธรรมเตือนใจ หรือเรียกว่า งานเข้าธรรม ถือเป็นประเพณีที่ชุมชนให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ทางด้านวัฒนธรรมและการแต่งกายพบว่าในวัยผู้ชายในอดีตนิยมการ “สีก” ซึ่งลักษณะของสิ่งทอสีกลบเงาร่างกายมีหลายชนิดขึ้นอยู่กับความเชื่อ และความต้องการส่วนบุคคลซึ่งมีความเชื่อมาจากรากฐานทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน เช่น การบวชเรียน และความเชื่อส่วนบุคคล ซึ่งยังคงพบเห็นร่องรอยของการสีกในชายที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ซึ่งสืบสันพันธ์กับตำแหน่งทางสังคมในชุมชนของผู้ชายที่ถูกเรียกว่าเป็น “น้อย” และ “หนาน” ซึ่งเป็นตำแหน่งทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการเรียกของการมีพระภิกษุบวชเรียนในอดีต เครื่องแต่งกายในผู้ชายนิยมกางเกงผ้าเตี่ยวที่ทำมาจากผ้าฝ้าย ลักษณะกว้างว่าย้อมด้วยสีกรมหรือสีน้ำเงินเข้ม

การแต่งตัวของผู้หญิง ที่อายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไปนิยมนุ่งผ้าซิ่น และสวมเสื้อผ้าฝ้ายย้อมด้วยสีกรม (สีน้ำเงินเข้ม) ลักษณะแขนยาว หรือเสื้อสีขาวสำหรับการแต่งตัวในวันที่มีพิธีทางศาสนา ซึ่งปัจจุบันเครื่องแต่งกายมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและความสะดวกของการดำรงชีวิตทั้งในเครื่องแต่งกายในผู้ชายและผู้หญิง

ในด้านวัฒนธรรมการกิน ทั้งชายและหญิงนิยมเคี้ยวหมาก ซึ่งสามารถหาได้ในชุมชนและเป็นที่แพร่หลายอีกชนิดหนึ่งที่สามารทำได้ให้ชุมชนตั้งแต่อัตถ์ถึงปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์พบว่าประมาณ 40 ปีก่อน หมาก 1 หัว หรือ 1 พวง จะมีอยู่ 10 ไหล่ (เส้น) ราคาพวงละประมาณ 5 บาท หรือประมาณเส้นละ 50 สตางค์ จนถึงปัจจุบัน ราคาประมาณ พวงละ 10 บาท

ภาพที่ 3.76: แสดงการผ่าหมากเสียบสำหรับขาย

ที่มา : การสำรวจพื้นที่หมู่ 10 วันที่ 16 ธ.ค 2555

3) ภูมิโนเวศน์ ภูมิลักษณะ ทางวัฒนธรรม กับความสัมพันธ์กับวังของชุมชน

การเริ่มต้นของการสร้างหมู่บ้านแมนาเรอ จากการสืบต้นด้วยวิธีการสัมภาษณ์ พบว่าเริ่มแรกของการสร้างหมู่บ้านมีเพียง 3-4 หลัง และมีชุมชนเริ่มแรกเพียง 2-3 ชุมชน เท่านั้น ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน มีสองลักษณะ ประกอบด้วย (1) มีการปลูกเรือน โดยยึดเอาการปลูกเรือนตามแม่น้ำสายหลักที่ไหลผ่านหมู่บ้าน คือ แม่น้ำแมนาเรอ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ [2] พบว่าขนาดความกว้างของแม่น้ำแมนาเรอมีความกว้างกว่าแม่น้ำแมนาเรอประมาณ 2 เท่า หรือประมาณ 15 เมตร และ (2) การปลูกเรือนตามพื้นที่เกษตรกรรมของตนเองโดยมีใช้เส้นทางการสัญจร หรือที่เรียกว่า “กองกิด” หรือ “ทาง” สาธารณะซึ่งแต่เดิมเรียกว่ากอง เป็นเส้นทางติดต่อคมนาคมสัญจรระหว่างบ้านต่อบ้าน ทั้งนี้การใช้คำกว้างทาง ซึ่งแสดงถึงการไม่ได้แบ่งลักษณะของ ทาง ให้เป็นเหมือนถนน เหมือนเช่นในสมัยปัจจุบัน เพียงแต่เป็นทาง ในพื้นที่ คือ พื้นที่ส่วนกลาง ที่แต่ละบ้านมีเอาไว้ใช้สำหรับการเดินติดต่อกันระหว่างบ้านต่อบ้านเท่านั้น ซึ่งความหมายของกองกิดในที่นี้คือ ทางที่มีลักษณะเป็นทางเดินแคบ เชื่อมต่อทางเดินไปยังระหว่างพื้นที่บ้านแต่ละบ้าน สภาพของพื้นที่หมู่บ้านแมนาเรอ จากการสัมภาษณ์พบว่า ในอดีตส่วนใหญ่มีการปลูกกล้วย และหมาก สำหรับบริโภคและขาย เป็นพืชส่วนใหญ่ที่ปลูกไว้กินและขายของบ้านแต่ละบ้าน นอกจากนี้โดยสภาพแวดล้อมส่วนใหญ่ก็จะประกอบด้วยพืชพรรณประเภทสวน พื้นดินเช่น ผักแคบ(ผักตำลึง) ต้นหมากปู้(ต้นหมาก) ต้นฝักกุลิง (ต้นใบชะพลู) เป็นต้น

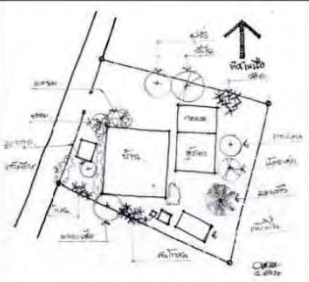
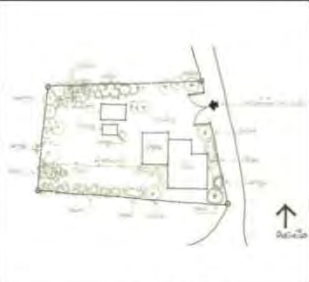
สภาพพื้นที่ของชุมชนในอดีตมี “กองกีด” หรือทางสาธารณะเป็นลักษณะทางลูกวิ่ง แทรกตัวไปตามพื้นที่ระหว่างบ้าน การกั้นเขตของทางเข้าหน้าบ้านนิยมใช้ไม้ไผ่ทำเป็นรั้วและประตูรั้วหน้าบ้าน ซึ่งไม้ไผ่มีความแข็งแรงเพียงแต่เป็นเครื่องแสดงเสมือนหนึ่งสัญลักษณ์แสดงขอบเขตของพื้นที่บ้าน ซึ่งปัจจุบันยังคงพบเห็นอยู่ในชุมชนแม่น้ำแควแต่พบว่าคงเหลืออยู่จำนวนน้อยมาก ทั้งนี้ปลายทางของกองกีด จะไปบรรจบกันที่กอง ที่มีจุดหมายมุ่งหน้าไปยังศูนย์กลางของชุมชน คือวัดแม่น้ำแคว ลักษณะเส้นทางเข้าหมู่บ้านในอดีต มีเพียงเส้นทางเข้าและออกหมู่บ้านเพียงไม่กี่เส้นทาง

ปัจจุบันมีถนนทางหลวง เส้นทางสายหลักรอบกว๊านพะเยาทางฝั่งทิศตะวันตกเกิดขึ้นและตัดผ่านเชื่อมต่อไปยังหมู่บ้านและตำบลต่างๆรอบกว๊านพะเยา จึงทำให้ “กองกีด” ไม่เกิดและเลิกเห็นจนเคย กลับมีการขยายตัวและพัฒนาจากซอยเล็กหรือทางเดินเล็กๆที่เป็นถนนลูกรังกลับกลายเป็นถนนคอนกรีตหรือถนนที่มีการลาดยาง และหลายสายของถนนมีปลายทางไปบรรจบกับถนนหลวงที่ตัดขึ้นใหม่

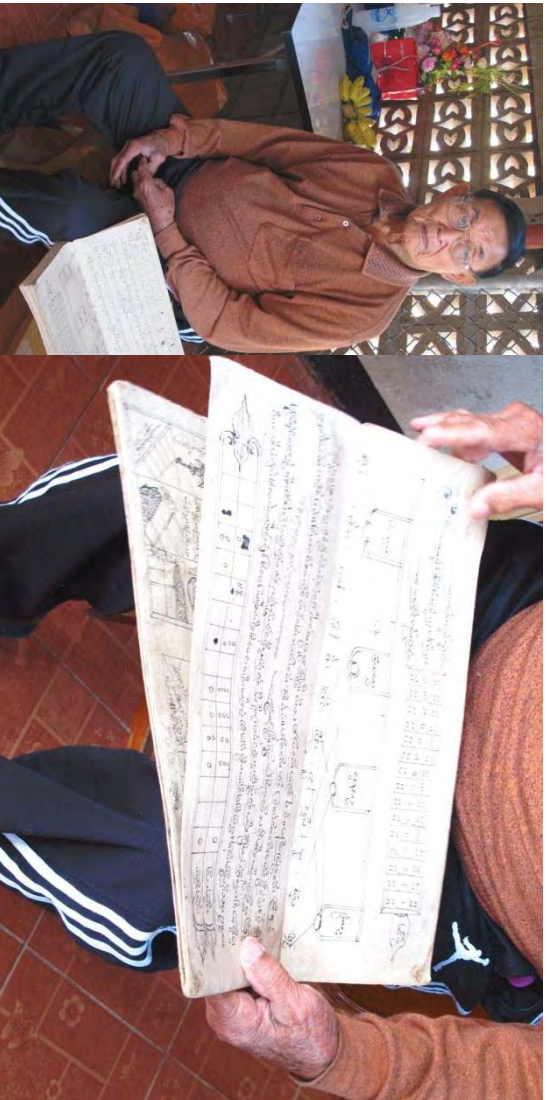
ภาพที่ 3.77: แสดงแผนที่ชุมชนบ้านแม่น้ำแคว
ที่มา : สำนักโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.78 : แสดงแผนที่ชุมชนบ้านแม่นาเรือ
ที่มา: จากการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

				
นางต้อมแก้ว สุขขิ่ง	นางแสงแก้ว วันทา	นายอนันต์ พื้อคำ	นางภาวิณี ขันรัฐ	นายณัฐพงษ์ บุญเรือง
				
นายไข่ ยะดา	นางเหลียม ปัญญาวงศ์	นายแก้วมา นนท์ทะกา	นายสม ใจเสมอ	นายมัว อูปาบิง
				
นายน้อย ทะปัญญา	นายศรีนวล ปัญญาวงศ์	นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์	นายธีรยุทธ วาเพชร	นางต้อม อูปาบิง

4) คติและความเชื่อ องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น ในหมู่บ้านแม่หนาวเรือ

สภาพสังคมของชุมชนแม่หนาวเรือ มีการอาศัยและเกื้อกูลกันอยู่ภายในชุมชนชาติแหวดล้อม จึงทำให้เกิดคติ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีวัฒนธรรม ซึ่งวิถีของชุมชนในอดีตได้ให้ความสำคัญต่อการเคารพธรรมชาติและอาศัยการเรียนรู้จากธรรมชาติอันกลับมาเป็นองค์ความรู้องค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านการก่อสร้างคือศาสตร์วิชาหนึ่งที่เกิดจากวิถีของคนและธรรมชาติ การสร้างบ้านในอดีตจึงมีองค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นรุ่นต่อรุ่น โดยการเรียนรู้ถ่ายทอดลงบน “บันสา” หรืออุปกรณ์สำหรับจดบันทึก ทำมาจากกระดาษสา นำมาเรียงหัวท้าย และติดให้เท่ากัน ความรู้ด้านการตั้งบ้านเรือนได้มีการบันทึกไว้ อาทิ เช่น การเลือกทำเลที่ตั้งบ้าน การกำหนดขนาดบ้านให้เป็นมงคลโดยใช้จำนวนของเสาเป็นตัวแทน การเลือกชนิดของไม้ที่นำมาปลูกบ้าน วันมงคลที่ควรทำการลงเสาเอกบ้าน วันฉลองทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และองค์ความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการปลูกบ้าน เป็นต้น

ภาพที่ 3.79 : การอ่านบันสา พ่อหนานสาร แม่องมา

ที่มา : การสัมภาษณ์ราษฎรชาวบ้านวันที่ 16 ม.ค. 55

จากการสัมภาษณ์พบว่าความเชื่อและประเพณี มีผลเชื่อมโยงต่อแนวคิดและส่งผลต่อการกำหนดที่ตั้ง ขนาดและสัดส่วนของเรือนพักอาศัย การกำหนดที่ตั้งของตัวเรือนที่จะสร้างขึ้นใหม่ต้องไม่มีการก่อสร้างทับลงบนพื้นที่ของ “ตุ้มข้าว” หรือ ยุงฉางสำหรับเก็บข้าวเดิม เนื่องจากมีความเชื่อกันว่าพื้นที่ดังกล่าวมีทศสิทธิ์มหาวตารักษ์ปกปักรักษาในพื้นที่นั้น ซึ่งเป็นพื้นที่

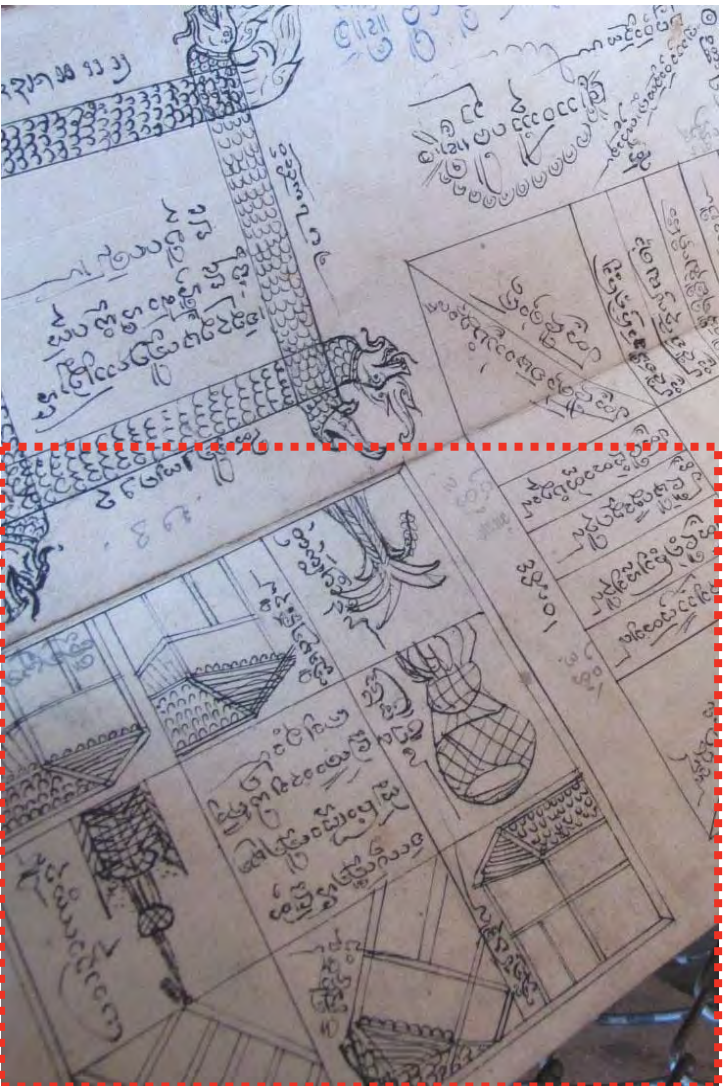
มงคลที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์และความมีความสุขของคนในครอบครัวมาก่อน โดยการใช้กุสโลบายของคำว่า “ชีวิต” หรือความเป็น “มงคล” เป็นตัวกำหนดถึงความเชื่อที่อธิบายถึงความไม่เป็นมงคลซึ่งส่งผลต่อการเป็นอยู่ของในอนาคต

ขนาดของตัวเรือหมีกกำหนดโดยใช้ กุสโลบายอยู่ 2 แนวทาง หรือสองสูตรวิธีการเลือกใช้วิธีการกำหนดจำนวนเสาแบบใด ขึ้นอยู่กับความเชื่อและเจ้าพิธีที่เจ้าของเรือนไปปรึกษา จะมีการบวชเรียนในต่างสำนักอาจารย์ในอดีตที่ต่างกัน จากการสัมภาษณ์และการอ่านพบสาสรุปได้อยู่ 2 วิธีการ คือ

วิธีที่ 1 ใช้วิธีการนับจำนวนเสาเปรียบเทียบกับการร้อยเรียงผ่านคร่าว่อักษรคำกลอน และการนับตามสูตรประกอบด้วย

ต้นที่ 1 “นำบ่อแก้วกินเย็น”	= เป็นมงคล
ต้นที่ 2 “ผีเข็นกินจ้าง”	= ไม่เป็นมงคล
ต้นที่ 3 “อยู่ห่างกอยตาย”	= ไม่เป็นมงคล
ต้นที่ 4 หยิบถุงล่ายใส่เงินน้อย	= เป็นมงคล
ต้นที่ 5 ต่ำอ้อยต่ำผ้อยเสียผี	= ไม่เป็นมงคล
ต้นที่ 6 เอาเศรษฐีแตนลูก	= ไม่เป็นมงคล
ต้นที่ 7 ผู้กเจ้าเตนเมือง	= เป็นมงคล
ต้นที่ 8 แสนบุญเรืองกำผ้า(ฟ้า)	= เป็นมงคล

วิธีที่ 2 วิธีการนับตามความเชื่อโดยอาศัยตารางสูตรการนับเสาเรือนแบบดั้งเดิม โดยการเริ่มนับตารางจากซ้ายไปขวาและเริ่มจากนับ 1 เริ่มจาก “ต้นกล้วยคำ” และวนไปหา “เรือนมุลน้อย” โดยการทำหนดจำนวนเสาจะใช้การทำหนดจำนวนให้ตรงกับจำนวนของตัวเลข ที่เมื่อมีการนับวนแล้วให้มีจำนวนที่ตกไปยังตารางของต้นกล้วยคำหรือเรือนมุลน้อย ซึ่งตามความเชื่อแล้วถือว่าเป็นจำนวนเสาที่เป็นตัวเลขมงคล เชื่อว่าจะทำให้บ้านมีความสุขและมั่นคง

ภาพที่ 3.80 : รูปตารางพิสา สำหรับกำหนดจำนวนเสาบ้าน
ที่มา : การสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านวันที่ 16 ม.ค. 55

การนับชื่อเดือนเพื่อใช้ในการกำหนดเวลาในการปลูกเรือน การนับเดือน มีดังนี้

เดือนเกี๋ยง	คือ เดือนที่ 1 ของภาคเหนือ	ตรงกับเดือน สิบเอ็ดของภาคกลาง	หรือ เดือนพฤศจิกายน
เดือนยี่	คือ เดือนที่ 2 ของภาคเหนือ	ตรงกับเดือน สิบสองของภาคกลาง	หรือ เดือน ธันวาคม
เดือนสาม	ตรงกับเดือน อ้าย ของภาคกลาง	หรือเดือน มกราคม	
เดือนสี่	ตรงกับเดือน ยี่ ของภาคกลาง	หรือเดือนกุมภาพันธ์	
เดือนห้า	ตรงกับเดือน สาม ของภาคกลาง	หรือเดือนมีนาคม	
เดือนหก	ตรงกับเดือน สี่ ของภาคกลาง	หรือเดือน เมษายน	
เดือนเจ็ด	ตรงกับเดือน ห้า ของภาคกลาง	หรือเดือนพฤษภาคม	
เดือนแปด	ตรงกับเดือน หก ของภาคกลาง	หรือเดือนมิถุนายน	
เดือนเก้า	ตรงกับเดือน เจ็ด ของภาคกลาง	หรือเดือนกรกฎาคม	
เดือนสิบ	ตรงกับเดือน แปด ของภาคกลาง	หรือเดือนสิงหาคม	
เดือนสิบเอ็ด	ตรงกับเดือน เก้า ของภาคกลาง	หรือเดือนกันยายน	
เดือนสิบสอง	ตรงกับเดือน สิบ ของภาคกลาง	หรือเดือนตุลาคม	

การเลือกเดือนที่ใช้สำหรับเป็นเดือนแห่งมงคลฤกษ์ในการปลูกเรือนเป็นเดือนแห่งการลงเสาเอกเริ่มการก่อสร้างบ้าน มักนิยมเดือนคู่ เช่นเดือน สี่ เดือนหก เดือนแปด เดือนสิบสอง ซึ่งในแต่ละเดือนยังมีความเชื่อเรื่อง “วันเสีย” ในรอบสิบห้าวันที่ไม่เป็นมงคลไม่เหมาะแก่การปลูกเรือน อาทิ เช่นเดือนสี่ เดือนแปด เดือนสิบสอง วันเสียวันศุกร์กับวันพุธ วันที่เป็นมงคลคือวัน พฤหัสบดีและวันอาทิตย์ สำหรับเดือนที่ไม่นิยมคือ “เดือนเลขคู่” ซึ่งห้ามทำการก่อสร้างปลูกเรือนโดยเด็ดขาด คือ เดือนสาม เดือนห้า เดือนเก้า และเดือนสิบเอ็ด

ในด้านการวางผังเรือน

5) เอกลักษณะและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนพื้นถิ่น ในพื้นที่หมู่บ้านแม่

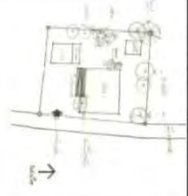
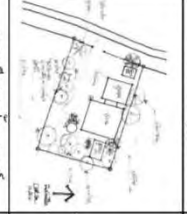
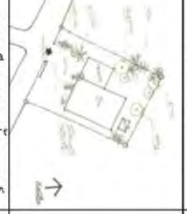
นาเรือ ตำบลแม่นาเรือ อ.เมือง จ.พะเยา

เรือนवान หรือ “เฮือนवान” เรือนพื้นถิ่นในเขตพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ และชุมชนแม่นาเรือ เป็นเรือนพื้นถิ่นที่มีรูปแบบของการก่อสร้างโดยการกำหนดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของช่วงหรือ “สลา” ที่เป็นช่วงใหญ่ ประจำชุมชน เพียงไม่กี่กลุ่ม โดยมีการสลับสับเปลี่ยนกันเป็น “สลาเก่า” หรือนายช่วงใหญ่ เป็นผู้ควบคุมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและวิธีการการก่อสร้าง และใช้แรงงานการก่อสร้างโดยอาศัยเครือญาติและเจ้าของบ้านเป็นแรงงานที่ช่วยเหลือในการก่อสร้าง โดยอาศัยให้वान หรือ การลงแขกขอแรงงานสลับเปลี่ยนกันก่อสร้างไปตามบ้านต่างๆ จนเป็นเหตุผลที่มาของการเรียกชื่อ “เฮือนवान” นับแต่อดีตเป็นต้นมา

จากการสัมภาษณ์เจ้าของบ้านจำนวน 13 คน จากบ้านเป้าหมายการศึกษ จำนวน 15 หลัง พบว่ากลุ่มช่วงที่สำคัญ และเป็นผู้ที่ควบคุมการก่อสร้างนี้ประกอบด้วย ดังนี้ “กลุ่มสล่ายัง”

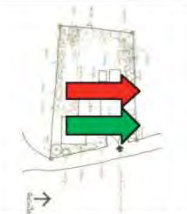
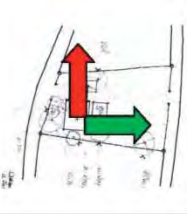
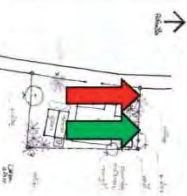
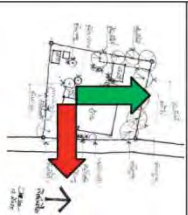
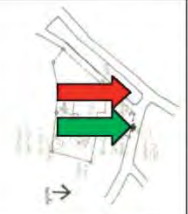
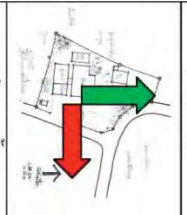
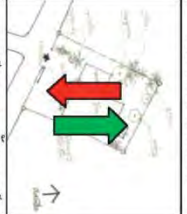
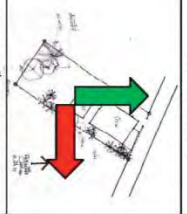
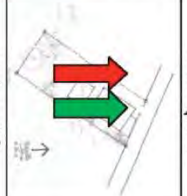
ในพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ ะชีพื้นที่หมู่บ้านจากการสำรวจพบว่าสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพื้นถิ่นที่ก่อสร้างก่อนปี พ.ศ. 2495 ได้ถูกทำการรื้อถอนไปค่อนข้างมาก ยังเหลือพบเพียงไม่กี่หลัง ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ค่อนข้างเด่นชัด ทั้งทางด้าน รูปแบบ ขนาด และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของตัวเรือนที่ครบถ้วน ทั้งนี้สามารถสรุปเอกลักษณ์สำคัญทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มอาคารที่พักอาศัยได้ดังนี้

6) รูปแบบการวางผังเรือนและองค์ประกอบโดยรอบบริเวณผังเรือน

				
นางล้อมแก้ว สูงชิง	นางแสงแก้ว วิมพา	นายอนันต์ พิธคำ	นางภาวิณี ชัมรัฐ	นายสุวิพงษ์ บุญเรือง
				
นายไข่ บะดา	นางเหลื่อม บุญวางศ์	นายแก้วมา นพหิระภา	นายสม ใจเสมอ	นายบัว อุปาอิง
				
นายน้อย พระปัญญา	นายศรีนวล บุญวางศ์	นายเจริญทอง บุญวางศ์	นายธีรยุทธ วาเพชร	นางล้อม อุปาอิง

ภาพที่ 3.81: รูปแสดงทิศทางการวางผังเรือน

ที่มา : การเขียนจากการลงสำรวจพื้นที่ชุมชนแม่นาเรือ

				
นางล้อมแก้ว สูงชิง	นางแสงแก้ว วิมพา	นายอนันต์ พิธคำ	นางภาวิณี ชัมรัฐ	นายณัฐพงษ์ บุญเรือง
				
นายไข่ บะดา	นางเหลื่อม บุญวางศ์	นายแก้วมา นพหิระภา	นายสม ใจเสมอ	นายบัว อุปาอิง
				
นายน้อย พระปัญญา	นายศรีนวล บุญวางศ์	นายเจริญทอง บุญวางศ์	นายธีรยุทธ วาเพชร	นางล้อม อุปาอิง

ภาพที่ 3.82: รูปแสดงการแสดงการวิเคราะห์ทิศทางการเข้าสู่ตัวเรือน เปรียบเทียบกับทิศเหนือ

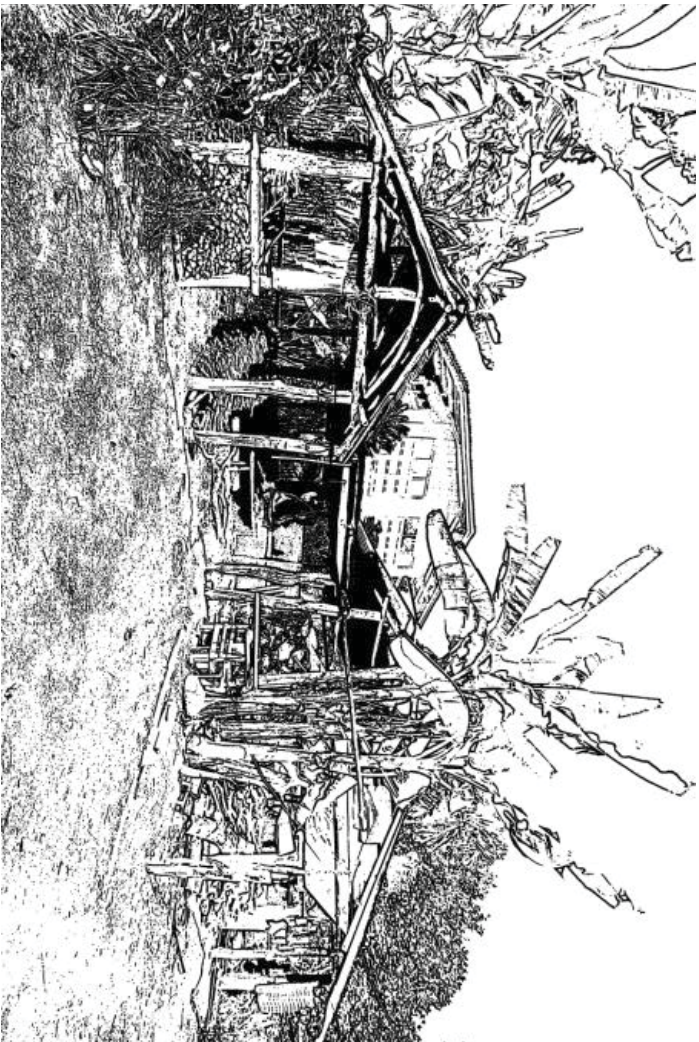
ที่มา : การเขียนจากการวิเคราะห์การวางผังพื้นที่ชุมชนแม่นาเรือ

จากการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการวางผังเรือน พบว่าทิศทางการวางผังเรือนออกสู่ถนนสายหลักนั้น ไม่ได้มีความสอดคล้องกันหรือไม่ในทิศทางเดียวกันทุกหลัง ซึ่งสามารถสนับสนุนฐานตามบริบทของการใช้ชีวิตในสมัยอดีต ที่ในสมัยอดีตมักจะไม่มีการเป็นถนนหลักเหมือนปัจจุบัน แต่มีทางเดินเชื่อมต่อระหว่างบ้านต่อบ้านเท่านั้น แต่สามารถวิเคราะห์ได้ว่ามีจำนวนหลายหลังที่มีลักษณะของการเดินเข้าสู่เรือนในทางทิศเหนือและทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดการสร้างบันไดทางเข้าบ้านหันไปในทางทิศเหนือด้วยเช่นกัน

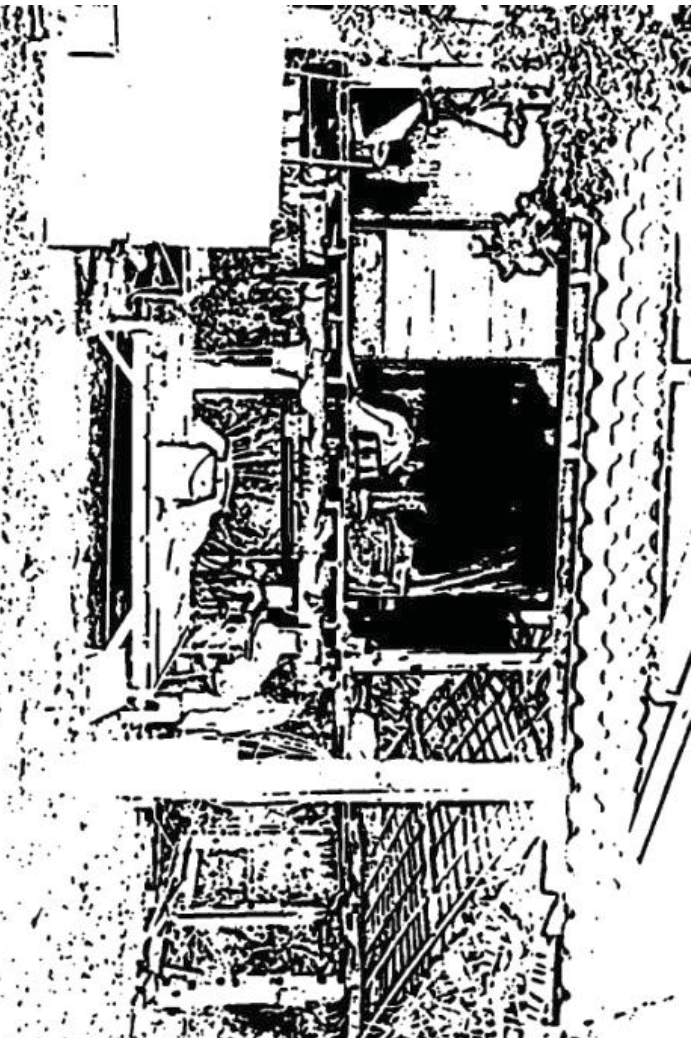
ในด้านองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมในบริเวณช่วงเรือน ยังคงพบว่ามีการประกอบและสิ่งก่อสร้างทางวัฒนธรรมชุมชน ในบริเวณช่วงเรือน ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนในอดีตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งอาคารและองค์ประกอบที่สำคัญสามารถพบได้ทั่วไป ประกอบด้วย รั้วสานขัดแตะ โรงเก็บฟืน หอผีประจำบ้าน “เล้า” หรือคอกเลี้ยงสัตว์ประเภทหมู กะ เป็ด บอน้ำหรือ “น้ำป่อ” ยิ่งฉางหรือ ตู้ข้าว และสวนผัก เป็นต้น

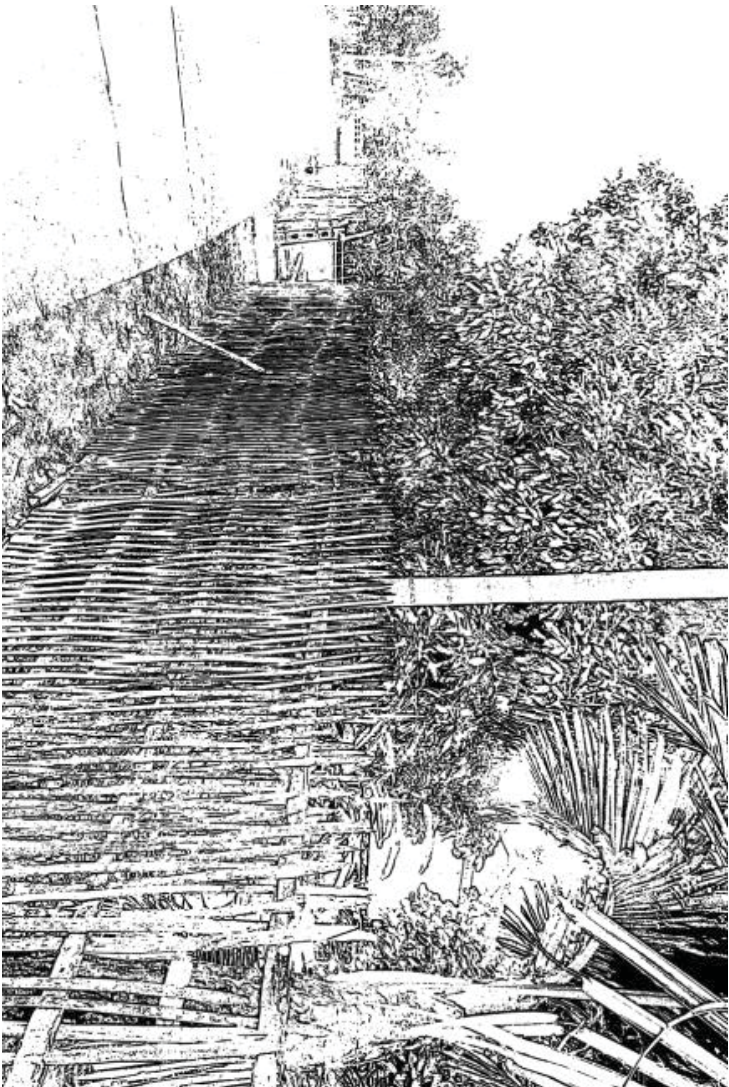
ภาพที่ 3.83 : รูปแสดงหอผีประจำบ้าน องค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนแม่นาเรือ

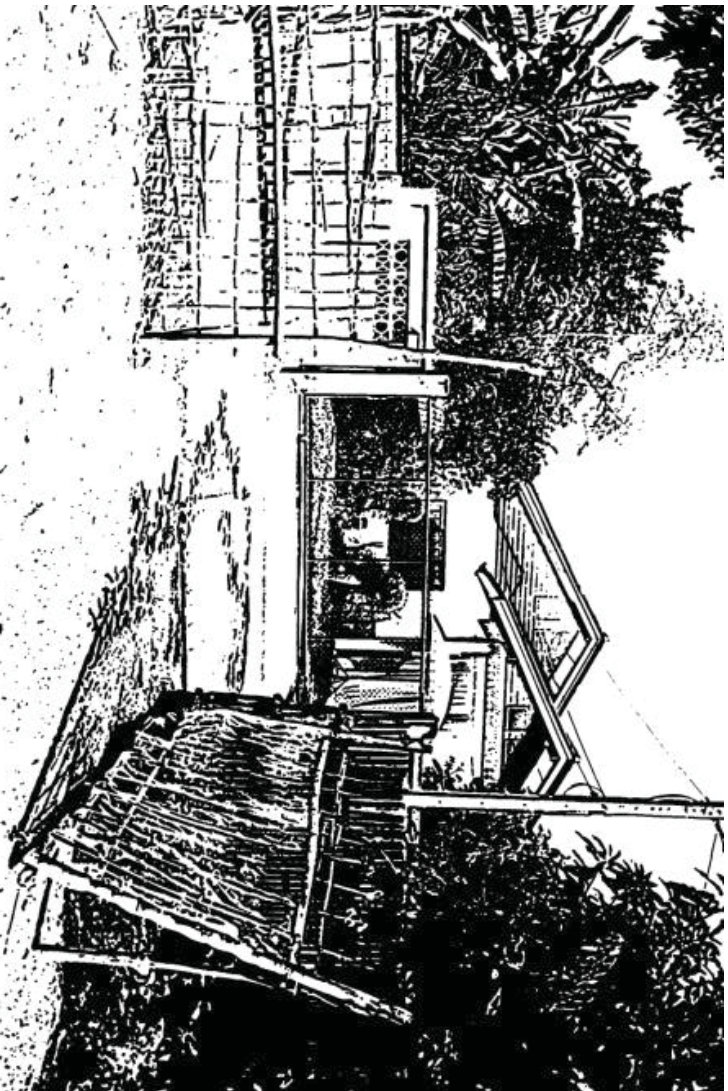
ภาพที่ 3.84 : รูปแสดงโรงเก็บฟืน องค์ประกอบของวงเรือนพักอาศัยพื้นดิน
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนแม่นาเรือ

ภาพที่ 3.85 : รูปแสดงโรงเก็บฟืน องค์ประกอบของวงเรือนพักอาศัยพื้นดิน
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนแม่นาเรือ

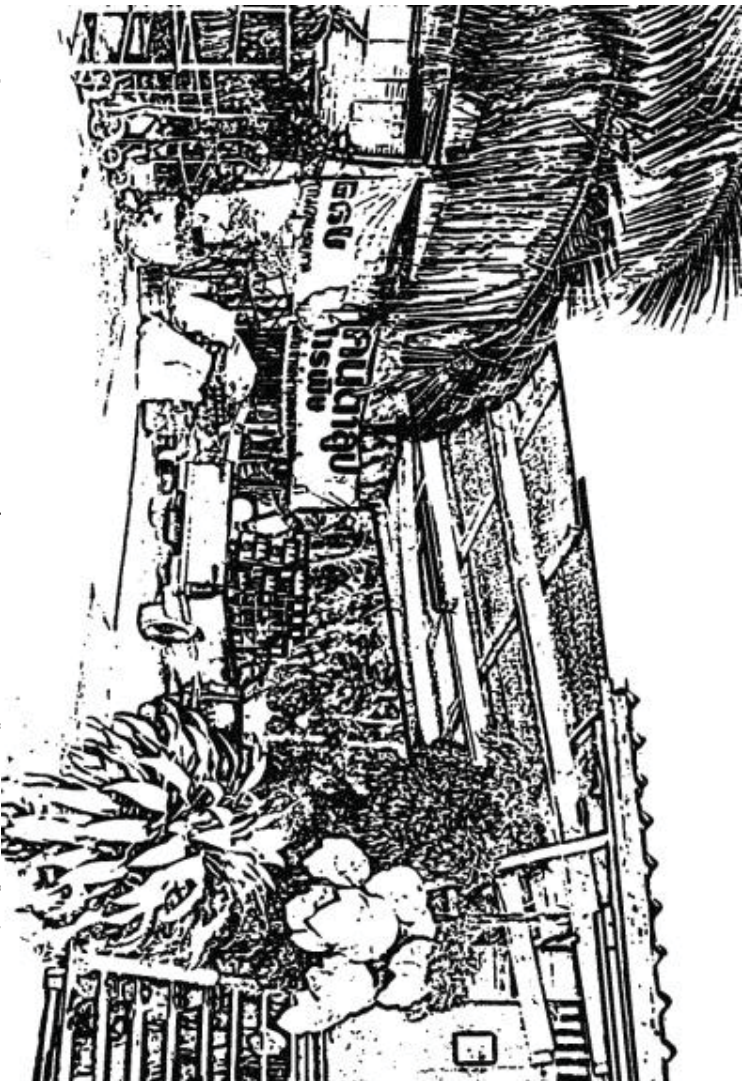
ภาพที่ 3.86 : รั้วบ้านแบบขัดแตะ องค์ประกอบของวงเรือนพักอาศัยพื้นดิน
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนแม่นาเรือ

ภาพที่ 3.87 : รั้วบ้าน องค์ประกอบของวงเรือนพักอาศัยพื้นดิน
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนแม่นาเรือ

ภาพที่ 3.88 : เล้าหมู เล้าไก่ (คอกสัตว์) องค์กรของช่วงเรือนพักอาศัยพื้นดิน
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนแม่น้ำเรือ

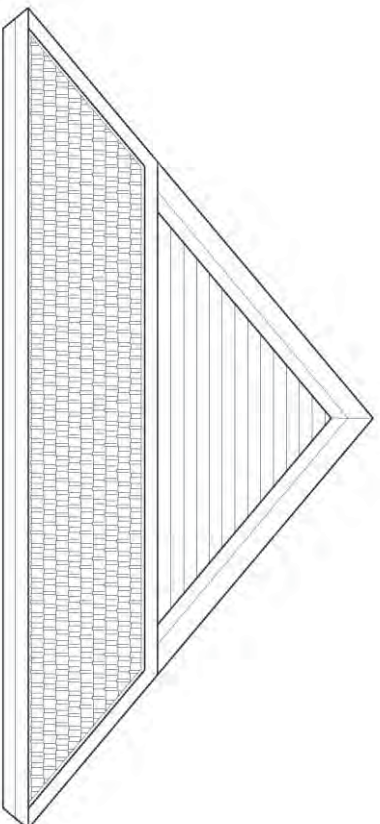
ภาพที่ 3.89 : สวนผักสวนครัวหน้าบ้านองค์ประกอบของช่วงเรือนพักอาศัยพื้นดิน
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนแม่น้ำเรือ

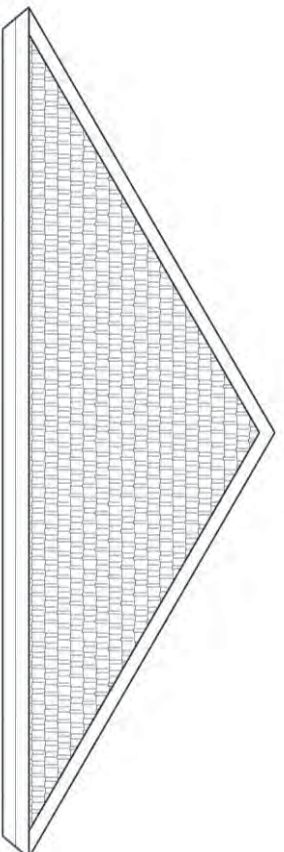
ภาพที่ 3.90 : ภาพแสดงยุงฉางที่ติดกับตัวบ้าน วัฒนธรรมทางการเกษตร องค์ประกอบของวงเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น
ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ชุมชนแม่น้ำเรือ

7) รูปทรงหลังคาและวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง

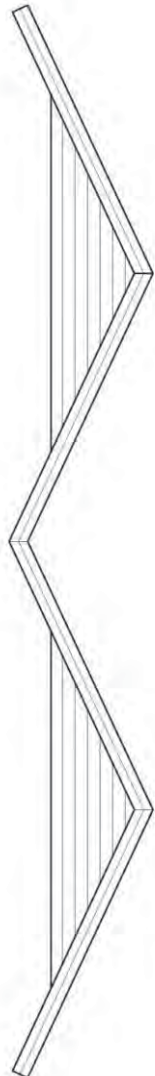
หลังคาของเรือนพื้นดินในพื้นที่ไม่หนาวจัดเป็นลักษณะของหลังคาทรงจั่วผสมแบบพื้นเมือง มีลักษณะทงั่วเปิดและจั่วผสม และหลังคาแบบเพิงผสมอยู่ในกลุ่มหลังคาเตี้ยวกั้นสามารถสรุปแบบของหลังคาได้ดังนี้

ภาพที่ 3.91 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นเมืองแบบจั่วผสม
ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยพื้นที่ตำบลแม่เนาเรือ

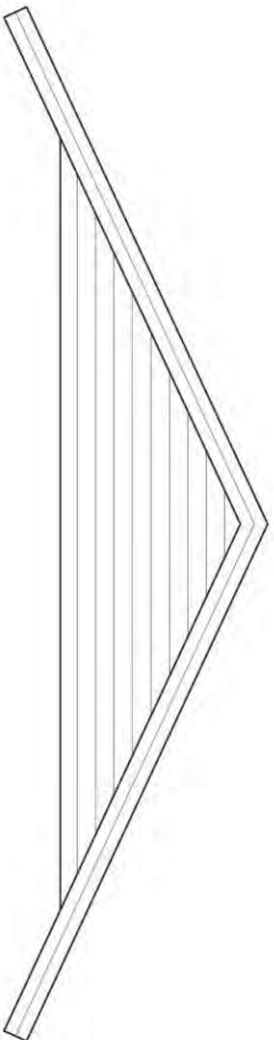

ภาพที่ 3.92 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นเมืองแบบเพิง
ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยพื้นที่ตำบลแม่เนาเรือ

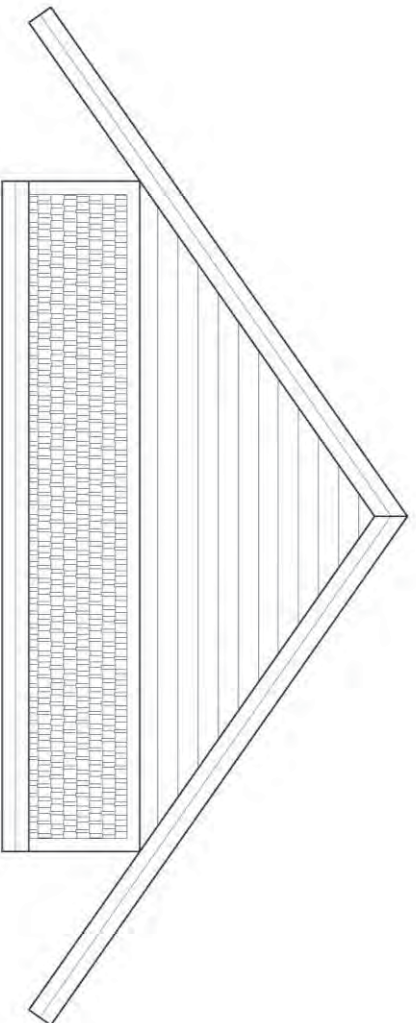
ภาพที่ 3.93 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นที่เมืองแบบจั่วแฝด

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ

ภาพที่ 3.94 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นที่เมืองแบบจั่ว

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ

ภาพที่ 3.95 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นที่เมืองแบบจั่วผสม

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ

สำหรับวัสดุที่ใช้ในการมุงหลังคาเรือนพักอาศัยในพื้นที่ในเขตตำบลแม่นาเรือ จากการศึกษาพบว่าในหลังที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไปมีการใช้วัสดุในการมุงการมุงหลังคา เช่นมีการใช้วัสดุที่เป็นแผ่นหลังคอนกรีต ซึ่งวัสดุผลิตมาจากปูนซีเมนต์ผสมทรายแม่น้ำ ซึ่งรูปตัวการหล่อพิมพ์แบบนี้มี ข้อากด้วยแฉด มีรูปแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลักษณะถูกลอนตรงกลาง ยาวตลอดแนวแผ่นหลังคา มีความหนาของแผ่นประมาณ 1 นิ้ว ทงนี้ขนาดความกว้างและยาวของแผ่นมีความไม่เป็นมาตรฐาน ซึ่งมีขนาดแตกต่างกันแต่ละหลัง ใช้โครงสร้างไม้หรือที่เรียกว่าระแนงไม้ เป็นตัวรับน้ำหนักของโครงสร้างในการถ้ายน้ำหนักผู้โครงสร้างหลังคาชั้นอื่นๆ ลักษณะของบ้านที่ได้ดำเนินการศึกษาไม่มีการทาสีไม้ปิดผ้ापदान แต่นิยมทำการเปิดโล่งซึ่งสามารถมองเห็นแผ่นของหลังคาและโครงสร้างรับแผ่นหลังคาได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 3.96 : รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยแบบพื้นเมืองแบบจั่วผสม
ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ

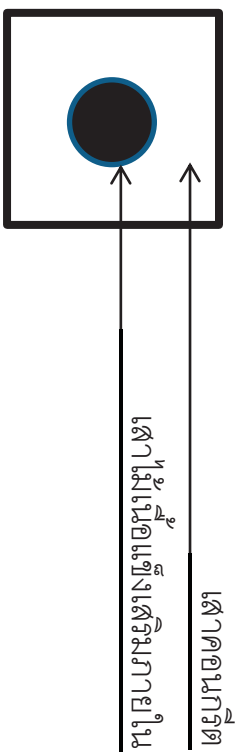
ภาพที่ 3.97 : รูปแบบโครงสร้างหลังคาอาคารพักอาศัยพื้นดิน

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาอาคารพักอาศัยพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ

หลังคาพื้นที่บริเวณหน้าจั่ว ใช้นิยมการประดับตกแต่งบริเวณหน้าจั่วและบริเวณหลังคาทั้งหมดของบ้าน แต่นิยมการตีปิดหน้าจั่วบ้านด้วยแผ่นไม้เนื้อแข็งในลักษณะแนวนอนซึ่งแสดงออกถึงความเรียบง่าย

8) รูปแบบเสาและวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างโครงสร้างของอาคารพักอาศัย

“เสาเอื่อน” เสาเอื่อนเป็นอีกเอกลักษณ์หนึ่งที่ชุมชนบ้านแม่นาเรือเป็นที่รู้จักกันดีและเข้าใจว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของเอื่อนว่านอกอย่างหนึ่ง กล่าวคือเป็นลักษณะของเสาโครงสร้างบ้านซึ่งมีวัสดุส่วนผสมสร้างมาจากคอนกรีต หิน หวาย แต่ใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นวัสดุที่ทำหน้าที่แทนเหล็กโครงสร้างในปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าลักษณะของโครงสร้างคอนกรีตเสริมด้วยไม้ยังเป็นโครงสร้างที่สามารถใช้การได้ดีและมีความมั่นคงแข็งแรง มีอายุของโครงสร้างมากกว่า 60 ปี ซึ่งยังไม่เสื่อมสลายไปตามอายุการใช้งานของคอนกรีต ทั้งนี้จากการติดตามสภาพภายนอก โดยทั่วไปไม่มีความแตกต่างทางด้านสภาพภายนอกแต่มีเพียงความแตกต่างทางด้านวิธีการก่อสร้างซึ่งไม่สามารถมองเห็นด้วยตาในสภาพที่ยังมีความแข็งแรงและไม่บุบสลาย

ภาพที่ 3.98 : รูปแบบการก่อสร้างเสาอาคารพักอาศัยชั้นใต้ดิน
ที่มา : การวิเคราะห์และสำรวจอาคาร

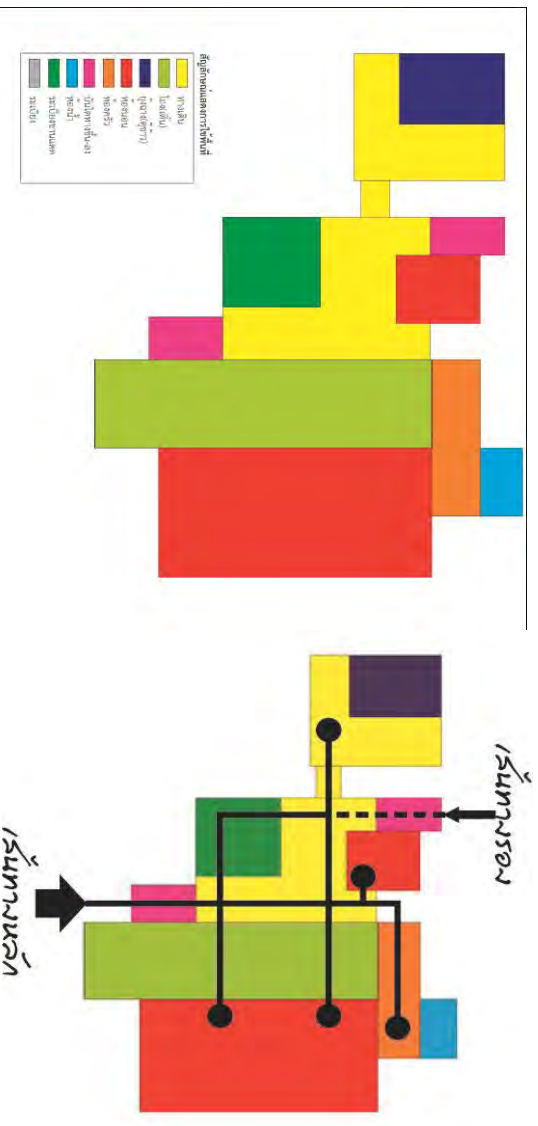

ภาพที่ 3.99: รูปแบบการเสริมไม่แข็งแรงในเสาอาคารพักอาศัยชั้นใต้ดินตำบลแม่ยาว
ที่มา : การวิเคราะห์และสำรวจอาคาร บ้านนางภาวิณี ชื่นรัฐ

9)การวิเคราะห์องค์ประกอบของเรือนพักอาศัยพื้นที่ถนน

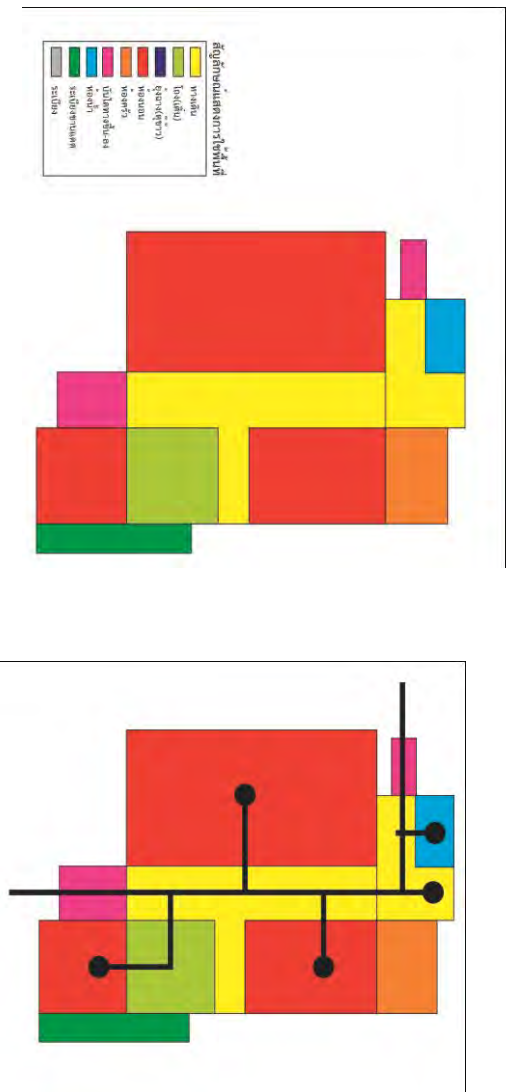
จากการศึกษาวิเคราะห์พื้นที่พบว่า เรือนพื้นที่ถนนในเขตแม่น้ำเรือมองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของพื้นที่บ้านสำหรับใส่พืชผลทางการเกษตร มีพื้นที่ว่างติดกับตัวบ้านซึ่งเป็นพื้นที่พักอาศัยในแบบจะทุกหลัง ซึ่งขนาดและความใหญ่โตขององค์ประกอบในส่วนนี้จะแสดงถึงความมั่งคั่ง มีฐานะ กล่าวคือพืชผลทางการเกษตรที่มีจำนวนมากบ่งบอกถึงการมีฐานะ หรือพื้นที่ทางการเกษตรที่มาก ซึ่งแสดงถึงความมีฐานะของเจ้าของเรือนนั่นเอง

การวิเคราะห์องค์ประกอบในกรณีนี้จะช่วยแสดงให้เห็นพฤติกรรมของการใช้งานในพื้นที่เรือนพักอาศัยพื้นที่ถนน ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงการใช้ชีวิตประจำวันของคนในอดีตซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อรูปแบบทางสถาปัตยกรรมไม่ว่าจะเป็นขนาดสัดส่วนของห้อง ตำแหน่งห้องและความสูงของตัวบ้านพักอาศัยเป็นต้น ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่บนชั้นที่สองของตัวเรือนจะเป็นพื้นที่สำหรับห้องนอน ห้องโถงหรือเต็น ห้องครัว ซานแดด และพื้นที่เก็บผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรหรือยุ้งฉางนั่นเอง

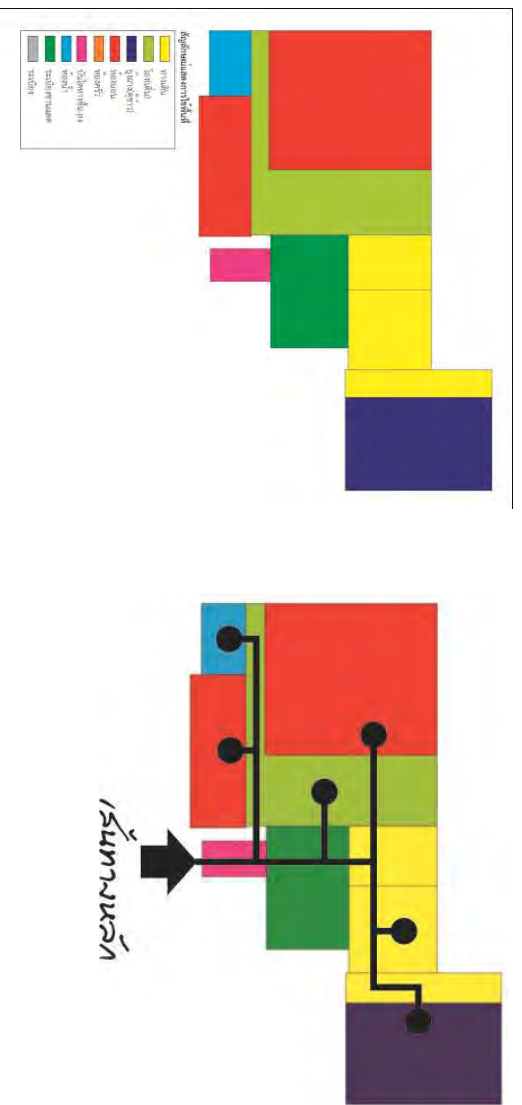
ภาพที่ 3.100 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนางด้อมแก้ว สุขวัง

ที่มา : จากการวิเคราะห์สำรวจอาคารพักอาศัยในพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ

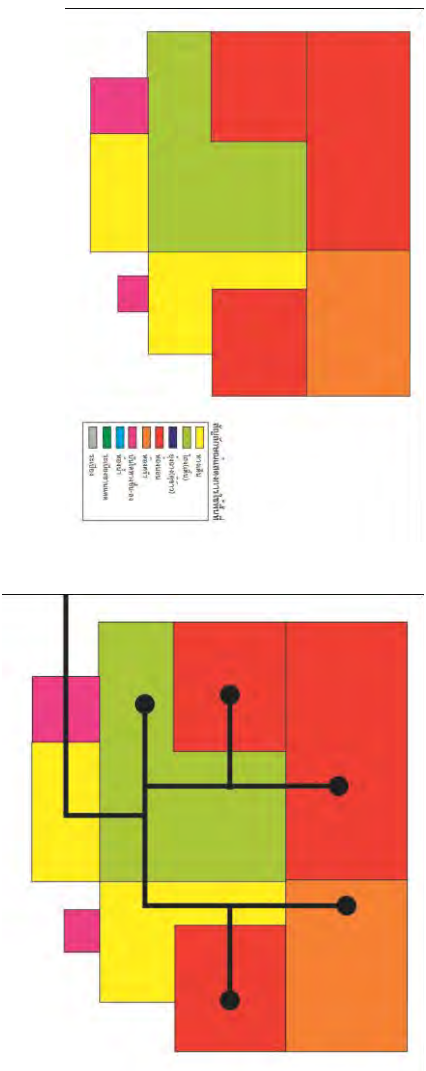
ภาพที่ 3.106: การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญญาณภายในอาคารพักอาศัยของ นายเหลื่อม ปัญญาวงศ์

พหุ : จากกรรวิเคราะหใ้สำรวจอาการทางกายและจิตใจของนักเรียนที่มีปัญาแนะนา

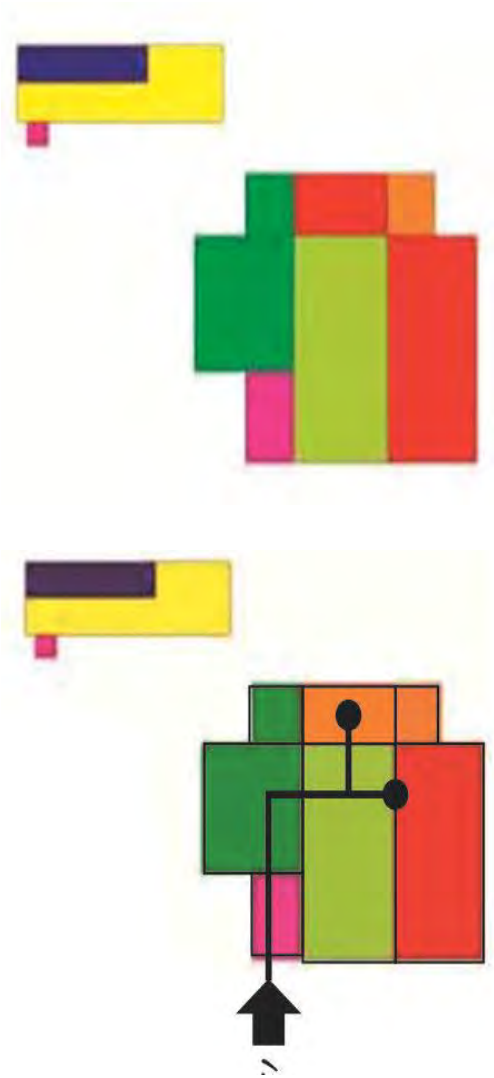

ภาพที่ 3.107: การวิเคราะห์การใช้ถนนเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของ
นายแก้วมา นนท์ทะกะกา

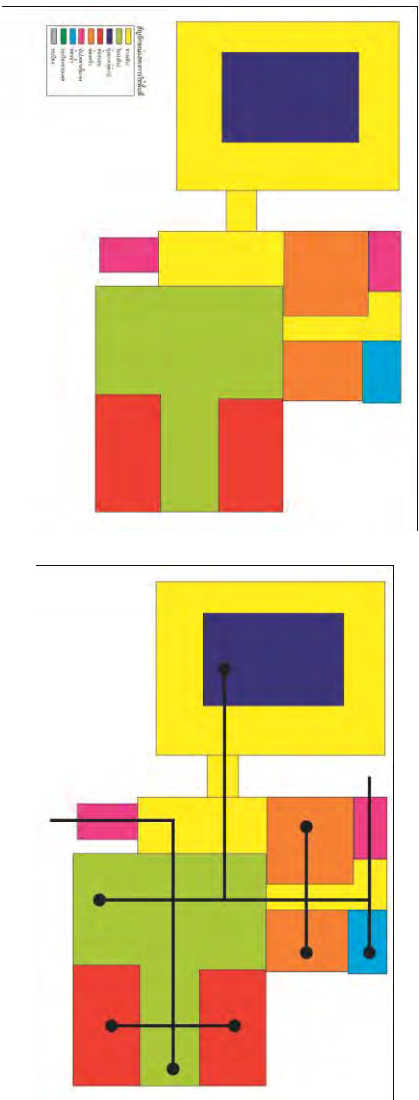
พจนานุกรมศัพท์การดูแลสุขภาพ : จากความรู้และประสบการณ์การดูแลสุขภาพเพื่อ

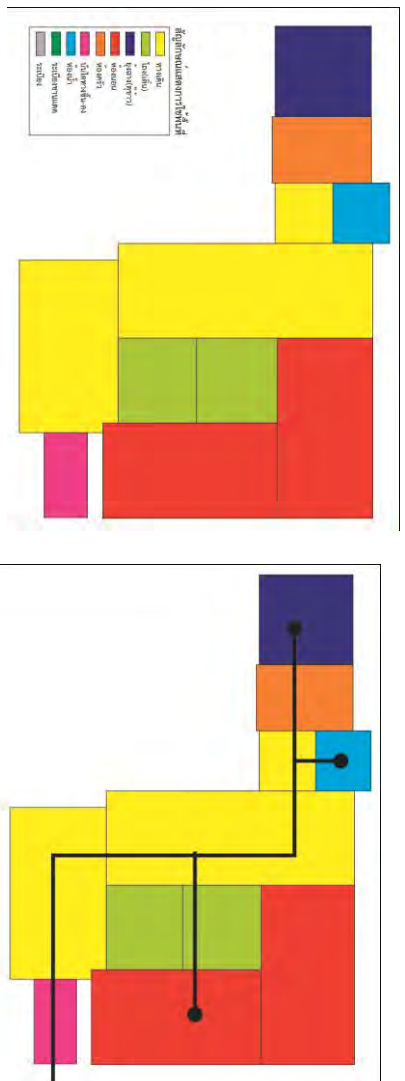
ภาพที่ 3.108 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายสม ใจเสมอ
ที่มา : จากการวิเคราะห์สำรวจอาคารพักอาศัยในพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ

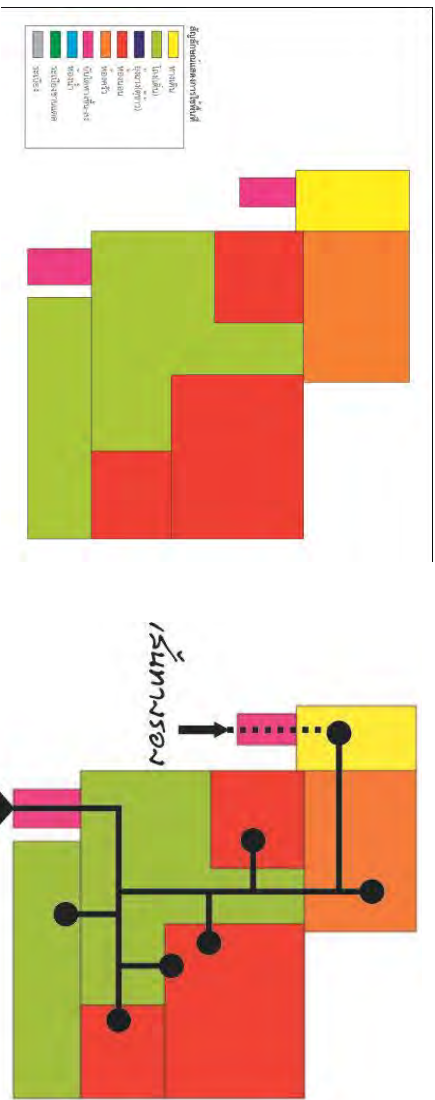
ภาพที่ 3.109 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญจรภายในอาคารพักอาศัยของนายมัว อุปาปิง
ที่มา : จากการวิเคราะห์สำรวจอาคารพักอาศัยในพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ

ภาพที่ 3.110: การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญญาณภายในอาคารพักอาศัยของนายน้อย ทะ
บุญญาทมา : จากการวิเคราะห์สำรวจอาคารพักอาศัยในพื้นที่หมู่บ้านแม่เหือง

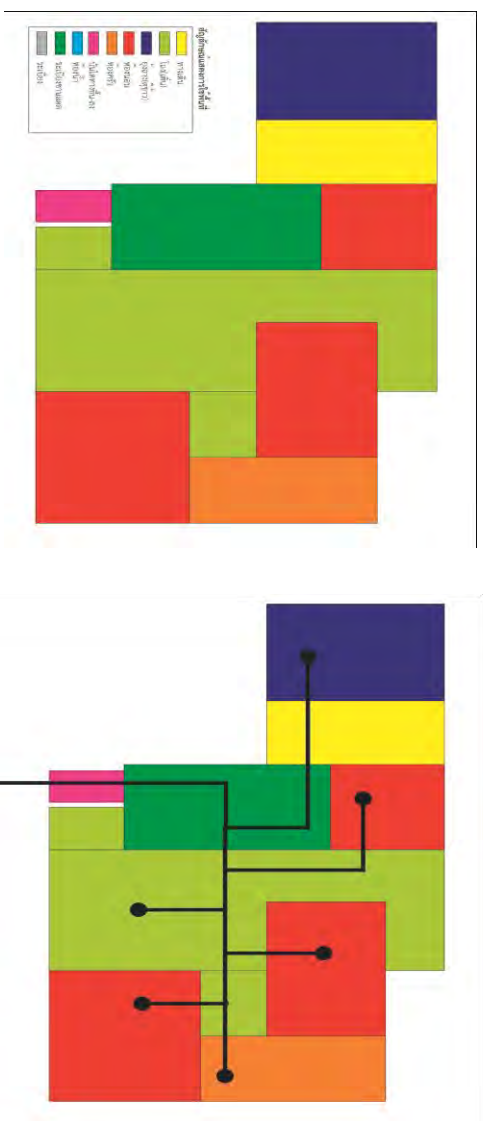

ภาพที่ 3.111 : การวิเคราะห์การใช้งานเส้นทางสัญญาณภายในอาคารพักอาศัยของ
นายศรีนวล บุญญาวงศ์
ที่มา : จากการวิเคราะห์สำรวจอาคารพักอาศัยในพื้นที่หมู่บ้านแม่เหือง

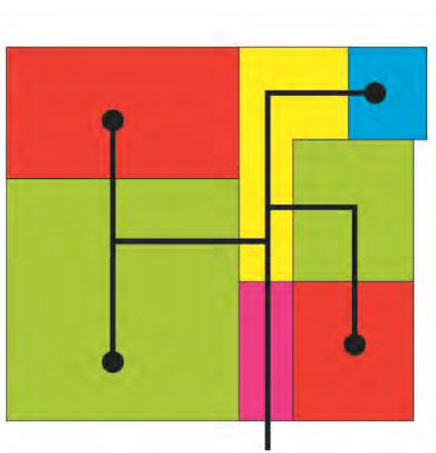
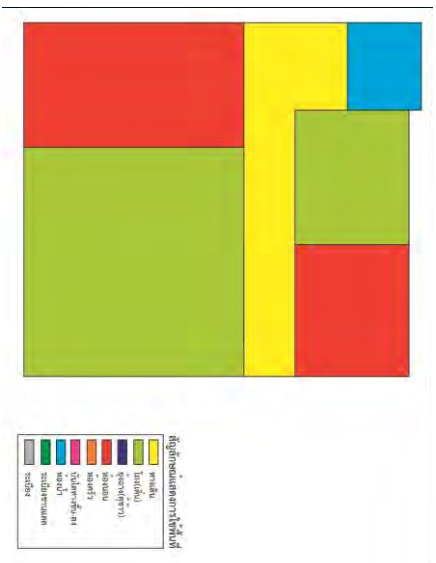
ภาพที่ 3.112: การวิเคราะห์การทำงานเส้นทางสัญญาณภายในอาคารพักอาศัย
นายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์

ที่มา : จากการวิเคราะห์สำรวจอาคารพักอาศัยในพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ

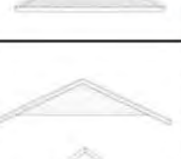
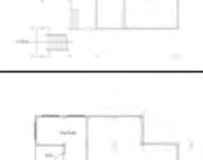
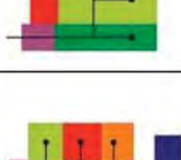
ภาพที่ 3.113: การวิเคราะห์การทำงานเส้นทางสัญญาณภายในอาคารพักอาศัยของ
นายธีรยุทธ วาเพชร

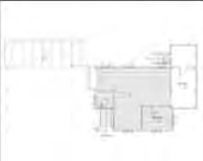
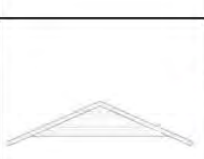
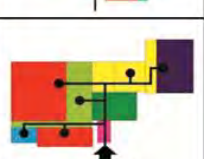
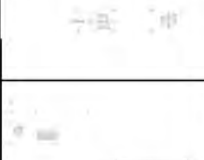
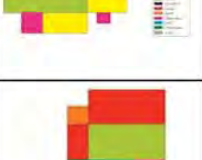
ที่มา : จากการวิเคราะห์สำรวจอาคารพักอาศัยในพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรือ

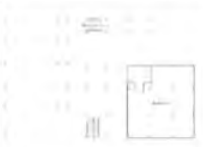
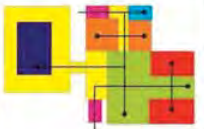
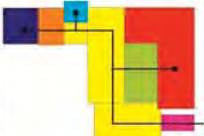
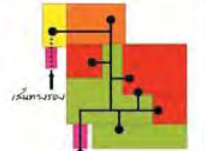
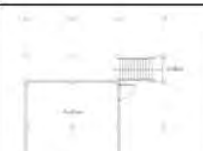
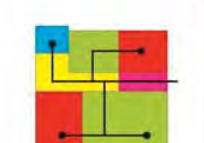

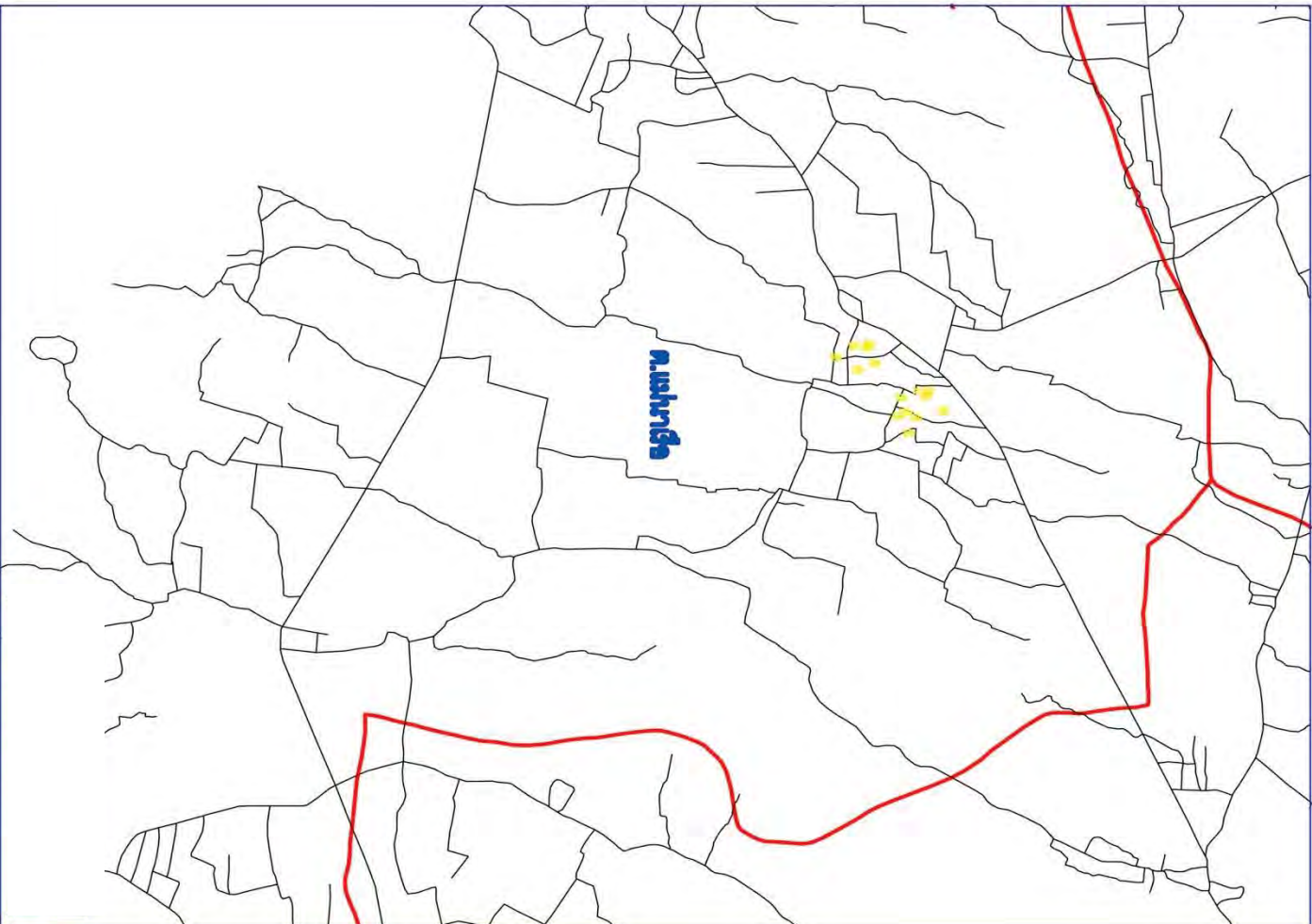
ภาพที่ 3.14: การวิเคราะห์การใช้น้ำทางสัญญาณภายในอาคารพักอาศัยของ
นายต่อม อุปาปิง

ที่มา : จากการวิเคราะห์สำรวจอาคารพักอาศัยในพื้นที่หมู่บ้านแม่นาเรื่อ

ลำดับ ที่	ชื่อเจ้าของบ้าน	แปลนพื้นที่ 1	แปลนพื้นที่ 2	รูปแบบหลังคา	รูปแบบอาคาร	การวิเคราะห์องค์ประกอบของบ้าน	การวิเคราะห์การใช้พื้นที่ในตัวบ้าน
1	นางต้อมแก้ว สุขัง						
2	นางแสงแก้ว วันทา						
3	นายอนันต์ พ็อดำ						
4	นางภาวิณี ชันรัฐ						
5	นายณัฐพงษ์ บุญเรือง						

ลำดับ ที่	ชื่อเจ้าของบ้าน	แปลนพื้นที่ 1	แปลนพื้นที่ 2	รูปแบบหลังคา	รูปแบบอาคาร	การวิเคราะห์องค์ประกอบของบ้าน	การวิเคราะห์การใช้พื้นที่ในต้วบ้าน
6	นายไข ยะดา						
7	นางเหลียม ปัญญาวงศ์						
8	นายแก้วมา นนท์ทะกา						
9	นายสม ใจเสมอ						
10	นายมัว อูปาปิง						

ลำดับ ที่	ชื่อเจ้าของบ้าน	แปลนพื้นที่ 1	แปลนพื้นที่ 2	รูปแบบหลังคา	รูปแบบอาคาร	การวิเคราะห์ องค์ประกอบของบ้าน	การวิเคราะห์การใช้ พื้นที่ในตัวบ้าน
11	นายน้อย ทะปัญญา						
12	นายศรีนวล ปัญญาวงศ์						
13	นายเหรียญทอง ปัญญา วงศ์						
14	นายธีรยุทธ วาเพชร						
15	นางต้อม อูปาปิง						

ภาพที่ 3.115 : แผนที่แสดงตำแหน่งบ้านเก่า ตำบลแม่นาเรื่อ
อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

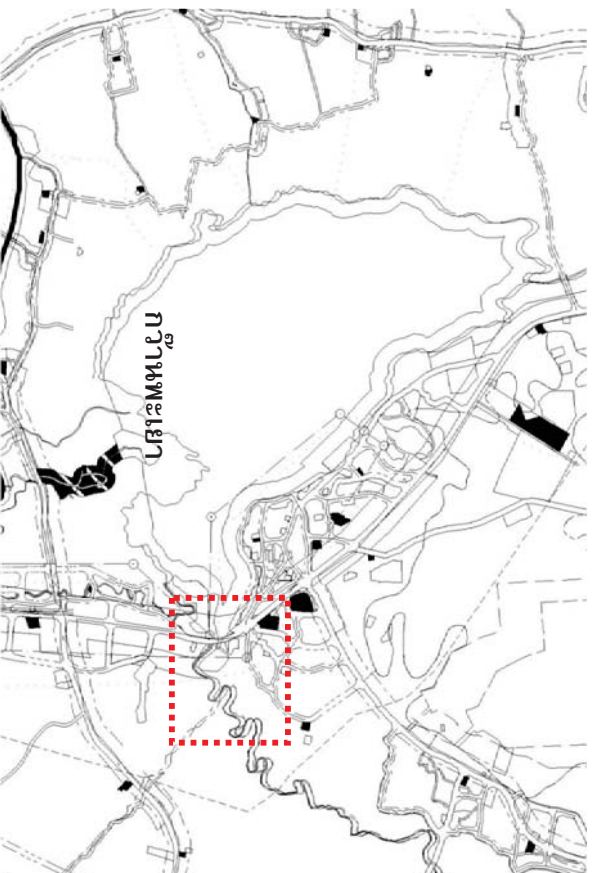
3.2 ส่วนอาคารร้านค้า

1) การสำรวจอาคารประเภทอาคารเรือนร้านค้าในเขตอำเภอเมืองพะเยา

จังหวัดพะเยาเป็นเมืองที่มีความสำคัญและมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เมืองพะเยาที่เกิดขึ้นนับแต่อดีต มีการรวมตัวของกลุ่มคนหลากหลายชนชาติ และหลากหลายชุมชน ทั้งชุมชนพื้นเมือง ชุมชนของชาวจีน และชุมชนชาวไทยใหญ่ เป็นต้น การรวมตัวของชุมชนก่อให้เกิดการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า ส่วนหนึ่งเกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและการค้าขายจากสินค้าพื้นเมือง การแลกเปลี่ยนสินค้าในช่วงหลัง พ.ศ 2475 ส่วนหนึ่งเกิดการแลกเปลี่ยนสินค้า และการค้าขาย โดยสินค้าส่วนใหญ่ได้ถูกนำมาจากจังหวัดลำปาง โดยการค้าแลกเปลี่ยนผ่านเกวียน และรถบรรทุกในบางครั้ง

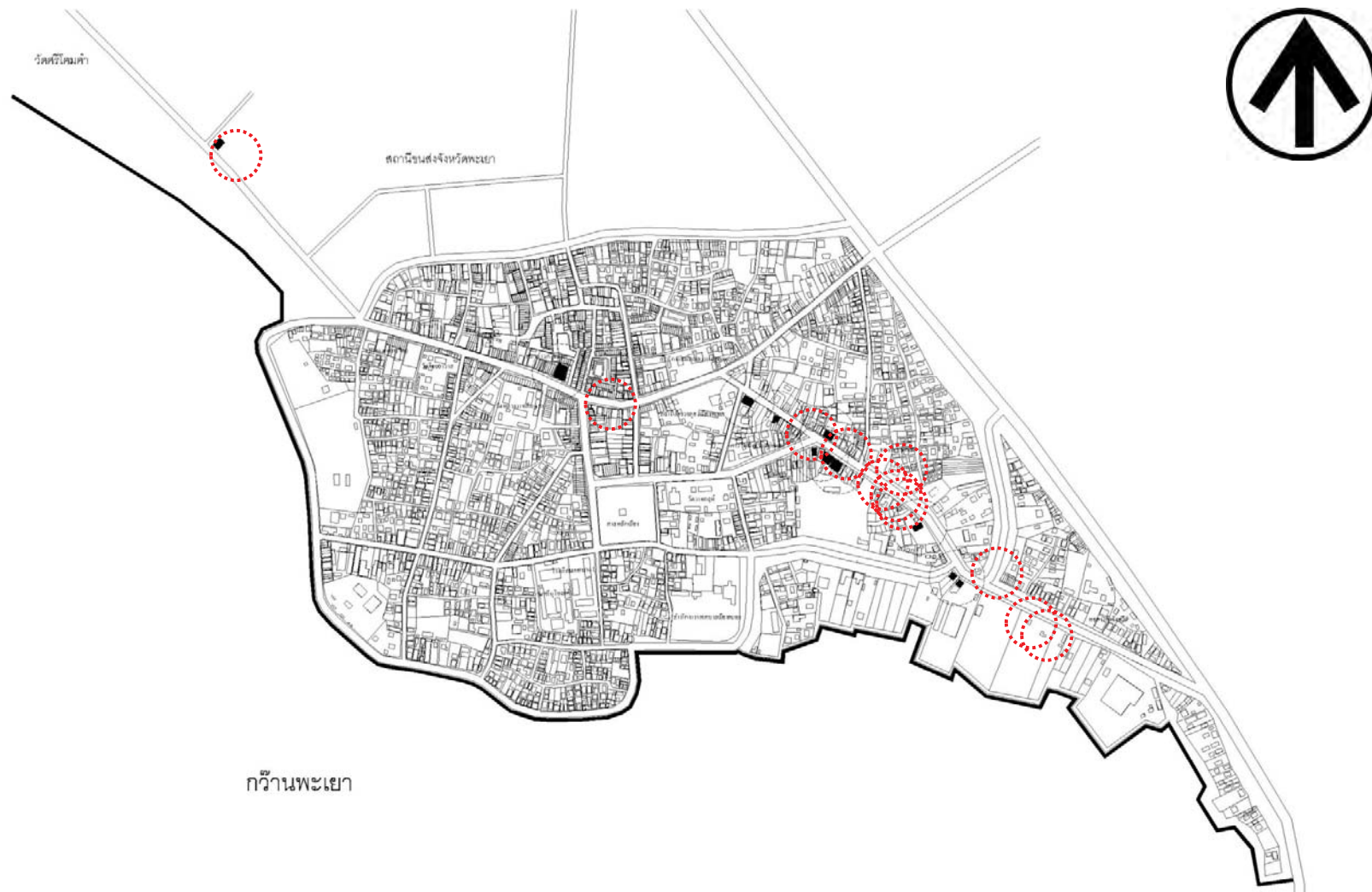
คร่าว

การสำรวจอาคารประเภทอาคารเรือนค้าในเขตเมืองครั้งนี้ได้ดำเนินการสำรวจในเขตพื้นที่ถนนหนองระบุ อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา และบนถนนสายหลักในเขตเมืองพะเยา ซึ่งการสำรวจครั้งนี้ได้พบอาคารประเภทเรือนร้านค้าซึ่งปัจจุบันบางส่วนยังคงใช้งานอาคารตามปกติ และอีกส่วนหนึ่งได้ถูกทิ้งร้างแล้ว จำนวน 11 กลุ่มอาคาร จากการสำรวจพบอาคารเรือนร้านค้าในเขตพื้นที่ของเมืองพะเยา ดังนี้

ภาพที่ 3.116: พื้นที่เขตอำเภอเมืองพะเยา เขตตำบลเวียง พื้นที่เก็บข้อมูลอาคารประเภทเรือนร้านค้า

ที่มา : จากสำเนานิเทศกรรมการและผังเมือง จังหวัดพะเยา

ภาพที่ 3.117: แสดงตำแหน่งอาคาร พื้นที่เก็บข้อมูลอาคารประเภทเรือนร้านค้า
ที่มา : จากการสำรวจข้อมูลอาคาร วันที่ 20 มกราคม 2555

ตารางที่ 3.2 แสดงพิกัดตำแหน่งอาคารที่ดำเนินการสำรวจประเภทร้านค้า

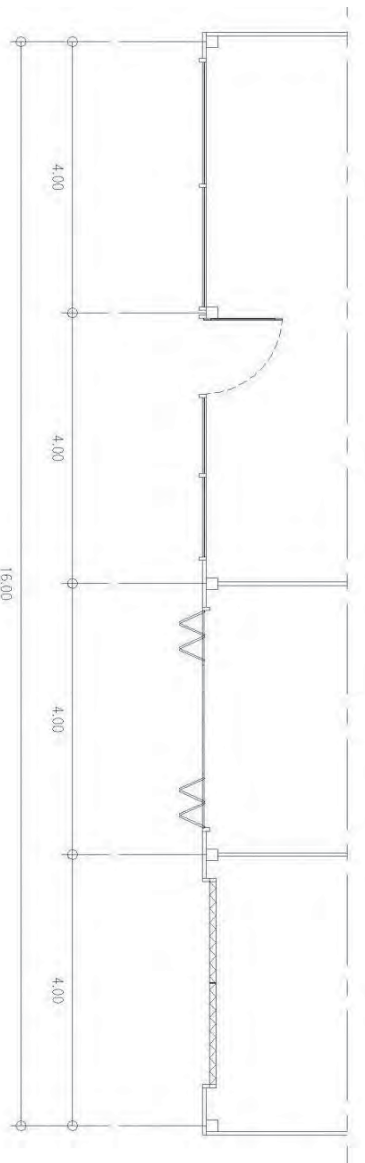
ลำดับ	ชื่อกลุ่มอาคาร	รหัสกลุ่มอาคาร	จำนวนห้อง	ห้องที่ต่อเติม	จำนวนชั้น	พิกัดที่ตั้ง	พิกัดที่ตั้ง	เขตตำบล	สถานะ
No.	Building Name	Building Code	Quantity(Unit)	Quantity(Unit)	Floor	GPS(N)	GPS(E)	Location	Status
1	กลุ่มอาคาร A	ร้านพะเยามิวสิค	4	1	2	19°10'2.59"N	99°54'21.25"E	เวียง	ใช้งาน
2	กลุ่มอาคาร B	ร้านไพบูลย์	4	1	2	19°10'2.98"N	99°54'20.68"E	เวียง	ใช้งาน
3	กลุ่มอาคาร C	ร้านเครื่องจักรสาน	2	1	2	19°10'3.37"N	99°54'19.71"E	เวียง	ใช้งาน
4	กลุ่มอาคาร D	ร้านพะเยาทวีผล	3	-	2	19° 9'58.51"N	99°54'26.92"E	เวียง	ใช้งาน
5	กลุ่มอาคาร E	อาคารร้างมุกถนน	3	-	2	19° 9'55.64"N	99°54'28.68"E	เวียง	ทิ้งร้าง
6	กลุ่มอาคาร F	อาคารในโรงสีข้าว	2	1	1	19° 9'54.96"N	99°54'29.42"E	เวียง	ทิ้งร้าง
7	กลุ่มอาคาร G	ร้านเจริญชาติ	4	-	2	19°10'3.99"N	99°54'20.49"E	เวียง	ใช้งาน
8	กลุ่มอาคาร H	ร้านอนุวัตติคลินิก	5		1	19°10'8.05"N	99°54'2.60"E	เวียง	ใช้งาน
9	กลุ่มอาคาร I	ร้านญาติสา	3	-	2	19°10'5.27"N	99°54'16.92"E	เวียง	ใช้งาน
10	กลุ่มอาคาร J	เจริญชัยเครื่องเย็น	2	-	2	19°10'19.15"N	99°53'43.37"E	เวียง	ใช้งาน
11	กลุ่มอาคาร K	สำนักงานไฟศาล และเพื่อน ทนายความ	5	-	2	19°10'6.41"N	99°54'15.03"E	เวียง	ใช้งาน

ที่มา : จากการสำรวจพื้นที่ ในเขตอำเภอเมืองพะเยา วันที่ 20 มกราคม 2555

001 กลุ่มอาคาร A ร้านพะเยาเมล็ด

ภาพที่ 3.118: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร A ร้านพะเยาเมล็ด
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.119: แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร A ร้านพะเยาเมล็ด
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.120: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร A ร้านพะเยาโมเดิร์น

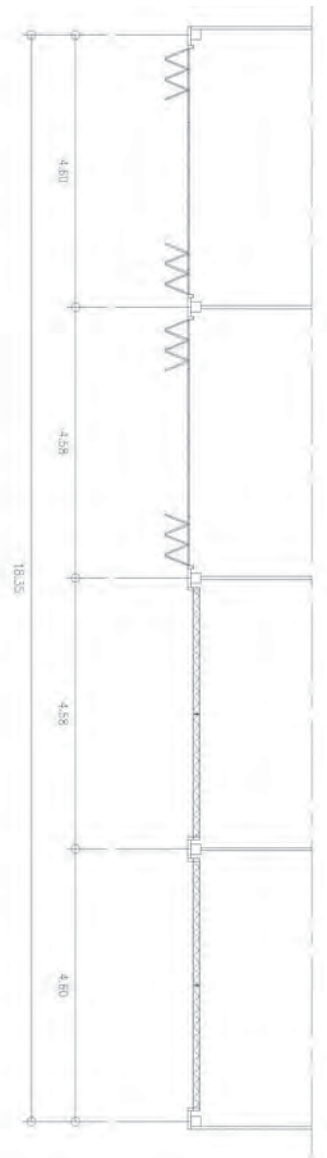
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

002 กลุ่มอาคาร B บ้านไผ่บุญยี่

ภาพที่ 3.121: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร B บ้านไผ่บุญยี่

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.122: แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร B บ้านไผ่บุญยี่

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

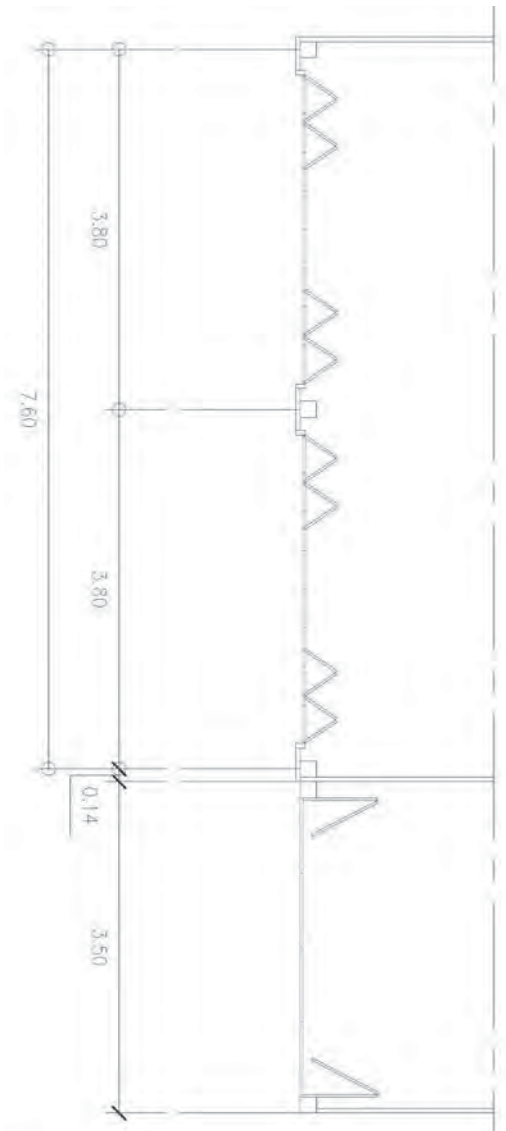
ภาพที่ 3.123: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร B บ้านใหม่
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

003 กลุ่มอาคาร C ร้านขายเครื่องจักรสาน

ภาพที่ 3.124: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร C ร้านขายเครื่องจักรสาน

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.125: แผนอาคาร กลุ่มอาคาร C ร้านขายเครื่องจักรสาน

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

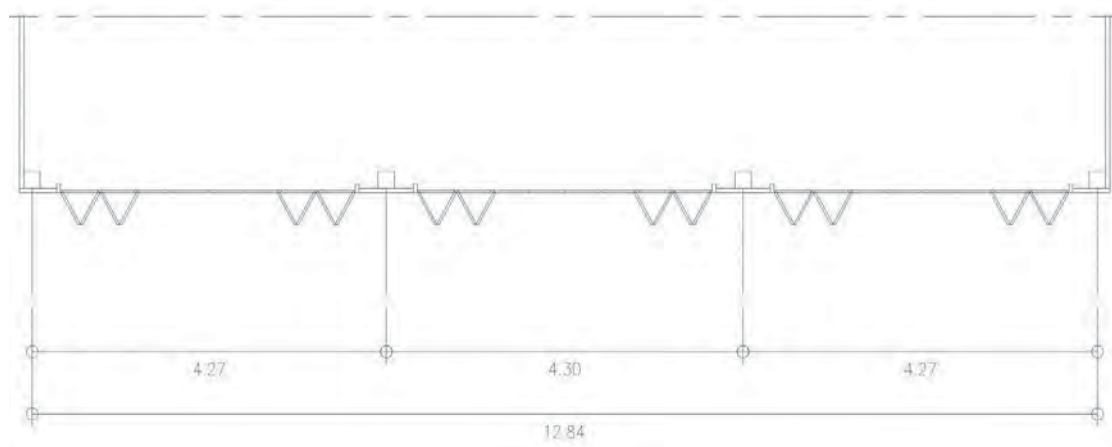
ภาพที่ 3.126: แพลนอาคาร กลุ่มอาคาร
C ร้านขายเครื่องจักรสาน
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20
มกราคม 2555

004 กลุ่มอาคาร D ร้านพะเยาทีวีผล

ภาพที่ 3.127: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร D ร้านพะเยาทีวีผล

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.128 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร D ร้านพะเยาทีวีผล

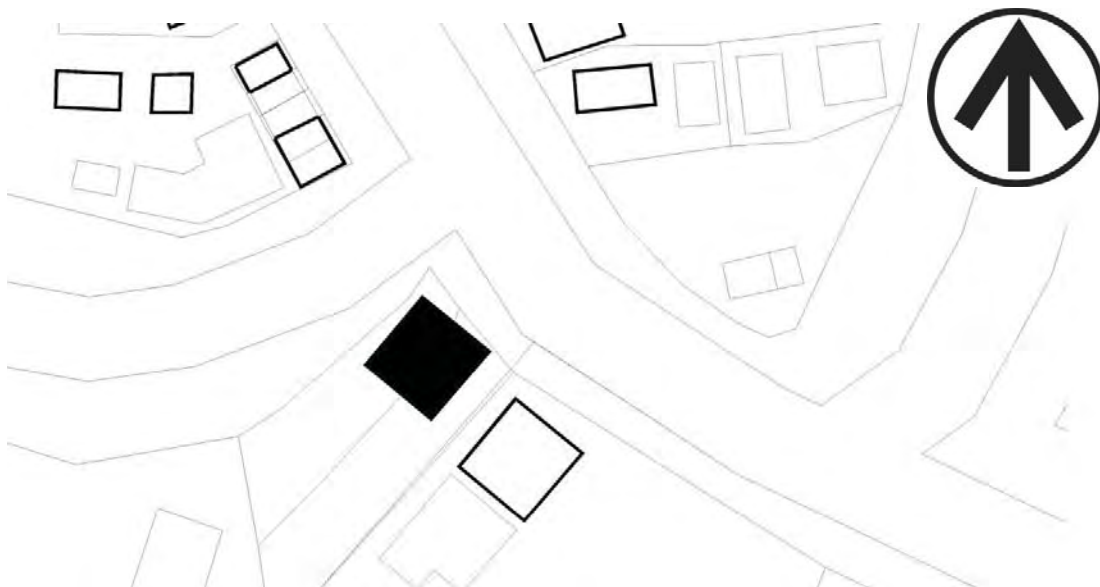
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

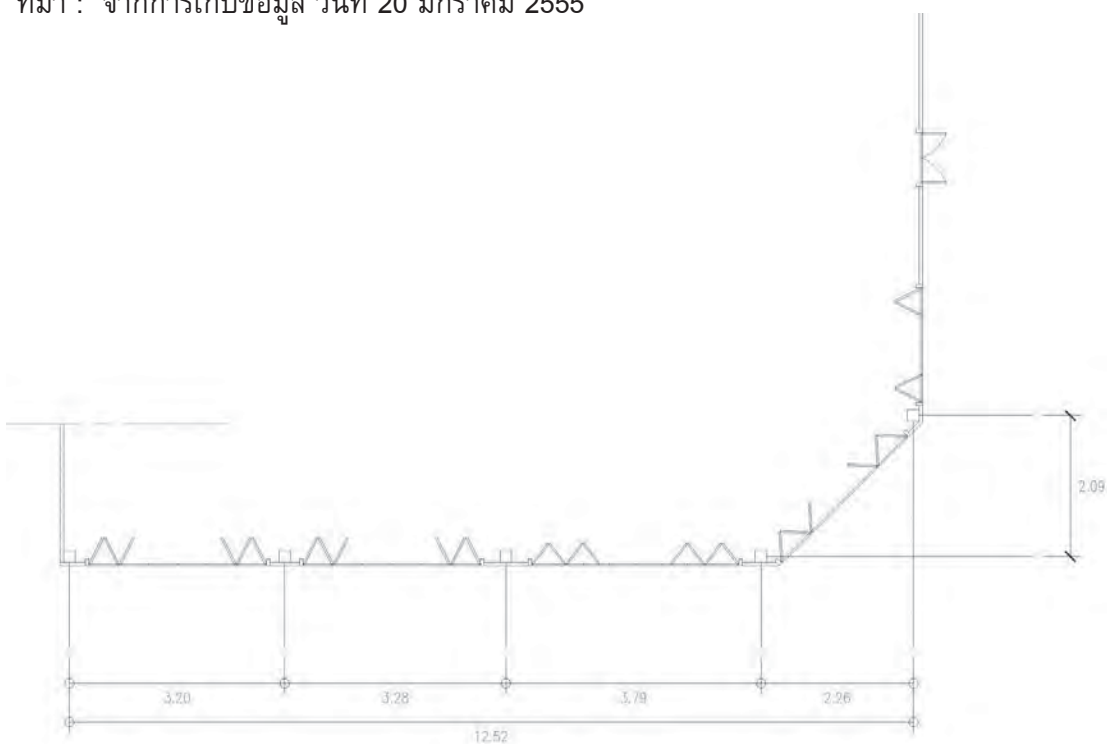
ภาพที่ 3.129: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร D ร้านพะเยาทวีผล

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

005 กลุ่มอาคาร F อาคารร้างบริเวณมูมถนน

ภาพที่ 3.130: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร 001 กลุ่มอาคาร F อาคารร้างบริเวณมูมถนน
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

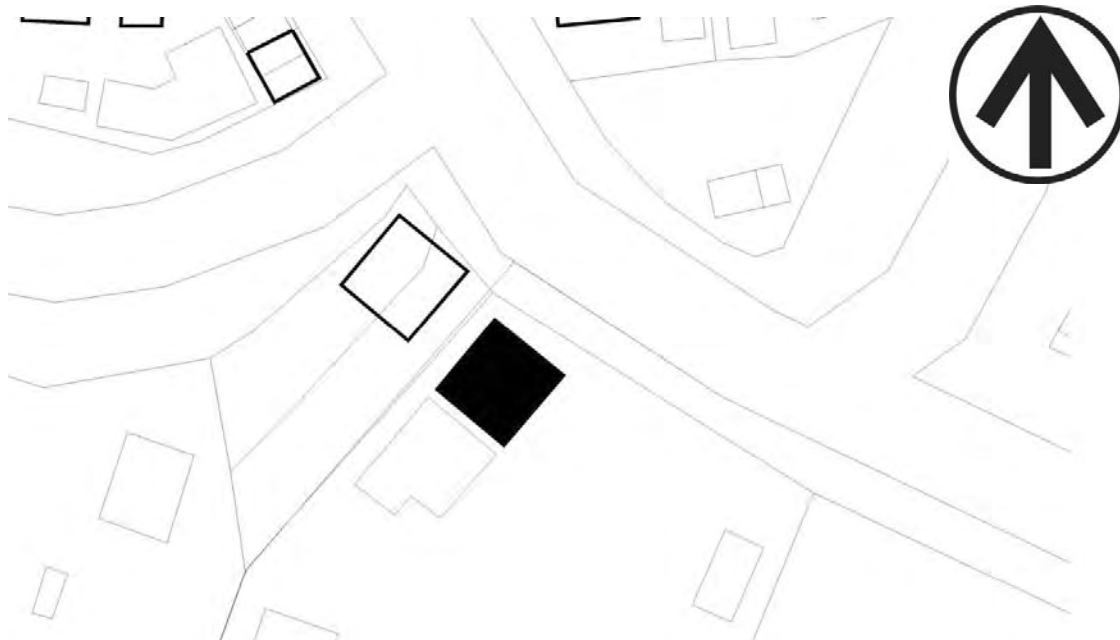

ภาพที่ 3.131 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร F อาคารร้างบริเวณมูมถนน
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

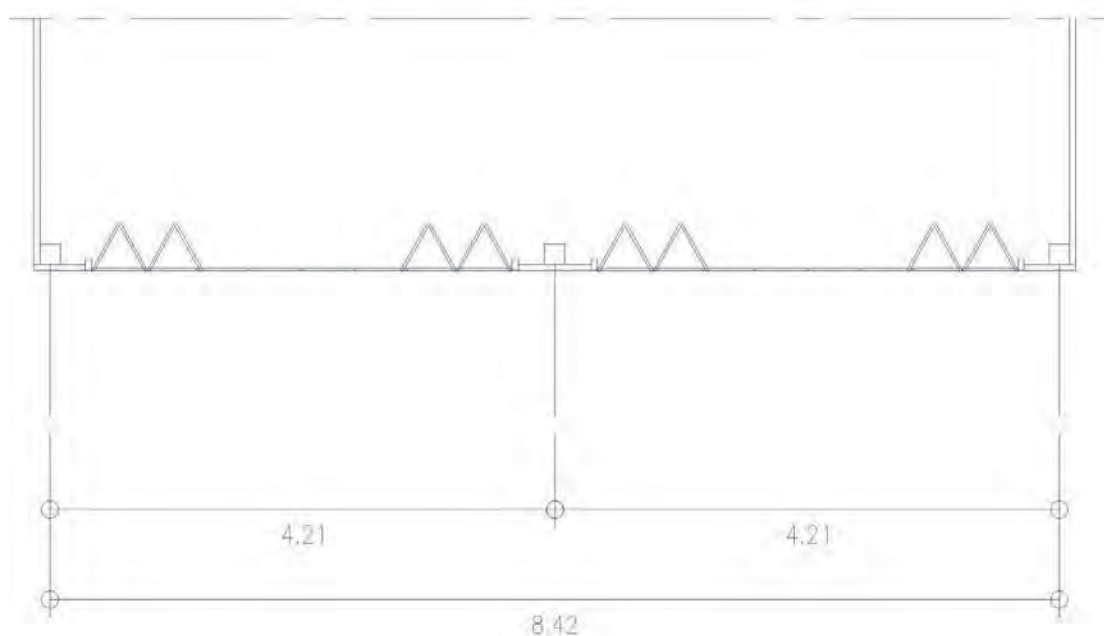
ภาพที่ 3.1.32: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร F อาคารร้างบริเวณมุมถนน
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

006 กลุ่มอาคาร G อาคารร้างบริเวณโรงสี

ภาพที่ 3.133: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งอาคาร G อาคารร้างบริเวณโรงสี

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

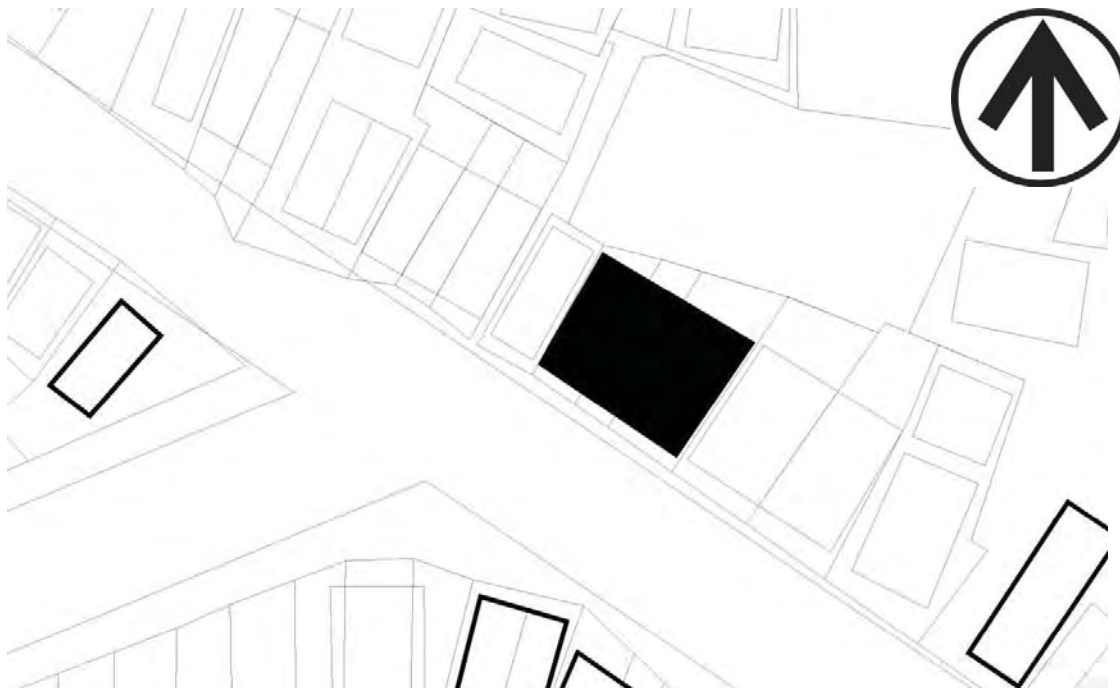
ภาพที่ 3.134 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร G อาคารร้างบริเวณโรงสี

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

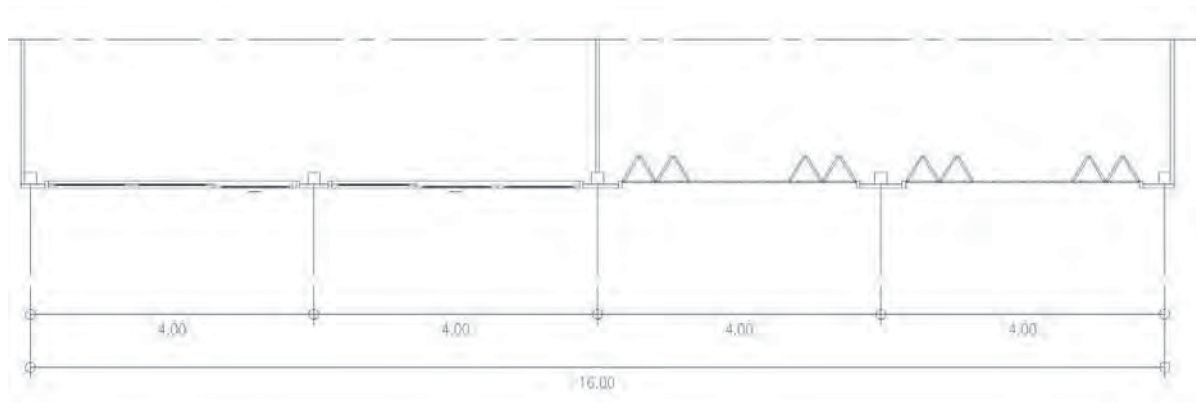
ภาพที่ 3.135: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร G อาคารร้างบริเวณโรงสี
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

007 กลุ่มอาคาร H กลุ่มอาคารร้านเจริญรชาติ

ภาพที่ 3.136: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร H กลุ่มอาคารร้านเจริญรชาติ

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.137 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร H กลุ่มอาคารร้านเจริญรชาติ

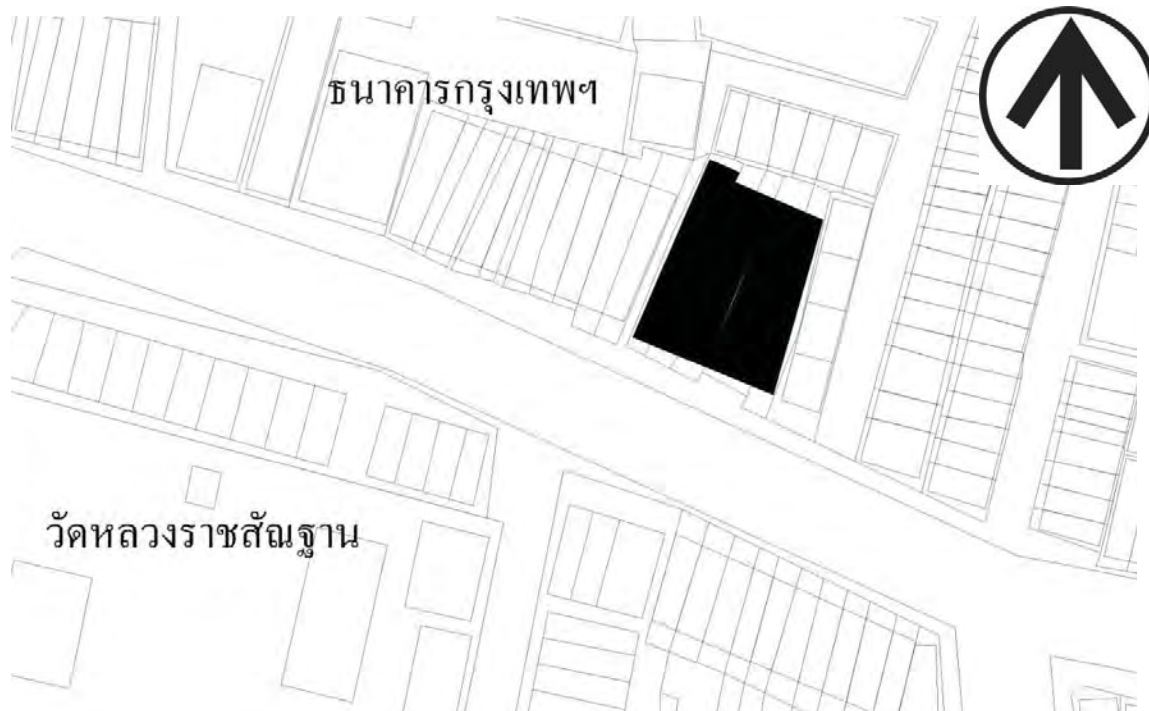
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.138: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร H กลุ่มอาคารร้านเจริญชาติ

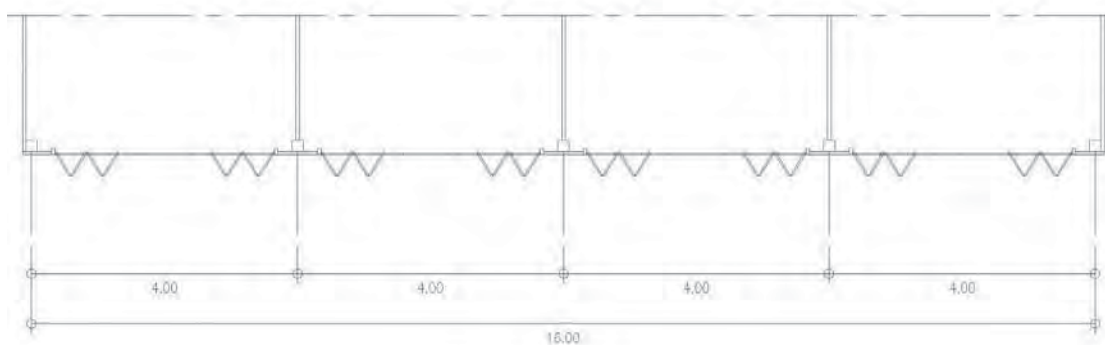
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

008 กลุ่มอาคาร I ร้านพัฒนา-อนุวัตรคลินิก

ภาพที่ 3.139: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร I ร้านพัฒนา - อนุวัตรคลินิก

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.140 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร กลุ่มอาคาร I ร้านพัฒนา - อนุวัตรคลินิก

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

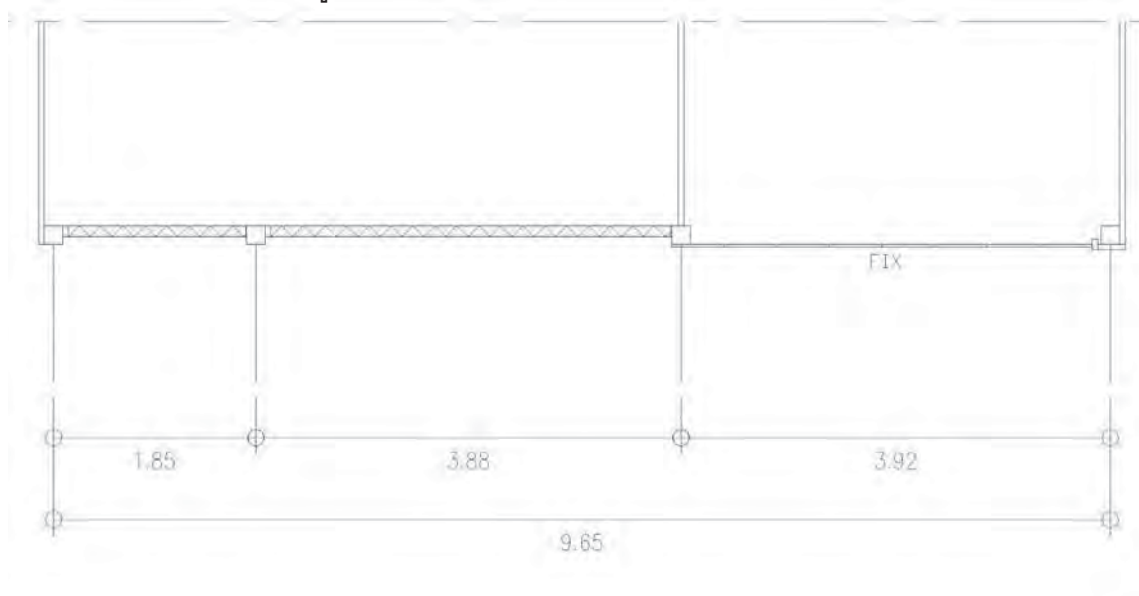
ภาพที่ 3.141: แสดงภาพอาคาร กลุ่ม
อาคาร I ร้านพิพัฒน์ - อนุวัตรคลินิก
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20
มกราคม 2555

009 กลุ่มอาคาร J ร้านญาติเฒ่า

ภาพที่ 3.142: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร J ร้านญาติเฒ่า

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.143 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร J ร้านญาติเฒ่า

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.144: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร J ร้านญาติเฝ้า

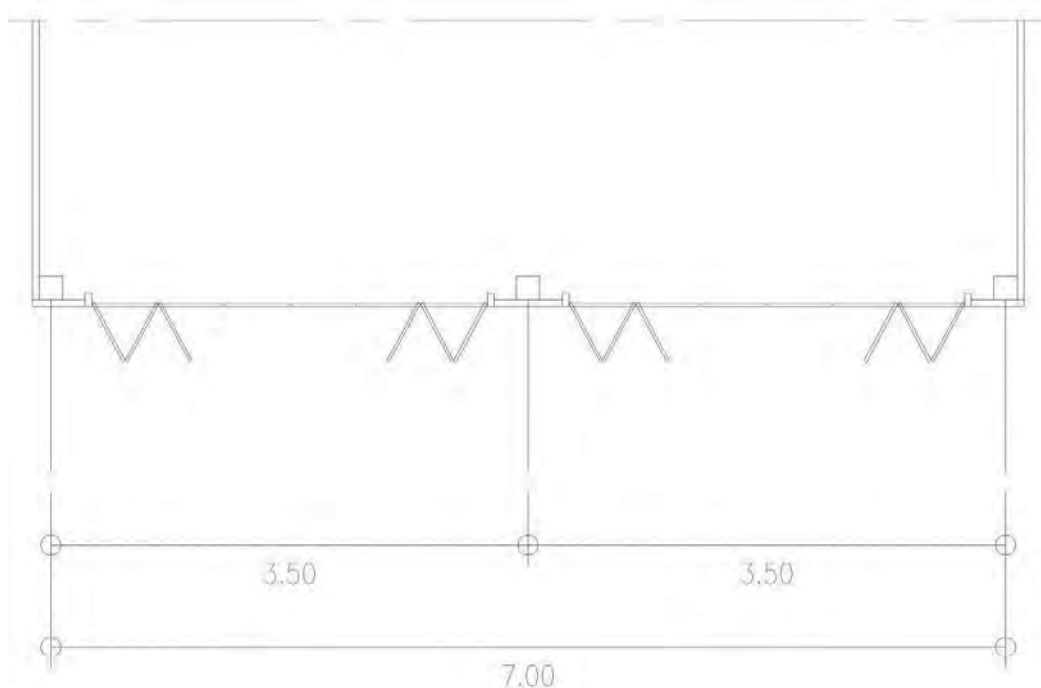
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

010 กลุ่มอาคาร K ร้านเจริญชัยเครื่องเย็น

ภาพที่ 3.145: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร K ร้านเจริญชัยเครื่องเย็น

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.146 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร K ร้านเจริญชัยเครื่องเย็น

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.147: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร K ร้านเจริญชัยเครื่องเย็น

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

011 กลุ่มอาคาร L ร้านไฟศาลและเพื่อนทนายความ

ภาพที่ 3.148: แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งกลุ่มอาคาร L ร้านไฟศาลและเพื่อนทนายความ

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.149 : แปลนอาคาร กลุ่มอาคาร L ร้านไฟศาลและเพื่อนทนายความ

ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

ภาพที่ 3.150: แสดงภาพอาคาร กลุ่มอาคาร L ร้านไฟศาลและเพื่อนนายความ
ที่มา : จากการเก็บข้อมูล วันที่ 20 มกราคม 2555

3.3 ส่วนอาคารทางศาสนา

1) การสำรวจงานสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา

การสำรวจอาคารทางศาสนาในเขตเมือง ทีมคณะนักวิจัยใช้การสำรวจโดยใช้การสำรวจอาคารทางศาสนาประเภทวัด ในศาสนาพุทธ และได้ขึ้นทะเบียนกับกรมศาสนา ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่การสำรวจเป้าหมายในเขตอำเภอเมืองทั้ง 15 ตำบล ใช้การสำรวจด้วยการถ่ายภาพ (Photography) การสำรวจด้วยการวัดระยะ (Measure Work) การจำลองรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเบื้องต้น (Architectural Drawing) การสัมภาษณ์ข้อมูลและการทบทวนเพิ่มเติมจากเอกสารทางวิชาการ

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าในปัจจุบันอาคารทางศาสนาประเภทวัด ในเขตอำเภอเมืองพะเยาได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นอันมากเมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ผลงานสถาปัตยกรรมได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของวัดและตามความต้องการของผู้มีจิตศรัทธาซึ่งมีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

การสำรวจอาคารทางศาสนาได้เน้นการสำรวจในอาคารทางศาสนาประเภทวัด และได้ให้ความสำคัญต่อการสำรวจงานสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย (1) ผังวัด (Site) เพื่อแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของศาสนสถานอันเนื่องมาจากวิวัฒนาการและมิติทางสังคมที่เปลี่ยนไป (2) ผังพื้นที่อาคาร (Planning) ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีอายุการก่อสร้างมากกว่า 100 ปี และรวมถึงองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารเช่น พระวิหาร เจดีย์ หอไตร หอกลอง หอระฆัง และส่วนประกอบของอาคารทางสถาปัตยกรรมเช่น หน้าบรรณ แผงแล ซ่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ คันทวย ชุ่มประตู่ ชุ่มหน้าต่าง ลวดลายในประตู่และหน้าต่าง งานลวดลายประดับกระจกของอาคาร บรรลัของพระประธาน จิตรกรรมฝาผนัง และจิตรกรรมเพดาน ทั้งนี้การเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมเน้นการเก็บข้อมูลด้วยภาพถ่ายของอาคาร โดยมีพื้นที่ที่ได้ดำเนินการสำรวจตามรายชื่อ ดังนี้

ตารางที่ 3.3 พิกัดแสดงตำแหน่งอาคารที่ดำเนินการสำรวจประเภทวัด

ลำดับที่	ชื่ออาคาร	พิกัดที่ตั้ง	เขตพื้นที่ตำบล
No.	Building Name	GPS. Point	Location
1	วัดลี	19° 9' 57.54" N 99° 54' 56.78" E	เวียง
2	วัดหลวงราชสันฐาน	19° 10' 5.62" N 99° 53' 59.24" E	เวียง
3	วัดราชคฤห์	19° 10' 0.90" N 99° 54' 11.78" E	เวียง
4	วัดศรีอุโมงค์คำ	19° 9' 55.64" N 99° 54' 1.99" E	เวียง
5	วัดพระธาตุจอมทอง	19° 10' 50.51" N 99° 53' 21.62" E	เวียง
6	วัดไชยอาวาส	19° 10' 9.33" N 99° 53' 54.24" E	เวียง
7	วัดข่วงแก้ว	19° 10' 7.37" N 99° 54' 21.56" E	เวียง
8	วัดบุญยืน	19° 10' 24.84" N 99° 53' 41.91" E	เวียง
9	วัดศรีจอมเรือง	19° 9' 42.13" N 99° 54' 54.34" E	เวียง
10	วัดศรีโคมคำ	19° 10' 35.66" N 99° 53' 22.04" E	เวียง
11	วัดป่าแดงบุญนาคน	19°10'57.72" N 99°54'18.13"E	ท่าวังทอง
12	วัดดอกบัว	19° 11' 58.75" N 99° 56' 24.64" E	ท่าวังทอง
13	วัดเชียงทอง	19° 11' 18.23" N 99° 56' 16.50" E	ท่าวังทอง
14	วัดเจติยงาม	19° 10' 16.11" N 99° 55' 37.32" E	ท่าวังทอง
15	วัดป่าแดด	19°10'44.76" N 99°54'45.07" E	ท่าวังทอง
16	วัดป่าหนองหวี	19° 11' 16.71" N 99° 55' 33.38" E	ท่าวังทอง
17	วัดห้วยผาเกี้ยว(ผาธรรมนิมิต)	19° 13' 35.22" N 99° 54' 22.27" E	ท่าวังทอง
18	วัดแม่กาห้วยเคียน	19° 2'47.43" N 99°56'7.14" E	แม่กา
19	วัดแม่กาหลวง	19° 3'21.92" N 99°56'25.17" E	แม่กา
20	วัดแม่กาไร่	19° 4'12.65" N 99°56'7.75" E	แม่กา
21	วัดบ้านบัว	19° 2'5.21"N 99°57'11.92" E	แม่กา
22	วัดโทกหวาก	19° 4'38.24"N 99°55'33.30" E	แม่กา
23	วัดหม้อแกงทอง	19° 0'43.45" N 99°54'17.01" E	แม่กา
24	วัดหนองแก้ว	19° 5' 17.44" N 99° 55' 10.77" E	แม่กา

ลำดับที่	ชื่ออาคาร	พิกัดที่ตั้ง	เขตพื้นที่ตำบล
No.	Building Name	GPS. Point	Location
25	วัดดาวเรือง	19° 6' 17.37" N 99° 56' 15.5" E	จำปาหวาย
26	วัดดอนมูล	19° 6' 26.27" N 99° 56' 58.86" E	จำปาหวาย
27	วัดร่องเข็ม	19° 5' 42.11" N 99° 56' 18.76" E	จำปาหวาย
28	วัดพระธาตุตอยน้อย	19° 5'45.12" N 99°58'2.55" E	จำปาหวาย
29	วัดบุญเรือง	19° 6'57.19" N 99°56'44.46" E	จำปาหวาย
30	วัดบ้านใหม่หลวง	19° 16' 28.88" N 99° 49' 1.63" E	บ้านใหม่
31	วัดบ้านเหียน	19° 16' 12.84" N 99° 49' 9 11" E	บ้านใหม่
32	วัดร่องไฮ	19° 16' 10.07" N 99° 48' 39.45" E	บ้านใหม่
33	วัดท่ากลอง	19° 16' 45.74" N 99° 48' 31.95" E	บ้านใหม่
34	วัดบ้านโป่ง	19° 17' 7.65" N 99° 49' 8.38" E	บ้านใหม่
35	วัดช้างหิน	19° 15' 13.51" N 99° 49' 46.45" E	ท่าจำปี
36	วัดต๋านกกก	19° 13' 46.75" N 99° 50' 50.14" E	ท่าจำปี
37	วัดท่าจำปี	19° 14' 54.31" N 99° 48' 51.07" E	ท่าจำปี
38	วัดต้าเหล่า	19° 13' 27.04" N 99° 50' 10.78" E	ท่าจำปี
39	วัดห่มท่า	19° 14' 54.84" N 99° 49' 31.78" E	ท่าจำปี
40	วัดต้าปาลาน	19° 13' 3.79" N 99° 50' 52.48" E	บ้านต้า
41	วัดต๋าน้ำร้อน	19° 13' 8.01" N 99° 50' 11.14" E	บ้านต้า
42	วัดขุนต้า	19° 14' 37.93" N 99° 45' 7.74" E	บ้านต้า
43	วัดต๋าม่อน	19° 13' 8.09" N 99° 49' 20.92" E	บ้านต้า
44	วัดพระธาตุโป่งขาม	19° 14' 40.84" N 99° 51' 44.59" E	บ้านต้า
45	วัดห้วยเคียนเหนือ	19° 13' 59.08" N 99° 51' 58.95" E	บ้านต้า
46	วัดต๋ากกลาง	19° 13' 56.19" N 99° 46' 16.12" E	บ้านต้า
47	วัดต๋าพระแล	19° 13' 21.19" N 99° 48' 34.75" E	บ้านต้า
48	วัดต๋าดอนมูล	19° 13' 2.42" N 99° 51' 3.69" E	บ้านต้า

ลำดับที่	ชื่ออาคาร	พิกัดที่ตั้ง	เขตพื้นที่ตำบล
No.	Building Name	GPS. Point	Location
49	วัดสันตันหวี	19° 17' 96.16" N 99° 49' 48.99" E	แม่ปืม
50	วัดป่าตุ่ม	19° 18' 28.92" N 99° 50' 40.12" E	แม่ปืม
51	วัดโป่งเกลือ	19° 17' 35.09" N 99° 51' 12.72" E	แม่ปืม
52	วัดร่องค้อ	19° 19' 22.80" N 99° 50' 1.75" E	แม่ปืม
53	วัดห้วยบง	19° 15' 42.56" N 99° 51' 18.29" E	แม่ปืม
54	วัดป่าคา	19° 18' 59.90" N 99° 50' 27.53" E	แม่ปืม
55	วัดกำแพงหิน	19° 18' 6.27" N 99° 51' 9.84" E	แม่ปืม
56	วัดสันทราย	19° 19' 19.19" N 99° 50' 43.91" E	แม่ปืม
57	วัดสันหมื่นแก้ว	19° 16' 55.15" N 99° 51' 2.87" E	แม่ปืม
58	วัดศรีบุญเรือง	19° 14' 54.25" N 99° 48' 51.01" E	แม่ปืม
59	วัด...ภูเงินวนาราม	19° 18' 45.35" N 99° 53' 22.16" E	แม่ปืม
60	วัดอารามป่าน้อย	19°10'40.65" N 99°55'47.15" E	ท่าวังทอง
61	วัดรัตนคูหาวนาราม	119° 4'48.23" N 100° 4'22.02"E	ท่าวังทอง
62	วัดอินฐาน	19°8'14.03" N 99°54'34.17" E	แม่ตำ
63	วัดต่อมดง	19°11'40.71" N 99°49'40.45" E	บ้านต่อม
64	วัดต่อมใต้	19°11'47.85" N 99°50'51.68" E	บ้านต่อม
65	วัดต่อมโน	19°10'37.48" N 99°47'21.65" E	บ้านต่อม
66	วัดต่อมกลาง	19°11'55.31" N 99°50'18.62" E	บ้านต่อม
67	วัดร่องห้า	19°12'14.28" N 99°52'23.41" E	บ้านต่อม
68	วัดร่องไผ่ใต้	19°12'26.31" N 99°50'35.62" E	บ้านต่อม
69	วัดห้วยทรายคำ	19°12'26.20" N 99°49'17.29" E	บ้านต่อม
70	วัดดอกบัว	19°8'45.00" N 99°49' 38.99" E	บ้านตู่
71	วัดห้วยลึก	19°7'55.32" N 99°50' 24.92" E	บ้านตู่
72	วัดสันกว้าน	19°9'1.31" N 99°51'22.26" E	บ้านตู่

ลำดับที่	ชื่ออาคาร	พิกัดที่ตั้ง	เขตพื้นที่ตำบล
No.	Building Name	GPS. Point	Location
73	วัดห้วยหม่อ	19°8'35.84" N 99°49'6.45" E	บ้านตู่
74	วัดสันปลาถ่อน	18°8'25.54" N 99°51'20.28" E	บ้านตู่
75	วัดตู่ใต้	19°8'54.50" N 99°50'26.54" E	บ้านตู่
76	วัดตู่กลาง	19°8'47.49" N 99°50'10.02" E	บ้านตู่
77	วัดทุ่งกู่	19°9'23.51" N 99°51'27.51" E	บ้านตู่
78	วัดศรีบุญเรือง	19°14'54.25"N 99°48'51.01"E	บ้านสา
79	วัดบ้านจัว	19° 9'51.26"N 99°49'59.27"E	บ้านสา
80	วัดสันบัวบก	19°10'26.10"N 99°50'2.91"E	บ้านสา
81	วัดสันเวียงใหม่	19° 9'59.04"N 99°50'54.98"E	บ้านสา
82	วัดสาเหนือ	19° 9'31.66"N 99°49'53.41"E	บ้านสา
83	วัดสันปูเลย	19°11'10.44" N 99°50'22.12" E	สันป่าม่วง
84	วัดผาช้างมูบ	19°11'15.23" N 99°49'1.09" E	สันป่าม่วง
85	วัดสันป่าม่วง	19°10'45.41"N 99°50'13.11"E	สันป่าม่วง
86	วัดแม่นาเรือ	19° 6'58.69" N 99°50'59.17" E	แม่นาเรือ
87	วัดร่องคำ	19° 5'18.58" N 99°51'55.80" E	แม่นาเรือ
88	วัดบ้านซอ	19° 7'32.12" N 99°51'34.37" E	แม่นาเรือ
89	วัดบ้านไร่	19° 6'34.82" N 99°51'20.34" E	แม่นาเรือ
90	วัดบ้านไช้	19° 4'22.04" N 99°53'2.73" E	แม่นาเรือ
91	วัดวัดพระธาตุภูขวาง	19° 6'14.40" N 99°45'24.14" E	แม่นาเรือ
92	วัดบ่อแฮ้ว	19° 8'16.62" N 99°51'55.33" E	แม่ใส
93	วัดสันป่าถ่อน	19° 8'25.54" N 99°51'20.28"E	แม่ใส
94	วัดแม่ใส	19°8' 3.12"N 99°53'2.40"E	แม่ใส
95	วัดร่องไฮ	19° 8'43.93"N 99°53'40.62"E	แม่ใส
96	วัดสันช้างหิน	19° 8'34.51"N 99°51'50.04"E	แม่ใส

ลำดับที่	ชื่ออาคาร	พิกัดที่ตั้ง	เขตพื้นที่ตำบล
No.	Building Name	GPS. Point	Location
97	วัดบุญโยง	19° 7'19.72"N 99°54'28.03"E	แม่ใส

หมายเหตุ ลำดับของวัดเป็นการเรียงลำดับตามพื้นที่สำรวจ ไม่ได้มีความหมายเชิงอายุและความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์

จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญและยังคงร่องรอยทางทางวัฒนธรรมในอดีตหลายด้าน ด้านหนึ่งคือความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญอันยาวนานและทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม จังหวัดพะเยาจากประวัติศาสตร์อันยาวนานซึ่งเป็นที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองได้แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในจังหวัดพะเยา จากความสำคัญที่กล่าวกรมศิลปากร จึงได้มีการสำรวจและขึ้นทะเบียนอาคารทางศาสนาที่มีความสำคัญทางประวัติมีจำนวน 7 วัด ทางทีมวิจัยจึงได้ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลทางสถาปัตยกรรมโดยละเอียด ซึ่งประกอบด้วย (1) วัดอุโมงค์คำ (2) วัดศรีโคมคำ (3) วัดหลวงราชฐานฐาน (4) วัดพระธาตุจอมทอง (5) วัดประตูลี้ (ขึ้นทะเบียนเป็นซากโบราณสถาน) (6) วัดลี (7) วัดป่าแดง (ดอนไชยบุญนาคน)

ในการเก็บข้อมูลการศึกษาวิจัยในโครงการนี้จึงได้มีการเก็บข้อมูลของงานสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนาซึ่งได้ขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร โดยเป็นการเก็บข้อมูลโดยละเอียด โดยเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาทั้งทางด้านผังวัด ผังแปลนอาคาร และองค์ประกอบสถาปัตยกรรมประกอบด้วยอาคารทางศาสนา ดังนี้

ลำดับที่ 001 วัดอุโมงค์คำ

วัดศรีอุโมงค์คำ ตั้งอยู่เลขที่ 3 บ้านท่ากว๊าน ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 6 ไร่ ส.ค. เลขที่ 1429 อาณาเขต ทิศเหนือประมาณ 1 เส้น 18 วา จดถนนท่ากว๊าน ทิศใต้ประมาณ 1 เส้น 18 วา จดถนนประสาท ทิศตะวันออกประมาณ 3 เส้น 14 วา 1 คอก จดโรงเรียนเทศบาล 1 ทิศตะวันตกประมาณ 3 เส้น 3 วา 3 คอก จดที่ดินเอกชน อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ ศาลาการเปรียญ วิหาร และกุฏิ ปุชนิยวัดอุโมงค์ เจดีย์บรรจุพระบรมธาตุ พระพุทธรูป

วัดศรีอุโมงค์คำ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2389 เดิมชาวบ้านเรียกวัดสูง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา วันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 12 เมตร ยาว 26 เมตร การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสจำนวน 15 รูป เท่าที่ทราบ ระหว่าง พ.ศ.2476-2484 พระ

อธิการบุญเลิศ ระหว่าง พ.ศ. 2484-2493 พระอธิการดั่ง ระหว่าง พ.ศ. 2493-2495 พระอธิการ
เมืองใจ ระหว่าง พ.ศ. 2495-2496 พระบุญถือ ระหว่าง พ.ศ. 2497-2512 พระครูพนิตธรรม ประภาส
ระหว่าง พ.ศ. 2512-2518 พระอธิการสุพจน์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 พระมหาศรีมูล มุลศิริ เป็นเจ้า
อาวาส การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เปิดสอน พ.ศ. 2498 นอกจากนี้มีโรงเรียน
ราษฎร์ของวัด ห้องสมุดประจำวัด และเปิดศูนย์ฝึกอาชีพให้ประชาชน¹

ภาพที่ 3.151: วิหารและพระเจดีย์ วัดศรีอุโมงค์คำ

ที่มา : การสำรวจพื้นที่ศึกษาวิจัย วันที่ 12 ธันวาคม 2554

¹ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ข้อมูล ณ. วันที่ 28 มีนาคม 2555

ลำดับที่ 002 วัดศรีโคมคำ

วัดศรีโคมคำ ตั้งอยู่เลขที่ 692 ถนนพหลโยธิน หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 74 ไร่ 8 ตารางวา โฉนดเลขที่ 2290 อาณาเขต ทิศเหนือจด ถนนพหลโยธิน ทิศตะวันตกจดกว๊านพะเยา ทิศตะวันออกจดถนนพหลโยธิน ทิศตะวันตกจดกว๊านพะเยา ที่ธรณีสงฆ์จำนวน 6 แปลง เนื้อที่ 169 ไร่ 3 งาน 35 (1 ส่วน 10) ตารางวา อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ ศาลาการเปรียญ วิหาร และกุฏิสงฆ์ ปูชนียวัตถุมี พระพุทธรูปปางจำลอง พระพุทธรูป (พระเจ้าตนหลวง)

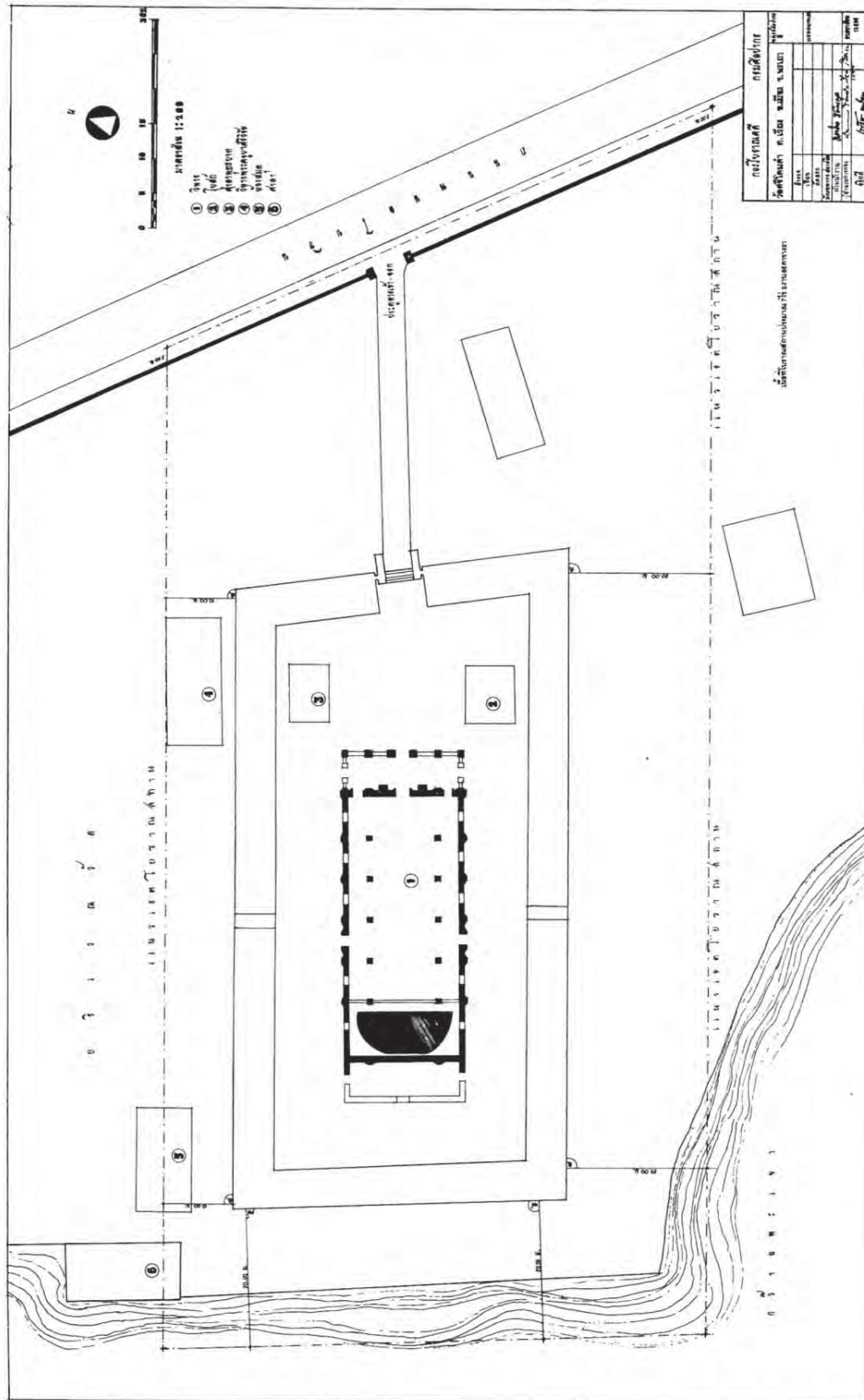
วัดศรีโคมคำ ชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วัดพระเจ้าตนหลวง เป็นวัดโบราณ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2067 ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งแต่วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2523 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร การบริหารและการปกครองมีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม ระหว่าง พ.ศ. 2465-2487 พระครูศรีวิราชวชิรปัญญา ระหว่าง พ.ศ. 2488-2506 พระอธิการปัญญา (ตัน อ้อยหวาน) ระหว่าง พ.ศ. 2506-2509 พระครูบาแก้ว คนหวีโส ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 พระราชวิสุทธิโสภณ เป็นเจ้าอาวาส การศึกษามีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมเปิดสอน พ.ศ. 2517 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เปิดสอน พ.ศ. 2519 และโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย เปิดสอน พ.ศ. 2517 นอกจากนี้ มีห้องสมุดสำหรับประชาชน พิพิธภัณฑ์สถานเก็บสะสมโบราณวัตถุจำพวกประติมากรรม และเครื่องถ้วยชามสังคโลก และเปิดศูนย์ฝึกอาชีพ ตัดเย็บ ดัดผม และโภชนาการ แก่ประชาชนผู้สนใจ²

ภาพที่ 3.152: วิหาร วัดศรีโคมคำ

ที่มา : การสำรวจพื้นที่ศึกษาวิจัย วันที่ 12 ธันวาคม 2554

² สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ข้อมูล ณ. วันที่ 28 มีนาคม 2555

ภาพที่ 3.153: ผังอาคารขณะเขียนกับกรมศิลปากร วัดศรีโคมคำ
ที่มา : หนังสือรวบรวมเอกสาร แผนผังที่ 104 หน้า 231

ลำดับที่ 003 วัดหลวงราชฐานฐาน

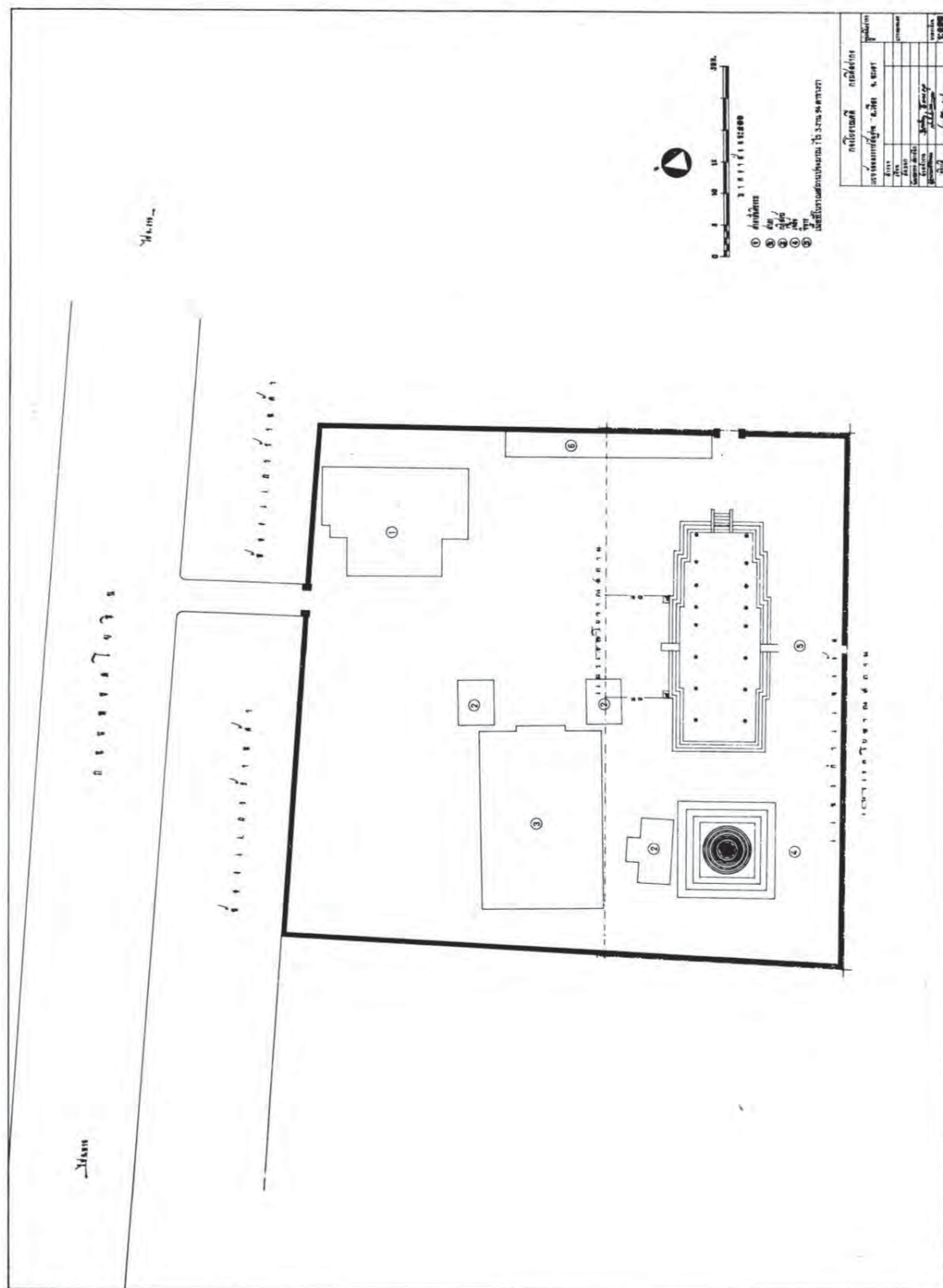
วัดหลวงราชฐานฐาน ตั้งอยู่เลขที่ 945/4 ถนนพหลโยธิน ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 7 ไร่ 1 งาน ส.ค. 1 เลขที่ 428 อาณาเขต ทิศเหนือประมาณ 3 เส้น 5 วา จดถนนพหลโยธิน ทิศใต้ประมาณ 3 เส้น 5 วา จดที่ดินของเอกชน ทิศตะวันออกประมาณ 2 เส้น 5 วา จดที่ดินของเอกชน ทิศตะวันตกประมาณ 2 เส้น 5 วา จดที่ดินของเอกชน และถนนราชวงศ์ ที่ธรณีสงฆ์จำนวน 1 แปลง เนื้อที่ 3 ไร่ 1 งาน อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ และกุฏิ จำนวน 2 หลัง ปูชนียวัตถุมี พระเจดีย์ และพระพุทธรูป

วัดหลวงราชฐานฐาน สร้างเมื่อ พ.ศ. 2025 ชื่อเดิมที่ชาวบ้านเรียก คือวัดหลวงในเวียง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2030 การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสจำนวน 9 รูป ระหว่าง พ.ศ. 2263-2297 พระอินทร์ ระหว่าง พ.ศ. 2297-2327 พระปาน้อย ระหว่าง พ.ศ. 2327-2356 พระวงศ์ ระหว่าง พ.ศ. 2356-2390 พระสิทธิ ระหว่าง พ.ศ. 2390-2403 พระเมือง ระหว่าง พ.ศ. 2403-2422 พระบุญเทพ ระหว่าง พ.ศ. 2422-2442 พระไชยสาร ระหว่าง พ.ศ. 2442-2481 พระบุญทรงส์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 พระครูวินัยสังวรคุณ เป็นเจ้าอาวาส

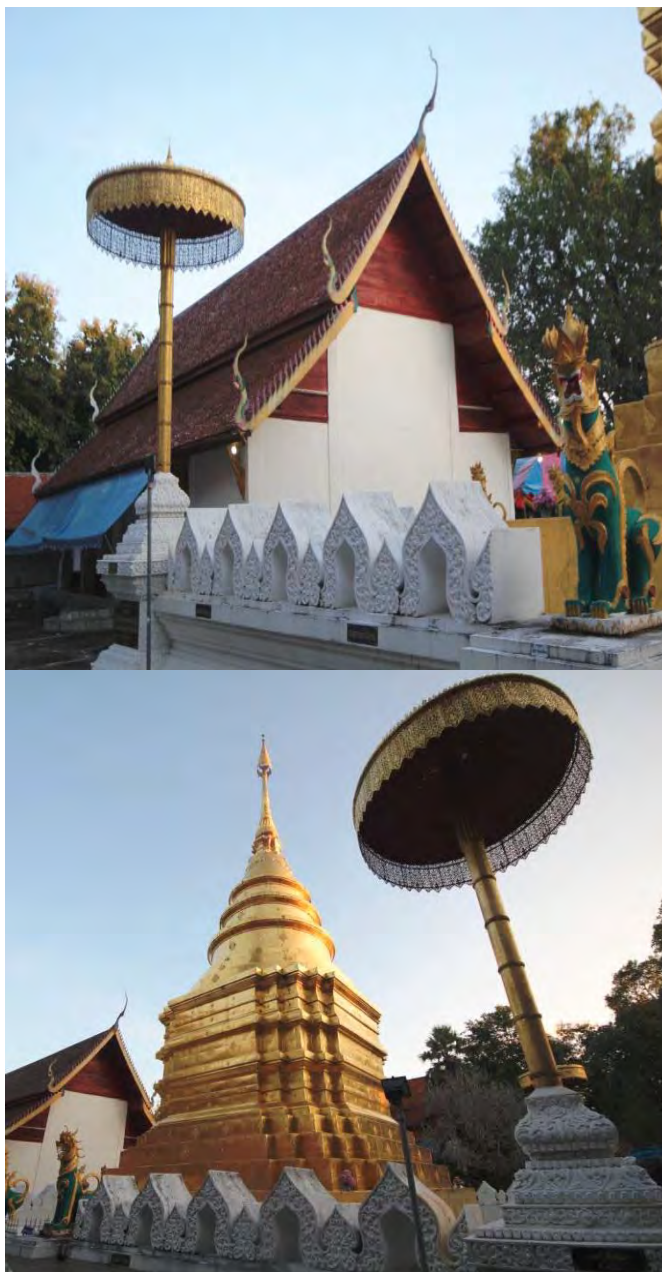
ภาพที่ 3.154: วิหาร วัดหลวงราชฐานฐาน

ที่มา : การสำรวจพื้นที่ศึกษาวิจัย วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2555

ภาพที่ 3.155: ผังอาคารขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร วัดหลวงราชสีนฐาน
ที่มา : หนังสือรวบรวมเอกสาร แผนผังที่ 104 หน้า 231

ลำดับที่ 004 วัดพระธาตุจอมทอง

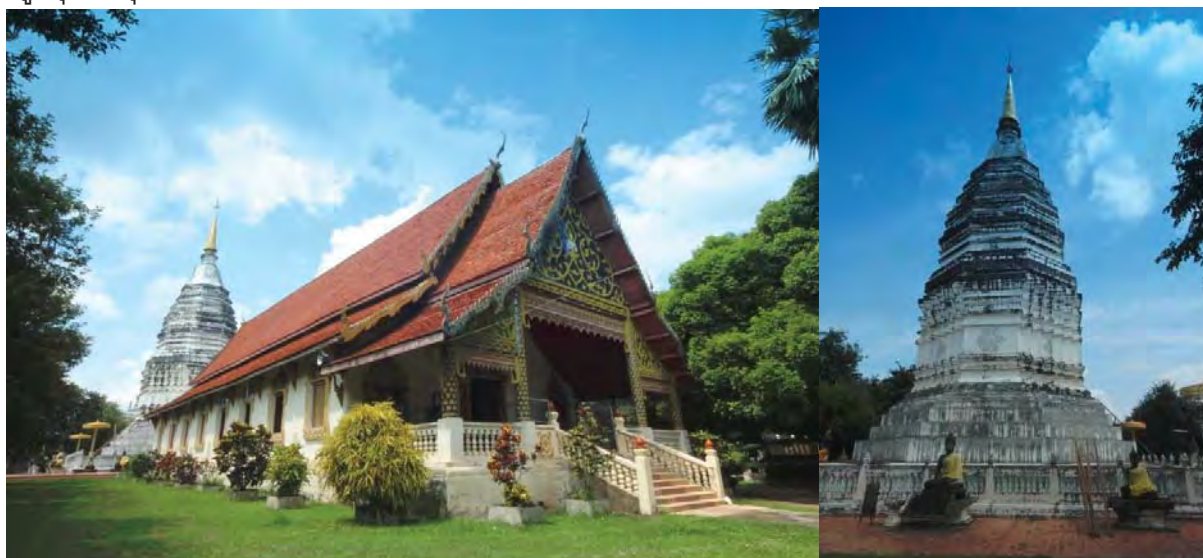
ภาพที่ 3.156: วิหาร และ เจดีย์ พระธาตุจอมทอง

ที่มา : การสำรวจพื้นที่ศึกษาวิจัย วันที่ 10 ธันวาคม 2554

ลำดับที่ 005 วัดลี

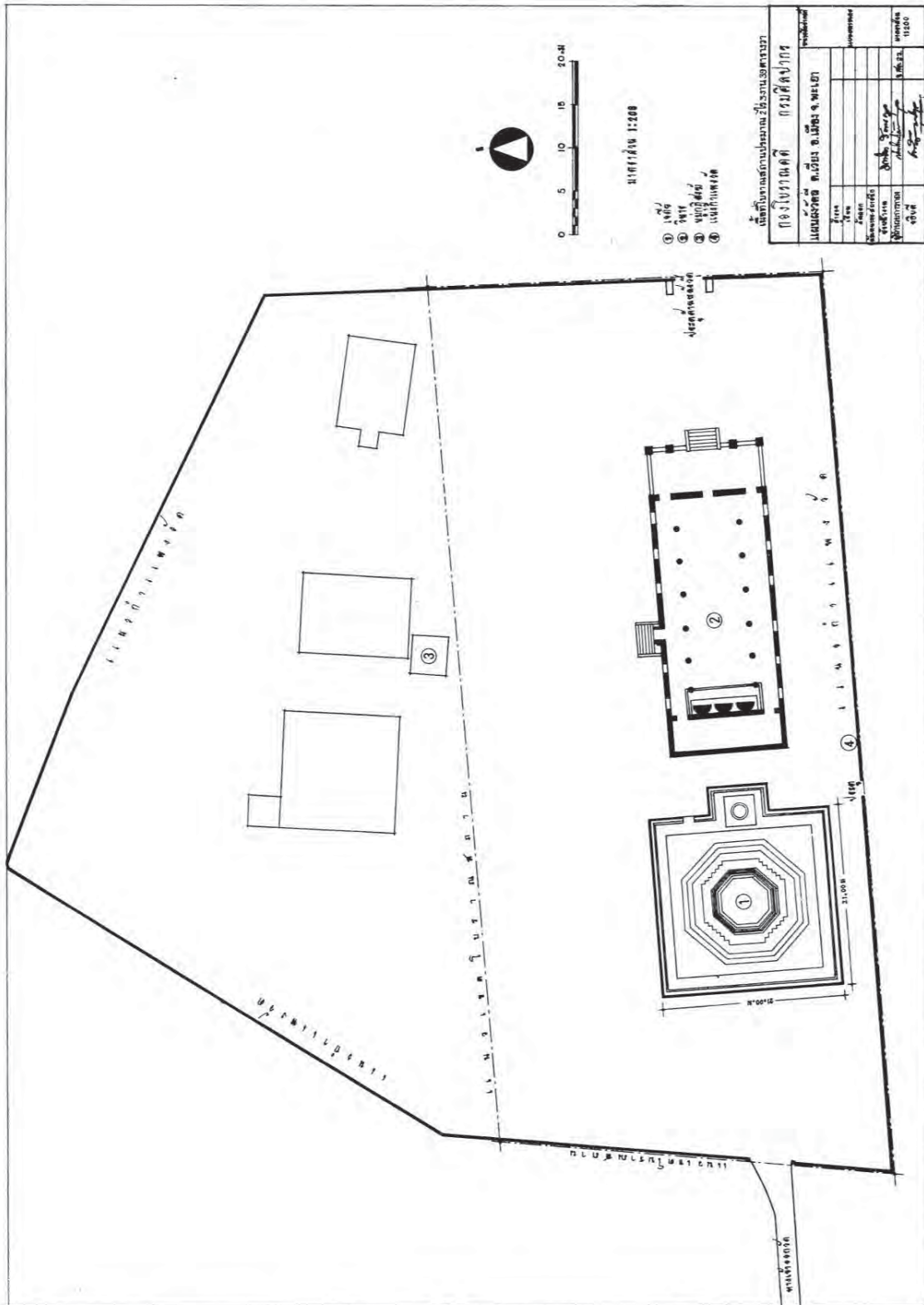
วัดลี ตั้งอยู่เลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 10 ไร่ 1 งาน 81 (8 ส่วน 10) ตารางวา โฉนดเลขที่ 17362 อาณาเขต ทิศเหนือประมาณ 96 เมตร จดที่จัดสรรของเอกชน ทิศใต้ประมาณ 180 เมตร จดที่ดินของเอกชน ทิศตะวันออกประมาณ 118 เมตร จดที่ดินเอกชน ทิศตะวันตกประมาณ 113 เมตร จดสนามโรงเรียนบุญธิษฐ์วิทยา อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ และกุฏิ ปูชนียวัตถุมี พระเจดีย์ศิลปะแบบล้านนา และพระพุทธรูป

วัดลี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2038 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2400 การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม ระหว่าง พ.ศ. 2488-2510 พระครูบาแก้วมล ญาณวุฒิ ตั้งแต่ พ.ศ. 2510 พระครูอนุรักษ์บุรณันท์ เป็นเจ้าอาวาส

ภาพที่ 3.157: วิหาร และ เจดีย์ วัดลี

ที่มา : การสำรวจพื้นที่ศึกษาวิจัย วันที่ 10 ตุลาคม 2554

ลำดับที่ 006 วัดป่าแดงบุญนาค

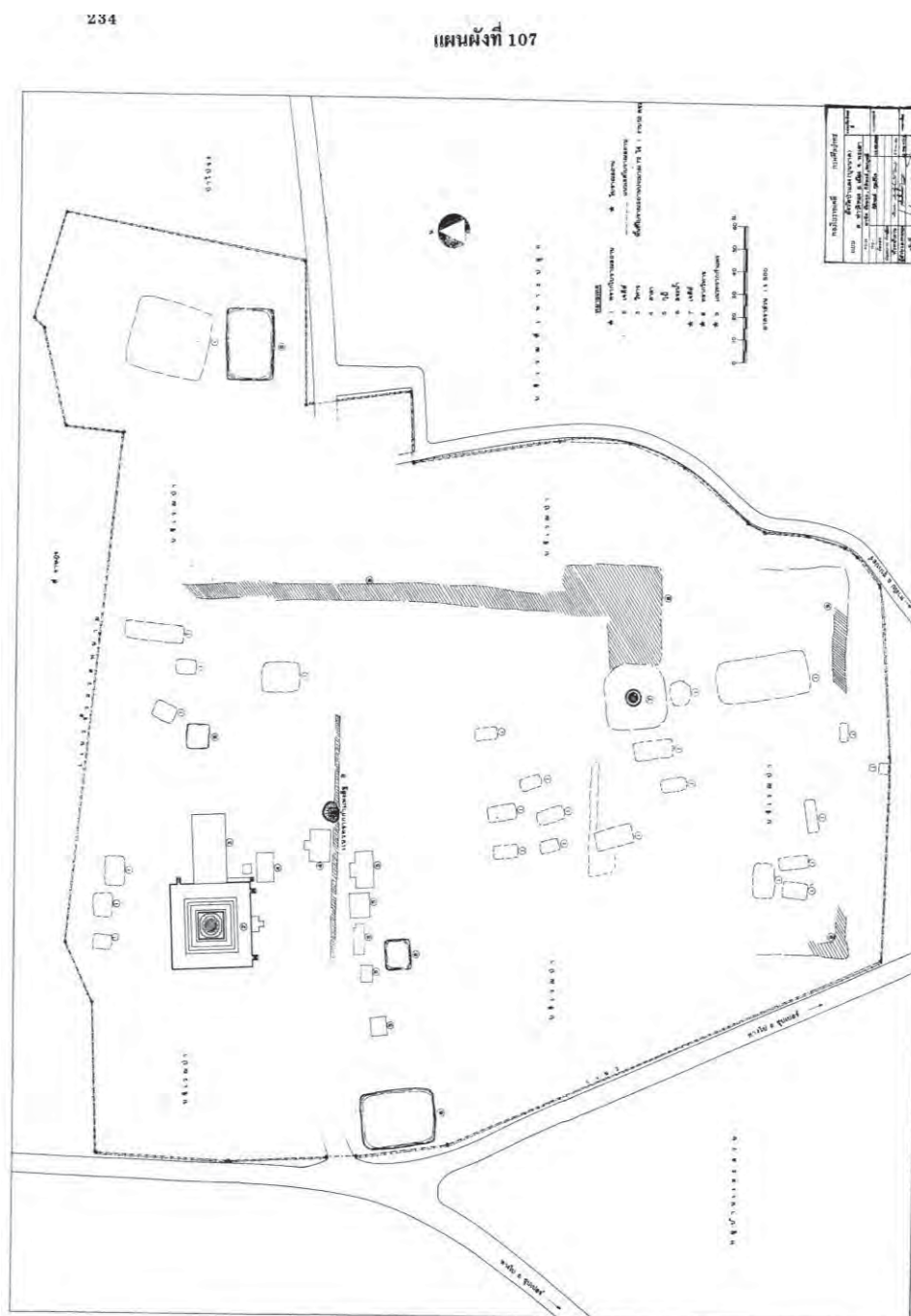
วัดป่าแดงบุญนาค ตั้งอยู่เลขที่ 61 บ้านป่าแดง หมู่ที่ 3 ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 65 ไร่ 3 งาน 50 ตารางวา น.ส. 3 เลขที่ 719 อาณาเขต ทิศเหนือประมาณ 165 วา จดที่ดินเอกชน ทิศใต้ประมาณ 57 วา จดที่ดินเอกชน ทิศตะวันออกประมาณ 134 วา จดทางเกวียน ทิศตะวันตกประมาณ 185 วา จดถนนสาธารณะ อาคารเสนาสนะประกอบด้วย อุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ หอสวดมนต์ และกุฏิ ปูชนียวัตถุมี เจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

วัดป่าแดงบุญนาค ยกวัดร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2517 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2524 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสจำนวน 3 รูป ระหว่าง พ.ศ. 2501-2518 พระครูภาวนาธิคุณ ระหว่าง พ.ศ. 2518-2519 พระอธิการศรีหมัว ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 พระครูใบฎีกาสุทธิพันธ์ อินฺทโชโต เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้มี หอสมุดสำหรับประชาชน

ภาพที่ 3.159: วิหาร และ เจดีย์ วัดป่าแดงดอนไชยบุญนาค

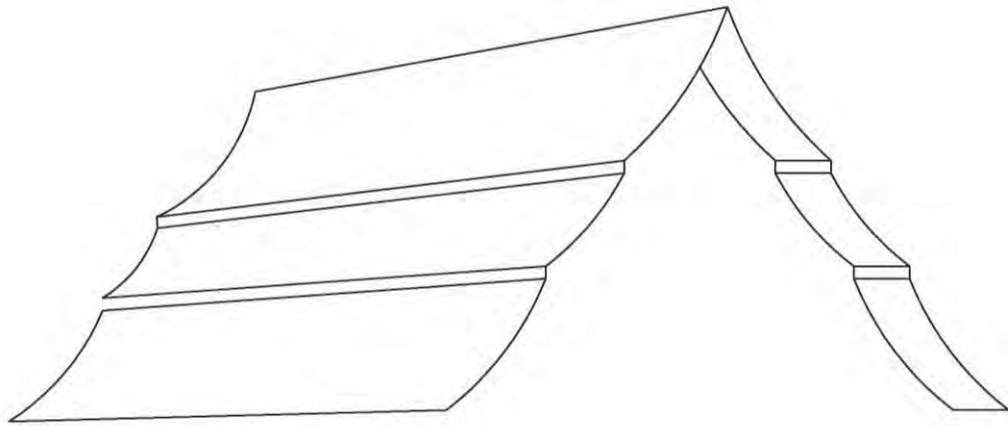
ที่มา : การสำรวจพื้นที่ศึกษาวิจัย วันที่ 10 ตุลาคม 2554

ภาพที่ 3.160: ผังอาคารขึ้นทะเบียนกับกรมศิลปากร วัดลี
 ที่มา : หนังสือรวบรวมเอกสาร แผนผังที่ 106 หน้า 233

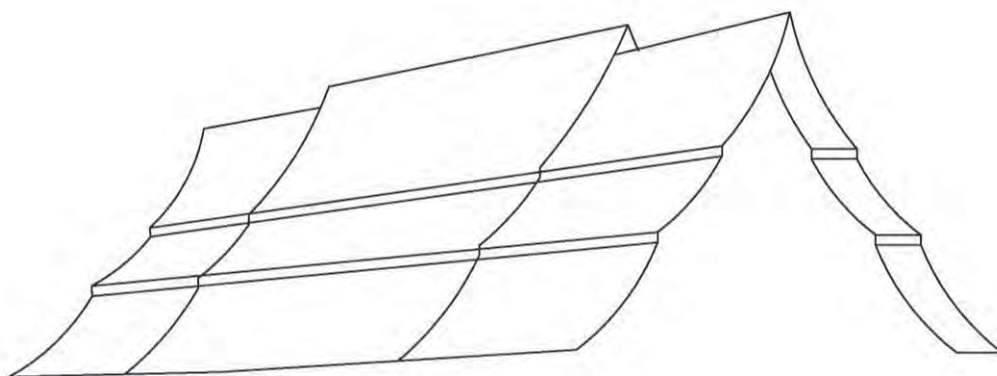
1) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา ประเภทรูปแบบ วัสดุ มุง
หลังคาและสีของหลังคา พระวิหาร

จากการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลของรูปแบบของวัดในพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จำนวน
97 วัด พบว่ารูปทรงหลังคา พบว่าในพื้นที่ในอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา มีรูปแบบของหลังคา
ประกอบด้วย 9 รูปแบบ ดังนี้

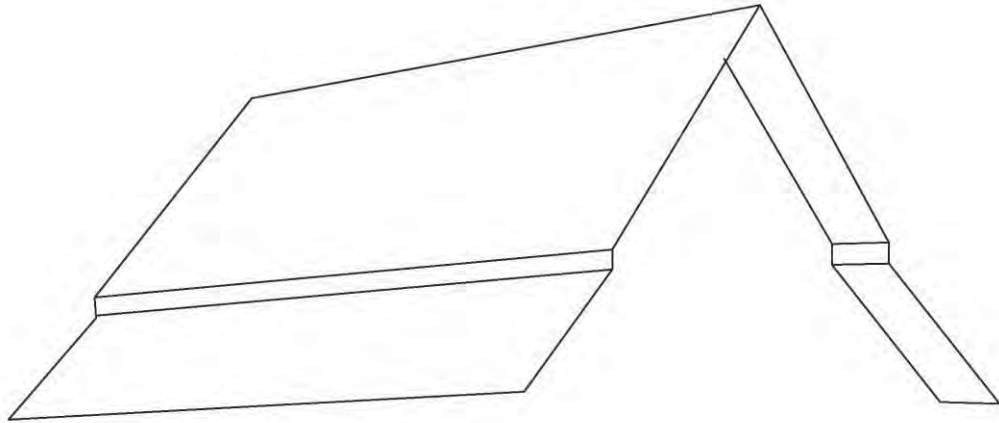
ภาพที่ 3.161 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 1

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

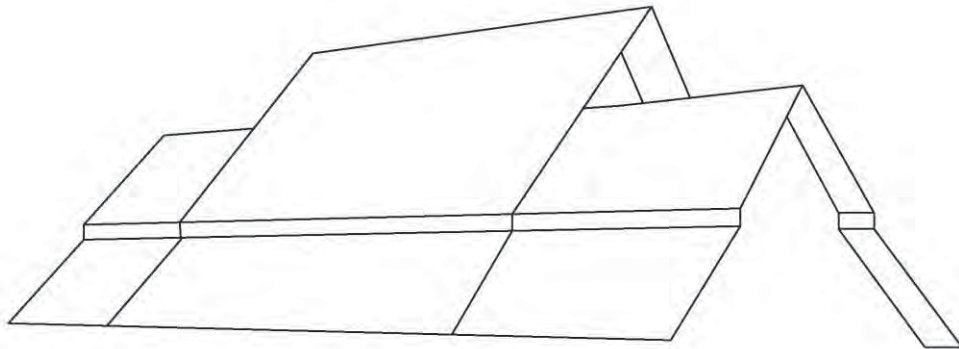
ภาพที่ 3.162 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 2

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

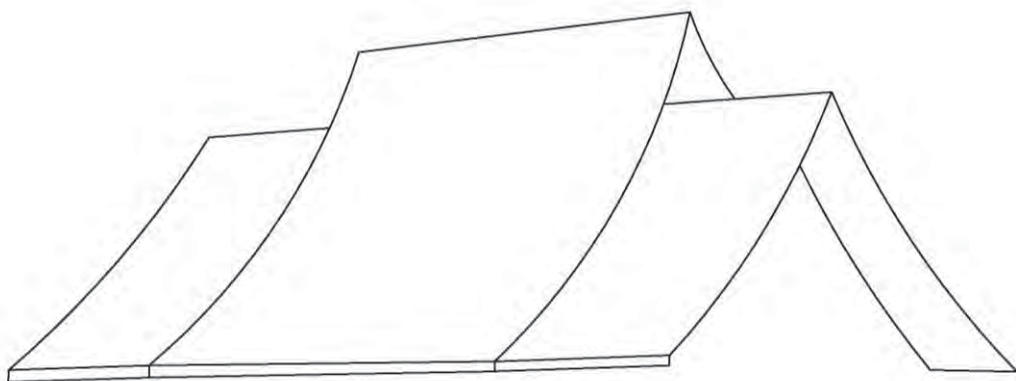
ภาพที่ 3.163 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 3

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

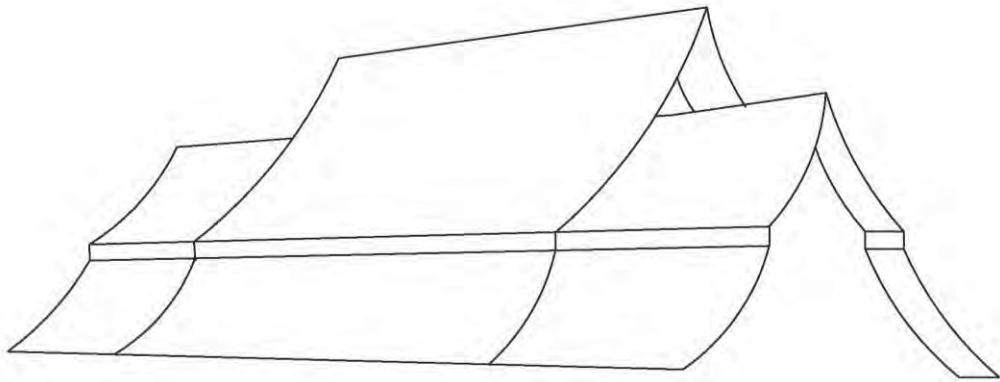
ภาพที่ 3.164 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 4

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

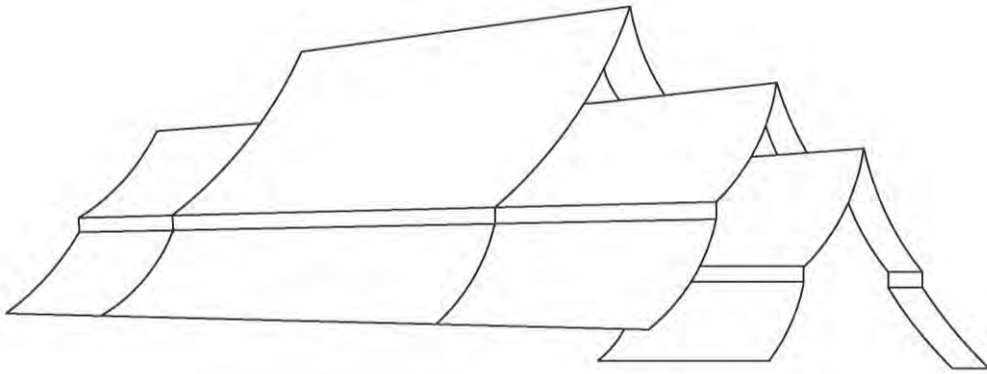
ภาพที่ 3.165 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 5

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

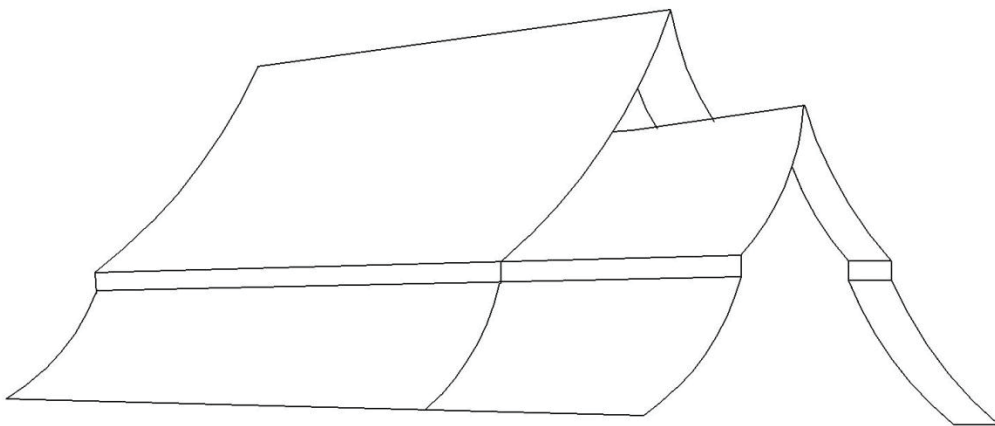
ภาพที่ 3.166 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 6

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

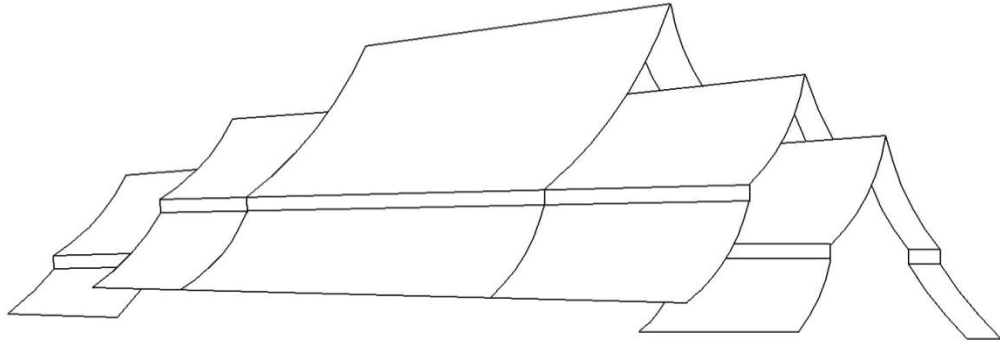
ภาพที่ 3.167 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 7

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

ภาพที่ 3.168 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 8

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

ภาพที่ 3.169 : รูปแบบหลังคาอาคารพระวิหารแบบที่ 9

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

ในด้านวัสดุ หลังคาของพระวิหารโดยทั่วไปนิยมใช้กระเบื้องหลังคาดินเผา ชนิดหางตัดตรงและหลังคาชนิดหลังคาหางว่าวปลายโค้งมน โดยสีทั่วไปเป็นลักษณะสีส้มอิฐ สีน้ำเงิน และสีเขียว

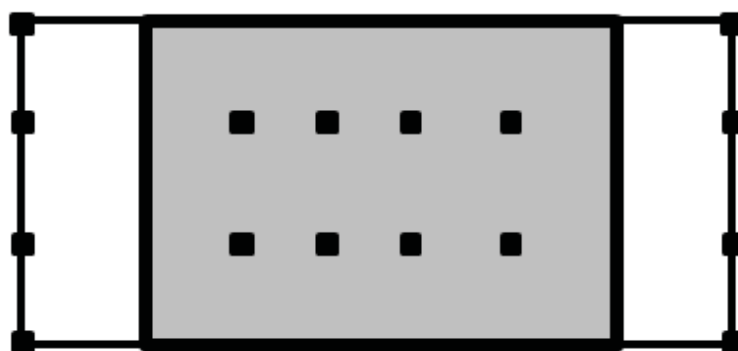

ภาพที่ 3.170 : รูปแบบของวัสดุหลังคา

ที่มา : การวิเคราะห์รูปแบบหลังคาพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

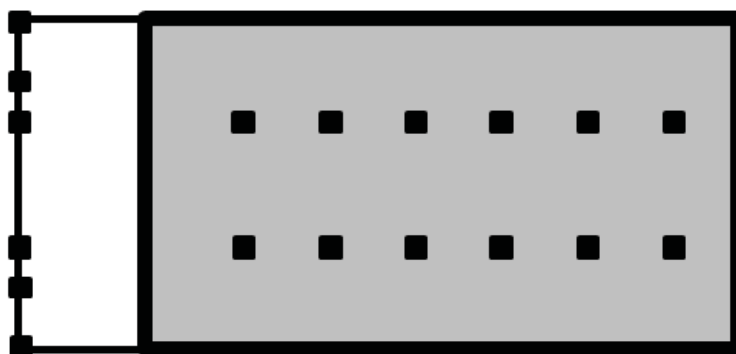
2) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา ประเภท สัตส่วนอาคาร วัสดุ และสีของ พระวิหาร

จากการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลของระบบสัตส่วนของพระวิหาร พบว่าในพื้นที่ในอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา มีรูปแบบของหลังคาประกอบด้วย 9 รูปแบบ ดังนี้

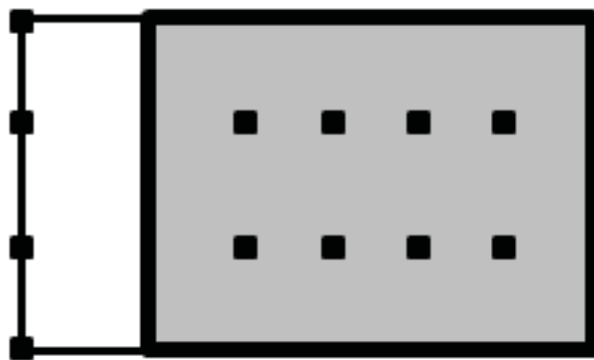
ภาพที่ 3.171 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 1 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 2 ต่อ 7 ส่วน

ที่มา : การวิเคราะห์แบบแปลนพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

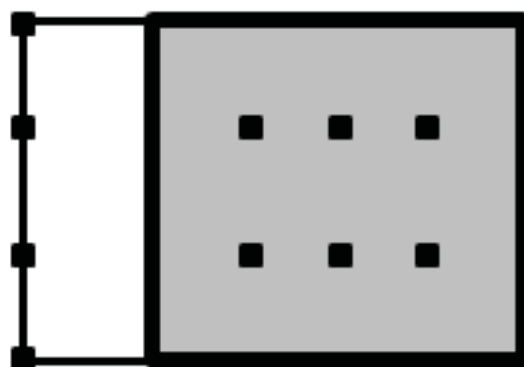
ภาพที่ 3.172 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 2 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1 ต่อ 7 ส่วน

ที่มา : การวิเคราะห์แบบแปลนพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

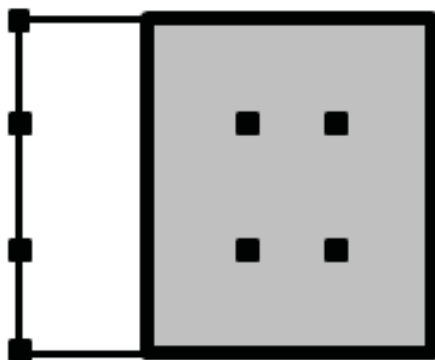
ภาพที่ 3.173 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 3 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1 ต่อ 5 ส่วน

ที่มา : การวิเคราะห์แบบแปลนพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

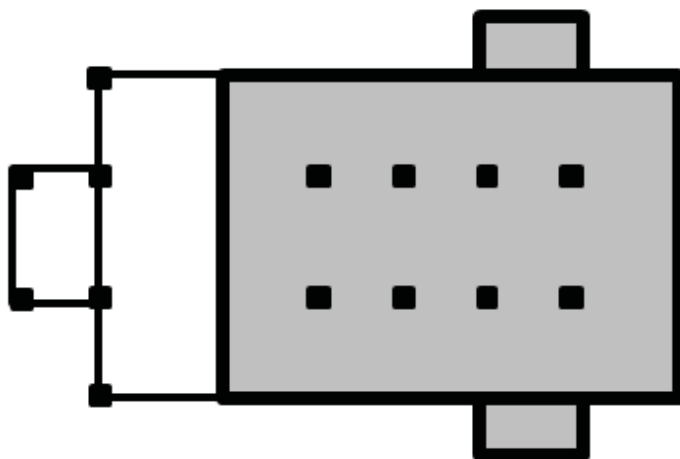
ภาพที่ 3.174 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 4 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1 ต่อ 4 ส่วน

ที่มา : การวิเคราะห์แบบแปลนพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

ภาพที่ 3.175 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 5 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง และด้านข้างอาคารทั้งสองฝั่ง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1.5 ต่อ 6 ส่วน

ที่มา : การวิเคราะห์แบบแปลนพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

ภาพที่ 3.176 : แบบแปลนพระวิหารแบบที่ 5 รูปแบบที่มีโถงทางเข้าด้านหน้าและด้านหลัง และด้านข้างอาคารทั้งสองฝั่ง อัตราส่วนส่วนโถงด้านหน้าต่อพื้นที่ภายใน เท่ากับ 1.5 ต่อ 6 ส่วน
ที่มา : การวิเคราะห์แบบแปลนพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

ทั้งนี้ในด้านสีของอาคารทางศาสนา นิยมการใช้สีขาวเป็นสีพื้นและทำการตกแต่งด้วยการทาสีอื่น เช่น สีเหลือง สีแดง และสีทอง เป็นสีสำหรับทาสีประกอบของอาคารเช่นตำแหน่งเสา ชุ่มประตู ชุ่มหน้าต่าง ในส่วนของบริเวณเชิงชายของหลังคานิยมใช้สีแดงเข้ม และสีแดงสด เป็นสีสำหรับเก็บรายละเอียดส่วนตกแต่งทางสถาปัตยกรรม

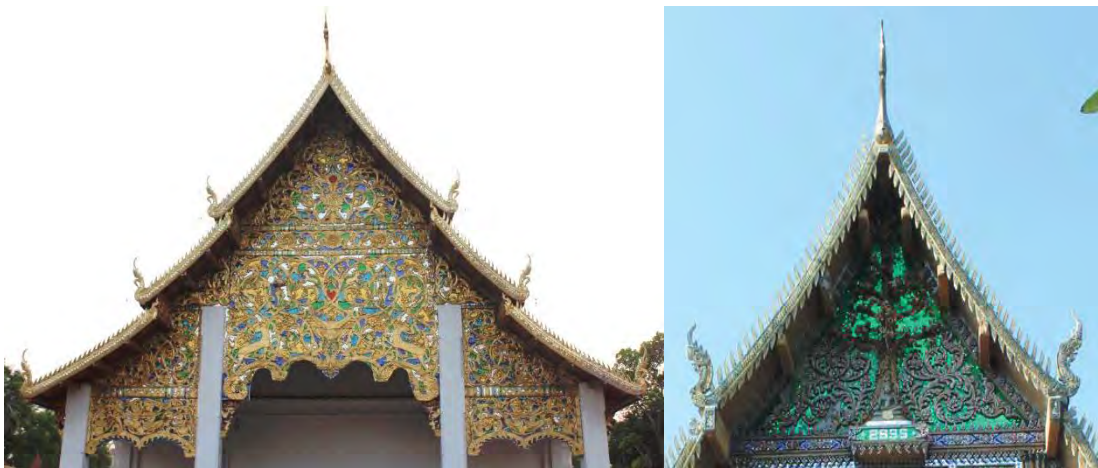

ภาพที่ 3.177 : แสดงตัวอย่างของสีทาอาคารทางศาสนา
ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

3) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา ประเภท องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ประเภทหน้าบรรณ

จากการสืบค้นทำให้พบรูปแบบของหน้าบรรณซึ่งปรากฏรูปแบบในหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ลวดลายส่วนใหญ่สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่ง ประกอบด้วย

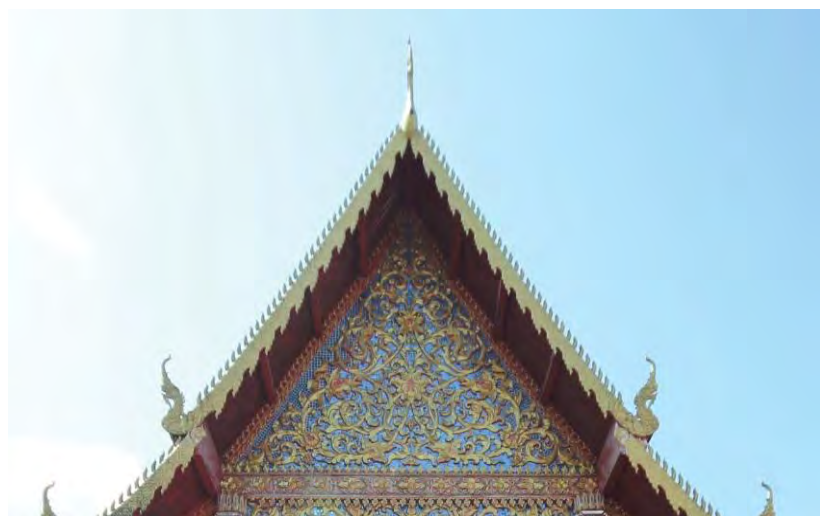
1. หน้าบรรณลวดลายพันธุ์พฤกษา

ภาพที่ 3.178 : ลวดลายพันธุ์พฤกษามีสัตว์ป่าหิมพานเป็นองค์ประกอบภายในและมีการประดับด้วยตราครุฑ

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

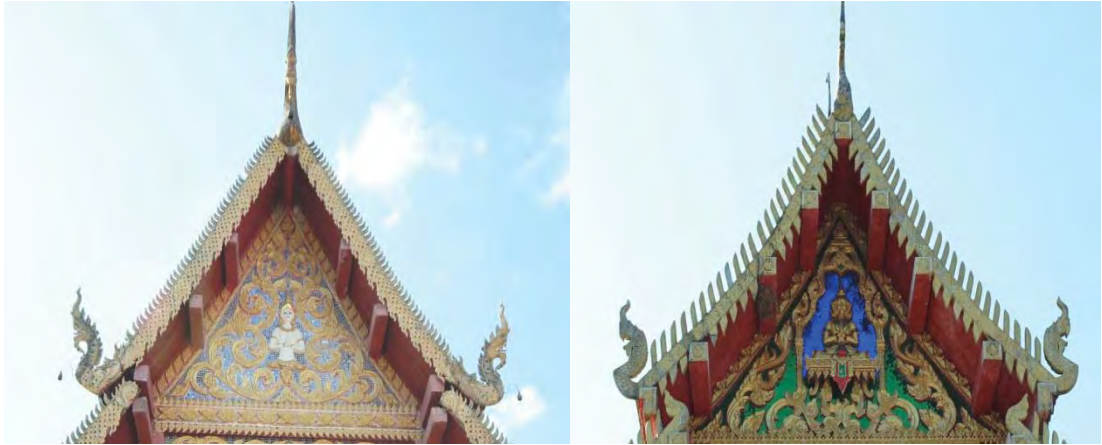
2. หน้าบรรณแบบตกแต่งลายเครือเถาวัล

ภาพที่ 3.179 : ลวดลายพันธุ์พฤกษาแบบเครือเถาวัล

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

3. หน้าบรรณแบบตกแต่งลายด้วยเทพพนม

ภาพที่ 3.180 : ลวดลายพันธุ์พฤกษาแบบเครือเถาวัล

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

4. หน้าบรรณแบบตกแต่งลายเครือเถาวัลและรูปปั้นพระพุทธรเจ้า

ภาพที่ 3.181 : ลวดลายเครือเถาวัลและรูปปั้นพระพุทธรเจ้า

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

5. หน้าบรรณแบบตกแต่งด้วยลายเครือเถาและรูปธรรมจักร

ภาพที่ 3.182 : ลวดลายเครือเถาและรูปธรรมจักร

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

4) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา ประเภท องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ประเภทคันทวยพระวิหาร

รูปแบบของส่วนตกแต่งทางสถาปัตยกรรมประเภทคันทวยพระวิหาร จากการสืบค้นพบว่า มีลักษณะอยู่สองประเภท ประกอบด้วย คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบวัดมาตรฐานภาคกลาง และคันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองภาคเหนือ

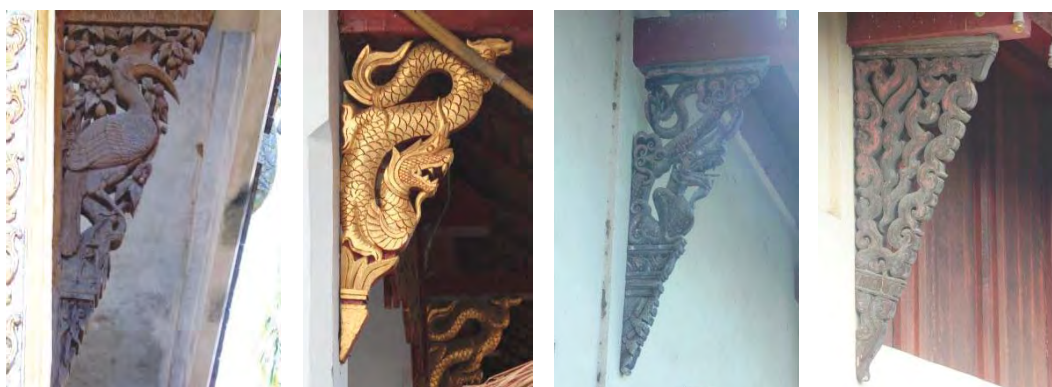
1. คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบวัดมาตรฐานภาคกลาง

ภาพที่ 3.183 : คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบวัดมาตรฐานภาคกลาง

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

2. คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองภาคเหนือ

ภาพที่ 3.184 : คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองภาคเหนือ

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

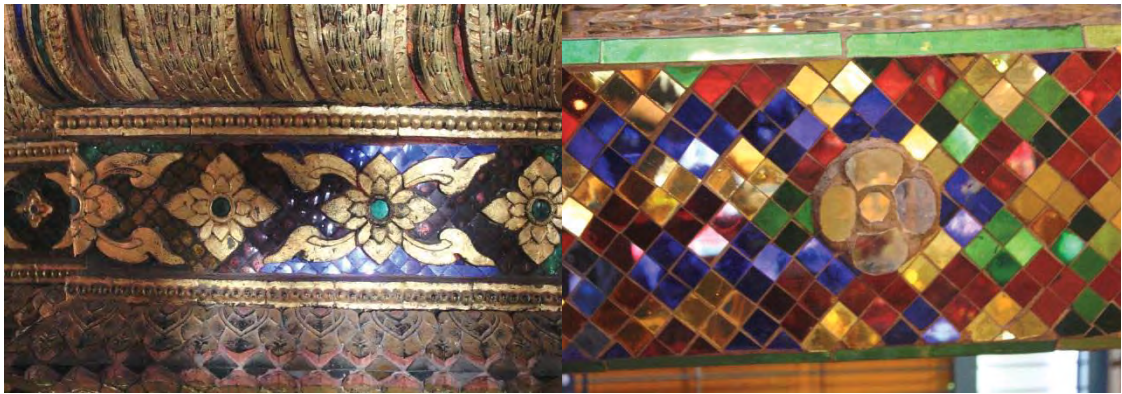
5) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา ประเภท องค์ประกอบทางศิลปกรรม ประเภทงานประดับและตกแต่งด้วยลวดลายและกระจกสี และงานปูนปั้น

จากการสืบค้นพบว่า มีวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพะเยามีแนวคิดของการนิยมประดับและตกแต่งอาคารทางศาสนาด้วยกระจกสีและปูนปั้น ซึ่งใช้ในการตกแต่งในส่วนของเสาวิหาร ฐานพระประธานและบริเวณขอบคานและเสาโครงสร้างอาคารโดยทั่วไป

ภาพที่ 3.185 : การตกแต่งด้วยกระจกสีบริเวณเสาอาคารพระวิหาร

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

ภาพที่ 3.186 : การตกแต่งด้วยกระจกสีบริเวณใต้ฐานประดิษฐานพระประธานในพระวิหาร
ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

ภาพที่ 3.187 : การตกแต่งด้วยงานปูนปั้นและกระจกสีใต้ฐานประดิษฐานพระประธานในพระ
วิหาร
ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

6) รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา ประเภท ชุ่มประตู่และชุ่มหน้าต่าง

จากการสืบค้นพบว่ามียัดในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพะเยามีการประดับและตกแต่ง ชุ่มประตู่หน้าต่าง ด้วยงานปูนปั้นและกระจกสี ซึ่งรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชุ่มประตู่และหน้าต่างสามารถจำแนกได้เป็นสองรูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบซุ้มประตูแบบเรือนยอดแบบปราสาท

ภาพที่ 3.188 : ซุ้มประตูแบบเรือนยอดแบบปราสาท

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

ภาพที่ 3.189 : ซุ้มหน้าต่าง แบบเรือนยอดแบบปราสาท

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

2. รูปแบบซุ้มประตูแบบพื้นเมืองภาคเหนือ

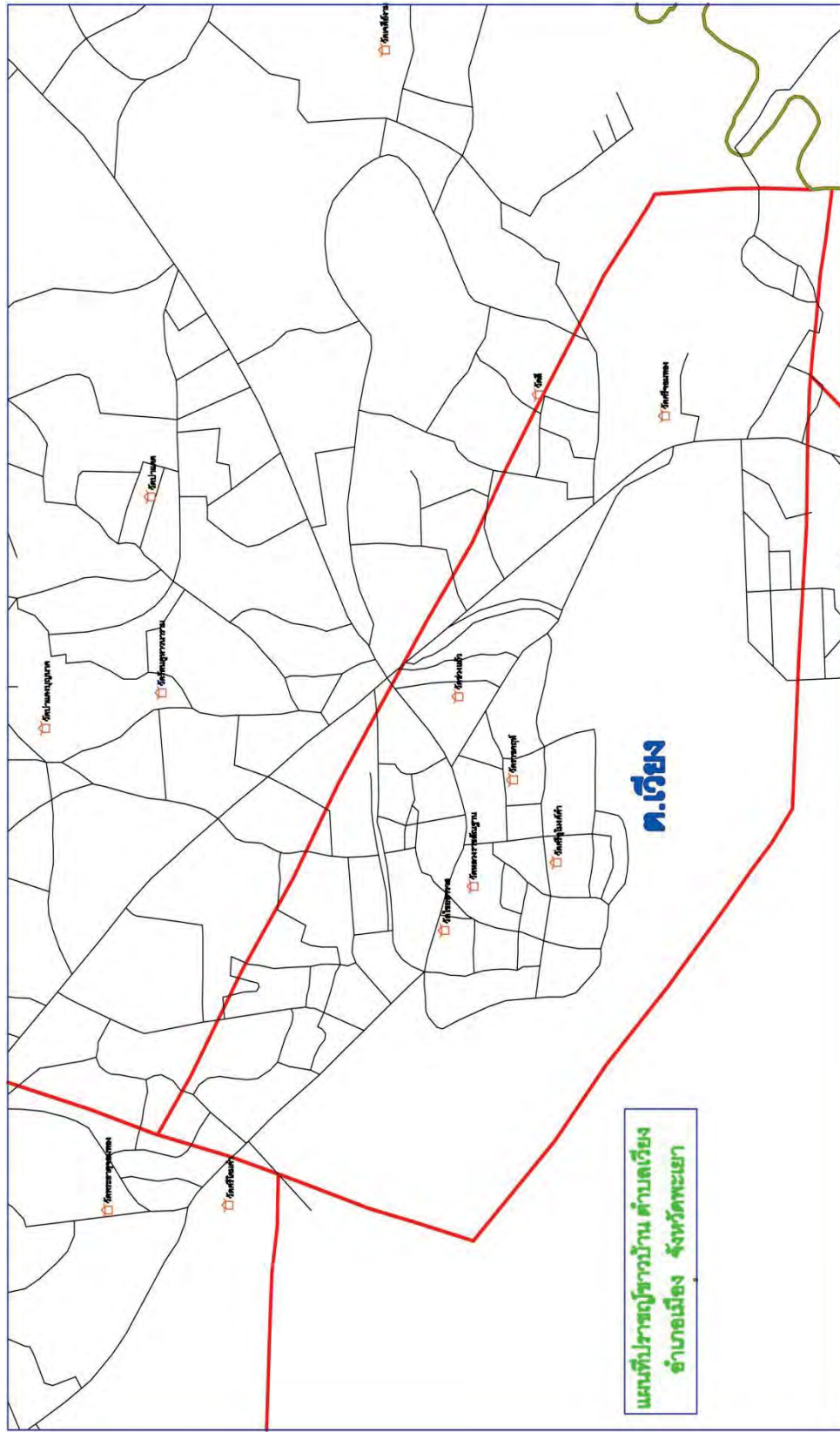
ภาพที่ 3.190 : รูปแบบซุ้มประตูแบบพื้นเมืองภาคเหนือ

ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

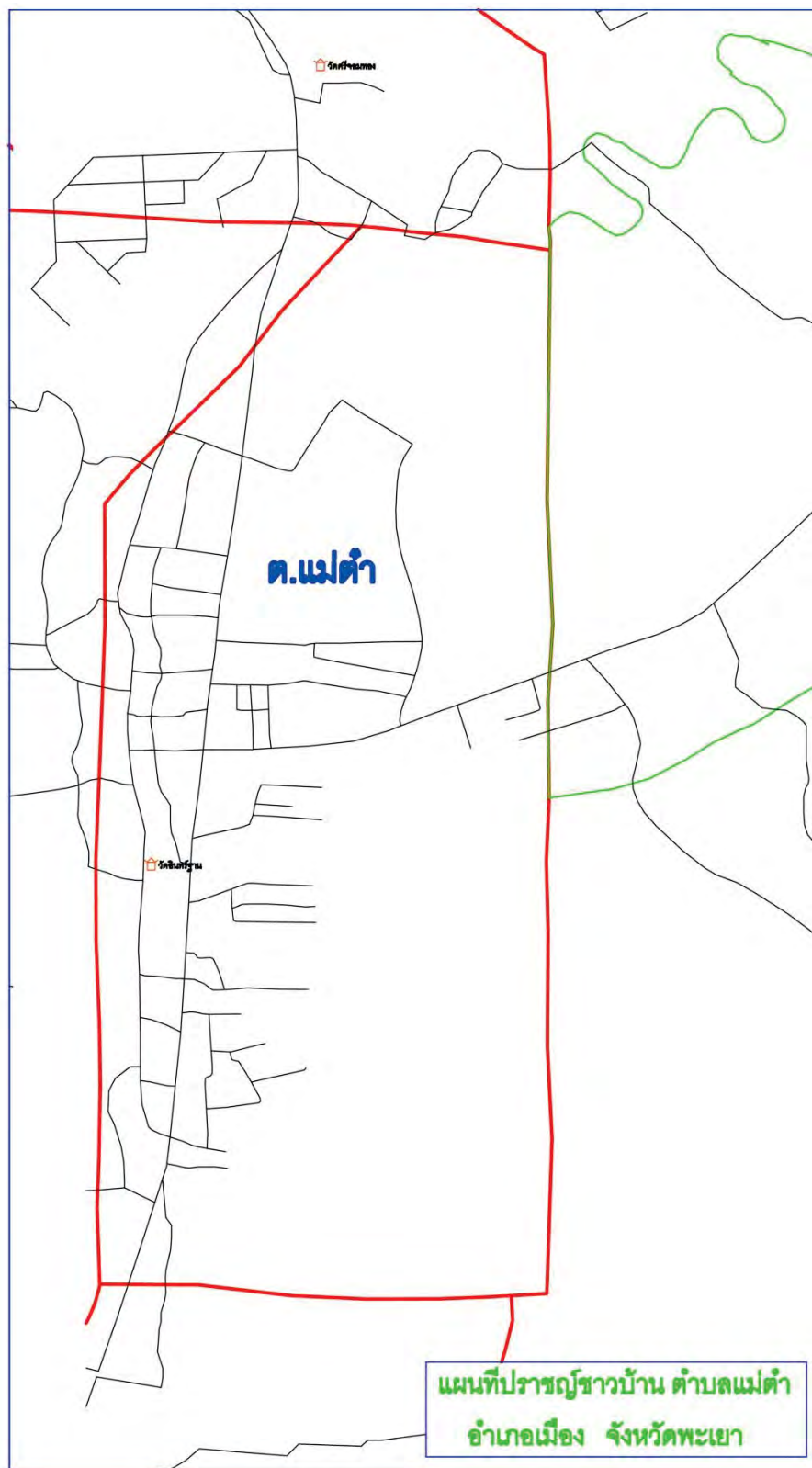

ภาพที่ 3.191 : รูปแบบซุ้มหน้าต่างแบบพื้นเมืองภาคเหนือ

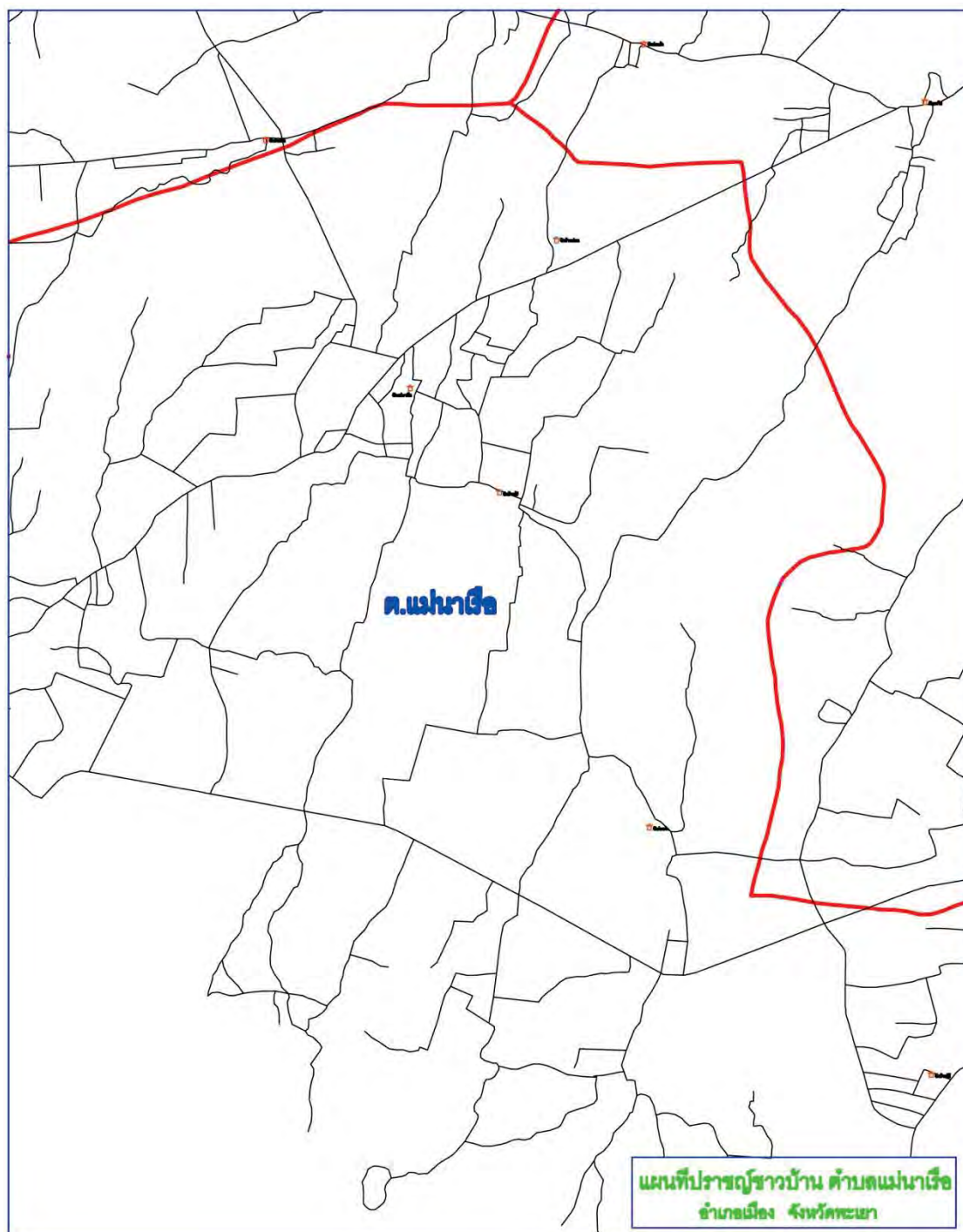
ที่มา : การวิเคราะห์การตกแต่งทาสีของพระวิหารของวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จ.พะเยา

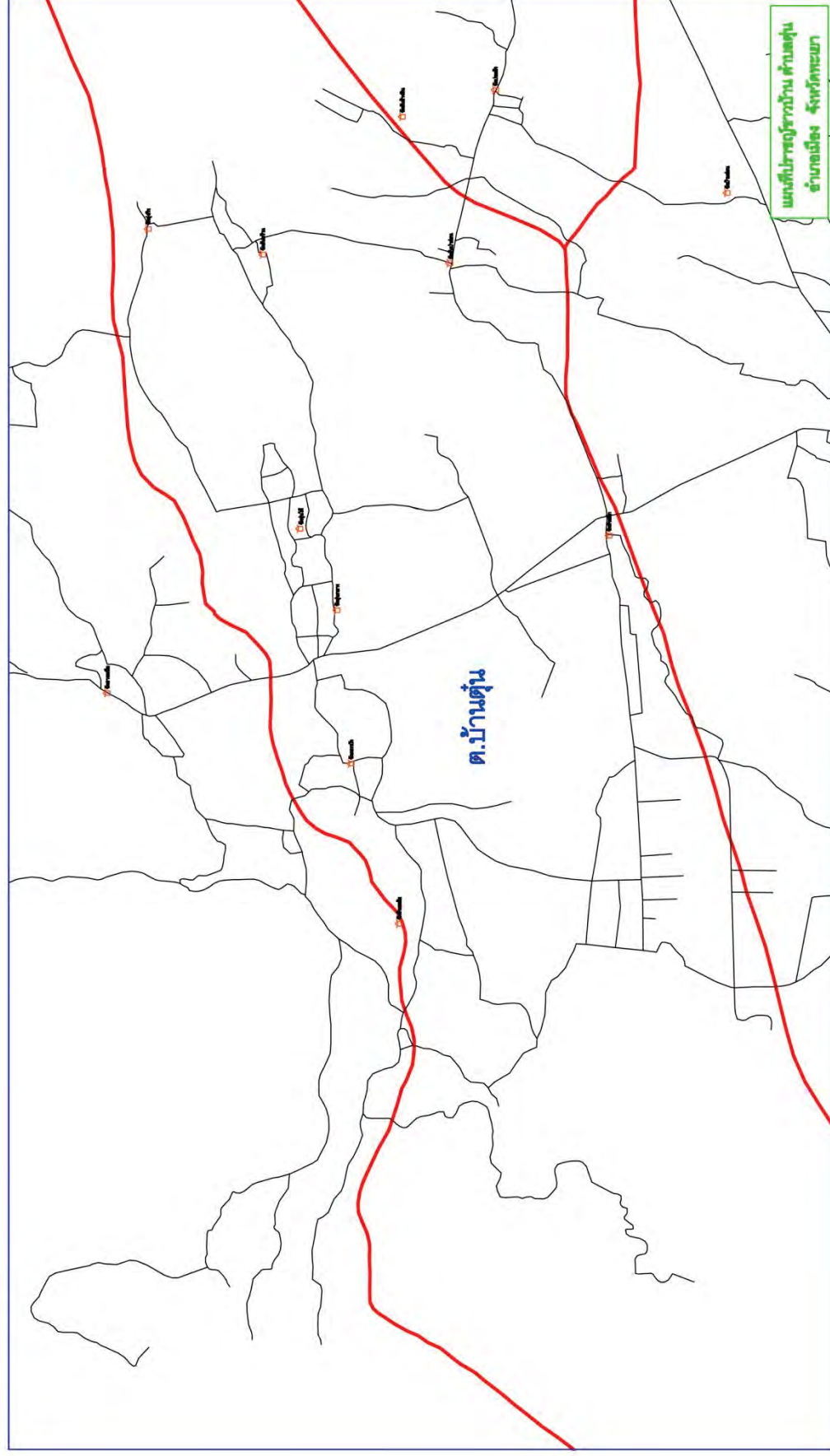
ภาพที่ 3.192 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลเวียง

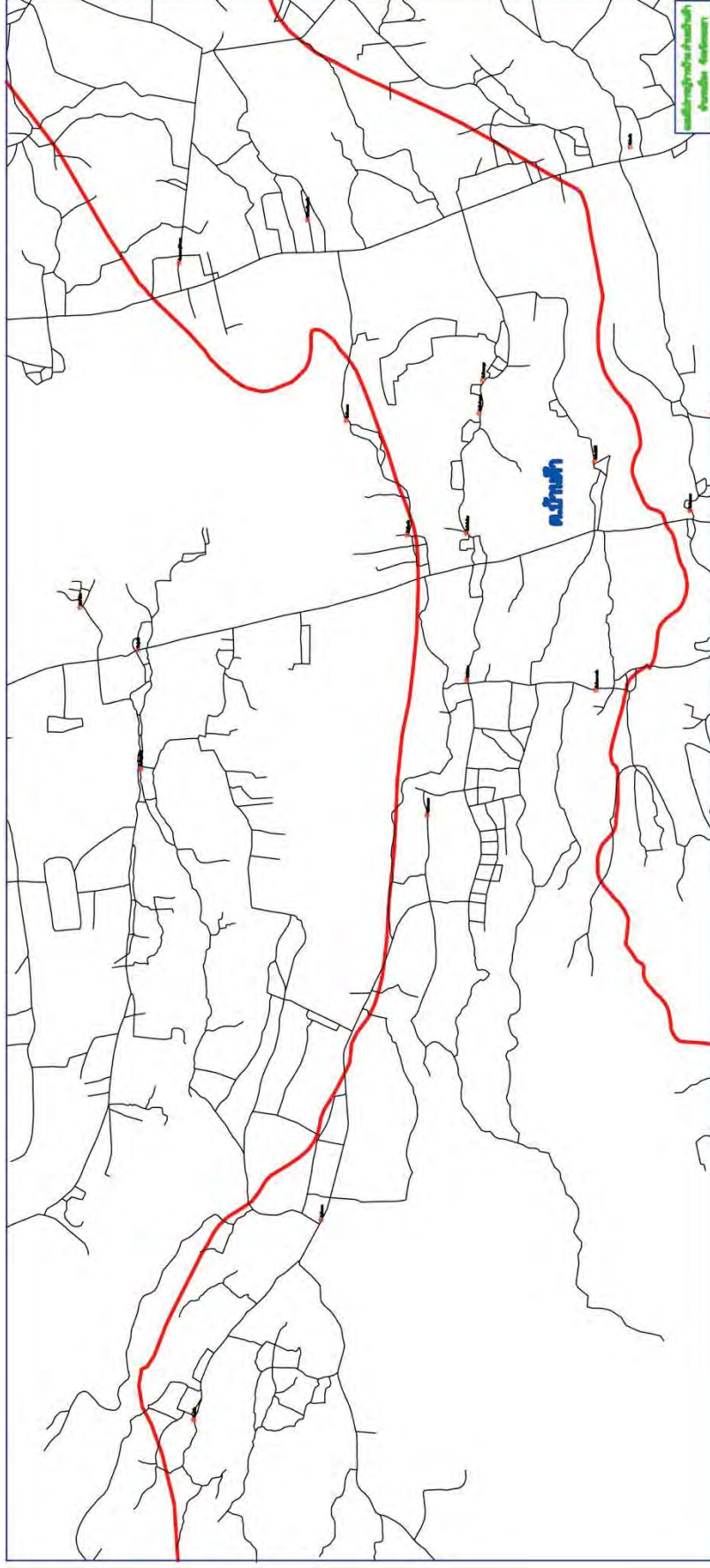
ภาพที่ 3.193 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่ตำ

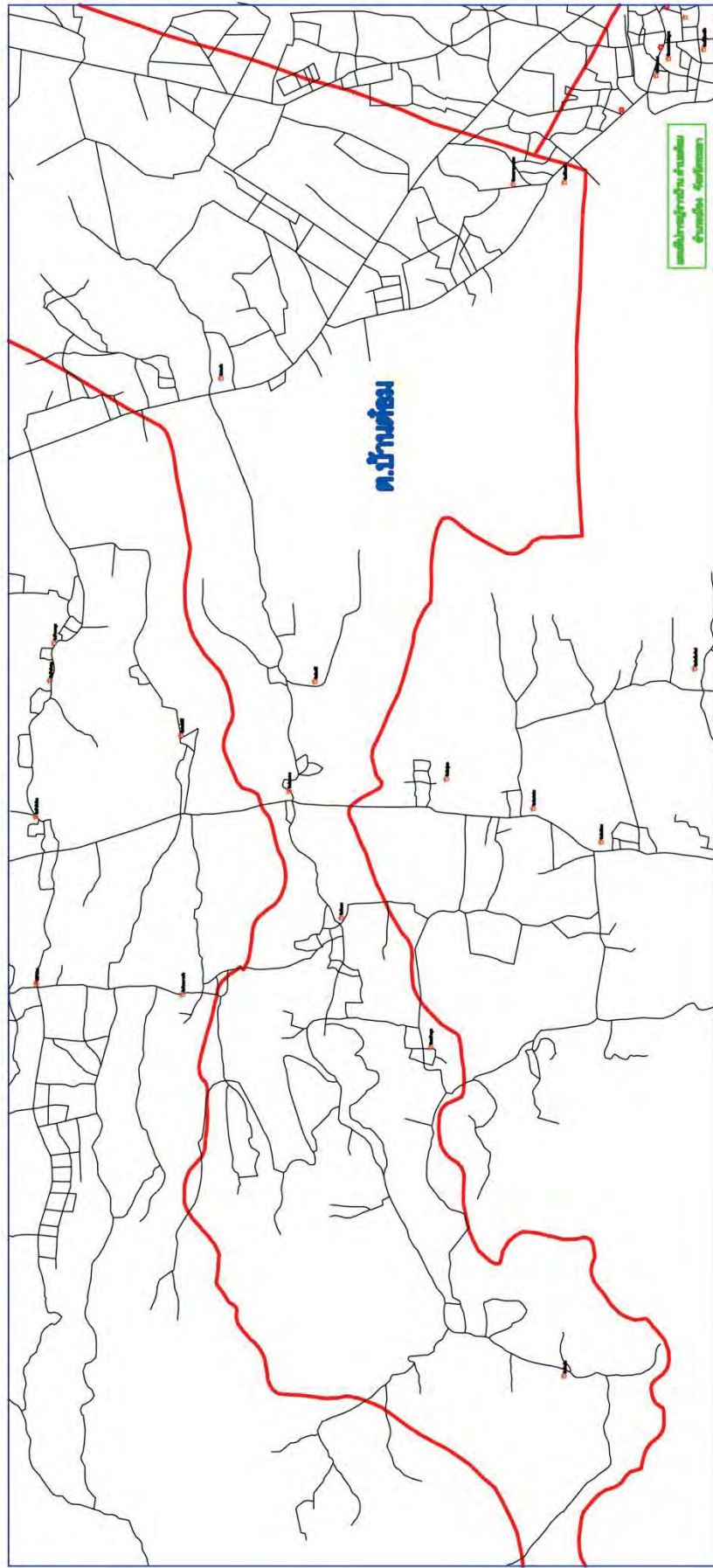
ภาพที่ 3.194 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่น้ำเรือ

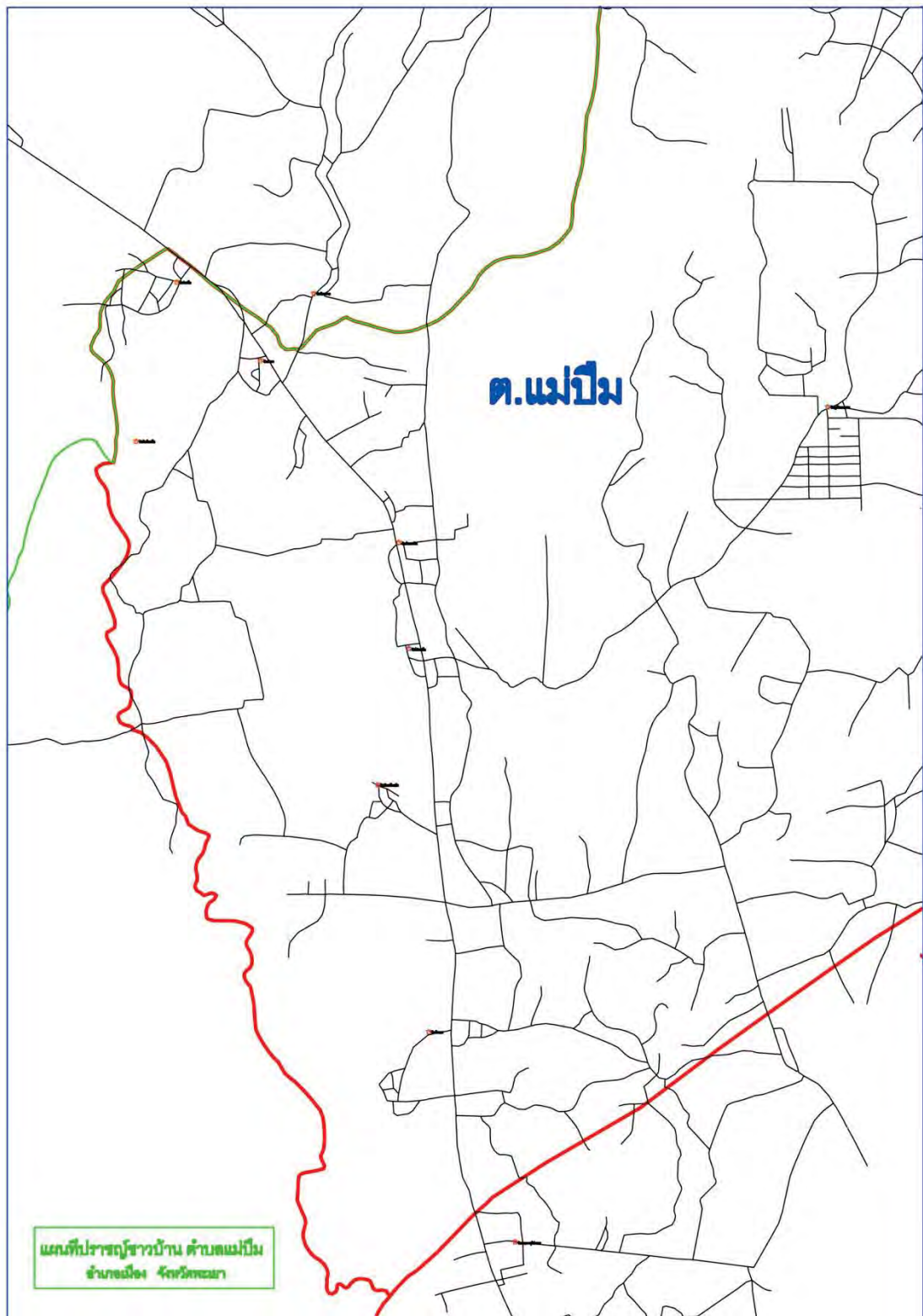
ภาพที่ 3.195 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลบ้านตู่

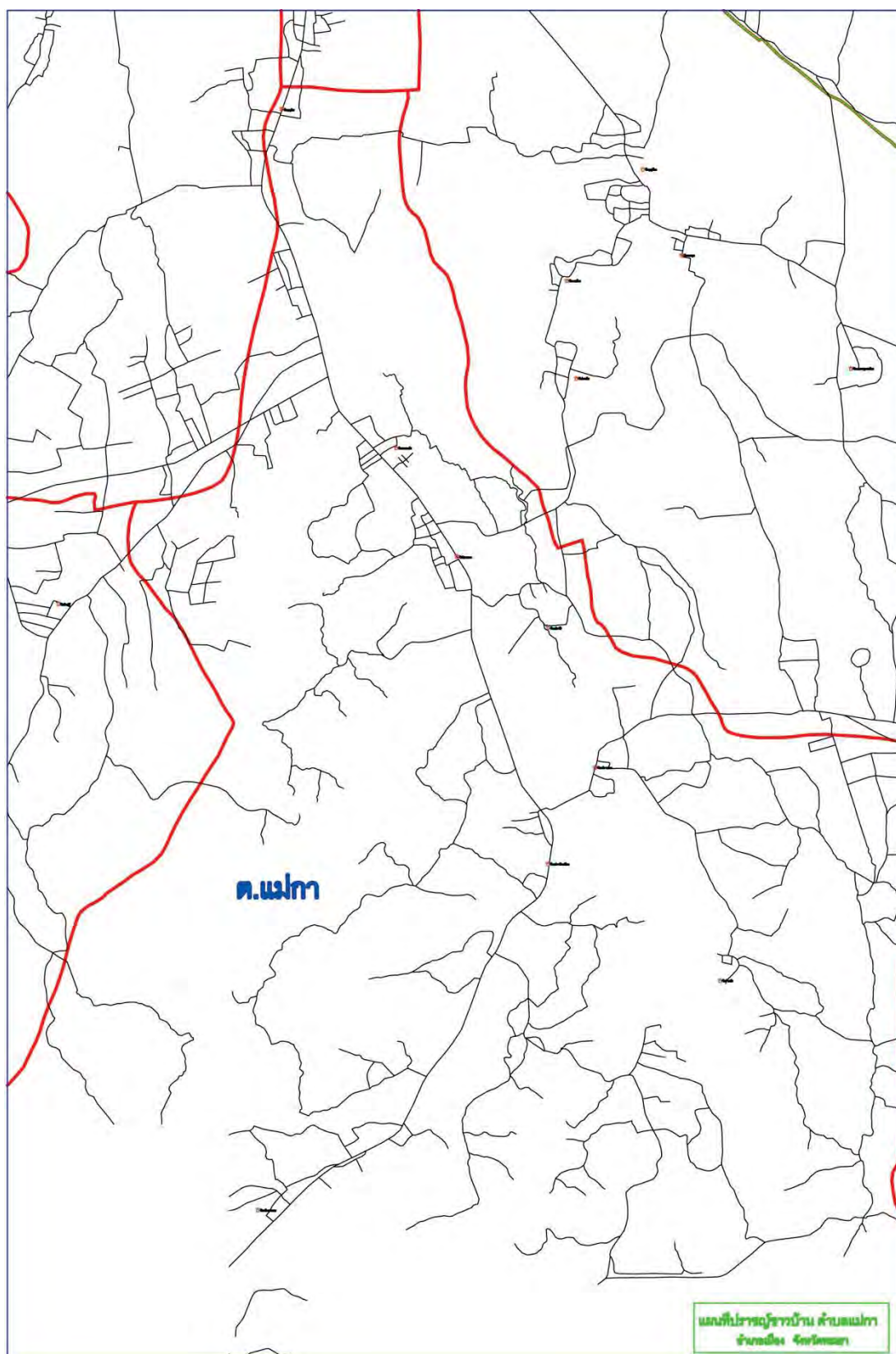
ภาพที่ 3.196 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลบ้านต้า⁺

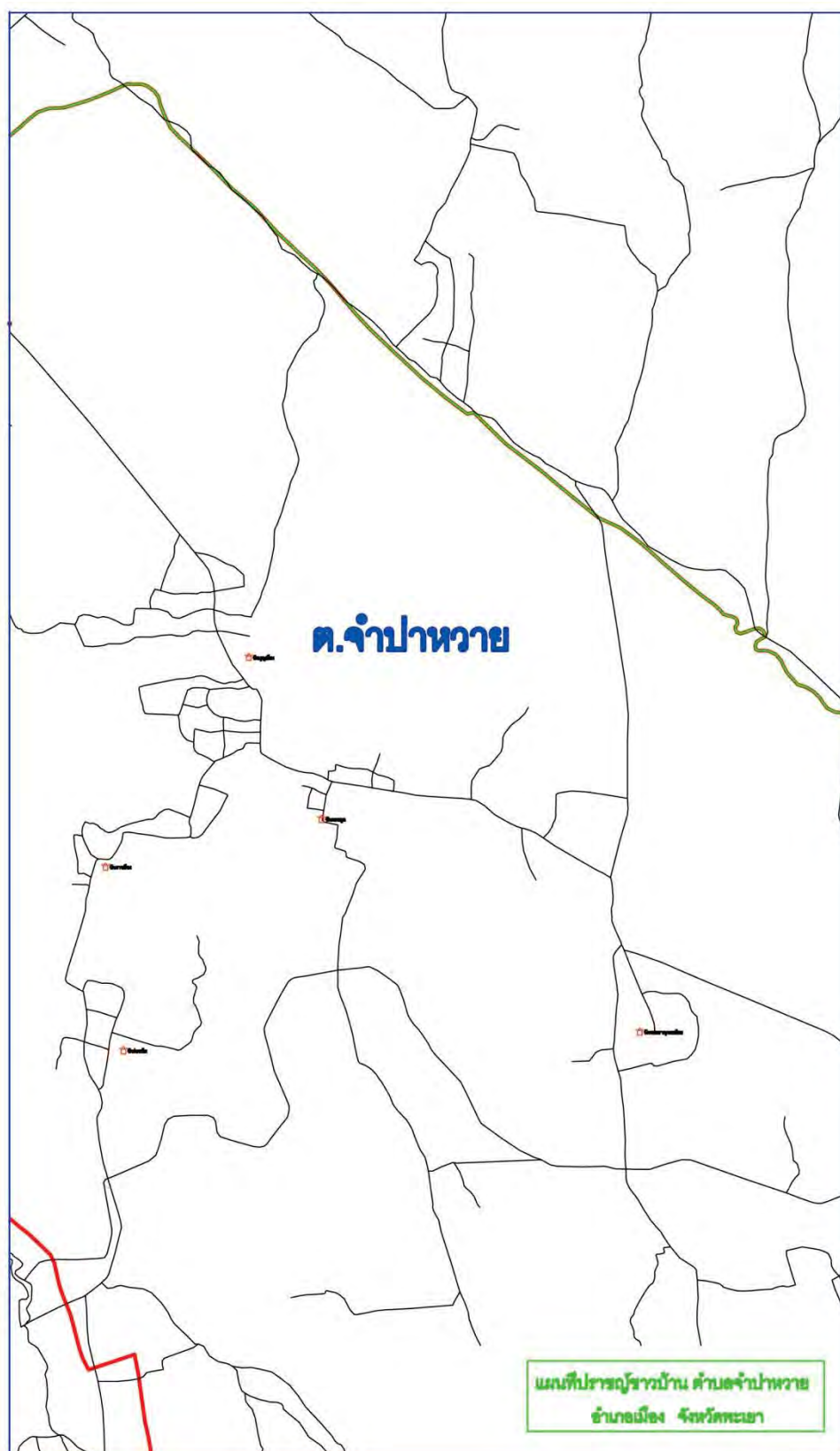
ภาพที่ 3.197 : แสดงตำแหน่งแผนที่จัดตำบลบ้านดอน

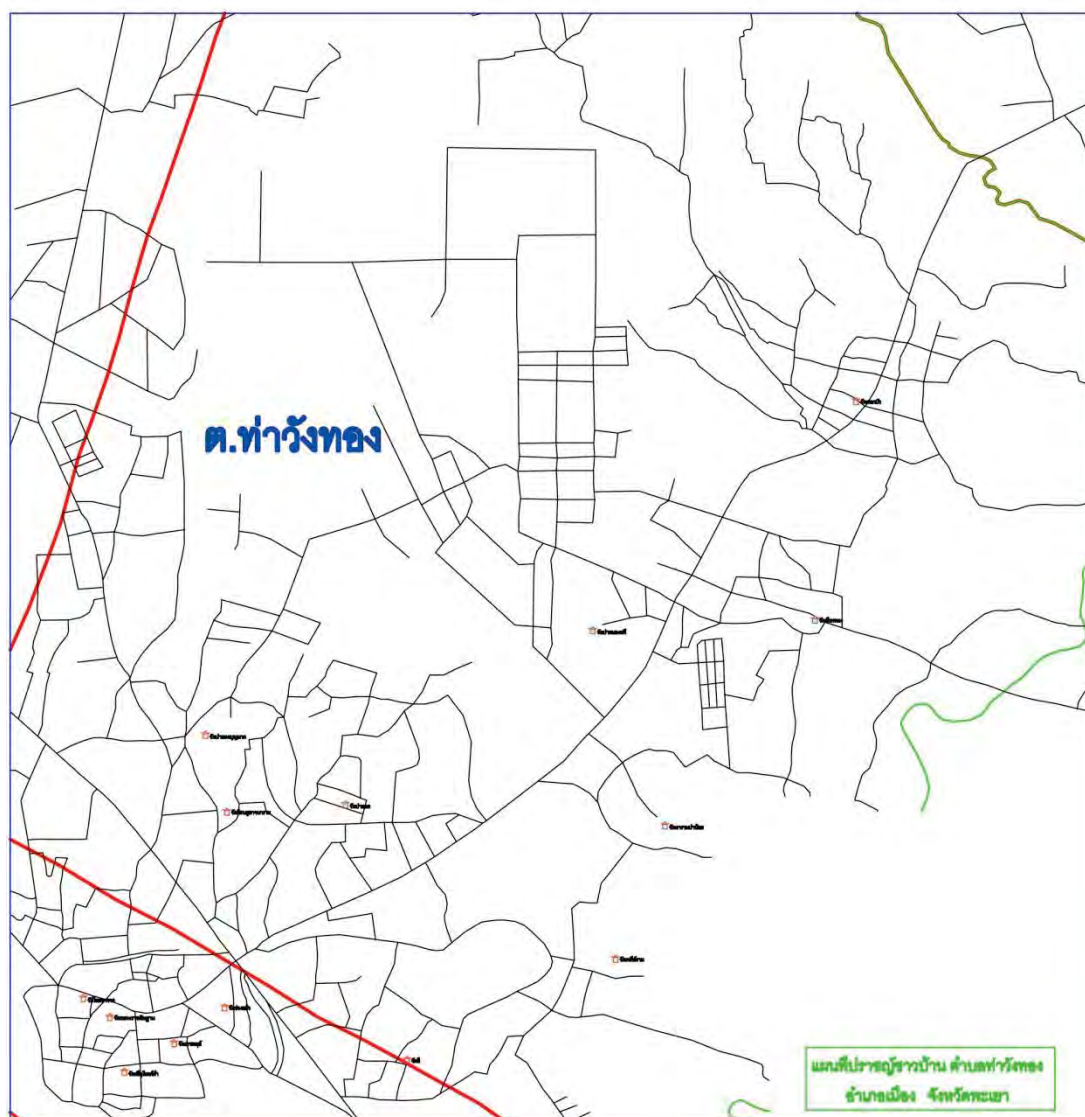
ภาพที่ 3.198 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่ปืม

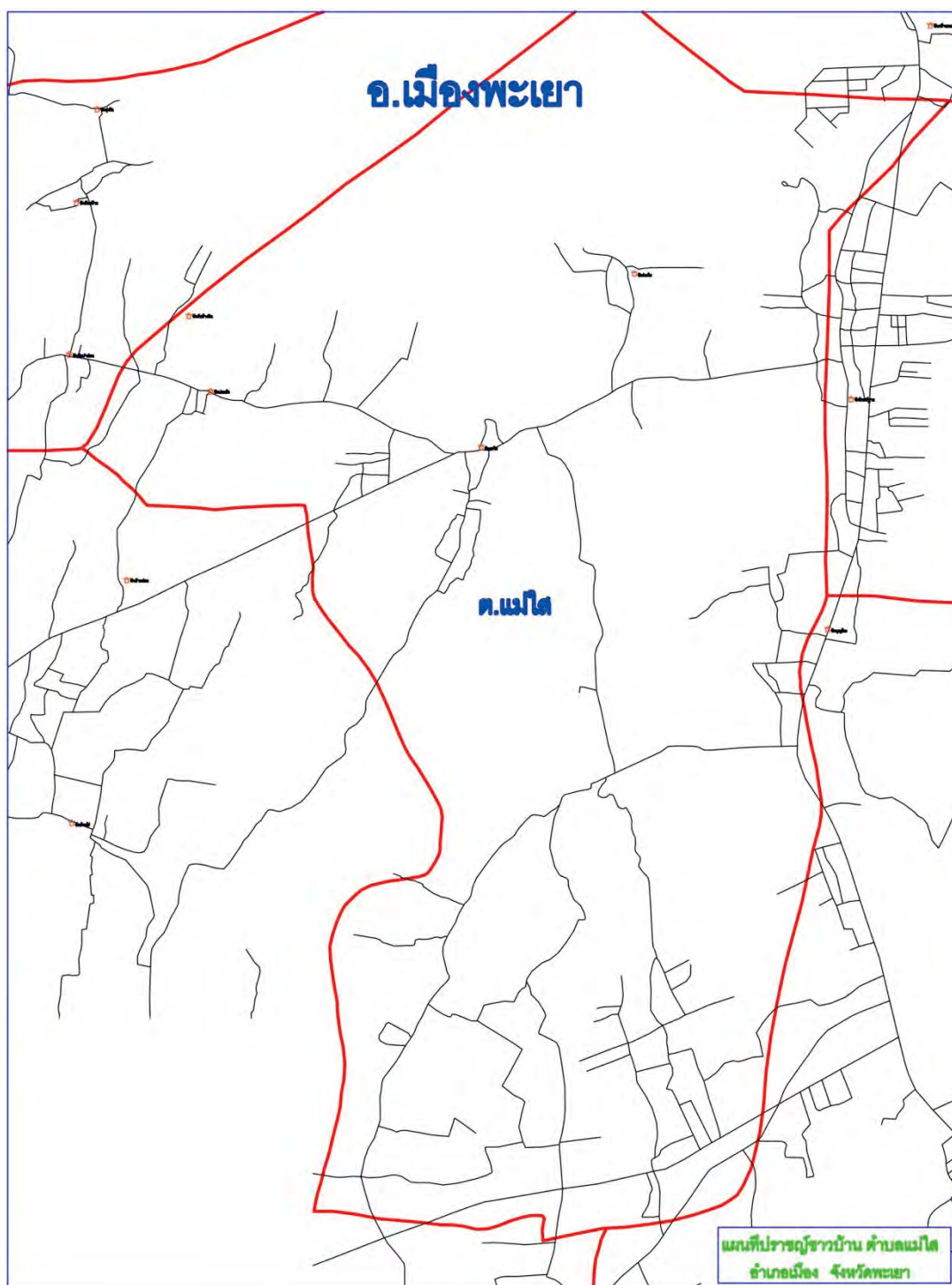
ภาพที่ 3.199 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่กา

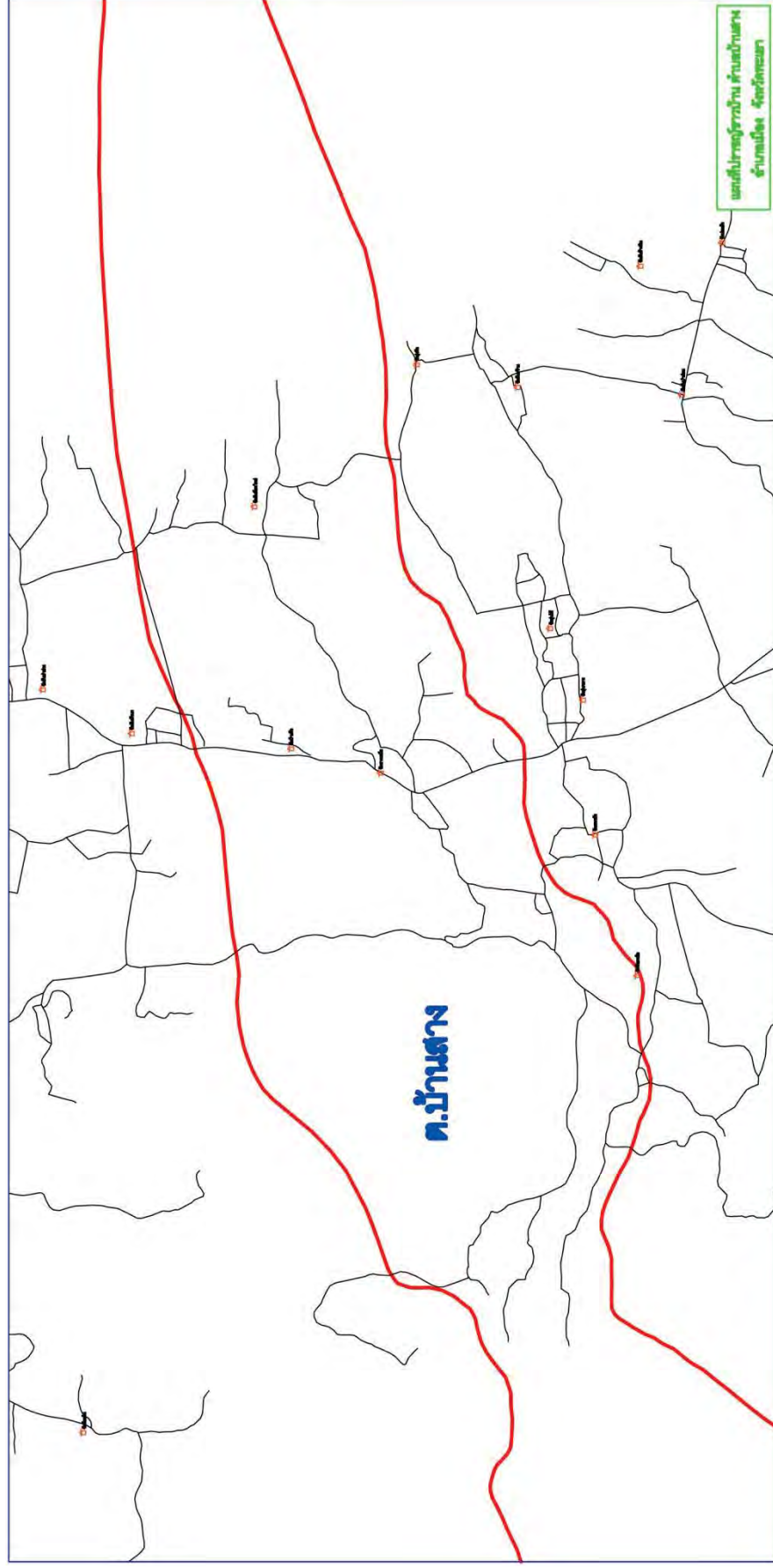
ภาพที่ 3.200 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลจำปาหวาย

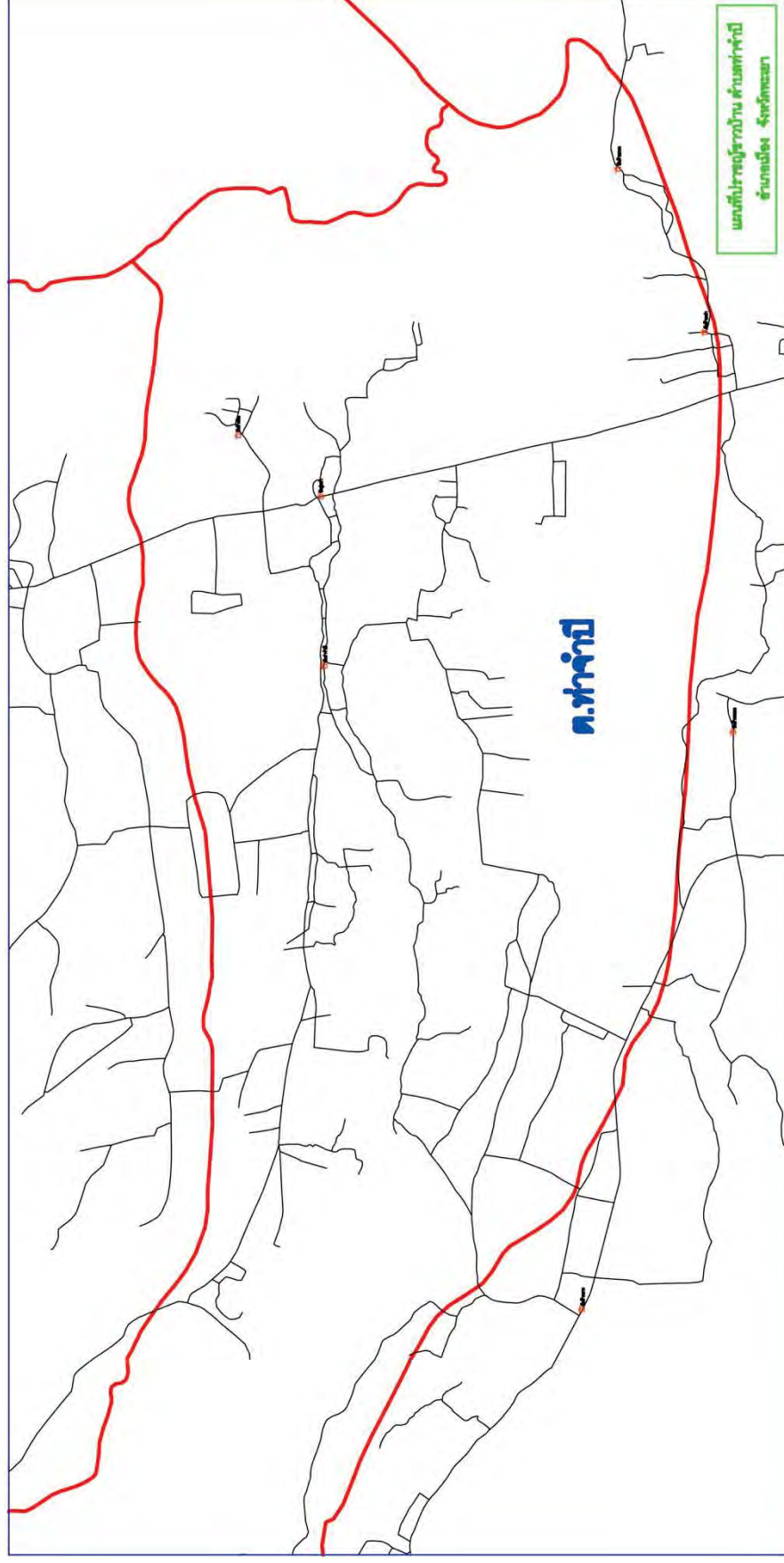
ภาพที่ 3.201 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลท่าวังทอง

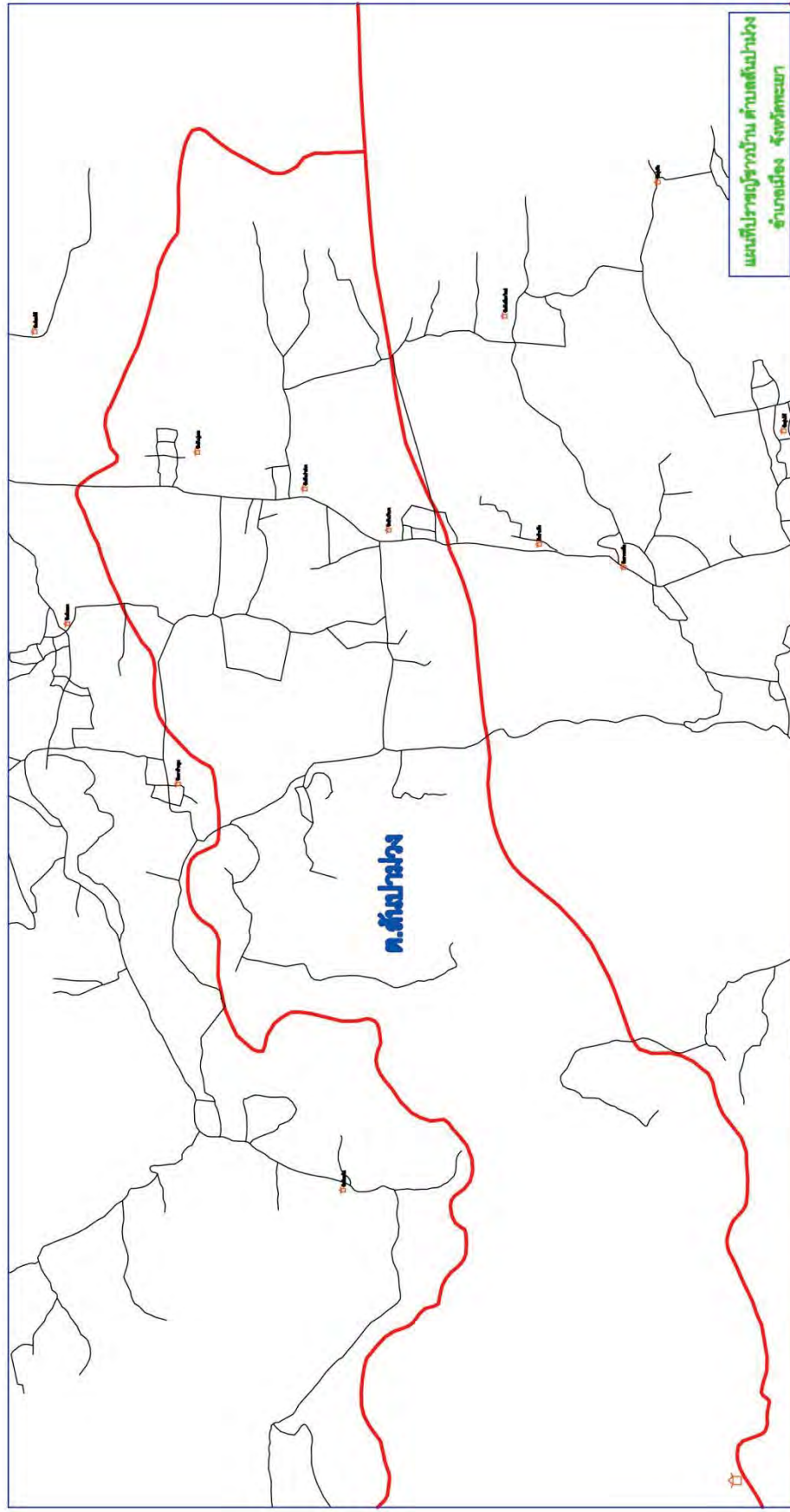
ภาพที่ 3.202 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลแม่ใส

ภาพที่ 3.203 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลบ้านสง

ภาพที่ 3.204 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลท่าช้าง

ภาพที่ 3.205 : แผนที่แสดงตำแหน่งวัดในตำบลสันปาม่วง

การสำรวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพของเมืองพะเยา

จากการศึกษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาประเพณี และอาชีพของอำเภอเมืองพะเยา ได้ดำเนินการศึกษาโดยมีขั้นตอน และผลการศึกษาดังนี้

4.1 ขอบเขตการดำเนินงาน

4.2 วิธีสำรวจ

4.3 ผลการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ

4.1 ขอบเขตการดำเนินงาน

- 1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพโดยรวบรวมข้อมูลจากปราชญ์/ผู้รู้ในท้องถิ่น
- 2) วิเคราะห์ข้อมูล จัดทำทำเนียบผู้รู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 วิธีการสำรวจ

1) การค้นหาโดยวิธีการ Snow ball technique ค้นหาและรวบรวมผู้รู้ / ปราชญ์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา โดยรวบรวมข้อมูลและจากการลงพื้นที่สอบถามจากประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งขั้นตอนแรกได้เข้าพบกับกลุ่มของตัวแทนส่วนราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้นำชุมชนก่อน และให้ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ได้แนะนำบุคคลที่จะเข้าไปสัมภาษณ์ โดยระบุคุณสมบัติของผู้รู้/ปราชญ์ท้องถิ่น ต่อจากนั้นให้ผู้รู้/ปราชญ์ท้องถิ่นที่ได้ให้สัมภาษณ์แล้ว แนะนำผู้รู้/ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติที่กำหนดไว้ต่อไปเรื่อย ๆ เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากวิธีการข้างต้น แล้วจัดทำเป็นหมวดหมู่เพื่อวางแผนในการสำรวจภาคสนามและกำหนดเรื่องที่ศึกษา และกำหนดกรอบคำถามในการสัมภาษณ์และการประมวลผลจากผู้รู้ท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่น

2) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) กับผู้รู้/ปราชญ์ท้องถิ่น ร่วมกับการสนทนากลุ่ม (Focus group) ร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม

ด้านภูมิปัญญาประเพณี อาชีพในแต่ละตำบล อาทิ ด้านที่อยู่อาศัย อาหาร การรักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม อาชีพ เครื่องมือเครื่องใช้ พิธีกรรม ตำนานความเชื่อ ระเบียบ ข้อห้าม เป็นต้น

3) การประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูล จัดทำทำเนียบผู้รู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการประมวลผลข้อมูลที่สามารถรวบรวมได้ทั้งหมดจัดทำเป็นข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน และนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา อย่างยั่งยืน

4) การอบรมนักสืบวัฒนธรรม จากผู้ที่มีภูมิปัญญาในพื้นที่สำรวจข้อมูล เพื่อความแม่นยำในตำแหน่งของที่อยู่อาศัยของชุมชน และความถูกต้องในการสำรวจข้อมูลในพื้นที่นั้นๆ โดยให้นักสืบวัฒนธรรมทำการสำรวจพร้อมดำเนินการเก็บข้อมูลมา โดยมีแบบฟอร์มเก็บข้อมูลให้นักสืบวัฒนธรรม และรายละเอียดข้อมูลที่ต้องการให้นักสืบวัฒนธรรมได้ทราบก่อนลงพื้นที่สำรวจ

5) การตรวจสอบข้อมูล จัดประชุมผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับประชาชนในท้องถิ่น ณ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา โดยนำข้อมูลความก้าวหน้าจากการสำรวจ ให้ทุกคนในที่ประชุมทำการตรวจสอบ พร้อมกับแสดงความคิดเห็น เสนอแนะข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อทำการพิจารณา และแก้ไขต่อไป

6) การวิเคราะห์หาแนวทาง โดยทำการประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมโดยผู้นำชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งประชาชนในท้องถิ่น เพื่อระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมดังต่อไปนี้

การระดมความคิดเห็นเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา” ในวันอังคารที่ 13 มีนาคม 2555 ณ ห้องประชุมภูกามยาว ชั้น 5 ศาลากลางจังหวัดพะเยา ภายใต้การประชุมโครงการ “อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์” โดยมีผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานหรือตัวแทนองค์กรต่างๆ พร้อมทั้งประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมกิจกรรมการประชุม ซึ่งได้ผลระดมความคิดเห็นเป็น 3 ด้านคือ 1) ปัญหาของการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญา 2) การใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาในอนาคต 3) แนวทางและวิธีการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ร่วมกับ มหาวิทยาลัยพะเยา ภายใต้ โครงการการสืบค้น และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเมืองพะเยา เพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืนอย่างสร้างสรรค์ ได้จัดประชุมการระดมความคิดเห็นโดยมีผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานหรือตัวแทนองค์กรต่างๆ พร้อมทั้งประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมกิจกรรมการประชุม ณ ห้องประชุมสำนักงานสหกรณ์การเกษตรเมืองพะเยา วันที่ 26 มีนาคม 2555 โดยได้ผลการระดมความคิดเห็นแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ปัญหาของการอนุรักษ์สืบ

สามมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญา 2) แนวทางและวิธีการอนุรักษ์และสืบสามมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา

การระดมความคิดเห็นเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับเครือข่ายคนหลายกวี้น ในวันที่ 17 มีนาคม 2555 และวันที่ 1 เมษายน 2555 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตู่ โดยได้ผลการระดมความคิดเห็นแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ปัญหาของการอนุรักษ์และสืบสามมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญา 2) การใช้ประโยชน์จากมรดกวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาในอนาคต 3) แนวทางและวิธีการอนุรักษ์และสืบสามมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา

การระดมความคิดเห็นเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 31 จังหวัดพะเยา ในวันที่ 3 เมษายน 2555 ณ เทศบาลตำบลบ้านต้า โดยได้ผลการระดมความคิดเห็นแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ 1) ปัญหาของการอนุรักษ์และสืบสามมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญา 2) การใช้ประโยชน์จากมรดกวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาในอนาคต 3) แนวทางและวิธีการอนุรักษ์และสืบสามมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา

4.3 ผลการศึกษา

1) ด้านเกษตรพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย เกษตรกรรมพื้นบ้าน การปลูกสัต์บ้าน พันธุ์กรรมพืชท้องถิ่น สุขอนามัยสัตว์ที่ใช้ประโยชน์ การดูแลรักษาพืชเพาะปลูก

2) ด้านสุขอนามัย ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย อาหารพื้นบ้าน ยาพื้นบ้าน พิธีกรรมพื้นบ้าน กายภาพบำบัดพื้นบ้าน

3) ด้านสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย เครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องใช้ในครัวเรือน ศิลปะ หัตถกรรม เครื่องนุ่งห่ม ,

4) ด้านการจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย การรักษาจารีตประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ การปลูกฝัง/ส่งเสริมความสามัคคี

5) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับตัวกับสภาวะอากาศ การจัดการทัศนียภาพ การจัดการที่อยู่อาศัย

4.3.1 จำนวนภูมิปัญญาและผู้รู้ที่ค้นพบ

จากการสำรวจและศึกษาในพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จำแนกเป็นจำนวนองค์ความรู้ทั้งหมดได้ 73 องค์ความรู้ จากจำนวนผู้รู้ 274 คน

ตาราง 4.1 จำนวนผู้รู้จำแนกตามตำบล

ตำบล	กลุ่มภูมิปัญญา				
	เกษตร พื้นบ้าน	สุขอนามัย	สิ่งประดิษฐ์ และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	การจัดการ ทรัพยากรใน ท้องถิ่น
เวียง	1				
แม่ต้า			38		
แม่ใส		1	21	2	
แม่นาเรื่อ		1	16		
บ้านตู่	3	5	7	1	
บ้านสา		13	6	2	1
สันป่าม่วง		2	22	4	
บ้านต๋อม	2	6	9	2	1
บ้านต้า		3	2	1	1
ท่าจำปี	1	5	21	7	1
บ้านใหม่					
แม่ปืม	1	7	17	4	
ท่าวังทอง		3	3	4	
จำป่าหวาย			8	4	
แม่กา	1	6	1	7	
รวม	9	52	171	38	4

ตาราง 4.2 จำนวนภูมิปัญญาจำแนกตามกลุ่มภูมิปัญญา

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	จำนวนภูมิปัญญา (คน)
1. เกษตรพื้นบ้าน	ตำบล เวียง - ประมงพื้นบ้าน	1
	ตำบลบ้านตู่ - การเลี้ยงโคพื้นเมือง - การเพาะพันธ์ด้วงกว้าง - การเลี้ยงโคขุน , การปลูกหญ้าแพงโคล่า , ปุ๋ยหมัก ชีวภาพ และ เกษตรอินทรีย์	1 1 1
	ตำบลบ้านต้อม - เกษตรผสมผสาน - เกษตรพอเพียง ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ	1 1
	ตำบลท่าจำปี - การเพาะเห็ด	1
	ตำบลแม่กา - เพาะพันธ์ไก่ชน	1
	ตำบลแม่ปืม - เพาะเห็ด	1
รวม		9

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	จำนวนภูมิปัญญา (คน)
2.สุขอนามัย	ตำบลดแม่ใส - การรักษาอาการป่วยด้วยการใช้สมุนไพร	1
	ตำบลดแม่หาเรือ - หมอพื้นบ้าน รักษาด้วยการเป่า และ แหก(ใช้เคียว หมูและการเสกมนต์ กรีดบริเวณที่เจ็บป่วยในลักษณะ การทำพิธีเชื่อว่าเป็นการกรีดสิ่งไม่ดีที่อยู่ในร่างกายให้ ออกมา)	1
	ตำบลดบ้านตู่ - หมอพื้นบ้าน - ทำยาสมุนไพร	1 4
	ตำบลดบ้านสาง - ทำปลาส้ม - ทำแคบหมู - การรักษาอาการป่วยด้วยการใช้สมุนไพร	10 2 1
	ตำบลดสันป่าม่วง - หมอพื้นบ้าน	2
	ตำบลดบ้านต้อม - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่า - การรักษาอาการป่วยด้วยการใช้สมุนไพร - การรักษาอาการป่วยด้วยการนวดจับเส้น - หมอเมือง	1 3 1 1
	ตำบลดท่าจำปี - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่า - การรักษาอาการป่วยด้วยการใช้สมุนไพร	3 2

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	จำนวนภูมิปัญญา (คน)
2.สุขอนามัย (ต่อ)	ตำบลแม่ปืม - การวางแผนโบราณ - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่าคู่กับการใช้น้ำมันต์ - หมอธรรม (ร่างทรงธรรมบันดาล) รักษาด้วยการเป่า แหก ซึ่งมีการเข้าทรงก่อนรักษา - หมอยาพื้นเมือง - หมอพรหมณ์	3 1 1 1 1
	ตำบลท่าวังทอง - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่า - แผนโบราณ กัดจุด คลายเส้น	2 1
	ตำบลแม่กา - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่า (เป่าต่อกระดูก รักษาพิษกัด ก้างติดคอ) - การนวดกดจุด คลายเส้น - การประยาสมนไพร	4 1 1
	ตำบลบ้านด้า - การประยาสมนไพร - คาถาปิดเป่า - มีความรู้ด้านพืชในป่า รังผึ้ง รังแตน	1 1 1
	ตำบลแม่หาเรือ - หมอพื้นบ้าน	1
รวม		52

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	จำนวนภูมิปัญญา (คน)
3. สิ่งประดิษฐ์ และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	ตำบลดแม่ตำ - การทอผ้า - ทำดอกไม้ - จักสาน - หัตถกรรม - ทำพรมเช็ดเท้า - ผลิตภัณฑ์เศษผ้า - ทำไม้กวาดก้านมะพร้าว - ศิลปะ - งานฝีมือสร้างบ้าน - สานอวน สานแห	6 8 16 4 1 1 1 1 1 1 1
	ตำบลดแม่ใส - การทำโคลนลอย - ทำบายศรี - ตีมีด - สานอุปกรณ์หาปลา - ทำไม้กวาด - ประดิษฐ์พุ่มเงินพุ่มทอง - ม่านหน้าต่างโบสถ์ - ประดิษฐ์ไทรดอกกรัก	1 2 2 1 1 5 1 8

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	จำนวนภูมิปัญญา (คน)
3. สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน (ต่อ)	ตำบลด่านเขาเรือ - จักสานไม้ไผ่ จักสานตระกร้า จักสานต่างๆ - ช่างทำเกวียน - ไหมหมาก - ทำไม้กวาดดอกหญ้า - ปั่นผ้า - สานแห - สานกำวย	5 3 1 2 1 1 3
	ตำบลบ้านดู่ - สานไม้ไผ่เป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ เช่น เข่ง สุ่มไก่ ผักตบชวา - ทำแก๊สชีวมวล , น้ำส้มควันไม้	6 1
	ตำบลบ้านสาง - ทำครกหิน - แกะสลักหินทราย - สานไซใส่ปลา สานไม้กวาด สานผักตบชวา จักสาน ต่างๆ	2 1 3
	ตำบลสันป่าม่วง - สานผักตบชวา - ทำขันด้วยกะลา - จักสานไม้ไผ่ - ทำไม้กวาด	18 1 2 1

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	จำนวนภูมิปัญญา (คน)
3. สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน (ต่อ)	ตำบลบ้านต้อม	
	- สานไซดักปลา , สานแห	4
	- ทอผ้าตุง	1
	- ช่างแกะสลัก	2
	- สานเข่ง ตะกร้า	1
	- สานไม้กวาด	1
	ตำบลบ้านคำ	
	- สานเสื่อไม้ฝิว , สานฮอก	1
	- ทำน้ำคอก น้ำฟุ้ง	1
	ตำบลท่าจำปี	
	- จักสานไม้ไผ่ จักสานผักตบชวา สานยอ สานไม้	8
	กวาด จักสานต่างๆ	11
	- บ้อง แหะ ชำหวด	1
	- เขียนป้าย , งานไม้	1
	ตำบลแม่ปืม	
	- ทอเสื่อกก	2
	- ทำอู่ม้า	1
	- สานแห	2
	- จักสาน	12
	ตำบลท่าวังทอง	
	- สานไม้กวาด สานก้านมะพร้าว จักสานต่างๆ	3

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	จำนวนภูมิปัญญา (คน)
3. สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน (ต่อ)	ตำบลจำปาหวาย	
	- จักสาน	4
	- ทำบายศรี	1
	- ทำกระดาษสา ,ทำโคม , ทำดอกไม้จัน	3
	ตำบลแม่กา	
	- งานฝีมือจักสาน	1
รวม		171
4. การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	ตำบลแม่ใส	
	- การจัดการพิธีกรรมทางความเชื่อท้องถิ่น (สู่ขวัญ สืบชะตา สะเดาะเคราะห์)	2
	ตำบลบ้านดู่	
	- การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา	1
	ตำบลบ้านสา	
	- การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา	1
	- โหราศาสตร์ (ดูฤกษ์ยามพิธีการ)	1
	ตำบลสันป่าม่วง	
	- ดนตรีพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ซึง)	1
	- การสืบชะตา สะเดาะเคราะห์	3
	ตำบลบ้านด้อม	
	- ดนตรีพื้นเมือง	2

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	จำนวนภูมิปัญญา (คน)
4. การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน (ต่อ)	ตำบลบ้านต้า - ดนตรีพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ซึง)	1
	ตำบลท่าจำปี - ธรรมเนียมแหกข้าว - พิธีกรรมความเชื่อ (เลี้ยงผี) - พิธีกรรมทางศาสนา - จ้อยซอ - ช่างสะล้อ	1 1 3 1 1
	ตำบลแม่ปืม - การจัดการพิธีกรรมทางความเชื่อท้องถิ่น - ภาษาล้านนา - การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา	1 1 2
	ตำบลท่าวังทอง - การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา - ดนตรีพื้นเมือง พ้อนเจิง	1 3
	ตำบลจำปาหวาย - การขับร้องเพลงซอ - การเล่นซอ - การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา	2 1 1
	ตำบลแม่กา - พิธีกรรมทางศาสนา - บูชาเทียน สืบชะตา สะเดาะเคราะห์ - พิธีกรรมพื้นบ้าน - ดนตรีพื้นเมือง ขับซอพื้นเมือง	3 1 1 2
รวม		38

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	จำนวนภูมิปัญญา (คน)
5. การจัดการ ทรัพยากรใน ท้องถิ่น	ตำบลบ้านสาง - หมอдин	1
	ตำบลบ้านต้อม - กลุ่มประมงพื้นบ้านสันหนองเหนียว	1
	ตำบลบ้านต้า - การอนุรักษ์พันธุ์ปลาในกว๊าน, ทำสวนบัว	1
	ตำบลท่าจำปี - หมอдин	1
รวม		4

4.3.2 ลักษณะจำเพาะของภูมิปัญญาที่ค้นพบ

รายละเอียดเกี่ยวกับประเภทภูมิปัญญาในพื้นที่ ๆ ที่สำรวจได้ คือ

1) ด้านเกษตรพื้นบ้าน

ด้านเกษตรพื้นบ้านเป็นด้านที่มีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นมาก เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และบางกลุ่มได้ใช้การเกษตรแบบพึ่งตนเองมากขึ้น เช่น การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ปุ๋ยจุลินทรีย์ ปุ๋ยคอก ปลูกหญ้าแพงโคล่าสำหรับเลี้ยงวัว น้ำส้มควันยาฆ่าแมลงจากพืชท้องถิ่น การทำนาบัว ไว้ใช้เองเพื่อลดต้นทุนที่เกิดขึ้น ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ควรได้รับการส่งเสริมให้มีการกันอย่างแพร่หลาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า จำนวนปราชญ์ทางการเกษตรที่มากที่สุด คือตำบล บ้านตุน 3 คน ส่วนใหญ่เชี่ยวชาญทางด้าน การทำนา ไร่หอม ไร่กระเทียม ข้าวสาลี เพาะดงกว่ กวาง เลี้ยงโค ปลูกหญ้าเลี้ยงวัว รองลงมา คือ ตำบลบ้านต้อม 2 คน เชี่ยวชาญทางการประมง และจำนวนปราชญ์ประเภทเกษตรพื้นบ้าน ที่พบน้อยที่สุดมี 4 ตำบลคือ ตำบลท่าจำปีจำนวน 1 คน เชี่ยวชาญทางการเพาะเห็ด ตำบลแม่กา จำนวน 1 คน เชี่ยวชาญทางการเพาะพันธุ์ไก่ หรือเลี้ยงไก่

ตำบลเวียงมีจำนวน 1 คน เชี่ยวชาญทางด้านการประมง ตำบลแม่ปืม มีจำนวน 1 คน เชี่ยวชาญทางด้านเพาะเห็ด

2) ด้านสุขอนามัย

จากการรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้นพบว่าประชาชนในชุมชนยังคงมีการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น พืชสมุนไพร ในการบรรเทาโรคและบำรุงสุขภาพ โดยแบ่งออกได้ดังนี้ คือ

2.1) อาหารพื้นบ้าน การรับประทานอาหารของคนในชุมชนส่วนใหญ่ได้วัตถุดิบจากท้องถิ่น และส่วนหนึ่งเป็นพืชผักพื้นบ้าน หาเก็บได้ง่ายตามข้างรั้ว เช่น ตำลึง ผักแค กระถิน หวบลี ผักบุ้ง โดยคนในชุมชนมีความเชื่อว่าอาหารเหล่านี้ช่วยบำรุงสุขภาพ เช่น แกงหวบลีเหมาะสำหรับมารดาที่ให้นมบุตร เพราะหวบลีจะช่วยให้มีน้ำนมมากขึ้น นอกจากนี้แล้วยังรวมถึงการถนอมอาหาร การแปรรูปอาหาร ซึ่งมีทั้งอาหารคาวและหวาน เช่น ปลาแดดเดียว ปลาต้ม หมูไม่ดอง ผักกาดดอง เพื่อการเก็บไว้บริโภคได้นานขึ้น ซึ่งบางครั้งก็นำไปสู่การสร้างรายได้ ซึ่งอาหารเหล่านี้ควรได้รับการส่งเสริมและถ่ายทอดให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้รับรู้ถึงคุณประโยชน์ และเป็นอาหารที่มีต้นทุนต่ำในการบริโภค

2.2) ยาพื้นบ้าน พบว่ามีการใช้ในการรักษาและบรรเทาอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น โดยมีการเลือกใช้พืชสมุนไพร วิธีการขั้นตอนที่แตกต่างกัน เช่น ยาต้ม พอก กิน มีทั้งการใช้พืชสมุนไพรชนิดเดียวในการบำบัดหนึ่งโรค และบางขนานต้องใช้พืชสมุนไพรหลายชนิดในการรักษาหนึ่งโรคบางครั้งต้องมีพิธีกรรมร่วมด้วย ส่วนประสิทธิภาพของการรักษาไม่แน่นอน บางครั้งในลักษณะอาการเดียวกันแต่เป็นต่างบุคคลระยะเวลาการรักษาอาจไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับลักษณะอาการของโรคหรืออาการเจ็บป่วย รวมถึงความศรัทธาของผู้รับการรักษาที่มีส่วนช่วยให้อาการดีขึ้นหรือทรุดลงด้วย ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าการใช้ยาพื้นบ้านจะใช้ในการเจ็บป่วยเล็กน้อย หรือการบำบัดอาการเบื้องต้น เช่น สมุนไพรแก้ไข้ตัวร้อน สมุนไพรแก้หัวร้อนกันเย็น สมุนไพรพอกเพื่อรักษาบาดแผลสด สมุนไพรแก้แมลงสัตว์กัดต่อย เป็นต้น ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้สามารถนำไปต่อยอดส่งเสริมให้เป็นสมุนไพรประจำบ้านได้

2.3) พิธีกรรมพื้นบ้าน การรักษาหรือบรรเทาอาการโดยส่วนใหญ่มักมีลักษณะของพิธีกรรมพื้นบ้านเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย บางครั้งอาจใช้ร่วมกับพืชสมุนไพร หรือบางครั้งอาจมีเพียงแค่พิธีกรรมเพียงอย่างเดียว พิธีกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นการเป่ารักษาโดยมีคาถาที่สืบทอดกันมาตามเชื้อสาย

บรรพบุรุษและสืบทอดกันในตระกูลเท่านั้น และในขั้นตอนการรักษาต้องมีดอกไม้ ธูป เทียน ในการบูชาครู เช่น การเป่ารักษาโรคหูสวัด การเป่ารักษาโรคตาแดงหรือเจ็บตา โดยคนที่มารับการรักษาส่วนมากมักจะมี ความศรัทธากับหมอผู้รักษาและพิธีกรรมทางการรักษา ซึ่งความศรัทธานี้ก็ เป็นกำลังใจส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ป่วยหายเป็นปกติเร็วขึ้น

2.4) กายภาพบำบัดพื้นบ้าน การรักษาและบรรเทาอาการในลักษณะของกายภาพบำบัดพื้นบ้าน มักใช้ควบคู่กับการใช้สมุนไพร เช่น การใช้สมุนไพรประคบควบคู่กับการนวดแผนไทย นวดจับเส้น ซึ่งได้รับความนิยมในพื้นที่ และมีโอกาสพัฒนาไปสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชน

พบว่าจำนวนปราชญ์ทางด้านสมุนไพรที่มีมากที่สุดคือ ตำบลบ้านสาง มีจำนวน 13 คน ซึ่ง จะมีความเชี่ยวชาญทางด้านสมุนไพร การทำปลาส้ม และการทำแคบหมู รองลงมาคือ ตำบลแม่ปืม จำนวน 7 คน เชี่ยวชาญทางด้าน การนวดแผนโบราณ หมอยาพื้นเมือง หมอยาสมุนไพร หมอธรรม ร่างทรง และหมอพรหมณ์ต่างๆ ตำบลบ้านต๋อมและตำบลแม่กา มีจำนวน 6 คน เท่ากัน โดย ส่วนมากแล้ว มีความเชี่ยวชาญทางด้าน คาถาขับเป่า จากการโดนงูกัด แมลงสัตว์กัดต่อย นอนไม่หลับ น้ำร้อนลวกต่างๆ การเป่าสมุนไพร นวดจับเส้น หมอพื้นเมือง แพทย์แผนโบราณ การต้มสมุนไพร ตำบลบ้านต๋อนและตำบลท่าจำปี มีจำนวน 5 คนเท่ากัน มีความเชี่ยวชาญทางด้าน การตอกเส้น กดจุด ทำยาหรือปรุงยาสมุนไพร และหมอเป่า ตำบลบ้านด้า และตำบลท่าวังทอง มีจำนวน 3 คนเท่ากัน ส่วนใหญ่เชี่ยวชาญทางด้าน สมุนไพร นวดแผนโบราณ และหมอเป่า ตำบลสันป่าม่วงมี 2 คน เชี่ยวชาญทางด้าน การนวดพื้นเมือง และพิธีกรรมต่างๆ จำนวนปราชญ์ทางด้านสมุนไพรที่มี น้อยที่สุด คือ ตำบลแม่ณาเรือและตำบลแม่ใส มีจำนวน 1 คน มีเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องกับ หมอพื้นเมือง และการทำตำรายาพื้นบ้าน

3) ด้านสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน

สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้านเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน แต่ในปัจจุบัน สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีเหล่านี้สืบทอดเฉพาะกับคนบางกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่ผู้คนนิยมใช้วัสดุ เทคโนโลยีจากระบบอุตสาหกรรมมากขึ้น จึงควรได้รับการส่งเสริมให้คนในรุ่นต่อไปได้เรียนรู้ใน กระบวนการผลิตและคุณประโยชน์ของสิ่งเหล่านี้มากขึ้น

3.1) เครื่องมือ อุปกรณ์ ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเกษตรกรรม การประมง และ อุปกรณ์ในชีวิตประจำวัน พบมากที่สุด คือ เครื่องจักสาน เช่น ไซ ข้อง แห ตุ่ม สุ่ม เครื่อง การเกษตร เช่น กระดิ่งวัว คันไถ โดยในแต่ละพื้นที่ก็จะมีลักษณะและใช้วัตถุดิบในการผลิตที่ แตกต่างกันไป

3.2) เครื่องใช้ในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นเครื่องจักสานเช่นกัน อาทิ กระจาด ตะกร้า กล้องข้าว นอกจากนี้แล้ว ยังมีงานไม้ และโลหะอยู่บ้าง

3.3) ศิลปะและหัตถกรรม พบมากในการถัก ทอผ้า และการย้อมเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งมีมากในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ โดยเฉพาะผ้าทอลายน้ำไหลซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอไทลื้อ รวมถึงการทำไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาดทางมะพร้าว ไพศาลสำหรับมุงหลังคา การประดิษฐ์ดอกไม้ ซึ่งความรู้ในงานหัตถกรรมเหล่านี้ส่วนใหญ่องค์ความรู้อยู่กับกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ และกลุ่มลูกหลานวัยกลางคน ส่วนกลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสนใจมากนัก ส่วนกระบวนการทำงานมักทำกันเป็นกลุ่มมีการพึ่งพาอาศัยกัน จึงควรเป็นอีกภูมิปัญญาหนึ่ง ที่ควรได้รับการสืบสานต่อไป

จากการศึกษา พบว่าประเภทสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน ที่มีจำนวนปราชญ์ ผู้รู้เฉพาะด้านนี้มากที่สุด คือ ตำบลดมตำ จำนวน 38 คน ส่วนใหญ่แล้วจะเกี่ยวข้องกับ การทอผ้า จักสาน ทำดอกไม้ประดิษฐ์ ทำกลอง หัตถกรรมต่างๆ รองลงมา คือ ตำบลดมสันป่าม่วง จำนวน 22 คน ซึ่งปราชญ์ชุมชนย่านนี้ เชี่ยวชาญทางด้านการสานผักตบชวา และทำไม้กวาด ตำบลดมจำปีและตำบลดมไส มีจำนวนเท่ากัน ทั้งหมด 21 คน ส่วนมาก ปราชญ์ชุมชนย่านนี้ เชี่ยวชาญทางด้านการจักสาน ทำบายศรี สานอุปกรณ์หาปลา ทำไม้กวาด ประดิษฐ์พุ่มเงินพุ่มทอง ตีมีด ประดิษฐ์ไตรดอกกรัก จักสานไม้ไผ่ และจักสานผักตบชวา ตำบลดมเปื้ม มีจำนวน 17 คน ส่วนมาก เป็นในเรื่องของการจักสาน สุ่มไก่ ไม้กวาดดอกหญ้า สานแห อุปกรณ์หาปลา โคมไฟ อยู่น้ำ และเสื่อกก ตำบลดมแม่น้ำเรือ มีจำนวน 16 คน ส่วนใหญ่เชี่ยวชาญในเรื่อง งานจักสาน สานตะกร้า สานก๋วย สานไม้กวาด สานแห และทำเกวียน บ้านด้อม มีจำนวน 9 คน ส่วนมากเชี่ยวชาญในเรื่องการจักสาน ทอผ้าตุง และงานไม้ต่างๆ ตำบลดมจำปาหวาย มีจำนวน 8 คน ส่วนมากเชี่ยวชาญเรื่อง งานจักสาน ทำกระจาด และทำบายศรี ตำบลดมบ้านตุน มีจำนวน 7 คน จะเชี่ยวชาญทางด้าน การสานสุ่มไก่ สานเข่ง และสานผักตบชวา ตำบลดมบ้านสาง มีจำนวน 6 คน มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านการแกะสลักหินทราย ไม้กวาดทางมะพร้าว อุปกรณ์จับปลา กลิ้งครก จักสาน และทำหม้อดิน ตำบลดมวังทอง มีจำนวน 3 คน เชี่ยวชาญทางด้าน งานจักสาน ตำบลดมบ้านต้า มีจำนวน 2 คน เชี่ยวชาญทางด้านการทำน้ำคอก/น้ำทุ้ง (ใช้สavn น้ำจากบ่อน้ำขุด) จักสานเสื่อไม้ไผ่ และสานฮอก และปราชญ์ทางด้านสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน ที่น้อยที่สุดคือ ตำบลดมแม่กา มีจำนวน 1 คน มีความเชี่ยวชาญทางด้าน การจักสานเครื่องใช้ในครัวเรือน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ถึงแม้จำนวนปราชญ์ประเภทสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน ในบางตำบลที่มีมากกว่าตำบลอื่นๆ ไม่ได้หมายความว่า ภูมิปัญญาที่มีมากกว่า แต่ขึ้นอยู่กับประเภทของชิ้นงาน หรือแนวความคิดทางภูมิปัญญา ที่แต่ละตำบลจะมีมาก หรือน้อย ซึ่งจะแตกต่างกันออกไป

3.4) การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน

จากการสำรวจข้อมูลในเบื้องต้น พบว่า การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็น ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา และจารีตประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งเป็นลักษณะของการสั่งสมกันมาตามความเชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมถิ่นที่อยู่ของตนเอง โดยสามารถจัดหมวดหมู่ได้ดังนี้

3.4.1) พิธีกรรม ความเชื่อ โดยส่วนใหญ่เป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน พบมากในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของชีวิตและอาชีพ เช่น การสะเดาะเคราะห์เพื่อให้พ้นจากอุบัติเหตุ โรคภัยไข้เจ็บ การบายศรีสู่ขวัญ เพื่อเรียกให้ขวัญกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว เช่น ผู้ที่ประสบอุบัติเหตุ หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ขวัญหรือสุขภาพจิตสมบูรณ์ เช่น ผู้กำลังจะเดินทางไกล ส่วนพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ เช่น การทำขวัญข้าว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การทํานานั้นได้ผลผลิตที่ดี ซึ่งพิธีกรรมหรือความเชื่อเหล่านี้จำเป็นต้องมีคนทำพิธี ซึ่งอาจมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่ เช่น พ่อหมอ พ่ออาจารย์ หรือพ่อครู ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ด้านภาษาบาลี ตัวหนังสือพื้นเมือง และผ่านการบวชมาแล้วเป็นผู้ทำพิธี นอกจากนี้แล้วต้องขึ้นขันตั้งหรือขันครู ที่จะประกอบไปด้วยสิ่งของต่าง ๆ เช่น ดอกไม้ เทียน ไม้เท้า เหล้าขาว ข้าวสาร หมาก พลู น้ำส้มป่อย เป็นต้น เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งผลของพิธีกรรมเหล่านี้มักได้ผลในทางจิตใจที่ผู้เข้าร่วมพิธีมักมีความเชื่อมั่นในการกระทำต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

3.4.2) ภาษา วรรณกรรมและนันทนาการ เป็นวัฒนธรรมที่สั่งสมและสืบทอดกันมาตามแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในกลุ่มภาคเหนือหรือล้านนาที่มีภาษาพูดและภาษาเขียนของตนเอง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันอาจมีการหยิบยืมคำจากภาษาไทยกลางมาใช้จำนวนมาก แต่สำหรับการออกเสียงยังคงมีเอกลักษณ์ของคนไทยถิ่นภาคเหนือ ทั้งนี้ยังมีการใช้ภาษาคำเมืองในการขับร้องเพื่อการบันเทิง เช่น จ้อยซอ หรือการแต่งคำกลอนภาษาเหนือ หรือที่เรียกว่า แต่งคำว ซึ่งอาจใช้เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนำมาเรียบเรียงให้สอดคล้อง เนื้อหาสัมพันธ์กัน อ่านแล้วมีจังหวะ โดยส่วนใหญ่แล้วจ้อยซอ หรือคำว จะเป็นการใช้สำหรับการเจรจาโต้ตอบของชายและหญิง รวมไปถึงการใช้เป็นคำกล่าวสอนลูกหลานให้มีความประพฤติดี และการกล่าวถึงเหตุการณ์ปัจจุบันในช่วงนั้น ๆ ส่วนเครื่องดนตรี มีเป็นเอกลักษณ์ของภาคเหนือ เช่น การสืซอ และเล่นซึง ที่นิยมเล่นคู่กันและร่วมกับการจ้อยซอ ก็ทำให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งภาษา วรรณกรรมและนันทนาการเหล่านี้ควรได้รับการอนุรักษ์และสืบสานให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และสืบทอดต่อไป

พบว่าจำนวนปราชญ์ทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีมากที่สุดคือ ตำบลท่าจำปีกับตำบลแม่กา มีจำนวน 7 คน มีความเชี่ยวชาญทางด้าน การเรียกขวัญ สะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมความเชื่อ(เลี้ยงผี) ส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้านและศาสนา ดนตรีศิลป์ไทย ขับร้องพื้นเมือง แต่งบทขอ บุษบาเทียน และสืบชะตา รองลงมาคือ ตำบลท่าวังทอง ตำบลจำปาหวาย ตำบลสันป่าม่วง และตำบลแม่ปืม มีจำนวน 4 คน มีความเชี่ยวชาญทางด้าน การสะเดาะเคราะห์ สืบชะตา การขับร้องเพลงขอ ร้องน่าน พิธีกรรมบวชนาค ดนตรีพื้นเมือง พิธีกรรมล้านนา ภาษาล้านนา รำทรง และพิธีกรรมทางศาสนา ตำบลบ้านต๋อม ตำบลบ้านสา และตำบลแม่ใส มีจำนวน 2 คน โดยส่วนมาก มีความเชี่ยวชาญทางด้าน เล่นดนตรีไทย และพิธีกรรมท้องถิ่นต่างๆ ดนตรีพื้นเมืองด้านระนาด สะล้อซอซึง คาถาอาคม สะเดาะเคราะห์สู่ขวัญ ภาษาล้านนา คูลายมือ โหราศาสตร์ และรำทรง จำนวนปราชญ์ทางการจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่มีน้อยที่สุดคือ ตำบลบ้านตุ่น และตำบลบ้านต้า จำนวน 1 คน มีความเชี่ยวชาญทางด้าน ดนตรีพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ซึง) และ มโหรี

3.5) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเภทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะมีจำนวนที่น้อยกว่าประเภทอื่นๆ ซึ่งมี ตำบลบ้านสา ตำบลบ้านต้า ตำบลท่าจำปี ตำบลบ้านต๋อม ทั้งหมด 4 ตำบล ตำบลละ 1 คน โดยส่วนมากมีความเชี่ยวชาญทางด้าน คุณภาพของดิน เกษตรพอเพียง หมอดิน ปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักชีวภาพ

จากข้อมูลเบื้องต้น สามารถบ่งบอกได้ว่า ประเภทสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน มีจำนวนปราชญ์พื้นบ้านมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 171 คน รองลงมาคือ ประเภทสุขอนามัย มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 52 คน ประเภท การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 38 คน ประเภทเกษตรพื้นบ้าน มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 9 คนจำนวนปราชญ์ที่น้อยที่สุดคือ ประเภทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 274 คน

4.3.2 ทำเนียบปราชญ์ผู้รู้

ตาราง 4.3 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านตู่

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	นายอุทัย ศรีชัย	54	ประถมศึกษา	ทำนา	การสานส้มไก่ หัวหน้ากลุ่มสานส้ม ไก่(การตลาด ประสานงานกับลูกค้า กลุ่ม)	143 ม. 4
2	นายสอน ล้วนสาร	61	ประถมศึกษา	ทำนา	สานส้มไก่	132 หมู่ 4
3	นายพ วงศ์เรือง	71	ประถมศึกษา	ทำนา, ไร่หอม	การเลี้ยงโคพื้นเมือง , การจัดสรรน้ำใน การเกษตรชุมชน (ระบบแก่งฝาย)	108 หมู่ 4
4	นายบรรพต ปัฐวี		มัธยมศึกษา / ปวช.	เกษตรกร	การเลี้ยงกวาง	65/1 ม.4
5	นางเปรมวิภา คลองชัย	38	มัธยมศึกษา / ปวช.	รับจ้าง, แม่บ้าน	สานแข่ง	73/1 ม.4
6	นางอรทัย งามเมือง	45	ประถมศึกษา	ทำนา	สานแข่ง , สานส้มไก่	49 ม.4
7	นางจุฬา มูลเงิน	41	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	74 ม.4
8	นายเสาร์แก้ว ใจบาล	67	ประถมศึกษา	ทำนา	แก๊สชีวมวล, น้ำส้ม ควันไม้	139 ม.4
9	นายบุญดี สองคำชุม	71	ประถมศึกษา	ทำนา , เลี้ยงโค	เลี้ยงโคขุน หญ้าแพง โคล่า เกษตรอินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ชีวภาพ	130 ม.4
10	นายศุภร์ ใจบาล	53	มัธยมศึกษา	พ่อค้าแข่ง, ทำ นา	สานแข่ง	170 ม.4
11	พ่อเป้ง คำพันธ์	73	ประถมศึกษา	ชราภาพ	มัดนายก, เป่า, สมุนไพรยาต้ม	78 ม.3
12	พระครูสุภัทร โกวิทย์	-	-	เจ้าอาวาสวัด ดอกบัว	เจ้าอาวาสวัดดอกบัว	วัดดอกบัว

ตาราง 4.3 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านตู่ (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
13	พ่อสมเกียรติ ชำนาญยา	68	ประถมศึกษา	หมอพื้นเมือง	สมุนไพร กตจัด	96 ม.2
14	นายสุข ใจเย็น	80	ประถมศึกษา	ทำสมุนไพร	ทำยาสมุนไพร	112 ม.7
15	พ่ออ้าย ทองชัย	78	ประถมศึกษา	ทำสมุนไพร ขาย	ปรุงยาสมุนไพร	39 ม.5
16	แก้ว ใจเย็น	78	ประถมศึกษา	ทำยาสมุนไพร ขาย	ทำยาสมุนไพร	62 ม.9

ตาราง 4.4 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่หาเรือ

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	พ่อผลัด สุยะ	86	ประถมศึกษา	จักสาน	งานจักสาน	75 หมู่ 14
2	พ่อแก้ว เมืองวงศ์	89	ประถมศึกษา	จักสาน	งานจักสาน	11 หมู่ 10
3	พ่ออินทร์ อินนะระจิต	80	ประถมศึกษา	จักสาน	งานจักสาน	11 หมู่ 10
4	พ่อจันทร์บาล เครือมา		ประถมศึกษา	ช่างทำเกวียน	การทำเกวียน	172 หมู่ 16
5	พ่ออินปัน ทะพล	61	ประถมศึกษา	ทำเกวียน	การทำเกวียน	172 หมู่ 16
6	แม่อ้วน ทะพล		ประถมศึกษา	ทำนา	ไหมดนาค (สำหรับใช้ ในพิธีความเชื่อ ขวัญ)	19 หมู่ 6
7	นางจันทร์แก้ว แก้วน้อย	46	ประถมศึกษา	สานไม้กวาดดอก หญ้า	สานไม้กวาดดอก หญ้า	112 หมู่ 4
8	นางคำ ฟุ้งแสง	84	-	ปั่นผ้า	ปั่นผ้า	148 หมู่ 5
9	นางปันแก้ว ทะปัญญา	76	ประถมศึกษา	สานแห	สานแห	26 หมู่ 4
10	นายยศ เครือธิ	69	ประถมศึกษา	สานก๊วย	สานก๊วย	48 หมู่ 5
11	นายวงศ์ บุญนาวา	82	ประถมศึกษา	สานก๊วย	สานก๊วย	82 หมู่ 5
12	นางเอ๋ย บุญจันทร์	69	ประถมศึกษา	จักสานตะกร้า	จักสานตะกร้า	113 หมู่ 3
13	นายไวย บุญนาวา	82	ประถมศึกษา	สานก๊วย	สานก๊วย	157 หมู่ 13
14	นายแก้ว เทพวงศ์	74	ประถมศึกษา	ทำนา	หมอพื้นบ้าน	185 หมู่ 11
15	นายเด่น สมศักดิ์	77	ประถมศึกษา	ทำนา	สานไม้กวาด	20 หมู่ 17

ตาราง 4.4 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่หาเรือ (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
16	นายผ่าน บุญวงศ์	89	ประถมศึกษา	-	จักสาน	43 หมู่ 4
17	พ่อสุม ปัญญาวงศ์	73	ประถมศึกษา	-	ทำเกวียน	87/1 หมู่ 11

ตาราง 4.5 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านด้า

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	พ่อเปล่ง มณีวรรณ	73	ประถมศึกษา	เกษตรกร	คาถาอาคม	167 หมู่ 9
2	พ่อมูล มั่นไร่	46	ประถมศึกษา	เกษตรกร	ปราชญ์สมุนไพร	113 หมู่ 9
3	พ่อหลง บัวศรี	55	ประถมศึกษา	เกษตรกร	คาถาปิดเป่า	15 หมู่ 9
4	ครูรบ ศรีวิชัย	53	ปริญญาตรี	รับราชการครู	ดนตรีพื้นบ้าน	121 หมู่ 9
5	นายสวัสดิ์ โซคียงรักษ์	46	ประถมศึกษา	เกษตรกร	ประธานแหล่งเรียนรู้ ชุมชน	200 หมู่ 9
6	นายศรีจันทร์ ท้าวล่า	43	ประถมศึกษา	เกษตรกร	หาของป่า	117 หมู่ 9
7	นายวัฒนพล ท้าวล่า	36	ประถมศึกษา	รับจ้างทั่วไป	การหาของป่า	220 หมู่ 9

ตาราง 4.6 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลจำปาหวาย

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	นายก้องหล้า ฝไฉใจ	56	มัธยมศึกษา/ ปวช.	ทำนา	ขับร้องเพลงขอ ร้อง น่าน	76 ม.6
2	บุญเรือง บุญมาศ	74	ประถมศึกษา	-	พิธีกรรมบวชนาค, ดูแลวัด	248 ม.6
3	นายเจริญ บุญแก่ง	64	ประถมศึกษา	ทำนา	พ่ออาจารย์ พิธีกรรม	262 ม.9
4	นายศรี ศรีเรือง	77	ประถมศึกษา	(ผู้สูงอายุ)	จักสานอุปกรณ์ พื้นบ้าน	106 ม.1
5	นายนोट มิ่งขวัญ	78	ประถมศึกษา	สานน้ำทุ่ง	หัตถกรรมจักสาน	114 ม.1

ตาราง 4.6 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลจำปาหวาย (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับการศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
6	นายสมศักดิ์ ชัตรี	52	มัธยมศึกษา	การเกษตร	ดนตรีพื้นเมือง	244 ม.13
7	นางมอย ปัญญา	70	ประถมศึกษา	-	จักสาน	74 ม.1
8	นางเหลียว ภาระ จริง	-	ประถมศึกษา	ค้าขาย	จักสาน	17 ม.9
9	นางเตียม ปัญญา	69	ประถมศึกษา	-	บายศรี	7 ม.9
10	นางจันทร์ฟอง ปัญญา	70	ประถมศึกษา	จักสาน	จักสาน	92 ม.9
11	นางตุ่น ปัญญา	74	ประถมศึกษา	จักสาน	จักสาน	11 ม.9
12	นางคำศรี เรือนอินทร์	68	ประถมศึกษา	จักสาน	จักสาน	6 ม.9

ตาราง 4.7 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลท่าวังทอง

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	นายณัฏฐา นิวสวาท	40	มัธยมศึกษา/ ปวช.	อิสระ	หมอพื้นเมือง, หมอ เป่า	47 ม. 8
2	นายชนเดช นันตะ	50	มัธยมศึกษา/ ปวช.	เกษตรกร	วาดแผนโบราณ , สมุนไพร	
3	ใจมา ระวัชรทรัพย์	40	ประถมศึกษา	เกษตรกร	หมอพื้นเมือง, หมอ เป่า	206 ม.6
4	หนานหนู แรกข้าว	52	มัธยมศึกษา/ ปวช.	พิธีกรรม	ปราชญ์ท้องถิ่น พิธีกรรม	22/2 ม. 4
5	นายบุญส่ง เจริญใจ	65	มัธยมศึกษา/ ปวช.	ทำนา	ดนตรีพื้นเมือง	298 ม.4
6	นายหล้า พร้อมสุข	73	ประถมศึกษา	-	สานไม้กวาด	189 ม.6
7	นางจันทร์ฉาย สืบสวัสดิ์	-	ประถมศึกษา	-	ฟ้อนเจิง	217 ม.12
8	นายบัน บุญปลอด	78	ประถมศึกษา	-	จักสาน	255 ม.7
9	นางเถาว์ ปวงงาม	89	ประถมศึกษา	-	จักสาน	37 ม.7
10	นางอำนวย แก้วษา	63	ประถมศึกษา	จักสาน	ดนตรีพื้นเมือง	225 ม.11

ตาราง 4.8 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่กา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	พระครูอาทรรัตน พิศาล		ปริญญาตรี	พระ	พระครู	
2	นายดุสิต บริบูรณ์ไธนาภิรักษ์	25	ปริญญาตรี	ครูวิทยาลัย นาฏศิลป์ เชียงใหม่	ดนตรีคีตไทยศึกษา	11 ม.13
3	นางจันทร์หอม โรหิตเสถียร	68	ประถมศึกษา	เกษตรกร	ขับซอพื้นเมือง	196/1 ม.6
4	นายสังคม พรหมพัง	38	ปริญญาตรี	ศาสนพิธีกร	ผู้นำทางศาสนพิธี	123/2 ม.2
5	นายกิจประสาน งามจิตต์	45	มัธยมศึกษา	ศาสนพิธีกร	ผู้นำทางศาสนพิธี	184 ม.17
6	นายดี รุจิระชนพงศ์	76	มัธยมศึกษา	เกษตรกรกรม	ประดิษฐ์ดอกไม้	298 ม.6
7	นายโปร่ง สังสะโสภาศ	84	ปวส	ข้าราชการ บำนาญ	การเพาะเลี้ยง	ม.12
8	พ่อแต่ง เครือวัลย์	86	-	จักสาน เครื่องใช้ใน ครัวเรือน	งานฝีมือการจักสาน	97 ม.7
9	นายแก้ว วงษ์เสาร์	78	ประถมศึกษา	หมอเป่า	หมอเป่า	94 ม.4
10	แม่แก้วมณี ชุมภู	52	ประถมศึกษา	แพทย์แผน โบราณ	นวดกดจุด	175 ม.4
11	พ่อลัย อินทะนุ	87	ประถมศึกษา	-	หมอเป่า	23 ม.11
12	พ่อใจ ฟูเชื้อ	76	ประถมศึกษา	ทำนา	หมอเป่า	20 ม.11
13	พ่อฮ่าน จันทรผง	79	ประถมศึกษา	-	หมอเป่า	110 ม.11
14	พ่อเป็ง อีสาน	88	ประถมศึกษา	-	การต้มยาสมุนไพร	95 ม.6

ตาราง 4.9 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านด้อม

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	พ่อทอง เพตา	73	ประถมศึกษา	สานไช้ดักปลา	สานไช้ดักปลา	87 หมู่ 3
2	แม่น้อย เพตา	74	ประถมศึกษา	สานไช้ดักปลา	สานไช้ดักปลา	87 หมู่ 3
3	พ่อโน ละม้าย	75	ประถมศึกษา	สานไช้ดักปลา	สานไช้ดักปลา	135 หมู่ 3
4	แม่จิน มีทอง	76	ประถมศึกษา	สานแห สานไช้	สานแห สานไช้ดักปลา	127 หมู่ 3
5	พ่อทาน แสงงาม	75	ประถมศึกษา	หมอมือ	คาถาปิดเป่า	213 หมู่ 3
6	นายสงวน กล้าจริง	56	ประถมศึกษา	เกษตรกร	ดนตรีพื้นเมือง	48 หมู่ 3
7	นายสุคำ ใจกล้า	54	ประถมศึกษา	เกษตรกร	ดนตรีพื้นเมือง (ระนาด)	13 หมู่ 3
8	พ่อยงค์ เทพสืบ	74	ประถมศึกษา	หมอมือ	หมอมือ	114 หมู่ 3
9	พ่อตา เมืองซื่อ	77	ประถมศึกษา	-	หมอมือ	25 ม.9
10	นายสำราญ กุลแสง	60	มัธยมศึกษา	ค้าขาย	สมุนไพร	9 ม.9
11	พ่อจันทร์ อ้อยงาม	77	-	หมอมือ	นวดจับเส้น	116 ม.4
12	พ่อบรรพต สืบเครือ	69	ประถมศึกษา	หมอมือ	สมุนไพร หมอมือ	43/1 ม.4
13	นางมูล ใจซื่อ	85	ประถมศึกษา	-	การทอผ้าตุง	99 ม.7
14	นายลือ ใจการ	73	ประถมศึกษา	รับจ้าง	หัตถกรรม	140 ม.7
15	นายป้อมเพชร กาฬ	63	ประถมศึกษา	เกษตรกรรม	กลีกรม	80 ม.5
16	นายแก้วมูล จินะใจหาญ	63	ประถมศึกษา	-	งานไม้ทุกชนิด	13 ม.7
17	นายสิงห์แก้ว รัฐบำรุง	83	ประถมศึกษา	-	ไม้กวาด หมวก ชาวนา	118 ม.4
18	นายอนุวัฒน์ เมฆสุวรรณ	49	ประถมศึกษา	ทำสวน	ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ย อินทรีย์	113 ม.3
19	นายสมบุญ บัวเทศ	62	ประถมศึกษา	ทำประมง ทำ สวน	ทำประมง ทำสวน	82 ม.3
20	นายเม็ต งามขำ	83	ประถมศึกษา	สานไม้กวาด	สานไม้กวาด	21 ม.9

ตาราง 4.10 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านสา

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	นายสมคิด หวานใจ		ประถมศึกษา	โรงงานครกหิน	ทำครกหิน	ศูนย์เรียนรู้ ครกหิน
2	พ่อลือ วาგი	62	ประถมศึกษา	แกะสลักหิน ทราย	แกะสลักหินทราย	49 ม.7
3	พ่อตัน ยาดิ	74	ประถมศึกษา	จักรสาน	สานไซ, สานไม้กวาด	25/1 ม.6
4	พ่อแก้ว พรหมชัย	84	ประถมศึกษา	ดูดวง	โหราศาสตร์	55 ม.6
5	พ่อตา ขาวขาวสาร	72	ประถมศึกษา	เกษตรกร	มัตถนา	26 ม.6
6	แม่จันทร์ ครองมัจฉา	83	ประถมศึกษา	หมอยา สมุนไพร	หมอยาสมุนไพร	2 ม.6
7	ลุงปิ่น สมเครือ	63	ประถมศึกษา	กลึงครกขาย	ทำครกหิน	89 ม.7
8	คุณนร เกตรา		ประถมศึกษา	หมอดิน	หมอดิน	4 ม.6
9	นางแก้ว ประแดงโต	53	ประถมศึกษา	รับจ้างทั่วไป	จักสาน	160 ม.4
10	นางมยุรี กิ่งแก้ว	51	-	ค้าขาย	จักสานผักตบชวา	138 ม.7
11	แม่ทองปอน จำรัส	57	ประถมศึกษา	ทำปลาสาม	ทำปลาสาม	169 ม.10
12	แม่เนงคราญ คำสุ	54	ประถมศึกษา	ทำปลาสาม	ทำปลาสาม	176 ม.4
13	แม่รุ่งรัตน์ จำรัส	64	ประถมศึกษา	ทำปลาสาม	ทำปลาสาม	110 ม.4
14	พ่อศรีทน อริยา	58	ประถมศึกษา	ทำปลาสาม	ทำปลาสาม	69 ม.4
15	แม่สุดา รักษ์โพธิ์	53	ประถมศึกษา	ทำปลาสาม	ทำปลาสาม	56/1 ม.4
16	พ่อสมศักดิ์ จริยา	53	ประถมศึกษา	ทำปลาสาม	ทำปลาสาม	63/3 ม.3
17	แม่เนงเยาว์ จริยา	53	ประถมศึกษา	ทำปลาสาม	ทำปลาสาม	63/3 ม.3
18	แม่บัวหลบ ยอดแก้ว	62	ประถมศึกษา	ทำแคบหมู	ทำแคบหมู	150/4 ม.4
19	นายชูชาติ ยอดแก้ว	-	มัธยมศึกษา	ค้าขาย	ทำแคบหมู	132 ม.4
20	แม่ลี ชันเมือง	52	ประถมศึกษา	ทำนา	ทำปลาสาม	108 ม.4
21	พ่อสาย อริยา	57	ประถมศึกษา	ค้าขาย	ทำปลาสาม	24 ม.3
22	แม่สมจิตร ขวัญดี	48	ประถมศึกษา	ค้าขาย	ทำปลาสาม	68 ม.3

ตาราง 4.11 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลสันป่าม่วง

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	แม่वाद ยาเย็น	64	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	13 ม. 8
2	แม่แก้ว เนาว์ศักดิ์	66	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	61 ม. 4
3	แม่ไหม ไร่ท่า	64	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	68 ม. 8
4	แม่เร็ว มหามิตร	79	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	13 ม. 4
5	แม่เพาะ ศรีอินทร์	66	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	33 ม. 8
6	นายทองดี การเร็ว	79	ประถมศึกษา	หมอบ้าน ทำขึ้นด้วย กะลา	หมอบ้าน ทำขึ้น ด้วยกะลา	39 หมู่ 8
7	ทองพลุ นันทาทอง	80	ประถมศึกษา	ดนตรีพื้นบ้าน จักสาน	ดนตรีพื้นบ้าน จัก สาน	76 หมู่ 8
8	นายปั่น เร็วการ	76	ประถมศึกษา	ทำไม้กวาด	ทำไม้กวาด	45 หมู่ 5
9	นายวงศ์ จินะ	76	ประถมศึกษา	หมอบ้าน	หมอบ้าน	72 หมู่ 5
10	นางผ่องศรี ปรีชาพงษ์มิตร	53	ปริญญาตรี	ก้าน ผู้ใหญ่บ้าน	ค้าขายผักตบชวา	30 ม.4
11	นายสิน นันทาทอง	65	ประถมศึกษา	เล่นดนตรี พื้นเมือง	เล่นดนตรีพื้นเมือง	80 หมู่ 5
12	นางเย็น เพียรทำ	84	ประถมศึกษา	หมอบ้าน พื้นเมือง	หมอบ้าน พื้นเมือง	69 หมู่ 5
13	นางเพชร เพียรทำ	77	ประถมศึกษา	สะเดาะเคราะห์	สืบทอด สะเดาะ เคราะห์	13 หมู่ 4
14	นางรัตน์ เหล็กกล้า	80	ประถมศึกษา	สะเดาะเคราะห์	สืบทอด สะเดาะ เคราะห์	10 หมู่ 4
15	นายวิเชียร ไชยเมือง	62	ประถมศึกษา	จักสานผักตบ วา	จักสานผักตบวา	69 หมู่ 4
16	นายสิทธิ์ เกตรา	63	ประถมศึกษา	สะเดาะเคราะห์	สะเดาะเคราะห์	58 หมู่ 4
17	นางสุภาณี พูแสง	40	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	65 ม.4
18	นายหวั่น ดุติ	66	ประถมศึกษา	สานไม้ไผ่	สานไม้ไผ่	33 หมู่ 2
19	นายชัน มูลมิ่ง	40	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	65 ม.4

ตาราง 4.11 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลสันป่าม่วง (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
20	นางเริ่ม มูลมิ่ง	59	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	71 ม.8
21	นายคำ บุญปัน	53	ประถมศึกษา	ค้าขาย	สานผักตบชวา	51 ม.8
22	นายวิชาญ อ้อยยาว	39	ประถมศึกษา	ทำนา	สานผักตบชวา	96 ม.8
23	นายฟ้า เทพสืบ	69	ประถมศึกษา	ทำนา	สานผักตบชวา	63 ม.8
24	นางสาวปิ่น เกตรา	82	ประถมศึกษา	-	สานผักตบชวา	56 ม.8
25	แม่นันทิยา เมืองแก้ว	52	ปวส	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	59 ม.8
26	นายนวล เกตรา	77	ประถมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	60 ม.8
27	น.ส ศิริมา อินทรศร	77	มัธยมศึกษา	สานผักตบชวา	สานผักตบชวา	9 ม.4
28	นายดวงจันทร์ เกตรา	40	ประถมศึกษา	ทำนา	สานผักตบชวา	57 ม.8

ตาราง 4.12 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านแม่ปืม

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	ศรีทน สายเครือขุ่ม	54	มัธยมศึกษา/ ปวช.	เกษตรกร	มัดนายก	94 หมู่ 11
2	นาย สมบูรณ์ จารี	51	มัธยมศึกษา/ ปวช.	เกษตรกร	ไวยวจักร	128 หมู่ 18
3	นายตีบ ใจหลัก	80	ประถมศึกษา	เกษตรกร	หมอบ่า,พื้นเมือง	164 หมู่ 18
4	แม่ศรีวรรณ สมวรรณ	57	ประถมศึกษา	แม่บ้าน	นวดแผนโบราณ	8/1 หมู่ 8
5	จันคำ พรวงค์	-	-	-	นวดแผนโบราณ	49 หมู่ 8
6	จันทร์นวล หมิ่นไร่	55	-	-	นวดแผนโบราณ	37 หมู่ 8
7	พ่อสุดชา วรวิชัย		-	หมอพราหมณ์	หมอพราหมณ์	-
8	นายเงิน มิชาจันทร์		-	ทอเสื่อกก	ทอเสื่อกก	-
9	นายคำ มิชาจันทร์		-	ทอเสื่อกก	ทอเสื่อกก	-
10	นายสวัสดิ์ แกมโฮง		-	สานอูไม้	สานอูไม้	-
11	ยายบุญมี สุขกาย		-	สานแห,ทำปลา ร้า	สานแห,ทำปลา ร้า	-

ตาราง 4.12 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบ้านแม่ปืม (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
12	นางวิภารัตน์ จักรใจวงศ์	46	ประถมศึกษา	ทำนา	เพาะเห็ด	22 ม.18
13	นายบุญเท่ง จันทะ ค่อม	66	ประถมศึกษา	-	ร่างทรง	185 ม.13
14	นายปันแก้ว แลวงค์ นิล	63	ประถมศึกษา	จักสาน	จักสาน	79 ม.10
15	นายอ้าย ไผ่เครือ	-	ประถมศึกษา	-	จักสาน	4 ม.9
16	นายคำ สมวรรณ	65	ประถมศึกษา	-	จักสาน	3/1 ม.9
17	นายหลาน หลักฐาน	73	ประถมศึกษา	-	จักสาน	116 ม.8
18	นายคำ อ้อยงาม	82	ประถมศึกษา	จักสาน	สานไซ ข้อง ก้วย โคมไฟ	3/1 ม.4
19	นายปัญญา ต้นผึ้ง	70	ประถมศึกษา	จักสาน	ไม้กวาดดอกหญ้า	14/1 ม.3
20	นายไพโรจน์ หวลธรรม	70	ปริญญาตรี	ข้าราชการ	จักสาน	137 ม.2
21	นายดาล บุญวงศ์	73	ประถมศึกษา	-	พิธีกรรมทางศาสนา	97 ม.2
22	นายสมนึก เทพวรรณ	-	ประถมศึกษา	ซ่อมเย็บ รองเท้า	ประเพณีความเชื่อ	96 ม.14
23	นายทองมวล มหา อำมาตย์	66	ประถมศึกษา	-	ทำปลาร้า สานอวน สานแห	100 ม.16
24	นายดี ธรรมบุตร	72	ประถมศึกษา	ไร่ นา	จักสาน	91/1 ม.16
25	นายประสิทธิ์ ภูกระ เณร	67	ประถมศึกษา	ไร่ นา	สานแห ข้อง ไซ ตะกร้า	100 ม.16
26	นายบัวลอย ศรีคำ	75	ประถมศึกษา	-	จักสาน	115 ม.16
27	นายสาอาจ สีวงค์ยาง	73	ประถมศึกษา	ไร่ นา	จักสาน	109 ม.16
28	นางเสาร์ สีวงค์ยาง	62	ประถมศึกษา	ทำนา	จักสาน สุ่มไม้กวาด	109 ม.16
29	นายจันทร์คำ พุทธเมฆ	75	ประถมศึกษา	หมอสุมไพร	หมอยาพื้นเมือง	56 ม.7

ตาราง 4.13 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลท่าจำปี

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	พ่อหมัว ธรรมเสนา	68	ประถมศึกษา	เกษตรกร	พ่อหมอขวัญ, พ่อ อาจารย์	44/2 หมู่ 1
2	จรัส รัตมี		ประถมศึกษา	เกษตรกร	หมอเป่า	44/2 หมู่ 1
3	พ่อหลวงชาติชาย พุ่มพริก		ประถมศึกษา	เกษตรกร	ปราชญ์ด้านสมุนไพร	114 หมู่ 1
4	พ่ออ้าย การเก่ง	68	ประถมศึกษา	เกษตรกร	งานจักสาน	31 หมู่ 1
5	พ่อปัน สระยอง	86	ประถมศึกษา	เกษตรกร	งานจักสาน	23 หมู่ 1
6	พ่อแก้ว ชนิดหวานใจ	83	ประถมศึกษา	เกษตรกร	งานจักสาน	43 หมู่ 1
7	แม่มาลัย กามอ้อย	44	ประถมศึกษา	งานจักสาน	สานผักตบชวา	113 หมู่ 1
8	คุณปรีชา บุญรักษา	57	ประถมศึกษา	เกษตรกร	การเพาะเห็ด	33 หมู่ 1
9	แน่น ชนิดหวานใจ	55	ประถมศึกษา	เกษตรกร	การปรับปรุงดิน	33 หมู่ 1
10	แม่จำเนียร สุขแก้ว	44	ประถมศึกษา	ประธานกลุ่ม ผักตบชวา	สานผักตบชวา	121 หมู่ 1
11	พ่อมา สอนพันธ์	82	-	ทำนา	จักสาน	21 ม.3
12	นางฟอง มูลเรือน	63	ประถมศึกษา	สานกระเป๋ ผักตบชวา	สานกระเป๋ ผักตบชวา	32 ม.3
13	พ่อทอง หาขาย	66	ประถมศึกษา	จักสาน	จักสาน	69 ม.3
14	พ่ออ้าย หาขาย	77	ประถมศึกษา	จักสาน	จักสาน	34 ม.3
15	นายแก้ว ธรรมลังกา	69	ประถมศึกษา	จักสาน	จักสาน	81 ม.3
16	พ่อพุฒ วงศ์กันทียะ	74	ประถมศึกษา	-	พิธีกรรมความเชื่อ	63 ม.3
17	นายโต๊ะ ชันทะกิจ	80	ประถมศึกษา	-	จักสาน	31 ม.6
18	นายสิงห์ แก้วมูล	72	ประถมศึกษา	-	พิธีกรรมทางศาสนา	2 ม.6
19	นายก้วน ดวงทอง	76	ประถมศึกษา	-	จักสาน	1 ม.6
20	นายทอง แก้วมูล	74	ประถมศึกษา	-	จักสาน	13 ม.6
21	พ่อสุข มั่นคง	62	ประถมศึกษา	-	หมอเป่า	237 ม.6
22	นายคำ ปกถ้ำ	80	ประถมศึกษา	-	จักสาน	36 ม.7
23	นายสอน ใจเที่ยง	-	-	-	พิธีกรรมทางศาสนา	6 ม.7
24	นายแหลง ใจเที่ยง	83	-	-	จักสาน	23 ม.7
25	นางมูล แก้วมา	69	-	-	จักสาน	8/9 ม.7

ตาราง 4.13 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลท่าจำปี (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
26	นางใจ สีสราข	64	ประถมศึกษา	ทำนา	จ้อยซอ	99 ม.8
27	พ่อสง ใจเที่ยง	-	ประถมศึกษา	ทำนา	พิธีกรรมศาสนา	34/4
28	นายคำ ช่างหิน	75	ประถมศึกษา	-	เขียนป้าย งานไม้	44 ม.8
29	นางแรง ยอดวงศ์	65	ประถมศึกษา	สานยอ	สานยอ	37/1 ม.8
30	แม่เมื้อะ คันทรี	65	ประถมศึกษา	-	จักสาน	30 ม.9
31	พ่อถือ ทิพย์คำ	81	ประถมศึกษา	-	จักสาน	34 ม.9
32	นายบุญธรรม ทองรักษ์	66	มัธยมศึกษา	เกษตรกรรม	จักสาน	65 ม.10
33	นายคำปัน ใจแข็ง	69	ประถมศึกษา	ยามโรงเรียน พะเยาประสาท วิทย	จักสาน	72 ม.10
34	นายคำน้อย หัวเมือง	-	ประถมศึกษา	-	ช่างสล้อ	61 ม.11
35	นายปอน อ้อยลี	83	ประถมศึกษา	-	ยาสมุนไพร	65 ม.11

ตาราง 4.14 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่ใส

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	ซุ่ม วงศ์ขัติย์	83	ประถมศึกษา	มัคคนายก	พ่ออาจารย์ หมอ พื้นเมือง	98 ม.12
2	วชิรานรุตน์ วงศ์ดวง	34	ประถมศึกษา	แรงงานรับจ้าง	ทำโคลมลอย	180 ม.5
3	นางสมควร ยังมัน	60	-	-	ทำบายศรี ร้างทรง	70 ม.8
4	นางแก้วมา ยังมัน	66	มัธยมศึกษา	ทำนา	ตำรายาพื้นบ้าน	70 ม.8
5	นางเนียม สุขเจริญ	61	ประถมศึกษา	ทำนา	สานคัก อุปกรณ์ทำ ปลา	29 ม.8
6	นายทอง สุขใหญ่	68	ประถมศึกษา	ทำนา	ทำบายศรี	23 ม.8
7	ยายสวย สารเร็ว	80	ประถมศึกษา	-	ทำบายศรี	3 ม.8
8	นายหมุด สุขเจริญ	71	-	ทำนา	ทำไม้กวาด	29 ม.8

ตาราง 4.14 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่ใส (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
9	นางจรรวรณ์ กิ่งคำ	40	มัธยมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์พุ่มเงินพุ่ม ทอง	23 ม.8
10	นายจันทร์ ปันเลา ยา	60	-	ตีมีด	ตีมีด	118 ม.1
11	นายบุญ กัณฑ์วัง	62	ประถมศึกษา	ตีมีด	ตีมีด	92/1 ม.1
12	นางจันทร์ สุวรรณ	62	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์ไตรดอกรัก	220 ม.2
13	นางจันสม ธรรมสาร	65	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์ไตรดอกรัก	154/2 ม.2
14	นางเพ็ญ บุญนาวา	61	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์ไตรดอกรัก	157/2 ม.2
15	นางตุ้ม ยะตา	61	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์ไตรดอกรัก	235 ม.2
16	นางสีดา เสี่ยงใส	59	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์ไตรดอกรัก	142 ม.2
17	นางประนอม นักไร่	51	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์ไตรดอกรัก	154 ม.2
18	นางเหรียญ จุ่มปา	39	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์ไตรดอกรัก	159 ม.2
19	นางลี คำเผ่า	88	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์ไตรดอกบัว	130 ม.2
20	นางแก้ว ดิ่งคำ	59	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์พุ่มเงินพุ่ม ทอง	86 ม.3
21	นางยุพิน ทูเรียน	48	ประถมศึกษา	ทำนา	ประดิษฐ์พุ่มเงินพุ่ม ทอง	171 ม.3
22	นายหน่อแก้ว เสมอเชื้อ	53	ประถมศึกษา	ทำนา	ทำดอกไม้ประดิษฐ์	120 ม.3
23	นางจันทร์หอม เสมอเชื้อ	49	ประถมศึกษา	ทำนา	ทำดอกไม้ประดิษฐ์	120 ม.3
24	พ่อหนานอ้วน บุญมา	77	ประถมศึกษา	ทำนา	ทำพิธีสู่ขวัญ ส่ง เคราะห์	21 ม.3

ตาราง 4.15 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่ต้า

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	แม่ปุปผา คำวังสีบ	67	ประถมศึกษา	ทอผ้า	ทอผ้า	126 ม.9
2	แม่มาลิรัตน์ รีรักษ์	63	ประถมศึกษา	ทอผ้า	ทอผ้า	175 ม.9
3	แม่สม ชัยยา	80	ประถมศึกษา	ทอผ้า	ทอผ้า	112 ม.9
4	แม่คำน้อย บุญเรือง	55	ประถมศึกษา	ทอผ้า	ทอผ้า	86/2 ม.9
5	นายศรีจรรณ โกชนา	74	ประถมศึกษา	-	จักสาน	79/1
6	นายทองคำ ยอดเมือง	73	ประถมศึกษา	-	จักสาน	421/2
7	นายประเสริฐ สุขโข	59	ประถมศึกษา	-	จักสาน	60/1
8	นายสม พูเชื้อ	72	ประถมศึกษา	-	จักสาน	87
9	นายศรีผัด โกชนา	73	ประถมศึกษา	-	จักสาน	
10	นายสนิท แก้วยอดหล้า	66	ประถมศึกษา	-	จักสาน	232/2
11	นายหล้า พ่อคำ	72	ประถมศึกษา	-	จักสาน	262
12	นายเชียร สุวรรณนิเวช	74	ประถมศึกษา	-	จักสาน	180/1
13	นายชัชวาล ภูญา	62	ประถมศึกษา	-	จักสาน	355
14	นางบัวเขียว ยอดเมือง	59	มัธยมศึกษา	-	จักสาน	421/2
15	นางจันทร์ รังหาญ	62	ประถมศึกษา	-	จักสาน	96
16	นายเตียม พูแสง	64	ประถมศึกษา	-	จักสาน	59
17	นายคนอา หาญจริง	55	ประถมศึกษา	-	จักสาน	97/2
18	นางคำไอย พูแสง	72	ประถมศึกษา	-	ทำดอกไม้	53/1
19	นางผัด ข่ายสุวรรณ	76	ประถมศึกษา	-	ทำดอกไม้	82
20	นางจันทร์สม โกชนา	74	ประถมศึกษา	-	หัตถกรรม	79/1
21	นางสาวพรรณณี วังวล	57	มัธยมศึกษา	-	หัตถกรรม	57
22	นางดวงจิต พิมพ์ธรา	62	ประถมศึกษา	-	ดอกไม้ประดิษฐ์	212/1

ตาราง 4.15 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลแม่ต้า (ต่อ)

23	นางพิกุล ไฟฟ้า	48	ประถมศึกษา	-	หัตถกรรม	87/11
24	นางจันทร์แก้ว ฟูเชื้อ	73	ประถมศึกษา	-	ดอกไม้ประดิษฐ์	87/1
25	นางเย็น เตปิน	65	ประถมศึกษา	-	ดอกไม้ประดิษฐ์	421/1
26	นางแสงเพ็ญ หาญเลิศ	57	มัธยมศึกษา	-	หัตถกรรม	342
27	นางจันทร์รา กันทะวัง	73	ประถมศึกษา	-	ดอกไม้ประดิษฐ์	376
28	นายมูล วงศ์บุตร	73	ประถมศึกษา	-	จักสานไซ	14/3
29	นายปัญญา กันแก้ว	60	ประถมศึกษา	-	จักสาน	1/3
30	นางนิธิพร วงศ์แผ่น	49	ประถมศึกษา	-	จักสาน	1/2
31	นางภัทราวรรณ รักนันทน์	38	มัธยมศึกษา	-	ผลิตภัณฑ์เศษผ้า	1/4
32	นายผัด อินต๊ะรัตน์	79	ประถมศึกษา	-	ทำไม้กวาด ทางมะพร้าว	1/1
33	อาจารย์สุพจน์ ชนะพูล	65	ปริญญาตรี	ข้าราชการ บำนาญ	ศิลป์	102/6
34	นายทา ขัตติวงศ์	84	ประถมศึกษา	-	ทำกลอง	78/1
35	นายอินคำ โภชนา	76	ประถมศึกษา	รับเหมา ก่อสร้าง	ช่างฝีมือสร้างบ้าน	78/2
36	นางจันทร์หอม หัตถกิจ	81	ประถมศึกษา	-	ทอผ้า	167
37	แสงดี กันทะวัง	67	ปริญญาตรี	ข้าราชการ บำนาญ	การจัดดอกไม้ ทำ ดอกไม้ประดิษฐ์	152
38	สมบูรณ์ มะอุตัน	76	ประถมศึกษา	เล่นดนตรี พื้นเมือง	เป่าแฉ (ปี่) ดนตรี พื้นเมือง	49

ตาราง 4.16 รายชื่อผู้รู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลเวียง

ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	ภูมิปัญญา	ที่อยู่
1	สมชาย แผ่นทอง	49	-	ประมง	ประมง	674/2 ม.9

พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้าน

ตาราง 4.17 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านดู่

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	นายอุทัย ศรีชัย	143 ม. 4	การสานส้มไก่ หัวหน้ากลุ่มสานส้ม ไก่(การตลาด ประสานงานกับลูกค้า กลุ่ม)	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0586749	2717149
2	นายสอน ล้วน สาร	132 หมู่ 4	สานส้มไก่	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0587039	2117097
3	นายรพ วงศ์เรือง	108 หมู่ 4	การเลี้ยงโคพื้นเมือง , การจัดสรรน้ำใน การเกษตรชุมชน (ระบบแก๊ฝาย)	1.เกษตร พื้นบ้าน	0586696	2117025
4	นายบรรพต ปัฐวี	65/1 ม.4	การเลี้ยงกวาง	1.เกษตร พื้นบ้าน	0587137	2217442
5	นางเปรมวิภา คลองชัย	73/1 ม.4	สานแข่ง	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0587109	2117259
6	นางอรทัย งามเมือง	49 ม.4	สานแข่ง , สานส้มไก่	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0587015	2117159
7	นางจุฬา มูลเงิน	74 ม.4	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0587021	2117228
8	นายเสาร์แก้ว ใจบาล	139 ม.4	แก๊สชีวมวล, น้ำส้ม ควันไม้	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0586663	2116987
9	นายบุญดี สองคำชุม	130 ม.4	เลี้ยงโคขุน หญ้าแพง โคล่า เกษตรอินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก ชีวภาพ	1.เกษตร พื้นบ้าน	0586849	2117036

ตาราง 4.17 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านดู่ (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
10	นายศุภร์ ใจบาล	170 ม.4	สานแข่ง	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0587023	2117097
11	พ่อเป้ง คำพันธ์	78 ม.3	มัดนายก,เป่า, สมุนไพร	2.สุขอนามัย	0587917	211384
12	พระครูสุภัทร โกวิทย์	วัดดอกบัว	เจ้าอาวาสวัดดอกบัว	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0586997	2117179
13	พ่อสมเกียรติ ชำนาญยา	96 ม.2	สมุนไพร กดจุด	2.สุขอนามัย	0588046	2116316
14	นายสุข ใจเย็น	112 ม.7	ทำยาสมุนไพร	2.สุขอนามัย	0588004	2117448
15	พ่ออ้าย ทองชัย	39 ม.5	ปรังยาสมุนไพร	2.สุขอนามัย	0585640	2116728
16	แก้ว ใจเย็น	62 ม.9	ทำยาสมุนไพร	2.สุขอนามัย	0586624	2117581

ตาราง 4.18 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่หนาว

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	พ่อผลัด สุขะ	75 หมู่ 14	งานจักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588651	2113051
2	พ่อแก้ว เมือง วงศ์	11 หมู่ 10	งานจักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589406	2113923
3	พ่ออินทร์ อินนะระจิต	11 หมู่ 10	งานจักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589818	2114159
4	พ่อจันทร์บาล เครือมา	172 หมู่ 16	การทำเกวียน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589859	2114307
5	พ่ออินปั้น ทะพล	172 หมู่ 16	การทำเกวียน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589830	2114250
6	แม่อ้วน ทะพล	19 หมู่ 6	โหม่นาค (สำหรับใช้ในพิธีความเชื่อ ขวัญ)	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589822	2114259

ตาราง 4.18 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
7	นางจันทร์แก้ว แก้วน้อย	112 หมู่ 4	สานไม้กวาดดอก หญ้า	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0590583	2112311
8	นางคำ พูแสง	148 หมู่ 5	ปั่นผ้า	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0590156	2113094
9	นางปิ่นแก้ว ทะปัญญา	26 หมู่ 4	สานแห	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0590517	2112473
10	นายยศ เครือธิ	48 หมู่ 5	สานก้วย	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0590165	2113063
11	นายวงศ์ บุญนาวา	82 หมู่ 5	สานก้วย	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0590176	2112941
12	นางเอ้ย บุญจันทร์	113 หมู่ 3	จักสานตะกร้า	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0591287	2110572
13	นายไวย บุญนาวา	157 หมู่ 13	สานก้วย	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0590286	2113229
14	นายแก้ว เทพวงศ์	185 หมู่ 11	หม้อพื้นบ้าน	2.สุขอนามัย	0589442	2113764
15	นายเด่น สมศักดิ์	20 หมู่ 17	สานไม้กวาด	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589680	2114311
16	นายผ่าน บุญวงศ์	43 หมู่ 4	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0590536	2112480
17	พ่อสุม ปัญญาวงศ์	87/1 หมู่ 11	ทำเกวียน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589801	2114114

ตาราง 4.19 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านด้า

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	พ่อเปล่ง มณีวรรณ	167 หมู่ 9	คาถาอาคม	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0579169	2128152
2	พ่อมุล มั่นไธ	113 หมู่ 9	ปราชญ์สมุนไพร	2.สุขภาพอนามัย	0579653	2127952
3	พ่อหลง บัวศรี	15 หมู่ 9	คาถาปัดเป่า	2.สุขภาพอนามัย	0579184	2128074
4	ครุฑ ศรีวิชัย	121 หมู่ 9	ดนตรีพื้นบ้าน	4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0589516	2122516
5	นายสวัสดิ์ โชคยิ่งรักษ์	200 หมู่ 9	ประธานแหล่งเรียนรู้ ชุมชน	5.การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พื้นบ้าน	0579234	2128094
6	นายศรีจันทร์ ท้าวล่า	117 หมู่ 9	หาของป่า	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0578808	2128032
7	นายวัฒนพล ท้าวล่า	220 หมู่ 9	การหาของป่า	2.สุขภาพอนามัย	0578890	2127987

ตาราง 4.20 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลจำปาหวาย

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	นายก่อหล้า ไผ่ใจ	76 ม.6	ขับร้องเพลงซอ ร้อง น่าน	4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0598613	2111566
2	บุญเรือง บุญมายศ	248 ม.6	พิธีกรรมบวชนาค, ดูแลวัด	4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0598842	2110765
3	นายเจริญ บุญเก่ง	262 ม.9	พ่ออาจารย์ พิธีกรรม	2.สุขภาพอนามัย 4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0598419	2112931
4	นายศรี ศรีเรือง	106 ม.1	จักสานอุปกรณ์ พื้นบ้าน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0599215	2112786

ตาราง 4.20 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลจำปาหวาย (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
5	นายนิอต มิ่งขวัญ	114 ม.1	หัตถกรรมจักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0599219	2112883
6	นายสมศักดิ์ ชัทธิ	244 ม.13	ดนตรีพื้นเมือง	4.การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน	0598886	2114321
7	นางมอย ปัญญา	74 ม.1	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0599227	2112873
8	นางเหลียว ภาระจริง	17 ม.9	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0598508	2112923
9	นางเตียม ปัญญา	7 ม.9	บายศรี	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0598572	2112790
10	นางจันทร์ฟอง ปัญญา	92 ม.9	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0598521	2112762
11	นางตุน ปัญญา	11 ม.9	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0598513	2112802
12	นางคำศรี เรือนอินทร์	6 ม.9	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0598702	2112913

ตาราง 4.21 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าวังทอง

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	นายณัฏฐา นิวสวิต	47 ม. 8	หมอพื้นเมือง,หมอเป่า	2.สุขอนามัย	0598526	2122001
2	นายธนเดช นันทะ		นวดแผนโบราณ,สมุนไพร	2.สุขอนามัย	0598642	2122062
3	ใจมา ระวังทรัพย์	206 ม.6	หมอพื้นเมือง,หมอเป่า	2.สุขอนามัย	0599510	2122629
4	หนานหนุ่ย แรกข้าว	22/2 ม. 4	ปราชญ์ท้องถิ่น พิธีกรรม	4.การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน	0596627	2119283

ตาราง 4.21 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าวังทอง (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
5	นายบุญส่ง เจนใจ	298 ม.4	ดนตรีพื้นเมือง	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0598271	2122267
6	นายหล้า พร้อมสุข	189 ม.6	สานไม้กวาด	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0599379	2122844
7	นางจันทร์ฉาย สืบสวัสดิ์	217 ม.12	พ่อนเจิง	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0594230	2121396
8	นายปิ่น บุญปลอด	255 ม.7	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0598676	2123235
9	นางเถาว์ ปวงงาม	37 ม.7	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0598914	2123064
10	นางอำนวย แก้วชา	225 ม.11	ดนตรีพื้นเมือง	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0599052	2123512

ตาราง 4.22 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่กา

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	พระครูอาทรรัตน์ พิศาล		พระครู	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0598364	2106257
2	นายดุสิต บริบูรณ์ธนารักษ์	11 ม.13	ดนตรีคีตไทยศึกษา	2.สุขอนามัย	0597008	2109896

ตาราง 4.22 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่กา (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
3	นางจันทร์หอม โรหิตเสถียร	196/1 ม.6	ขับซอพื้นเมือง	2.สุนาหมัย	0598890	2109893
4	นายสังคม พรหม พัง	123/2 ม.2	ผู้นำทางศาสนพิธี	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0598884	2107100
5	นายกิจประสาน งามจิตต์	184 ม.17	ผู้นำทางศาสนพิธี	2.สุนาหมัย	0595879	2112176
6	นายดี รุจิระชนพงศ์	298 ม.6	ประดิษฐ์ดอกไม้	2.สุนาหมัย	0595687	2112286
7	นายโปร่ง สังสะโสภาศ	ม.12	การเพาะเลี้ยง	2.สุนาหมัย	0595808	2112176
8	พ่อแต่ง เครือ วัลย์	97 ม.7	งานฝีมือการจักสาน	2.สุนาหมัย	0598194	2109162
9	นายแก้ว วงษ์สาร	94 ม.4	หมอเป่า	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0597363	2107824
10	แม่แก้วมณี ชุมภู	175 ม.4	นวดกดจุด	1.เกษตรพื้นบ้าน	0598346	2106664
11	พ่อลัย อินทะนุ	23 ม.11	หมอเป่า	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0600342	2105227
12	พ่อใจ ฟูเชื้อ	20 ม.11	หมอเป่า	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0597043	2103776
13	พ่อฮ่าน จันทร์ผง	110 ม.11	หมอเป่า	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0597273	2109620

ตาราง 4.22 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่กา (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
14	พ่อเป็ง อีสาน	95 ม.6	การต้มยาสมุนไพร	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0596634	2110800
15	พ่อจันทร์ดีบ งามจิต	8 ม.3	บูชาเทียน สืบชะตา	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0598179	2105583

ตาราง 4.23 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านด้อม

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	พ่อทอง เพตา	87 หมู่ 3	สานไช้ดักปลา	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0589655	2122517
2	แม่น้อย เพตา	87 หมู่ 3	สานไช้ดักปลา	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0589653	2122524
3	พ่อโน ละม้าย	135 หมู่ 3	สานไช้ดักปลา	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0589619	2122688
4	แม่จิน มีทอง	127 หมู่ 3	สานแห สานไช้ดัก ปลา	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0589610	2122556
5	พ่อทาน แสวงงาม	213 หมู่ 3	คาถาปัดเป่า	2.สุขภาพอนามัย	0589777	2122438
6	นายสงวน กล้าจริง	48 หมู่ 3	ดนตรีพื้นเมือง	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0589551	2122580

ตาราง 4.23 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านต้อม (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
7	นายสุคำ ใจกล้า	13 หมู่ 3	ดนตรีพื้นเมือง (ระนาด)	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	0599916	2122361
8	พ่อยงค์ เทพสืบ	114 หมู่ 3	หมอมือเมือง	2.สุขภาพอนามัย	0589369	2122597
9	พ่อตา เมืองซื่อ	25 ม.9	หมอมือเป่า	2.สุขภาพอนามัย	0588384	2123884
10	นายสำราญ กุลแสง	9 ม.9	สมุนไพร	2.สุขภาพอนามัย	0586393	2123851
11	พ่อจันทร์ อ้อยงาม	116 ม.4	นวดจับเส้น	2.สุขภาพอนามัย	0587952	2122969
12	พ่อบรรพพัฒน์ สืบเครือ	43/1 ม.4	สมุนไพร หมอมือเป่า	2.สุขภาพอนามัย	0588277	2122884
13	นางมุล ใจซื่อ	99 ม.7	การทอผ้าตุง	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0586511	2122432
14	นายลือ ใจการ	140 ม.7	หัตถกรรม	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0586138	2122677
15	นายป้อมเพชร กาพึง	80 ม.5	กลสิกรรม	1.เกษตร พื้นบ้าน	0587392	2122676
16	นายแก้วมุล จินะใจหาญ	13 ม.7	งานไม้ทุกชนิด	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0586527	2122490
17	นายสิงห์แก้ว รัฐบำรุง	118 ม.4	ไม้กวาด หมวกชาวนา	3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0587897	2122978

ตาราง 4.23 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านด้อม (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
18	นายอนุวัฒน์ เมฆสุวรรณ	113 ม.3	ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ย อินทรีย์	1.เกษตรพื้นบ้าน	0589644	2122597
19	นายสมบูรณ์ บัว เทศ	82 ม.3	ทำประมง ทำสวน	5.การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พื้นบ้าน	0589633	2122568
20	นายเม็ต งามขำ	21 ม.9	สานไม้กวาด	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588430	2123881

ตาราง 4.24 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านสาว

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	นายสมคิด หวานใจ	ศูนย์ เรียนรู้ ครกหิน	ทำครกหิน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี	0587422	2119048
2	พ่อลือ วางกิจ	49 ม.7	แกะสลักหินทราย	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี	0587932	2119438
3	พ่อตัน ยาดิ	25/1 ม.6	สานไซ,สานไม้กวาด	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี	0587470	2119056
4	พ่อแก้ว พรหมชัย	55 ม.6	โหราศาสตร์	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรมพื้นบ้าน	0587606	2119069
5	พ่อตา ชายข้าวสาร	26 ม.6	มัตนยา	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรมพื้นบ้าน	0587509	2119112
6	แม่จันทร์ ครองมัจฉา	2 ม.6	หมอยาสมุนไพร	2.สุขภาพ	0587438	2118915
7	ลุงปัน สมเครือ	89 ม.7	ทำครกหิน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี	0587579	2119407

ตาราง 4.24 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านสา (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
8	คุณวร เกตรา	4 ม.6	หมอดิน	5.การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	0587522	2118949
9	นางแก้ว ประแดงโต	160 ม.4	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี	0587769	2119916
10	นางมยุรี กิ่งแก้ว	138 ม.7	จักสานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี	0587575	2119454
11	แม่ทองปอน จำรัส	169 ม.10	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589538	2118618
12	แม่นงคราญ คำ สุ	176 ม.4	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589001	2119615
13	แม่รุ่งรัตน์ จำรัส	110 ม.4	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589080	2119596
14	พ่อศรีทน อริยา	69 ม.4	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589283	2119319
15	แม่สุตา รักนิโพธิ์	56/1 ม.4	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589863	2119322
16	พ่อสมศักดิ์ จรียา	63/3 ม.3	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589591	2119293
17	แม่นงเยาว์ จรียา	63/3 ม.3	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589691	2119316
18	แม่บัวหลบ ยอดแก้ว	150/4 ม.4	ทำแคบหมู	2.สุขอนามัย	0588719	2119315
19	นายชูชาติ ยอดแก้ว	132 ม.4	ทำแคบหมู	2.สุขอนามัย	0588454	2119081
20	แม่ลี ชันเมือง	108 ม.4	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589156	2119657
21	พ่อสาย อริยา	24 ม.3	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589597	2119296
22	แม่สมจิตร ขวัญดี	68 ม.3	ทำปลาต้ม	2.สุขอนามัย	0589753	2119278

ตาราง 4.25 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลสันป่าม่วง

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	แม่वाद ยาเย็น	13 ม. 8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0589124	2119775
2	แม่แก้ว เนาว์ศักดิ์	61 ม. 4	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588845	2121005
3	แม่ใหม่ ไร่ท่า	68 ม. 8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588005	2121114
4	แม่เร็ว มหามิตร	13 ม. 4	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588765	2121013
5	แม่เพาะ ศรีอินทร์	33 ม. 8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588047	2121090
6	นายทองดี การเร็ว	39 หมู่ 8	หมอฟื้นบ้าน ทำชั้น ด้วยกะลา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588098	2121052
7	ทองพลู นันทาทอง	76 หมู่ 8	ดนตรีพื้นบ้าน จัก สาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0587932	2121124
8	นายปิ่น เรืองการ	45 หมู่ 5	ทำไม้กวาด	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0587181	2121193
9	นายวงศ์ จินะ	72 หมู่ 5	หมอฟื้นบ้าน	2.สุขภาพอนามัย	0587869	2121072
10	นางผ่องศรี ปรีชาพงษ์มิตร	30 ม.4	ค้าขายผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588513	2120932
11	นายสิน นันทาทอง	80 หมู่ 5	เล่นดนตรีพื้นเมือง	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรมพื้นบ้าน	0587886	2121060

ตาราง 4.25 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลสันปาม่วง (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
12	นางยีน เพียรทำ	69 หมู่ 5	หม้อพื้นบ้าน พื้นเมือง	2.สุขอนามัย	0587890	2121255
13	นางเพชร เพียรทำ	13 หมู่ 4	สืบชะตา สะเดาะ เคราะห์	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรมพื้นบ้าน	0588313	2120996
14	นางรัตน์ เหล็กกล้า	10 หมู่ 4	สืบชะตา สะเดาะ เคราะห์	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรมพื้นบ้าน	0588261	2120998
15	นายวิเชียร ไชยเมือง	69 หมู่ 4	จักสานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588723	2120925
16	นายสิทธิ์ เกตรา	58 หมู่ 4	สะเดาะเคราะห์	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรมพื้นบ้าน	0588786	2120992
17	นางสุภาณี พูแสง	65 ม.4	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588396	2120945
18	นายหวัน ดุติ	33 หมู่ 2	สานไม้ไผ่	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	5087230	2121581
19	นายชัน มูลมิ่ง	65 ม.4	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588025	2121159
20	นางเริ่ม มูลมิ่ง	71 ม.8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0587993	2121152
21	นายคำ บุญปิ่น	51 ม.8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588116	2121092
22	นายวิเชียร อ้อยยาว	96 ม.8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588102	2121177

ตาราง 4.25 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลสันป่าม่วง (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
23	นายฟ้า เทพสืบ	63 ม.8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588076	2121145
24	นางสาวบัน เกตรา	56 ม.8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588078	2121135
25	แม่นันทียา เมืองแก้ว	59 ม.8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588063	2121096
26	นายवल เกตรา	60 ม.8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588087	2121092
27	น.ส ศิริมา อินทรศร	9 ม.4	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588870	2121001
28	นายดวงจันทร์ เกตรา	57 ม.8	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0588087	212118

ตาราง 4.26 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านแม่ปืม

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	ศรีทน สายเครือ ชุ่ม	94 หมู่ 11	มัคนายก	4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0589438	2129643
2	นาย สมบูรณ์ จारी	128 หมู่ 18	ไวยาวจักร	4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0589787	2129925
3	นายตีบ ใจหลัก	164 หมู่ 18	หมอเปา,หมอ พื้นเมือง	2.สุขอนามัย	0589590	2129762
4	แม่ศรีวรรณ สมวรรณ	8/1 หมู่8	นวดแผนโบราณ	2.สุขอนามัย	0589799	2132626

ตาราง 4.26 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านแม่ปืม (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
5	จันคำ พรม่วงค์	49 หมู่8	วาดแผนโบราณ	2.สุขอนามัย	0589501	2134206
6	จันทร์นวล หมื่นไร่	37 หมู่8	วาดแผนโบราณ	2.สุขอนามัย	0589705	2133696
7	พ่อสุดชา วรวัย	-	หมอพราหมณ์	2.สุขอนามัย	0593445	2135057
8	นายเงิน มิชาจันทร์	-	ทอเสื่อกก	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593099	2134943
9	นายคำ มิชาจันทร์	-	ทอเสื่อกก	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593099	2134943
10	นายสวัสดิ์ แกม โฮง	-	สานอู่ไม้	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593436	2135289
11	ยายบุญมี สุขกาย	-	สานแห,ทำปลาร้า	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593449	2135308
12	นางวิภารัตน์ จักรใจวงศ์	22 ม.18	เพาะเห็ด	1.เกษตรพื้นบ้าน	0590070	2129322
13	นายบุญเทิง จันทะค่อม	185 ม.13	ร่างทรง	2.สุขอนามัย	0593733	2134849
14	นายปันแก้ว แลวงศ์นิล	79 ม.10	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589291	2132104
15	นายอ้าย ไผ่เครือ	4 ม.9	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589814	2133290
16	นายคำ สมวรรณ	3/1 ม.9	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589847	2133430
17	นายหลาน หลักฐาน	116 ม.8	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0589660	2134760
18	นายคำ อ้อยงาม	3/1 ม.4	สานไซ ข้อง ก๋วย โคมไฟ	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588638	2135058
19	นายปัญญา ต้น ผึ้ง	14/1 ม.3	ไม้กวาดดอกหญ้า	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588744	2136191
20	นายไพโรจน์ หวลธรรม	137 ม.2	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588348	2135966

ตาราง 4.26 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลบ้านแม่ป๋ม (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
21	นายตาล บุญวงศ์	97 ม.2	พิธีกรรมทางศาสนา	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรมพื้นบ้าน	0588196	2135907
22	นายสมนึก เทพวรรณ	96 ม.14	ประเพณีความเชื่อ	4.การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรมพื้นบ้าน	0590232	2130096
23	นายทองมวล มหาอำมาตย์	100 ม.16	ทำปลาร้า สานอวน สานแห	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0593459	2135303
24	นายดี ธรรมบุตร	91/1 ม.16	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0593455	2135351
25	นายประสิทธิ์ ภูกระเณร	100 ม.16	สานแห ข้อง ไช ตะกร้า	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0593315	2135217
26	นายบัวลอย ศรีคำ	115 ม.16	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0593448	2135630
27	นายสำอาน สีวงค์ยาง	109 ม.16	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0593542	2135483
28	นางเสาร์ สีวงค์ยาง	109 ม.16	จักสาน สุ่มไม้กวาด	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0593542	2135483
29	นายจันทร์คำ พุทธเมฆ	56 ม.7	หมอยาพื้นเมือง	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0593315	2135217

ตาราง 4.27 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าจำปี

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	พ่อหมัว ธรรมเสนา	44/2 หมู่ 1	พ่อหมอขวัญ,พ่อ อาจารย์	2.สุขอนามัย	0588731	2126198
2	จรัส รัตมี	44/2 หมู่ 1	หมอเป่า	2.สุขอนามัย	0588853	2126119
3	พ่อหลวงชาติ ชาย พุ่มพริก	114 หมู่ 1	ปราชญ์ด้าน สมุนไพร	2.สุขอนามัย	0588694	2126167
4	พ่ออ้าย การเก่ง	31 หมู่ 1	งานจักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588777	2126179
5	พ่อปิ่น สระยอง	23 หมู่ 1	งานจักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588902	2126153
6	พ่อแก้ว ชนิดหวานใจ	43 หมู่ 1	งานจักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588893	2126224
7	แม่มาลัย กามอ้อย	113 หมู่ 1	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588607	2126183
8	คุณปรีชา บุญ รักษา	33 หมู่ 1	การเพาะเห็ด	1.เกษตรพื้นบ้าน	0588848	2126190
9	แน่น ชนิดหวาน ใจ	33 หมู่ 1	การปรับปรุงดิน	5.การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พื้นบ้าน	0588893	2126224
10	แม่จำเนียร สุขแก้ว	121 หมู่ 1	สานผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0588757	2126214
11	พ่อมา สอนพันธ์	21 ม.3	จักสาน	4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0586817	21257843
12	นางฟอง มูลเรือน	32 ม.3	สานกระเป๋ ผักตบชวา	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0586951	2127746
13	พ่อทอง หาขาย	69 ม.3	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0586683	2127733

ตาราง 4.27 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าจำปี (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
14	พ่ออ้าย หาขาย	34 ม.3	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0586664	2127733
15	นายแก้ว ธรรมลังกา	81 ม.3	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0586597	2127675
16	พ่อพวงษ์ กันทียะ	63 ม.3	พิธีกรรมความเชื่อ	4.การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน	0586781	2127566
17	นายโตะ ชันทะ กิจ	31 ม.6	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0585175	2128413
18	นายสิงห์ แก้ว มูล	2 ม.6	พิธีกรรมทางศาสนา	4.การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน	0585372	2128484
19	นายก้วน ดวงพันธ์	1 ม.6	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0585398	2128481
20	นายทอง แก้วมูล	13 ม.6	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0585318	2128444
21	พ่อสุข มั่นคง	237 ม.6	หมอเป่า	2.สุนทรมาย	0585315	2128544
22	นายคำ ปกถ้ำ	36 ม.7	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0586884	2128828
23	นายสอน ใจเที่ยง	6 ม.7	พิธีกรรมทางศาสนา	4.การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน	0587045	2128910
24	นายแหล่ง ใจเที่ยง	23 ม.7	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0586721	2128818
25	นางมูล แก้วมา	8/9 ม.7	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0586988	2128959
26	นางใจ สีราช	99 ม.8	จ้อยซอ	4.การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน	0587373	2129090

ตาราง 4.27 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลท่าจำปี (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
27	พ่อสง ใจเที่ยง	34/4	พิธีกรรมศาสนา	4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0587356	2129204
28	นายคำ ช่างหิน	44 ม.8	เขียนป้าย งานไม้	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0587332	2129354
29	นางแรง ยอดวงศ์	37/1 ม.8	สานยอ	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0587217	2129192
30	แม่เมื่อยะ คันทรี	30 ม.9	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0587699	2127960
31	พ่อถือ ทิพย์คำ	34 ม.9	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0587769	2127857
32	นายบุญธรรม ทองรักษ์	65 ม.10	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0587080	2127044
33	นายคำปัน ใจแข็ง	72 ม.10	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0587088	2126925
34	นายคำน้อย หัวเมือง	61 ม.11	ช่างสล้อ	4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0585719	2127764
35	นายปอน อ้อยลี	65 ม.11	ยาสมุนไพร	2.สุขอนามัย	0585723	2127891

ตาราง 4.28 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ใส

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	ชุ่ม วงศ์ขัติย์	98 ม.12	พ่ออาจารย์ หมอ พื้นเมือง	4.การจัดการสังคม และวัฒนธรรม พื้นบ้าน	0592439	211574 1
2	วชิรานรัตน์ วงศ์ดวง	180 ม.5	ทำโคลมลอย	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592439	211574 1
3	นางสมควร ยังมัน	70 ม.8	ทำบายศรี ร้างทรง	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593777	211625 3

ตาราง 4.28 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ใส (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
4	นางแก้วมา ยังมัน	70 ม.8	ตำรายาพื้นบ้าน	2.สุขภาพ	0593777	211625 3
5	นางเนียม สุขเจริญ	29 ม.8	สานคัก อุปกรณ์หา ปลา	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593438	211609 4
6	นายทอง สุขใหญ่	23 ม.8	ทำบายศรี	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593544	211614 3
7	ยายสว ยสารเร็ว	3 ม.8	ทำบายศรี	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593847	211629 7
8	นายหมด สุขเจริญ	29 ม.8	ทำไม้กวาด	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593438	211609 4
9	นางจรรววรรณ กิ่งคำ	23 ม.8	ประดิษฐ์พุ่มเงินพุ่ม ทอง	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593544	211614 3
10	นายจันทร์ ปันเลา	118 ม.1	ตีมีด	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593985	211689 7
11	นายบุญ กันทะวัง	92/1 ม.1	ตีมีด	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593632	211719 7
12	นางจันทร์ สุวรรณ	220 ม.2	ประดิษฐ์ไตรดอกกรัก	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593023	211564 8
13	นางจันสม ธรรมสาร	154/2 ม.2	ประดิษฐ์ไตรดอกกรัก	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592964	211559 1
14	นางเพ็ญ บุญ นาวา	157/2 ม.2	ประดิษฐ์ไตรดอกกรัก	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593022	211563 1
15	นางตุ้ม ยะตา	235 ม.2	ประดิษฐ์ไตรดอกกรัก	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0593009	211552 5
16	นางสีดา เสี่ยงใส	142 ม.2	ประดิษฐ์ไตรดอกกรัก	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592972	211552 7
17	นางประนอม นักไร่	154 ม.2	ประดิษฐ์ไตรดอกกรัก	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592986	211564 0
18	นางเหรียญ จุมปา	159 ม.2	ประดิษฐ์ไตรดอกกรัก	3,สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592997	211565 7

ตาราง 4.28 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ใส (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
19	นางลี คำเผ่า	130 ม.2	ประดิษฐ์ไตรดอกบัว	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592731	2115616
20	นางแก้ว ดิ่งคำ	86 ม.3	ประดิษฐ์พุ่มเงินพุ่มทอง	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592788	2115175
21	นางยุพิน ทูเรียน	171 ม.3	ประดิษฐ์พุ่มเงินพุ่มทอง	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592786	2115184
22	นายหน่อแก้ว เสมอเชื้อ	120 ม.3	ทำดอกไม้ประดิษฐ์	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592680	2114860
23	นางจันทร์หอม เสมอเชื้อ	120 ม.3	ทำดอกไม้ประดิษฐ์	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0592680	2114860
24	พ่อนานอ้วน บุญมา	21 ม.3	ทำพิธีสู่ขวัญ ส่งเคราะห์	4.การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน	0592745	2115251

ตาราง 4.29 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ต้า

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	แม่ปุปผา คำวงสืบ	126 ม.9	ทอผ้า	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595579	2115054
2	แม่มาลีรัตน์ ธีรภัทร์	175 ม.9	ทอผ้า	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595806	2116013
3	แม่สม ชัยยา	112 ม.9	ทอผ้า	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595585	2116382
4	แม่คำน้อย บุญเรือง	86/2 ม.9	ทอผ้า	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595744	2115981
5	นายศรีจรรณ โกชนา	79/1	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595291	2117117
6	นายทองคำ ยอดเมือง	421/2	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595711	2117116
7	นายประเสริฐ สุขโข	60/1	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595496	211648

ตาราง 4.29 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ต้า (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
8	นายสม พูเชื้อ	87	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595280	2117294
9	นายศรีผัด โกชนา		จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595494	2116960
10	นายสนิท แก้ว ยอดหล้า	232/2	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595390	2117241
11	นายหล้า พ่อคำ	262	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595441	2117254
12	นายเชียร สุวรรณนิเวช	180/1	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595640	2116763
13	นายชัชวาล ภูญา	355	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595586	2116950
14	นางบัวเขียว ยอดเมือง	421/2	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595711	2117116
15	นางจันทร์ วัง หาญ	96	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595375	2117536
16	นายเตียม ฟูแสง	59	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595508	2116925
17	นายคนอา หาญจริง	97/2	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595860	2117561
18	นางคำไอย ฟูแสง	53/1	ทำดอกไม้	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595480	2116868
19	นางผัด ข่าย สุวรรณ	82	ทำดอกไม้	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595313	2117157
20	นางจันทร์สม โกชนา	79/1	หัตถกรรม	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595291	2117117
21	นางสาวพรรณิ วังวล	57	หัตถกรรม	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595469	2116875
22	นางดวงจิต พิมพ์ธารา	212/1	ดอกไม้ประดิษฐ์	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน	0595509	2117101

ตาราง 4.29 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ต้า (ต่อ)

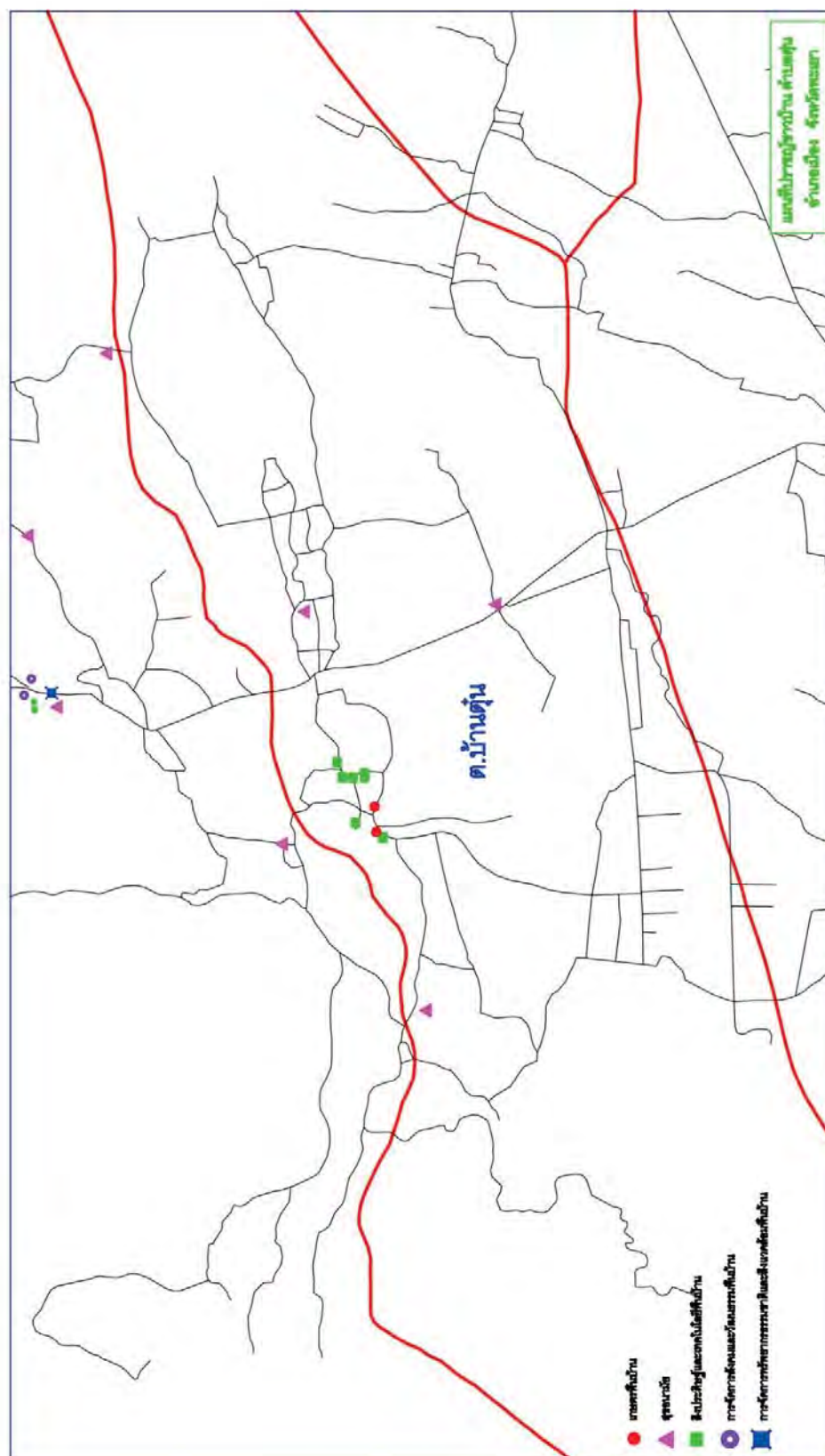
ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
23	นางพิกุล ไฟฟ้า	87/11	หัตถกรรม	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595326	2117307
24	นางจันทร์แก้ว ฟูเชื้อ	87/1	ดอกไม้ประดิษฐ์	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595294	2117320
25	นางเย็น เตปิน	421/1	ดอกไม้ประดิษฐ์	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595659	2117112
26	นางแสงเพ็ญ หาญเลิศ	342	หัตถกรรม	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595543	2117648
27	นางจันทร์รา กันทะวัง	376	ดอกไม้ประดิษฐ์	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595610	2116929
28	นายมูล วงศ์บุตร	14/3	จักสานไซ	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595490	2115477
29	นายปัญญา กันแก้ว	1/3	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595555	2115573
30	นางนิธิพร วงศ์แผ่น	1/2	จักสาน	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595521	2115604
31	นางภัทราวรรณ รักนีนักตร์	1/4	ผลิตภัณฑ์เศษผ้า	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595502	2115483
32	นายผัด อินตะรัตน์	1/1	ทำไม้กวาด ทางมะพร้าว	3.สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595662	2115372

ตาราง 4.29 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลแม่ต้า (ต่อ)

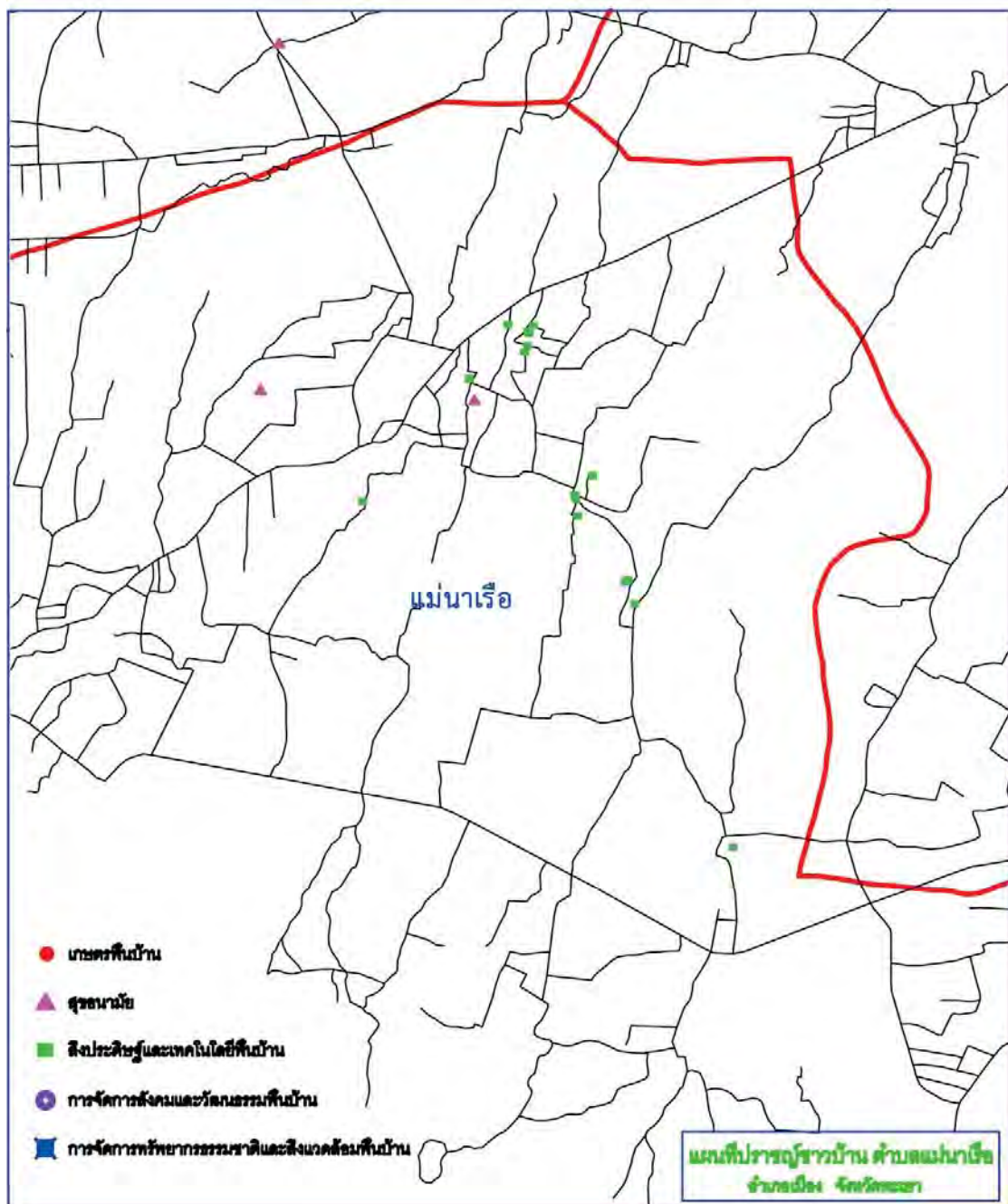
ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
33	อาจารย์สุพจน์ ชนะพูล	102/6	ศิลป	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595783	2116452
34	นายทา ขัตติวงศ์	78/1	ทำกลอง	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595545	2116310
35	นายอินคำ โกชนา	78/2	ช่างฝีมือสร้างบ้าน	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595559	2116303
36	นางจันทร์หอม หัตถกิจ	167	ทอผ้า	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595744	2116484
37	แสงดี กันทะวัง	152	การจัดดอกไม้ ทำ ดอกไม้ประดิษฐ์	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595585	2116557
38	สมบูรณ์ มะอุเต็น	49	เป่าแฉ (ปี่) ดนตรี พื้นเมือง	3.สิ่งประดิษฐ์และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	0595454	2116827

ตาราง 4.30 พิกัดที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลเวียง

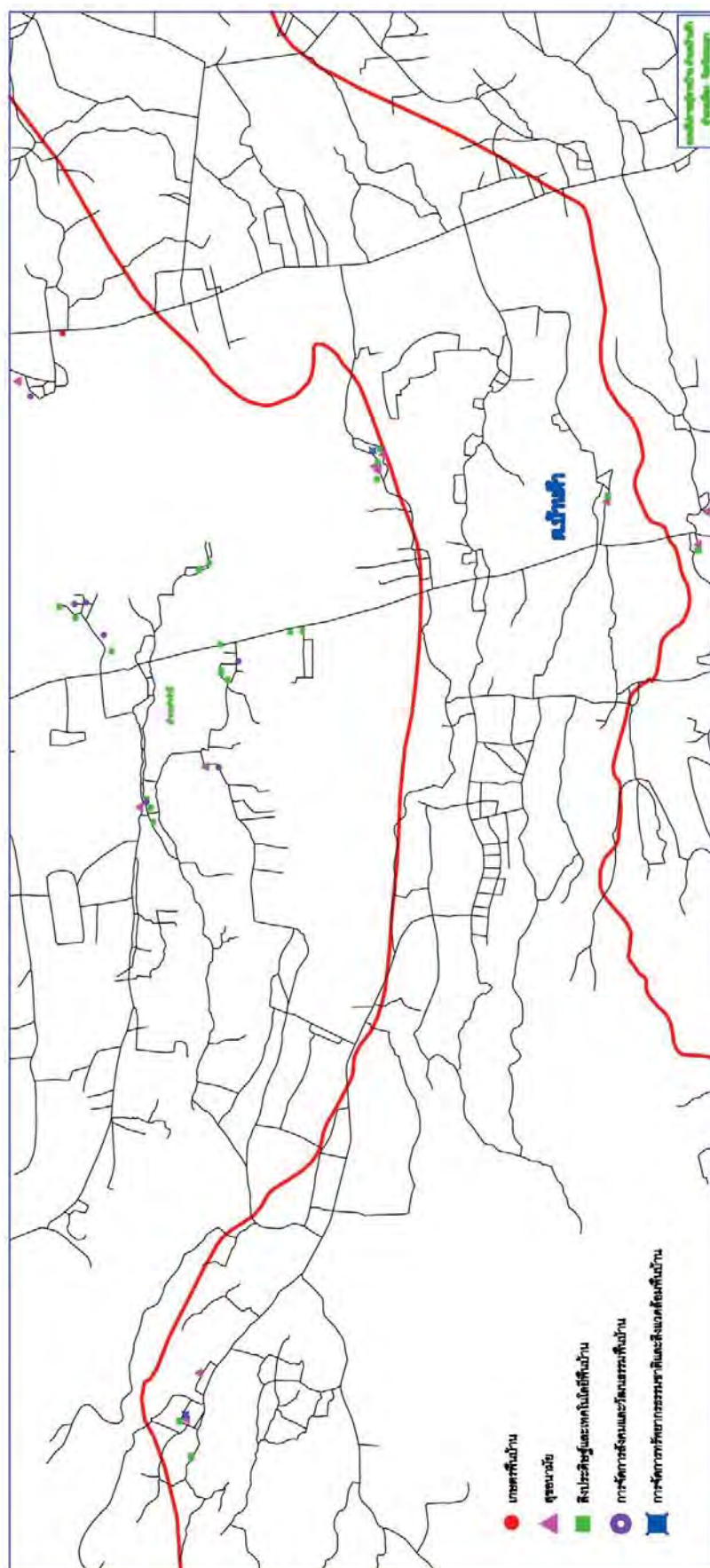
ที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	ภูมิปัญญา	ประเภท	Q	UTM
1	สมชาย แผ่นทอง	674/2 ม. 9	ประมง	1.เกษตรพื้นเมือง	0594000	2120053

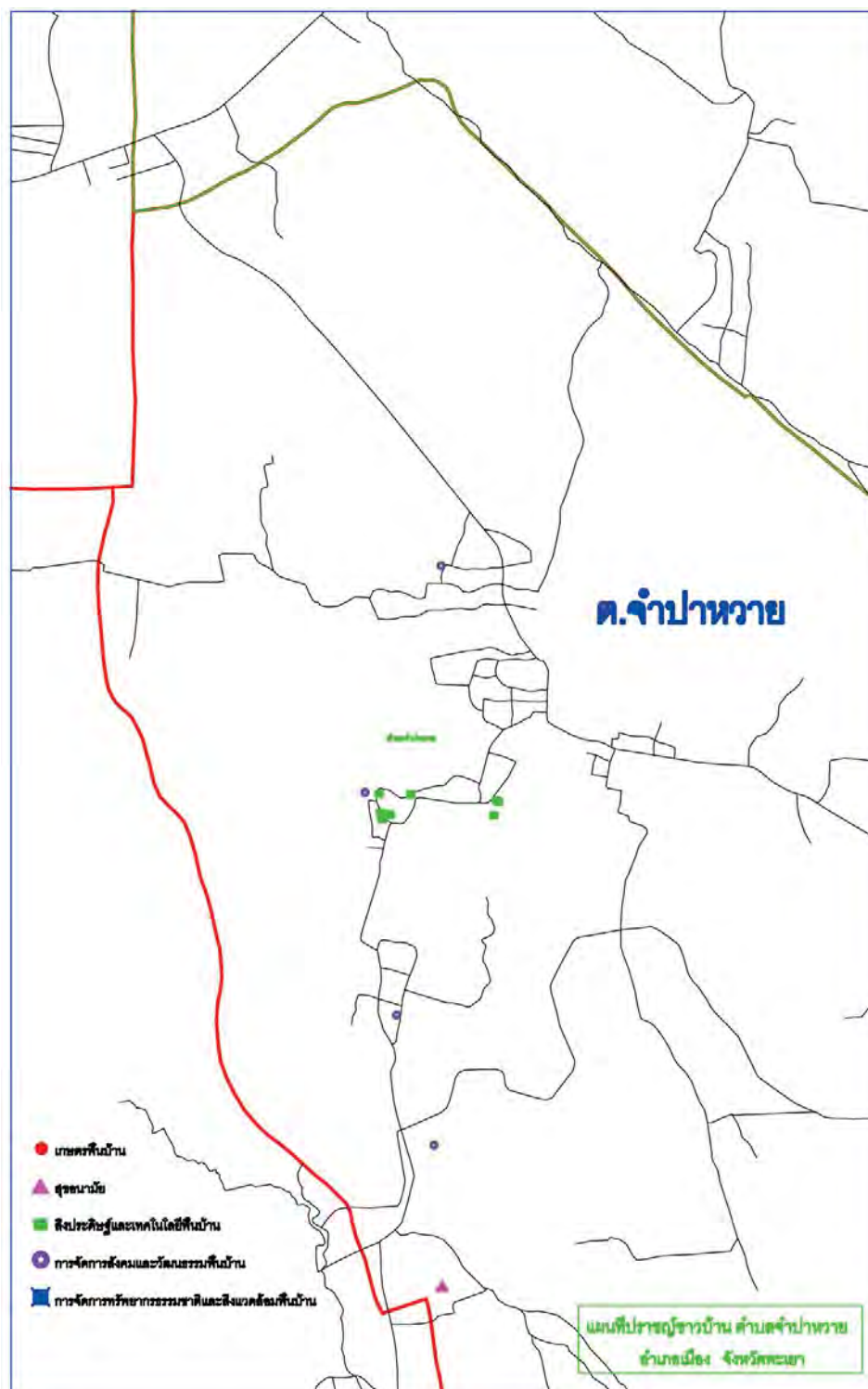
ภาพที่ 4.1 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลบ้านตุ่น

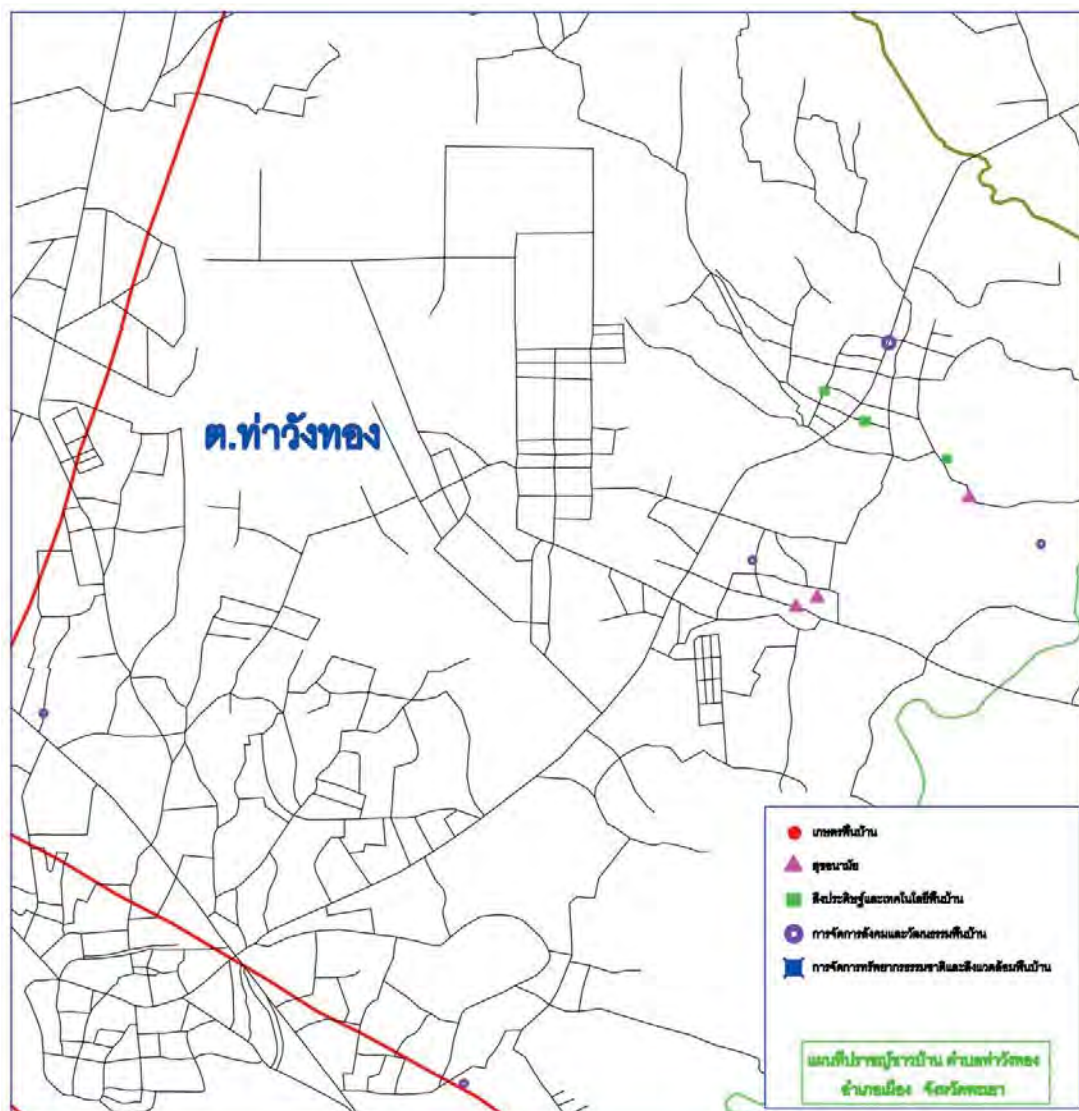
ภาพที่ 4.2 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลบ้านแม่น้ำเรือ

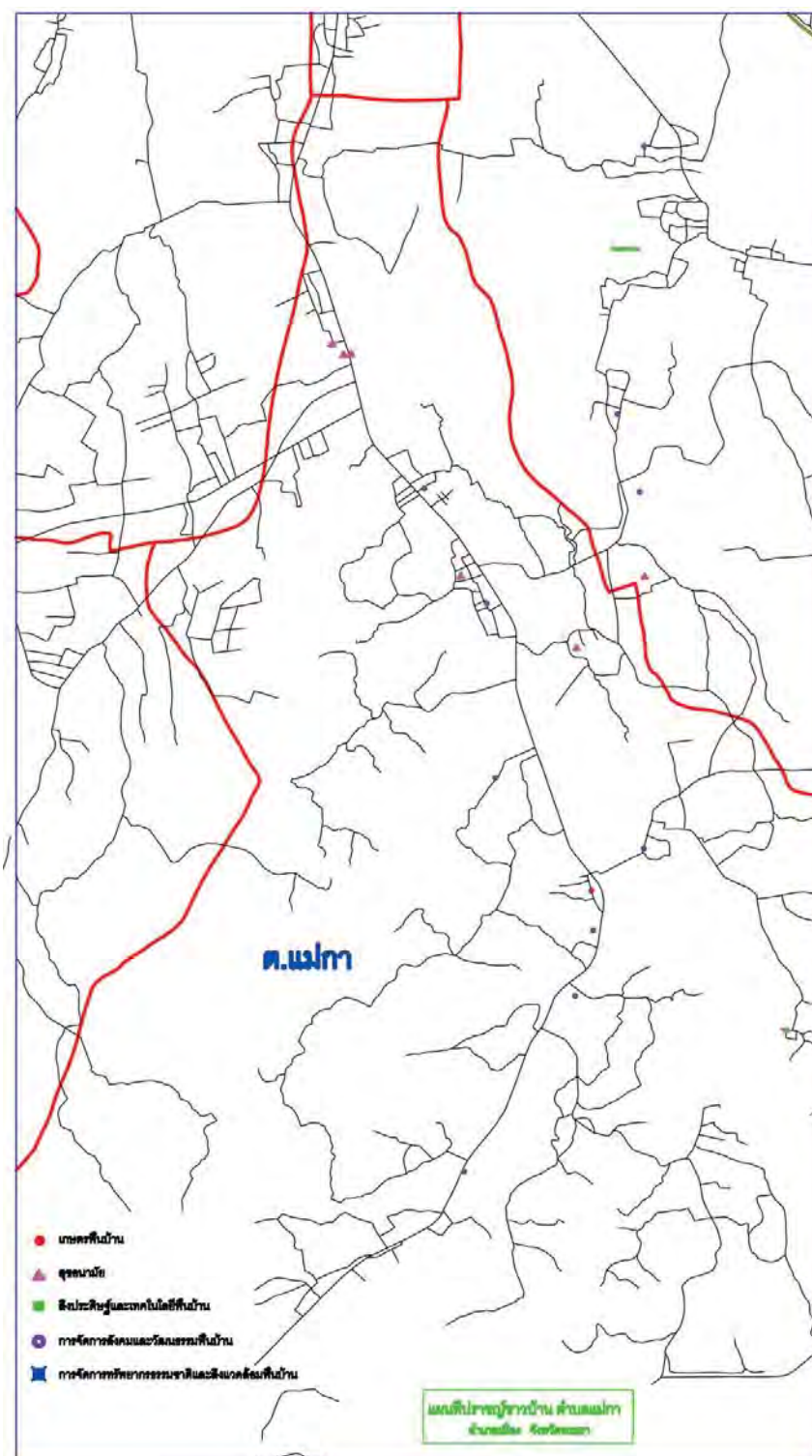
ภาพที่ 4.3 : แผนที่แสดงตำแหน่งหมู่บ้านในตำบลบ้านต้า

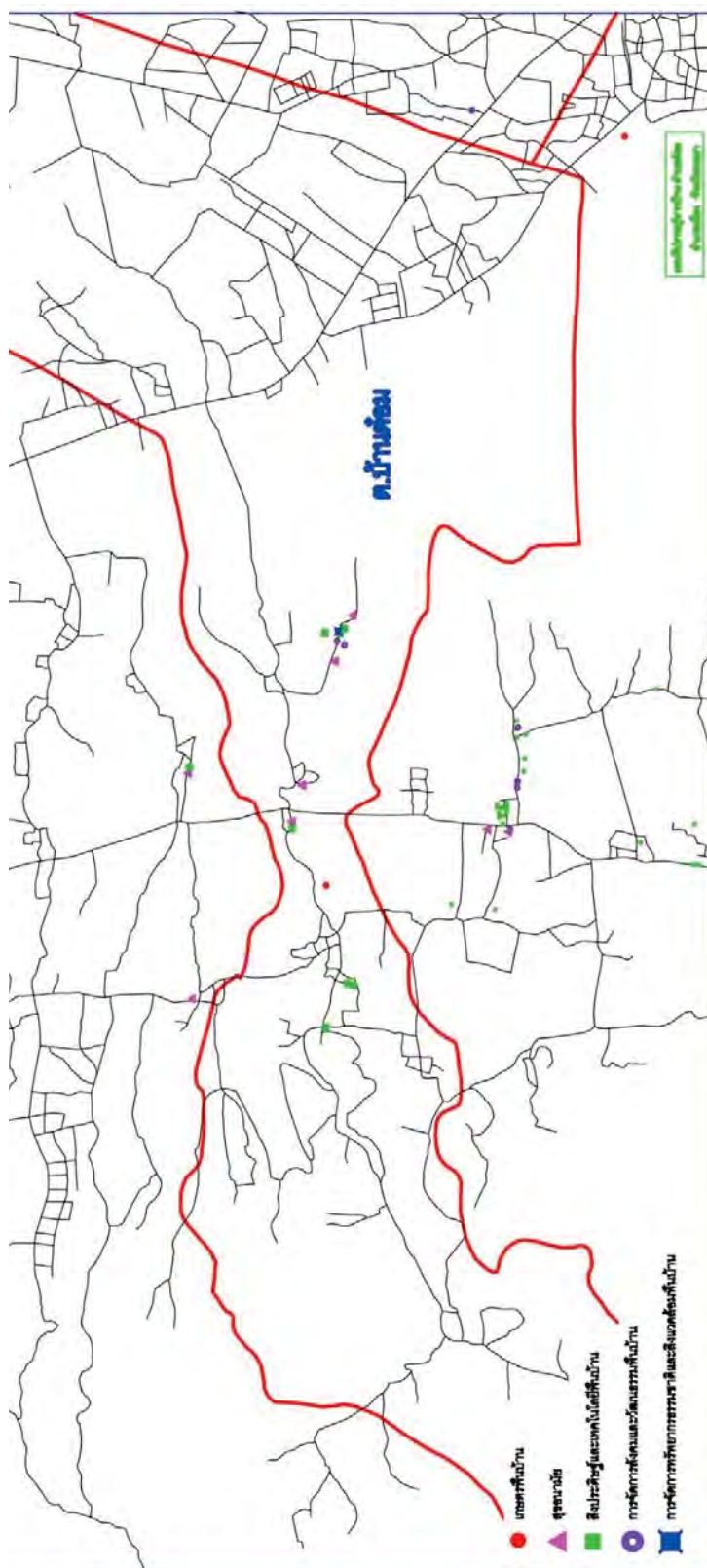
ภาพที่ 4.4 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลบ้านจำปาหวาย

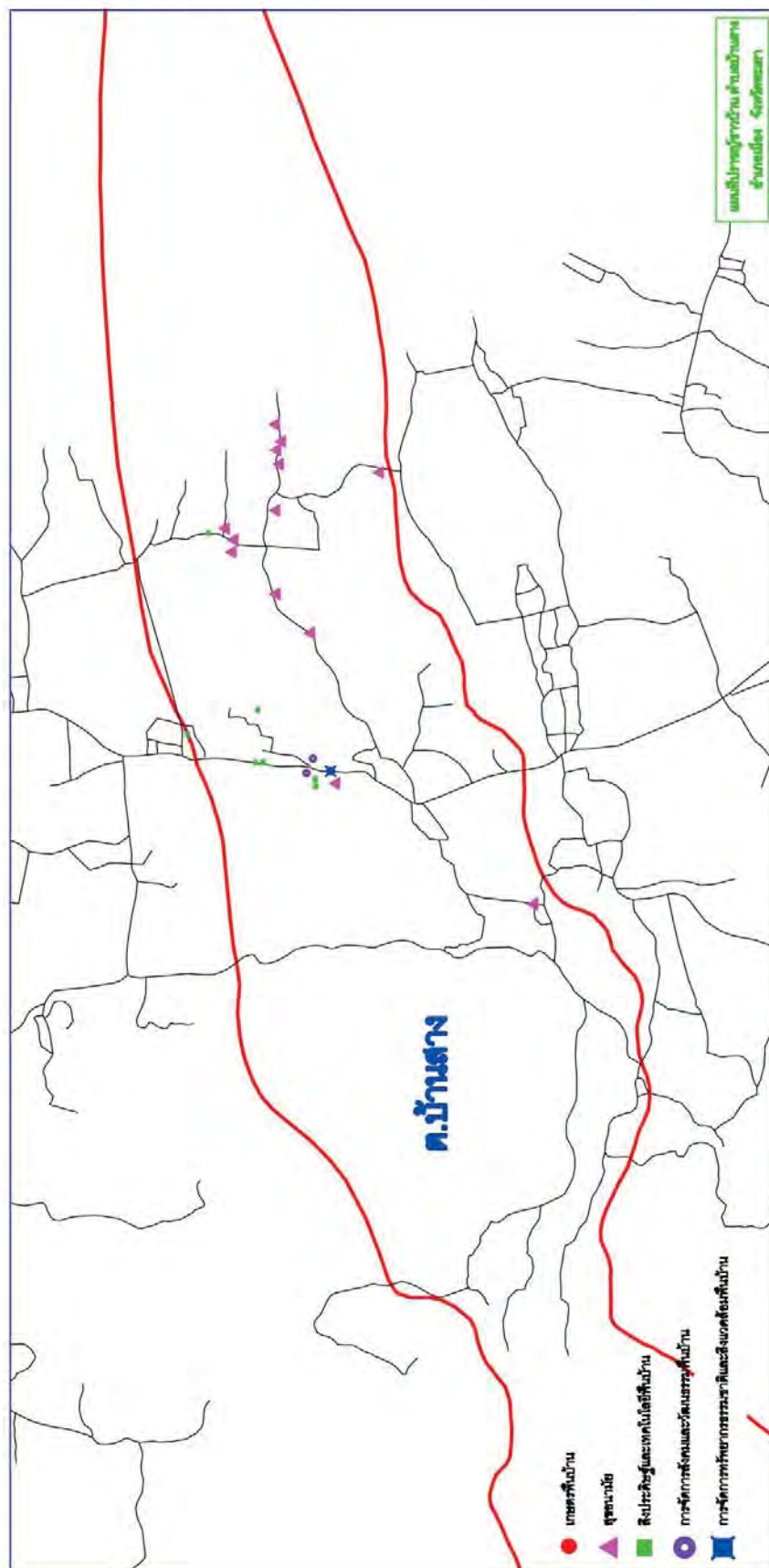
ภาพที่ 4.5 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลท่าวังทอง

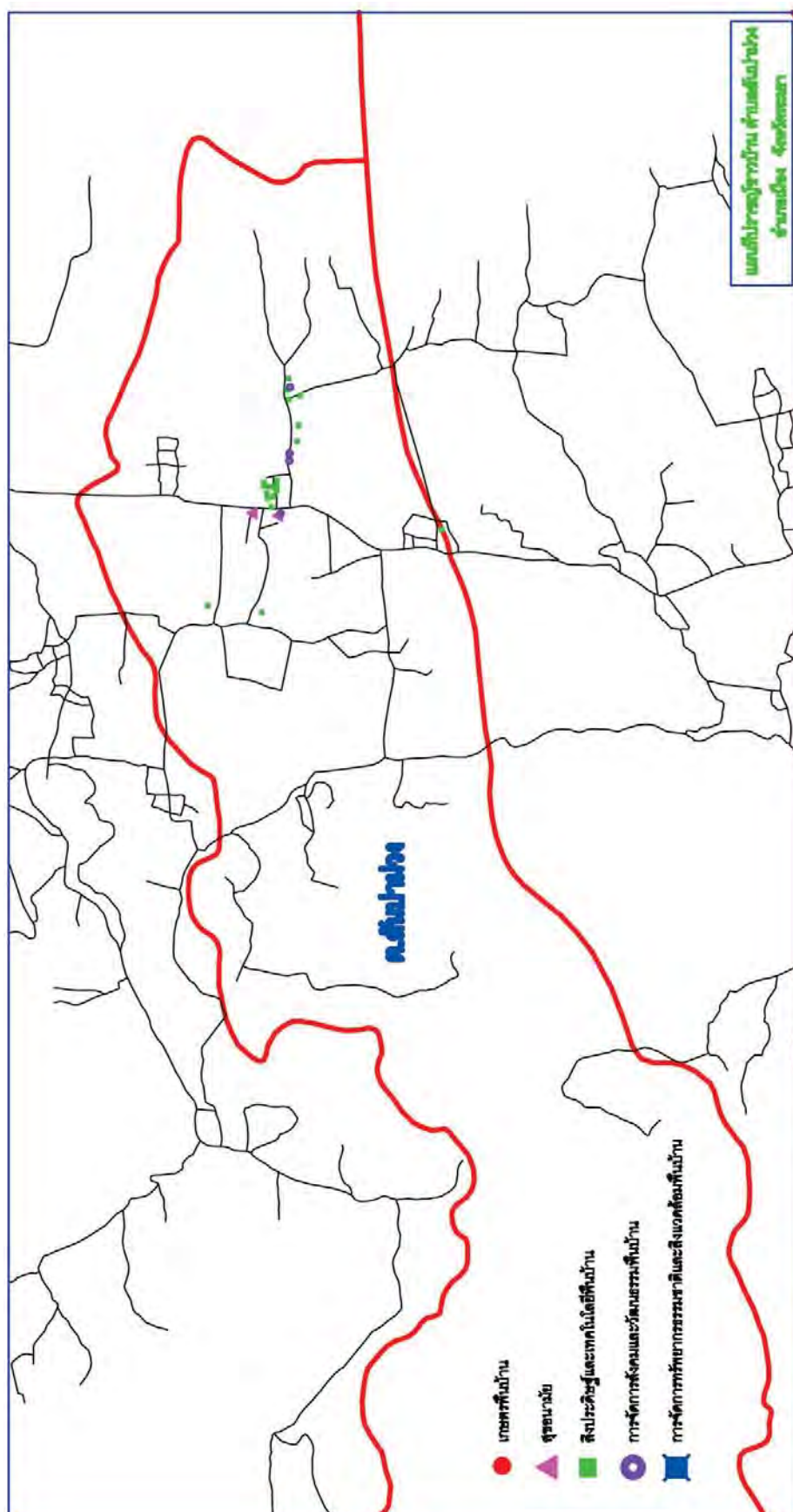
ภาพที่ 4.6 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลแม่กา

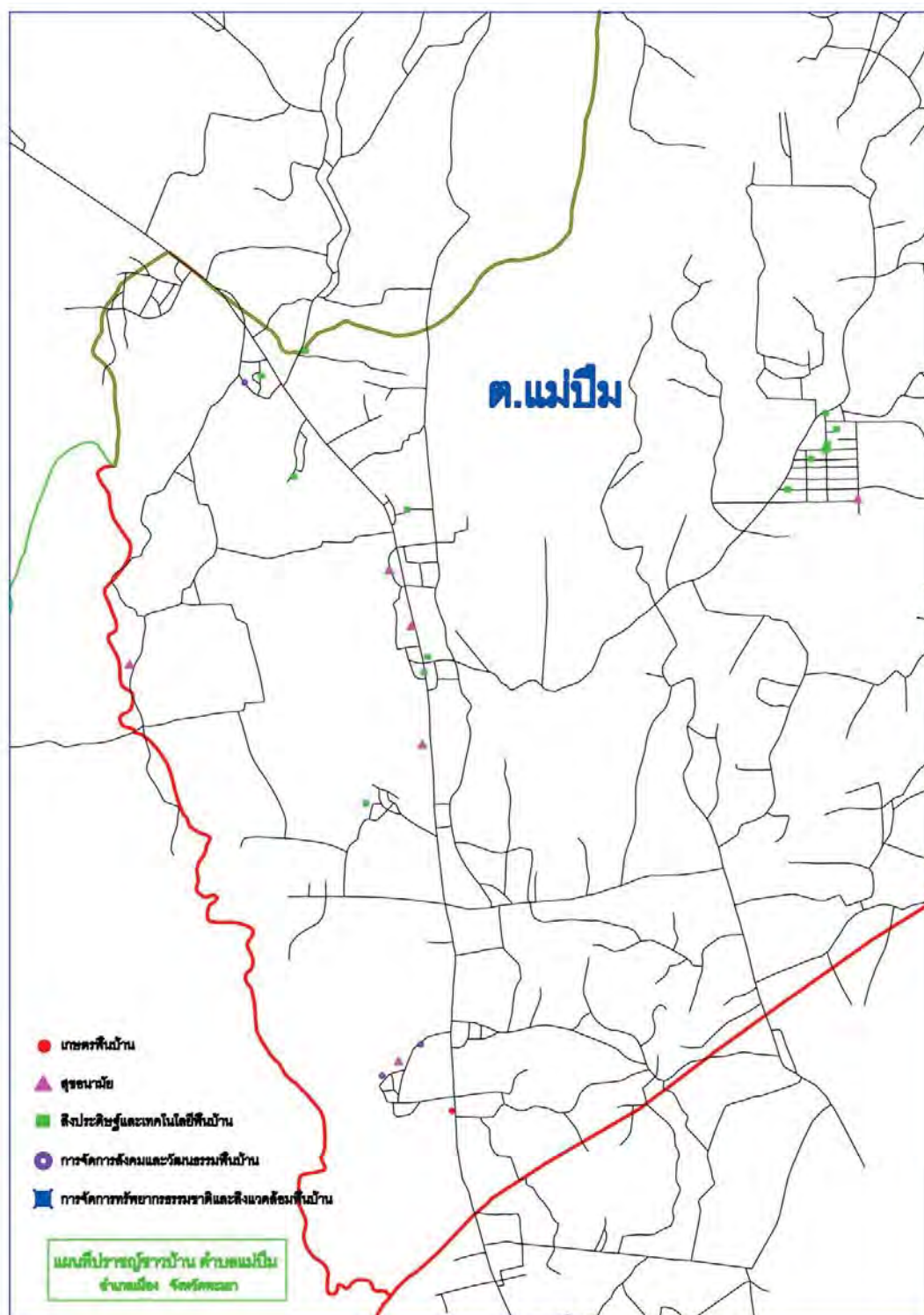
ภาพที่ 4.7 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลบ้านทอนตอม

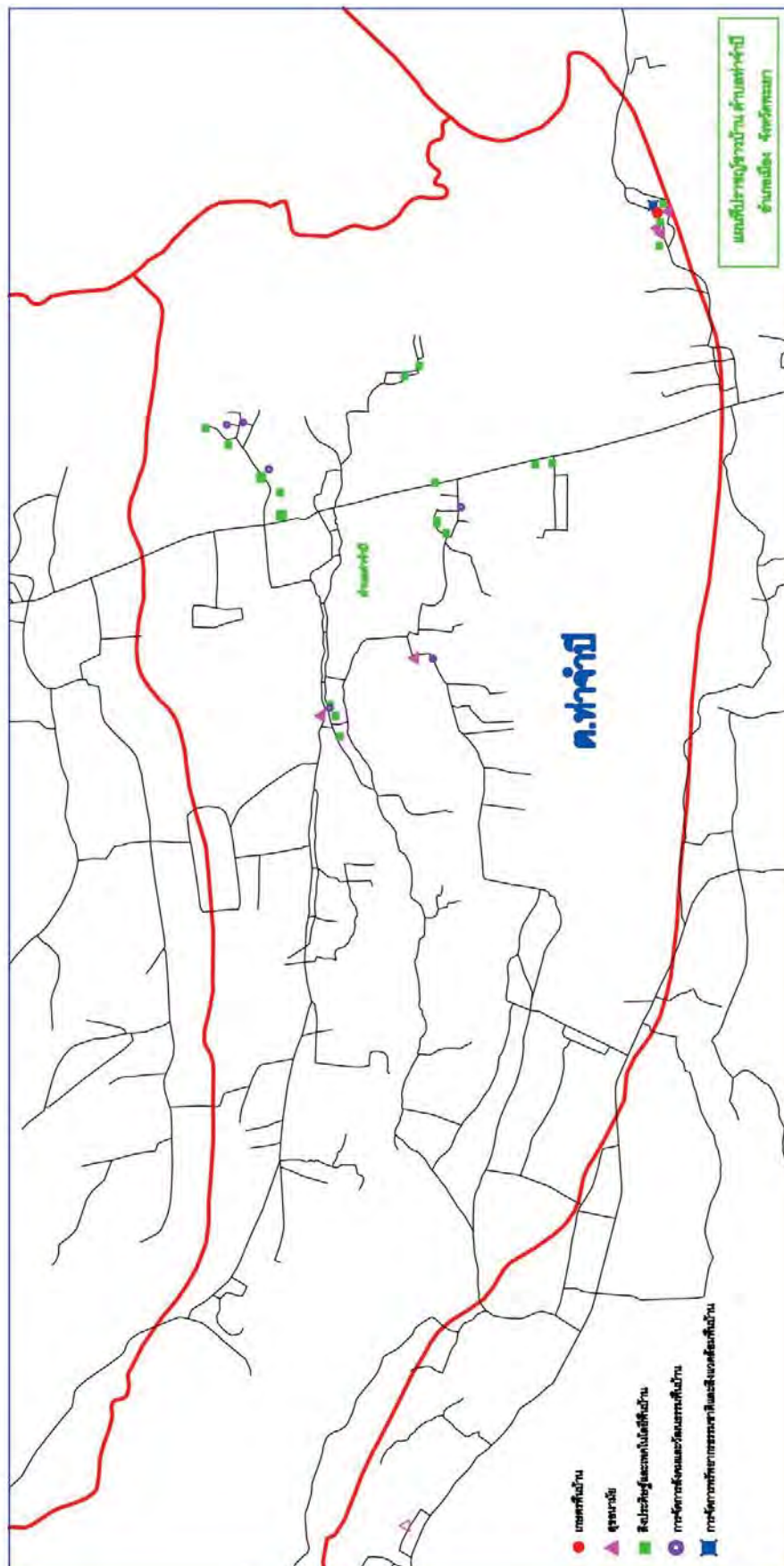
ภาพที่ 4.8 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลบ้านสง

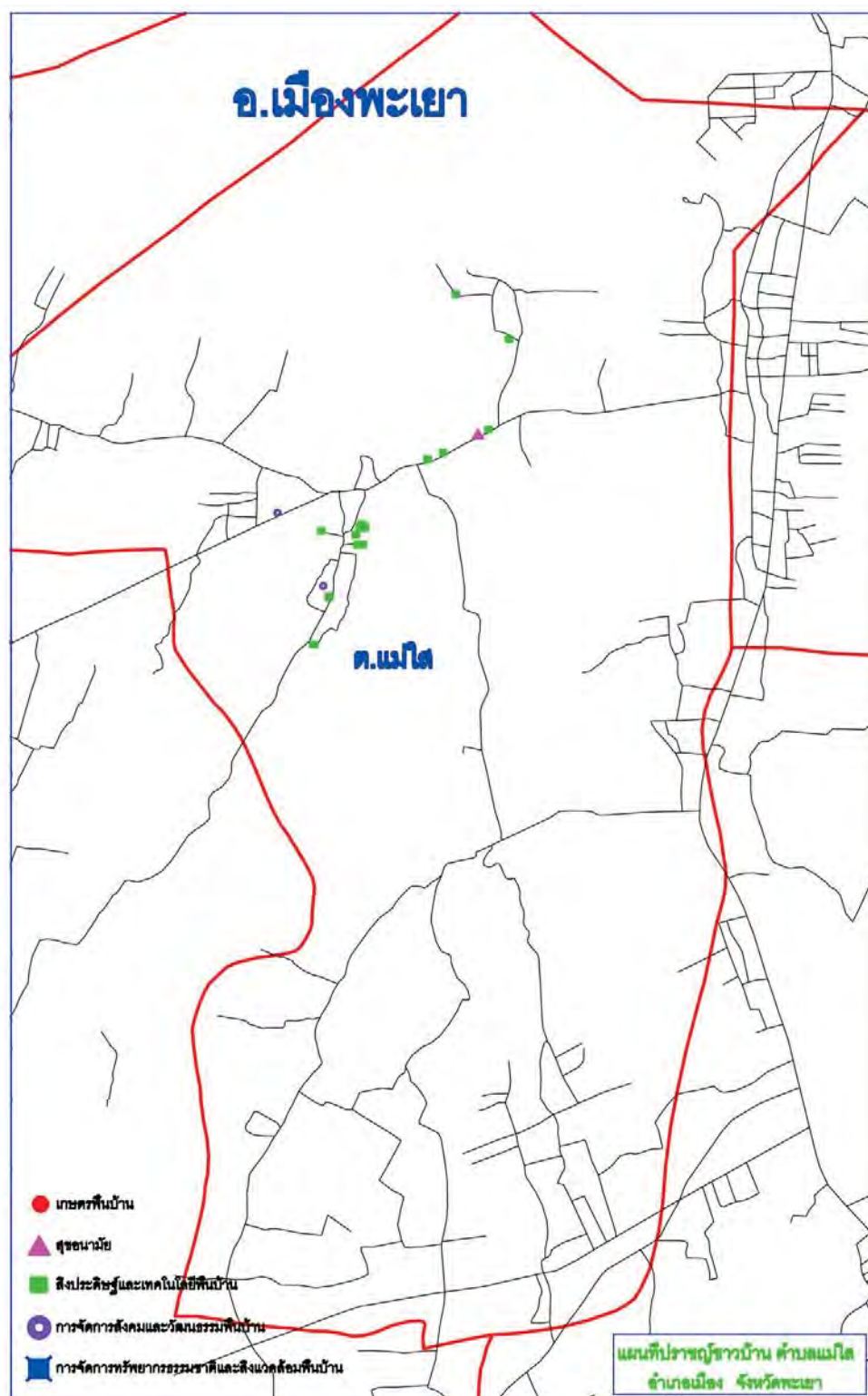
ภาพที่ 4.9 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลบ้านสันป่าฝาง

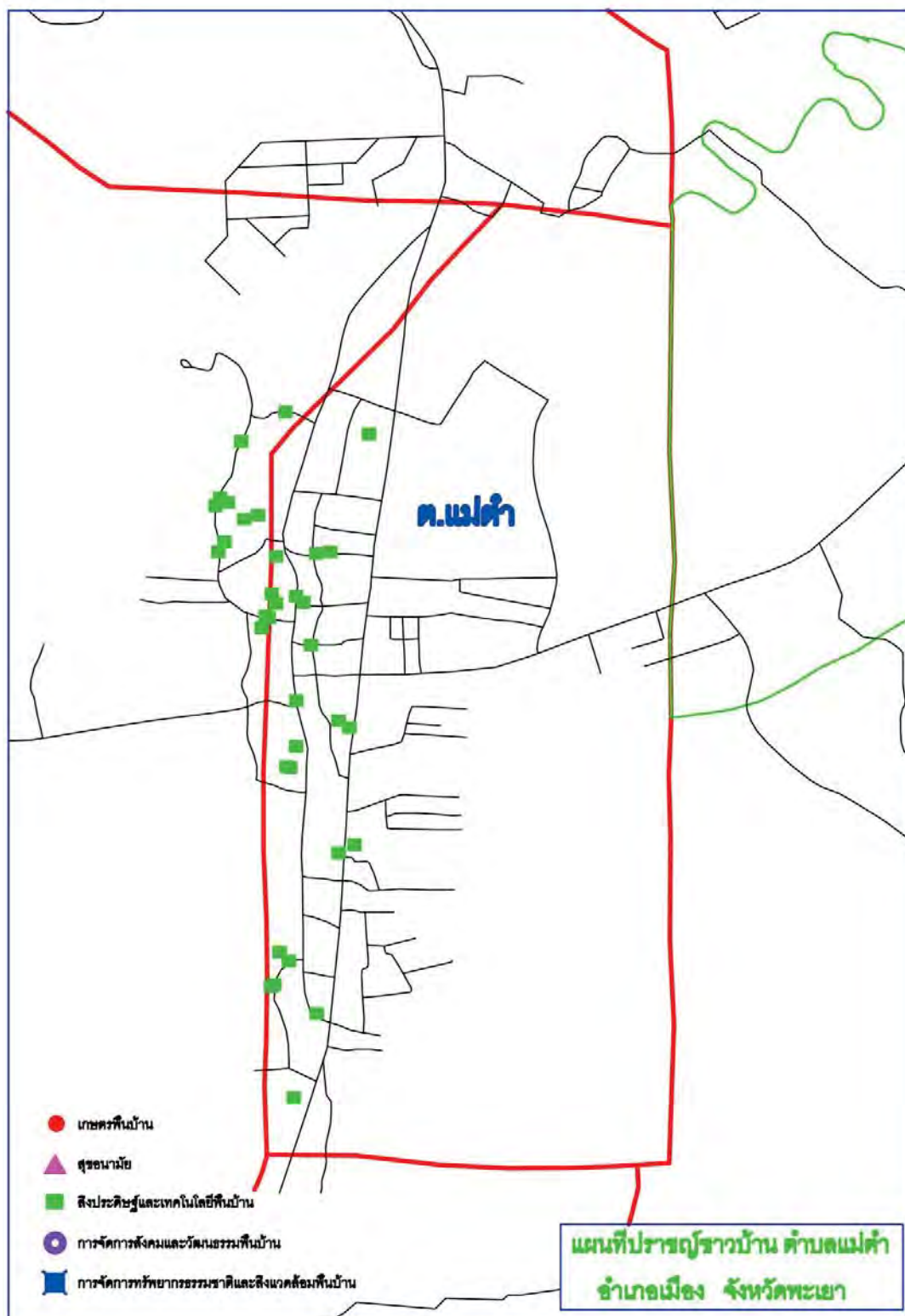
ภาพที่ 4.10 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลแม่ปืม

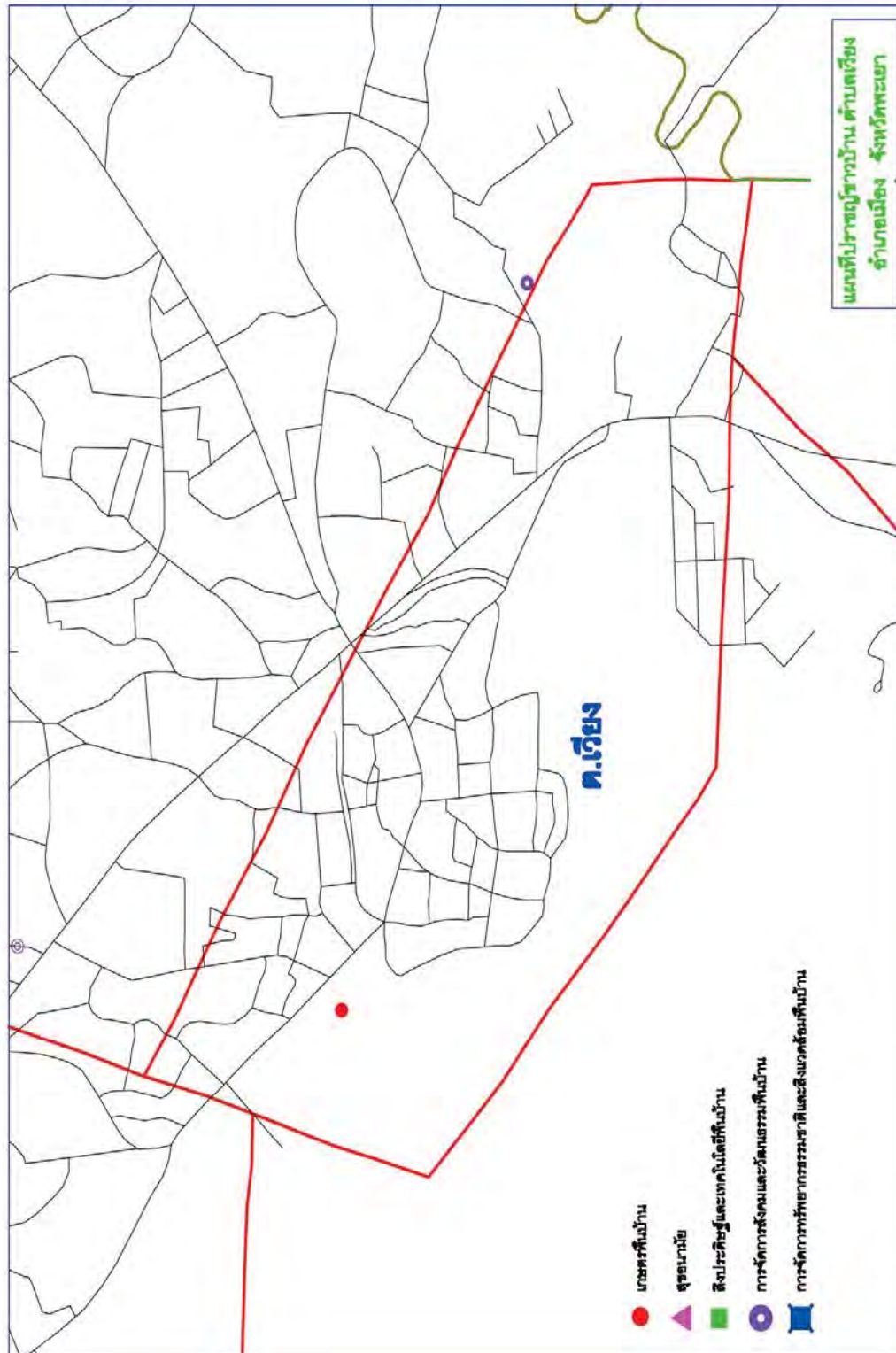
ภาพที่ 4.11 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลท่าช้าง

ภาพที่ 4.12 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลบ้านแม่ใจ

ภาพที่ 4.13 : แผนที่แสดงตำแหน่งภูมิปัญญาในตำบลบ้านแม่คำ

ภาพที่ 4.14 : แผนที่แสดงตำแหน่งหมู่บ้านในตำบลเวียง

จากการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีท้องถิ่นเมืองพะเยาสามารถสร้างแนวทางการพัฒนาได้ ดังนี้

- 5.1 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์
- 5.2 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม
- 5.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ
- 5.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการวางผังเมือง

5.1 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

- 5.1.1 ด้านการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์
- 5.1.2 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

5.1.1 ด้านการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์

ด้านบุคคล

- 1) ส่งเสริมให้กลุ่มนักสืบวัฒนธรรมและประชาชนในพื้นที่ ได้สืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในบริบทปัจจุบัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 2) สร้างความตระหนักให้กับเจ้าของพื้นที่ประวัติศาสตร์ ได้เห็นคุณค่าและความสำคัญในพื้นที่ประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและความภาคภูมิใจของเจ้าของพื้นที่ประวัติศาสตร์

ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

- 1) ส่งเสริมให้มีการวิจัย เพื่อให้ได้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งสามารถนำข้อมูลมาพัฒนาและแก้ไขปัญหาได้ทันที

2) จัดงานประเพณีหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนตระหนักและเกิดการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

ด้านการมีส่วนร่วม

1) จัดตั้งคณะทำงานเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาย่าน อาคาร วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

2) หน่วยงานองค์กรท้องถิ่น ทั้งภาครัฐภาคเอกชน ต้องเข้ามาสนับสนุน มีส่วนร่วมในดูแลและจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์โดยมีนโยบายในการส่งเสริมให้ชัดเจน มีข้อตกลงที่เกิดความพึงพอใจทั้งเจ้าของพื้นที่ประวัติศาสตร์ และหน่วยงานที่ให้ความสนับสนุน

5.1.2 ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ด้านบุคคล

1) ควรจัดให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในแหล่งพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม ให้เข้าใจถึงเรื่องราวของประวัติศาสตร์ รวมถึงความเข้าใจถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยว

2) ส่งเสริมและพัฒนาคนในท้องถิ่นสู่การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ก่อเกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และเกิดความรักความหวงแหน พร้อมทั้งจะสืบทอดกันไม่ให้สูญหาย

ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

1) คู่มือแนะนำเที่ยวของจังหวัดพะเยา ควรมีข้อมูลทางด้านองค์ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ของจังหวัดพะเยา เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวได้สนใจ และเล็งเห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์พะเยา เกิดแรงจูงใจให้มาท่องเที่ยว

2) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ และด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์พะเยา ทางเว็บไซต์และเครือข่ายสังคมออนไลน์ เนื่องจากเป็นสื่อออนไลน์ที่ผู้คนในปัจจุบันใช้กันอย่างแพร่หลาย รวมทั้ง การออกแบบสื่อให้มีภาษาหลักที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยว เช่น อังกฤษ จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

3) จัดทำรายการนำเที่ยว ที่เน้นทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยว กับเจ้าของพื้นที่ประวัติศาสตร์ หรือชุมชน

4) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิเช่น นั่งรถสามล้อถีบชมเมือง ปั่นรถถีบชมเมือง โดยทำเป็นเครือข่ายร่วมกันกับบริษัททัวร์นำเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวมายังจังหวัดพะเยา

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

1) ควรจัดให้มีป้ายสื่อความหมาย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ด้านองค์ความรู้ และเส้นทางการเข้าถึง และให้นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้และท่องเที่ยวในเส้นทางที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างทั่วถึง

2) การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ ม้านั่ง ที่จอดรถ แก่ นักท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการให้บริการ

3) จัดสร้างศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นศูนย์สำหรับการให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว ก่อนที่จะเข้าไปดูในสถานที่จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ และเกิดการเข้าใจควบคู่ไปกับการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว

5.2 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

5.2.1 แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น

5.2.2 แนวทางการพัฒนาชุมชนในด้านการอนุรักษ์และพัฒนางานสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา

5.2.1 แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น

จากการระดมความคิดร่วมกับชุมชน พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับเรือนพักอาศัยในปัจจุบันมีดังนี้

1) หลังคา ที่ส่วนใหญ่จะเกิดการผุพัง หรือหลุดร่วงตามกาลเวลา ซึ่งหลังคาชนิดเดิมที่ใช้เป็นการหล่อจากปูน มีน้ำหนักมาก จึงทำให้คานไม้เล็ก ๆ ที่มีอายุการใช้งานมานาน รับน้ำหนักไม่ไหว เกิดการหลุดร่วงของตัวกระเบื้อง

2) ปัญหาจากปลวก ที่ทำให้ผนังบ้าน เสาบ้าน และคานต่างๆ เกิดการผุกร่อนจากปลวก ที่มากัดแทะ ทำให้อายุการใช้งานไม่น้อยลง

3) โดยดั้งเดิมของบ้าน จะมีระเบียบที่เปิดโล่งภายนอกบ้าน แต่เกิดการผูกฟังกาย เพราะจากน้ำฝนที่สาดเข้า พร้อมกับแสงแดดที่ทำลายพื้นผิวของไม้ ปัจจุบันมีการต่อเติมหลังคาออกไป และสร้างผนังกัน เพื่อป้องกันการปัญหาเหล่านี้ ทำให้รูปแบบลักษณะดั้งเดิมของบ้านเปลี่ยนไป

4) การขาดองค์ความรู้ในการต่อเติม และซ่อมแซมบ้านโดยใช้วัสดุสมัยใหม่ ที่ไม่เข้ากับลักษณะของตัวบ้าน ลักษณะของสี วัสดุ รูปลักษณะ ต่างๆ

5) วัสดุอุปกรณ์ที่มีรูปแบบเดิมๆ หรือคล้ายคลึงกับของเดิม ไม่มีขายตามท้องตลาดทั่วไป

ด้านการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น

1) สืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และการสร้างบ้านเรือนแบบเฮือนवान เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักวิธีการสร้างบ้านและประเพณี วัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแบบดั้งเดิม ซึ่งทำให้เกิดการเห็นคุณค่าและความสำคัญ

2) มีการให้ความรู้และชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ ประโยชน์ และผลที่ได้รับจากการอนุรักษ์เฮือนवान ทั้งในกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันและรุ่นลูกหลานที่จะเป็นกำลังสำคัญของ การอนุรักษ์ในอนาคต

3) การซ่อมแซมควรใช้วัสดุแบบเดิมเพื่อให้มีความกลมกลืนและสภาพการใช้งานที่ใกล้เคียงกัน แต่หากไม่สามารถหาวัสดุเหมือนเดิมได้ อาจใช้วัสดุที่มีความคล้ายคลึงและมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับของเดิมมากที่สุดในการซ่อมแซมอาคาร

4) ควรมีหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาแนวทางในการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่น ทั้งในด้านวัสดุในการซ่อมแซมและขั้นตอนการซ่อมแซม

5) วัสดุในการซ่อมแซมบางชนิด เช่น กระเบื้องหลังคา อาจใช้วิธีการรวมกลุ่มกันภายในชุมชนแล้วร่วมกันหล่อกระเบื้องเพื่อใช้ในการซ่อมแซมขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นการใช้แรงงานภายในชุมชน ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมลงได้

6) รวมกลุ่มของประชาชนที่มีบ้านเรือนที่มีประเภทเดียวกัน เพื่อร่วมปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เฮือนवान การขอความอนุเคราะห์และขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก และร่วมมือร่วมแรงในการอนุรักษ์บ้านร่วมกันตามประเพณีดั้งเดิมในการขอแรงเพื่อนบ้านในการสร้างบ้านเรือน

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่น

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว วัฒนธรรม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันในการเข้ามาร่วมวางแผนกับชุมชนในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์เรือนวานอย่างจริงจัง ซึ่งจะนำไปสู่ความมีเอกลักษณ์และแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวต่อไป

2) จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวบ้านเรือนวานภายในชุมชน รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมอื่นในชุมชน เช่น การทำล้อเกวียน การจักสาน การแกะสลักไม้ การทำสวน ทำนา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

3) เชื่อมโยงการท่องเที่ยวของกลุ่มเรือนวานกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ในเส้นทางรอบกว๊านพะเยา เช่น หมู่บ้านประมงและตมี่ดร่องไฮ หมู่บ้านทำปลาสามสันเวียงใหม่ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านดอกบัว หมู่บ้านแกะสลักหินบ้านจิว หมู่บ้านสานผักตบชวาสันป่าม่วง เป็นต้น เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในชุมชนรอบกว๊าน

4) ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของกลุ่มเรือนวานในสื่อประเภทต่างๆ เพื่อกระตุ้นกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมและการท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาดูงาน และกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปทั้งภายในจังหวัดพะเยาและอื่นๆ ได้เข้ามาเยี่ยมชมเรือนชุมชน

5.2.2 แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทมรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนเจ้าของอาคารทางศาสนาในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับอาคารทางศาสนา มีดังนี้

1) อาคารทางศาสนาเช่นพระวิหาร เจดีย์ มีคนเข้าไปอาศัยทำรังอยู่ ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียต่ออาคารเช่นก่อให้เกิดการผุกร่อนของตัวอาคารในบริเวณจุดที่มีคนเข้าไปอาศัย และก่อให้เกิดความสกปรก ส่งผลต่อทัศนียภาพที่ดีทั้งภายในและภายนอกอาคาร

2) พื้นที่ภายในอาคารทางศาสนามีสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นโดยการขาดการวางแผนบทหรือแผนการพัฒนาที่ดี ซึ่งก่อให้เกิดการก่อสร้างเสนาสนะที่รกรุงรัง ส่งผลต่อภาพรวมของวัดก่อให้เกิดความไม่สวยงามทางด้านสถาปัตยกรรม

3) อาคารทางศาสนาได้รับอิทธิพลของการใช้วัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ทำให้เกิดการใช้วัสดุที่ผิดแปลกจากการก่อสร้างในสมัยอดีต

4) การขาดองค์ความรู้ในการต่อเติม และซ่อมแซมอาคารทางศาสนาโดยใช้วัสดุสมัยใหม่ที่ไม่เข้ากับลักษณะของตัวอาคาร ลักษณะของสี วัสดุ รูปลักษณ์ ต่างๆ

ด้านการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา

- 1) สืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และวัด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้ คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัดแบบดั้งเดิม ซึ่งทำให้เกิดการเห็นคุณค่าและความสำคัญ
- 2) มีการให้ความรู้และชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญของอาคารทางศาสนาที่มีต่อคุณค่าทางจิตใจและการมีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มกันภายในสังคม ทั้งในกลุ่มคนในปัจจุบันและรุ่นลูกหลานที่จะเป็นกำลังสำคัญของการอนุรักษ์ในอนาคต
- 3) การอนุรักษ์อาคารทางศาสนาควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดูแลรักษา ซ่อมแซมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาในทุกด้านของการอนุรักษ์และพัฒนาวัด
- 4) การอนุรักษ์และพัฒนาวัด ควรเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในรูปแบบของ คณะกรรมการวัด หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาวัด รวมถึงสถาบันการศึกษาที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาด้วย
- 4) ควรมีหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ให้คำชี้แนะและให้คำปรึกษาแนวทางในการอนุรักษ์อาคารทางศาสนา ทั้งในด้านวัสดุในการซ่อมแซมและขั้นตอนการซ่อมแซม เพื่อให้อาคารให้เกิดรูปแบบที่กลมกลืนกับงานสถาปัตยกรรมในอดีต
- 5) การซ่อมแซมควรใช้วัสดุแบบเดิมเพื่อให้มีความกลมกลืนและสภาพการใช้งานที่ใกล้เคียงกัน แต่หากไม่สามารถหาวัสดุเหมือนเดิมได้ อาจใช้วัสดุที่มีความคล้ายคลึงและมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับของเดิมมากที่สุดในการซ่อมแซมอาคาร

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา

- 1) ควรมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ รวมถึงหน้าที่ของอาคารต่างๆ ในวัด
- 2) มีป้ายสื่อความหมายที่บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของวัด
- 3) ส่งเสริมและพัฒนาคนในท้องถิ่นให้เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ก่อเกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมและเกิดความรักความหวงแหนพร้อมที่จะสืบทอดกันไม่ให้สูญหาย
- 4) จัดทำคู่มือแนะนำเที่ยวของจังหวัดพะเยา โดยมีข้อมูลทางด้านองค์ความรู้ในทางด้านสถาปัตยกรรมในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยา เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวได้สนใจและเล็งเห็นคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และเกิดแรงจูงใจให้มาท่องเที่ยว
- 5) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ และด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในจังหวัดพะเยา ทางเว็บไซต์และเครือข่ายสังคมออนไลน์ เนื่องจากเป็นสื่อ

ออนไลน์ที่ผู้คนในปัจจุบันใช้กันอย่างแพร่หลาย รวมทั้งการออกแบบสื่อให้มีภาษาหลักที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยว เช่น อังกฤษ จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

5.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาและการต่อยอดภูมิปัญญามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์สืบสานให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นมรดกตกทอดให้กับคนในรุ่นหลัง ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาสามารถทำได้ในแนวทาง ดังต่อไปนี้

5.3.1 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้

5.3.2 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อการท่องเที่ยว

5.3.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

5.3.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อการศึกษาและอนุรักษ์

5.3.1 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้

ในการถ่ายทอดและต่อยอดภูมิปัญญาเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ควรส่งเสริมในประเด็นดังต่อไปนี้

1) จัดการฝึกอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญา ซึ่งในบางภูมิปัญญาหากมีการถ่ายทอดความรู้แล้วจะเป็นการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยใช้วัสดุที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น เช่น การถนอมอาหาร การจักสาน

2) การนำผลิตภัณฑ์ที่ได้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดในการพัฒนาคุณภาพและออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปลักษณ์สวยงาม คงทน เข้ากับสมัยนิยม หรือมีสรรพประโยชน์หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่มีความต้องการใช้คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกัน อาทิ การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากผักตบชวาให้มีความหลากหลาย เช่น กระเป๋า โคมไฟ แจกัน เสื่อ เป็นต้น

3) การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ ซึ่งบรรจุภัณฑ์ของสินค้าภูมิปัญญาก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ และยังเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้อีกทางหนึ่งด้วย เช่น การพัฒนากล่องหรือหีบห่อของผลิตภัณฑ์ปลาสาม

4) การขอใบรับรองคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ซึ่งหากผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาชนิดใดที่มีผลการรับรองมาตรฐานสินค้าจากหน่วยงานที่ได้รับความเชื่อถือ จะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์นั้นๆ สร้างความเชื่อมั่นให้กับกลุ่มผู้บริโภคได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในกลุ่มอาหารและยาสมุนไพรพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสุขภาพของผู้บริโภค เช่น การได้รับเครื่องหมายออย. จากกระทรวงสาธารณสุข การได้รับคัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP 5 ดาวของจังหวัด เป็นต้น

5) การพัฒนา ริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพ และควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6) การสร้างเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนความรู้ และการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นให้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และมีโอกาสในการแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา องค์ความรู้อย่างเต็มที่ และดำเนินการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ เพื่อให้เจ้าของภูมิปัญญาเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

5.3.2 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพเพื่อการท่องเที่ยว

การถ่ายทอดและต่อยอดภูมิปัญญาเพื่อการท่องเที่ยว เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นได้เห็นคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาที่เป็นมรดกสืบทอดกันมา และอีกส่วนหนึ่งก็จำทำให้คนนอกวัฒนธรรมหรือนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ที่ดีจากกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้ คือ

1) การนำเอาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญามาถ่ายทอดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ เช่น การแกะสลักพระพุทธรูปหินทรายโดยให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองและมีส่วนร่วมในการแกะสลักพระหินทราย ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ในกระบวนการผลิตตามภูมิปัญญาที่ได้ถ่ายทอดสืบทอดกันมา รวมถึงเกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในการแกะสลักพระเพื่อถวายเป็นพุทธรูปบูชา

2) การนำเอาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญามาถ่ายทอดเป็นการบริการสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น

- การนำภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโบราณและสมุนไพรพื้นบ้านมาพัฒนาให้เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยให้นักท่องเที่ยวได้รับบริการนวดพร้อมกับการเรียนรู้การใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในการบำบัดและสร้างเสริมสุขภาพ

- การนำภูมิปัญญาด้านสมุนไพรพื้นบ้านหรือพืชท้องถิ่น มาพัฒนาให้เป็นเมนูอาหารสุขภาพเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น

- การบริหารจัดการให้กับกลุ่มประชุมสัมมนา หรือนักท่องเที่ยว โดยใช้อาหารที่ผลิตจากวัตถุดิบในท้องถิ่น อาหารพื้นเมืองประจำถิ่น มีการแสดงจากคนในท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการตกแต่งสถานที่โดยใช้ผลิตจากภูมิปัญญา เช่น ชันโตกสานจากไม้ไผ่ จานรองแก้วสานจากผักตบชวา โคมตั้งโต๊ะจากผักตบชวา เป็นต้น

3) การนำเอาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญามาถ่ายทอดเป็นกิจกรรมประจำปี หรือ ประเพณีทางการท่องเที่ยว เช่น

- การจัดประกวดเมนูอาหารที่หาได้จากกว้านพะเยา การจัดประกวดเมนูปลาสาม การจัดประกวดเมนูอาหารพื้นบ้านเพื่อสุขภาพ โดยกำหนดให้เป็นปฏิทินประจำปีให้นักท่องเที่ยวได้มาลิ้มลองอาหารที่เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาและวัตถุดิบในท้องถิ่น

- การจัดประกวดผลิตภัณฑ์จักสาน ทั้งที่ทำจากไม้ไผ่ ผักตบชวา หรือวัตถุดิบอื่นๆ ที่หาได้จากท้องถิ่น โดยกำหนดให้เป็นปฏิทินประจำปีให้นักท่องเที่ยวได้มาจับจ่ายและเลือกซื้อเครื่องจักสานที่เกิดจากการใช้ภูมิปัญญาและวัตถุดิบในท้องถิ่น

4) การนำเอาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญามาถ่ายทอดเป็นอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว สร้างประเพณี เช่น จัดประกวดเมนูอาหารจากกว้านพะเยา การบริหารจัดการเลี้ยง

5.3.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ผลิตผลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่มักเกิดจากการใช้ประโยชน์และเรียนรู้จากธรรมชาติ ฉะนั้นภูมิปัญญาส่วนหนึ่งจึงเกี่ยวข้องกับการรักษาระบบธรรมชาติ และส่วนหนึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติจึงต้องทำให้สองสิ่งนี้มีความสมดุลซึ่งกันและกัน เพราะหากมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปโดยไม่ดูแลรักษามักจะเกิดผลกระทบในระบบนิเวศวิทยาตามมา โดยมีแนวทางในการจัดการ ดังนี้

- 1) ศึกษา วิจัยและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาที่มีส่วนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้เหตุและผลที่แท้จริงของภูมิปัญญานั้นที่มีส่วนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การทำฝายน้ำล้น

2) การถ่ายทอดองค์ความรู้นั้น ๆ ให้กับหน่วยงานหรือกลุ่มผู้ที่มีโอกาสใช้ภูมิปัญญาในลักษณะเดียวกันนี้ เช่น ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ถ่ายทอดให้แก่กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ กลุ่มผู้ทำการเกษตร

3) จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนท้องถิ่น เพื่อให้องค์ความรู้นั้น ๆ ได้เผยแพร่ไปยังกลุ่มเยาวชน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและนำไปสู่การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

4) พัฒนาองค์ความรู้โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น เช่น การเลี้ยงผีต้นน้ำ การเลี้ยงผีฝายหรือลำเหมือง ซึ่งนอกจากจะช่วยให้เกิดการดูแลรักษาการใช้ทรัพยากรแล้วยังนำไปสู่พื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ร่วมกันอีกด้วย

5) การสร้างเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนความรู้ และการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นให้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และมีโอกาสในการแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา องค์ความรู้อย่างเต็มที่ และดำเนินการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ เพื่อให้เจ้าของภูมิปัญญาเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

5.3.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพเพื่อการศึกษาและอนุรักษ์

การสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาศัยวิธีการทางการศึกษาเป็นวิธีการหนึ่ง ที่ทำได้เพื่อให้ภูมิปัญญาเหล่านี้สามารถที่จะถ่ายทอดถึงคนรุ่นหลังได้ โดยสามารถดำเนินการได้ ดังนี้ คือ

1) ทำการศึกษาค้นคว้า และเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของในแต่ละท้องถิ่น และศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในความรู้ที่ขาดหายไปหรือยังไม่ชัดเจน เช่น สรรพคุณของสมุนไพรบางชนิด วิธีการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด

2) จัดการฝึกอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่สามารถพัฒนาต่อยอดในกลุ่มผู้ที่มีการประกอบอาชีพที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน อาทิ ภูมิปัญญาการทำปุ๋ยหมัก การทำเครื่องจักสาน ซึ่งจะทำให้คนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาทักษะในการทำอาชีพนั้นๆ ให้ดีขึ้น

3) จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ให้กับคนในท้องถิ่น โดยคัดเลือกภูมิปัญญาที่มีความสำคัญ หรือภูมิปัญญาเด่นของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งในบางภูมิปัญญาสามารถพัฒนาให้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับประกาศนียบัตรจนถึงระดับบัณฑิตศึกษาได้

ด้วย อาทิ ภูมิปัญญาทางด้านสมุนไพร อาหารท้องถิ่นที่ช่วยบำบัดโรค สมุนไพรท้องถิ่น ซึ่งเป็นศาสตร์ด้านสุขภาพแขนงหนึ่ง (Ethno - Medicine)

4) จัดกิจกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแต่งคำว การจ้อยซอ การสืซอและเล่นซึง การจัดกิจกรรมเหล่านี้จะทำให้คนในท้องถิ่นหันกลับมาให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมเหล่านี้มากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการสืบทอดและสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญา

5) การปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า แก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบของการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในชุมชน หรือการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน ภูมิปัญญาต่างๆ ของคนในชุมชน และประโยชน์ที่ได้จากภูมิปัญญานั้น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความรู้และความภาคภูมิใจด้วย

6) การสร้างเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ เพื่อจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนความรู้ และการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่นให้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และมีโอกาสในการแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา องค์ความรู้อย่างเต็มที่ และดำเนินการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ เพื่อให้เจ้าของภูมิปัญญาเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ตารางที่ 5.1 แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนของเมืองพะเยา

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
1. เกษตร พื้นบ้าน	ตำบล เวียง - ประมงพื้นบ้าน	✓	✓	✓	✓
	ตำบลบ้านตู่ - การเลี้ยงโคพื้นเมือง - การเพาะพันธุ์ด้วงกว่าง - การเลี้ยงโคขุน - การปลูกหญ้าแพงโคล่า - ปุ๋ยหมักชีวภาพ - เกษตรอินทรีย์	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓		✓	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลบ้านต๋อม - เกษตรผสมผสาน - เกษตรพอเพียง ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ	✓ ✓		✓ ✓	✓ ✓
	ตำบลท่าจำปี - การเพาะเห็ด	✓	✓	✓	✓
	ตำบลแม่กา - เพาะพันธุ์ไก่ชน	✓			✓
2. สุขอนามัย	ตำบลแม่ใส - การรักษาอาการป่วยด้วยการใช้สมุนไพร	✓			✓

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
2.สุขอนามัย (ต่อ)	ตำบลแม่หาเรือ - หมอพื้นบ้าน รักษาด้วยการเป่า และ แหก(ใช้ เคียวหมูและการเสกมนต์ กรีดบริเวณที่เจ็บป่วย ในลักษณะการทำพิธีเชื่อว่าเป็นการกรีดสิ่งไม่ดีที่ อยู่ในร่างกายให้ออกมา)	✓	✓		✓
	ตำบลบ้านตู่ - หมอพื้นบ้าน - ทำยาสมุนไพร	✓ ✓	✓ ✓		✓ ✓
	ตำบลบ้านปาง - ทำปลาต้ม - ทำแคบหมู - การรักษาอาการป่วยด้วยการใช้สมุนไพร	✓ ✓ ✓			✓ ✓ ✓
	ตำบลสันป่าม่วง - หมอพื้นบ้าน				
	ตำบลบ้านต๋อม - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่า - การรักษาอาการป่วยด้วยการใช้สมุนไพร - การรักษาอาการป่วยด้วยการนวดจับเส้น - หมอเมือง	✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓		✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลท่าจำปี - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่า - การรักษาอาการป่วยด้วยการใช้สมุนไพร	✓	✓ ✓		✓ ✓

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
2.สุโขhamัย (ต่อ)	ตำบลแม่ปืม - การวางแผนโบราณ - การรักษาอาการป่วยด้วยการใช้สมุนไพร - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่าคู่กับการใช้น้ำมัน - หมอธรรม (ร่างทรงธรรมบันดาล) รักษาด้วยการเป่า แหก ซึ่งมีการเข้าทรงก่อนรักษา - หมอยาพื้นเมือง - หมอพรหมณ์	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓ ✓		✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลท่าวังทอง - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่า - นวดแผนโบราณ กดจุด คลายเส้น	✓	✓ ✓		✓ ✓
	ตำบลแม่กา - การรักษาอาการป่วยด้วยการเป่า (เป่าต่อกระดูก รักษาพิษกัด ก้างติดคอ) - การนวดกดจุด คลายเส้น - การประยุาสสมุนไพร	✓ ✓	✓ ✓ ✓		✓ ✓ ✓
	ตำบลบ้านต้า - การประยุาสสมุนไพร - คาถาปิดเป่า - มีความรู้ด้านพืชในป่า รังผึ้ง รังแตน	✓ ✓ ✓	✓ ✓		✓ ✓ ✓

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
3. สิ่งประดิษฐ์ และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน	ตำบลดแม่ตำ - การทอผ้า - ทำดอกไม้ - จักสาน - หัตถกรรม - ทำพรมเช็ดเท้า - ผลิตภัณฑ์เศษผ้า - ทำไม้กวาดก้านมะพร้าว - ศิลปะ - งานฝีมือสร้างบ้าน - สานอวน สานแห	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓		✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลดแม่ใส - การทำโคลนลอย - ทำบายศรี - ตีมีด - สานอุปกรณ์หาปลา - ทำไม้กวาด - ประติมากรรมเงินพุ่มทอง - ม่านหน้าต่างโบสถ์ - ประติมากรรมไทรดอกกรัก	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓			✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
3. สิ่งประดิษฐ์ และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน (ต่อ)	ตำบลแม่หาเรือ - จักสานไม้ไผ่ จักสานตระกร้า จักสานต่างๆ - ช่างทำเกวียน - ไหมหมาก - ทำไม้กวาดดอกหญ้า - ปั่นผ้า - สานแห - สานกำวย	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓			✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลบ้านตู่ - สานไม้ไผ่เป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ เช่น เข่ง สุ่มไก่ ผักตบชวา - ทำแก๊สชีวมวล - น้ำส้มควันไม้	✓ ✓ ✓	✓ ✓	✓ ✓	✓ ✓ ✓
	ตำบลบ้านปาง - ทำครกหิน - แกะสลักหินทราย - สานไซใส่ปลา สานไม้กวาด สานผักตบชวา จัก สานต่างๆ	✓ ✓ ✓			✓ ✓ ✓

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
3. สิ่งประดิษฐ์ และ เทคโนโลยี พื้นบ้าน (ต่อ)	ตำบลดสนป่าม่วง - สานผักตบชวา - ทำขันด้วยกะลา - จักสานไม้ไผ่ - ทำไม้กวาด	✓ ✓ ✓ ✓			✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลบ้านด้อม - สานไซดักปลา - สานแห - ทอผ้าตุง - ช่างแกะสลัก - สานแข่ง ตะกร้า - สานไม้กวาด	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓	✓		✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลบ้านด้า - สานเสื่อไม้ไผ่ - สานฮอก - ทำน้ำคอก น้ำทุ้ง	✓ ✓ ✓			✓ ✓ ✓
	ตำบลท่าจำปี - จักสานไม้ไผ่ จักสานผักตบชวา สานยอ สานไม้กวาด จักสานต่างๆ - บ้อง แซะ ช้างหวด - เขียนป้าย - งานไม้	✓ ✓ ✓ ✓	✓		✓ ✓ ✓ ✓

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
3.สิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี พื้นบ้าน (ต่อ)	ตำบลแม่ปืม - ทอเสื่อกก - ทำอู่ม้า - สานแห - จักสาน	✓ ✓ ✓ ✓			✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลท่าวังทอง - สานไม้กวาด สานก้านมะพร้าว จักสานต่างๆ	✓			✓
	ตำบลจำปาหวาย - จักสาน - ทำบายศรี - ทำกระดาษสา - ทำโคม - ทำดอกไม้จัน	✓ ✓ ✓ ✓ ✓			✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลแม่กา - งานฝีมือจักสาน	✓			✓
4. การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน	ตำบลแม่ใส - การจัดการพิธีกรรมทางความเชื่อท้องถิ่น (สูขวัญ สืบชะตา สะเดาะเคราะห์)		✓		✓
	ตำบลแม่นาเรือ - การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา - ความเชื่อพิธีกรรมพื้นเมือง		✓ ✓		✓ ✓

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
4. การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน (ต่อ)	ตำบลบ้านตู่ - การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา		✓		✓
	ตำบลบ้านปาง - การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา - โหราศาสตร์ (ดูฤกษ์ยามพิธีการ)		✓ ✓		✓ ✓
	ตำบลสันป่าม่วง - ดนตรีพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ซึง) - การสืบชะตา สะเดาะเคราะห์	✓	✓ ✓		✓ ✓
	ตำบลบ้านต๋อม - ดนตรีพื้นเมือง	✓	✓		✓
	ตำบลบ้านต้า - ดนตรีพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ซึง)	✓	✓		✓
	ตำบลท่าจำปี - ธรรมเนียมแหกข้าว - พิธีกรรมความเชื่อ (เลี้ยงผี) - พิธีกรรมทางศาสนา - จ้อยซอ - ช่างสะล้อ	✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓ ✓		✓ ✓ ✓ ✓ ✓
	ตำบลแม่ปืม - การจัดการพิธีกรรมทางความเชื่อท้องถิ่น - ภาษาล้านนา - การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา		✓ ✓		✓ ✓ ✓

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
4. การจัดการ สังคมและ วัฒนธรรม พื้นบ้าน (ต่อ)	ตำบลท่าวังทอง - การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา - ดนตรีพื้นเมือง ฟ้อนเจิง	✓	✓ ✓		✓ ✓
	ตำบลจำปาหวาย - การขับร้องเพลงซอ ร้องน่าน - การเล่นซอ - การจัดการพิธีกรรมทางศาสนา	✓ ✓	✓ ✓ ✓		✓ ✓ ✓
	ตำบลแม่กา - พิธีกรรมทางศาสนา - บุญเทียน สืบชะตา สะเดาะเคราะห์ - พิธีกรรมพื้นบ้าน - ดนตรีพื้นเมือง ขับซอพื้นเมือง	✓	✓ ✓ ✓ ✓		✓ ✓ ✓ ✓
5. การจัดการ ทรัพยากรใน ท้องถิ่น	ตำบลบ้านสา - หมอดิน	✓		✓	✓
	ตำบลบ้านด้อม - กลุ่มประมงพื้นบ้านสันหนองเหนียว	✓	✓	✓	✓
	ตำบลบ้านด้า - การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ การ อนุรักษ์ป่า		✓	✓	✓

กลุ่ม ภูมิปัญญา	กลุ่มย่อยภูมิปัญญา	แนวทางการต่อยอดภูมิปัญญาและ การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน			
		สร้างอาชีพ / รายได้	ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ	การศึกษาและ การอนุรักษ์
5. การจัดการ ทรัพยากรใน ท้องถิ่น (ต่อ)	ตำบลท่าจำปี - หมอหิน	✓		✓	✓
	ตำบลท่าวังทอง - ดินและปุ๋ย	✓		✓	✓

5.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการวางผังเมือง

5.4.1 การพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการวางผังเมือง

การพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการวางผังเมือง นั้นคือการพัฒนาสภาพทางกายภาพของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้น และการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การควบคุมอาคารสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อม และสภาพภูมิทัศน์ที่มีความสวยงาม สอดคล้องกับอัตลักษณ์ และก่อให้เกิดสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้ คือ

1) ดำเนินการจำแนกพื้นที่อาคารที่มีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม เพื่อส่งเสริมให้พื้นที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม พื้นที่ชนวนเพื่อป้องกันการทำลายอาคารที่มีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม และพื้นที่ส่งเสริมการสร้างอาคารสิ่งปลูกสร้างเพื่อส่งเสริมพื้นที่มรดกทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งจะออกมาในลักษณะของแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต เพื่อการสงวนรักษาพื้นที่ทางมรดกทางวัฒนธรรม โดยการใช้ผลการศึกษาด้านของการมใช้พื้นที่ชุมชน และพื้นที่สาธารณะของชุมชนเหล่านั้น เพื่อให้เกิดความสอดคล้อง และสร้างรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกิดจากฐานทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่

2) ดำเนินการสร้างมาตรการในการควบคุมลักษณะอาคารสิ่งปลูกสร้าง รูปแบบทางสถาปัตยกรรม พื้นที่เว้นว่าง ในแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดไว้ โดยใช้ผลการศึกษา

ทางด้านสถาปัตยกรรม การใช้พื้นที่อาคาร และการใช้พื้นที่รอบอาคารเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมต่อการควบคุมอาคารสิ่งปลูกสร้างใหม่ที่เกิดขึ้น ซึ่งผลจะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3) ควบคุมกิจกรรมทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม และพื้นที่อื่นๆ ในแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน เนื่องจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินบางประเภทอาจจะไม่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ และบางอย่างยังไม่ส่งเสริมให้พื้นที่เป็นมรดกทางด้านวัฒนธรรม เช่น โรงงานอุตสาหกรรม โรงกำจัดมูลฝอย โรงกำจัดขยะ โรงเก็บเศษวัสดุ เป็นต้น

4) พัฒนาโครงข่ายคมนาคมเพื่อส่งเสริม และสงวนรักษาพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม โดยข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคม จะเน้นการเข้าถึงพื้นที่มากกว่าการคมนาคมขนส่ง สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีจุดจอดรถในที่ที่เหมาะสม และมีการใช้การเดินทาง และทางจักรยานเข้ามาช่วยในการเข้าถึงพื้นที่

5) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อส่งเสริมให้เกิดพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม และเอื้อต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสม เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ระบบโทรคมนาคม ระบบโทรศัพท์ และสถานที่แหล่งเรียนรู้ โรงเรียน ห้องสมุด ซึ่งระบบต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของประชาชน และผู้เข้ามาใช้พื้นที่

6) การสร้างแผนกลยุทธ์การพัฒนาพื้นที่ โครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมและการปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ที่เหมาะสม โดยโครงการเหล่านี้จะทำให้แผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่กำหนดไว้ เกิดการพัฒนาทางกายภาพที่ชัดเจนมากขึ้น โดยกำหนดเป็นระยะ (Phasing) เช่น ระยะสั้น ภายใน 3 ปี ระยะกลาง 5-10 ปี และระยะยาว 10-20 ปี

5.4.2 ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองพะเยา เพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน มีดังต่อไปนี้

ข้อ 1 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ ออกเทศบัญญัติ ข้อบัญญัติท้องถิ่น และ การสร้างแนวทางการพัฒนาพื้นที่ด้านการผังเมือง สถาปัตยกรรม การท่องเที่ยว การรักษาประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ของเมืองพะเยา และพื้นที่รอบกว๊านพะเยา ในท้องที่ ตำบลเวียง ตำบลแม่ตำ ตำบลบ้านต้า ตำบลบ้านต๋อม ตำบลท่าวังทอง ตำบลสันป่าม่วง ตำบลบ้านสาง ตำบลบ้านตุน ตำบลแม่ใส ตำบลบ้านใหม่ ตำบลแม่ปืมตำบลจำปาหวาย ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา ภายในแนวเขตตามแผนที่ ที่แสดงพร้อมข้อกำหนดนี้

ข้อ 2 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองพะเยา เพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนและการดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณสุขปโภค บริการสาธารณะ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในบริเวณแนวเขตตามข้อ 1 ให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบชุมชนเมืองของจังหวัดและการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ข้อ 3 ข้อเสนอแนะ ข้อกำหนด นโยบาย และมาตรการเหล่านี้ สร้างขึ้นเพื่อการจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองพะเยา การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โครงการคมนาคมขนส่งและบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับและสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจ ของหน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมชุมชนเมืองพะเยา ให้เป็นศูนย์กลางประวัติศาสตร์ และแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา
- 2) ส่งเสริมการพัฒนาเมืองด้านที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม การท่องเที่ยว หัตถกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต สถาปัตยกรรม อัตลักษณ์ และมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา
- 3) พัฒนาการบริการทางสังคม การสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขการให้เพียงพอและได้มาตรฐาน
- 4) ส่งเสริม อนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางศาสนา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และโบราณสถาน เพื่อดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองพะเยา
- 5) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อ 4 การใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนก 7 ประเภท ให้เป็นไปดังต่อไปนี้

- 1) พื้นที่ดินหมายเลข 1 ที่กำหนดไว้เป็นสีม่วงอ่อน ให้เป็นพื้นที่ประเภทส่งเสริมอนุรักษ์ ภูมิปัญญา และวิถีชีวิต วัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (หมู่บ้านโดยรอบกว๊านพะเยา)
- 2) พื้นที่ดินหมายเลข 2 ที่กำหนดไว้เป็นสีส้ม ให้เป็นพื้นที่ประเภทอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยว (บ้านแม่ตำโน- บ้านแม่นาเรือ – บ้านบัว- บ้านร่องไฮ)
- 3) พื้นที่ดินหมายเลข 3 ที่กำหนดไว้เป็นสีม่วงเข้มมะปราง ให้เป็นพื้นที่ประเภทอนุรักษ์เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ เมืองพะเยา เพื่อการท่องเที่ยว (เมืองเก่าพะเยา และพื้นที่หนองระบู่)

4) พื้นที่ดินหมายเลข 4 ที่กำหนดไว้เป็นสีเทา ให้เป็นพื้นที่ประเภทอนุรักษ์ เอกลักษณ์ อนุรักษ์ ประวัติศาสตร์ เมืองพะเยา เพื่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ และส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (เมืองเก่าท่าวังทอง จอมทอง และกลุ่มโบราณสถานบ้านสันธาตุ)

5) พื้นที่ดินหมายเลข 5 ที่กำหนดไว้เป็นสีเหลือง ให้เป็นพื้นที่ประเภทส่งเสริมและรักษา เอกลักษณ์เมืองพะเยาเพื่อการท่องเที่ยว และพื้นที่เมืองพะเยา (พื้นที่เมืองพะเยา)

6) พื้นที่ดินหมายเลข 6 ที่กำหนดไว้เป็นสีฟ้า ให้เป็นพื้นที่ประเภทส่งเสริมเกษตรกรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตเกษตร (พื้นที่เกษตรกรรมรอบกว๊านพะเยา)

7) พื้นที่ดินหมายเลข 7 ที่กำหนดไว้เป็นสีเขียวอ่อน ให้เป็นพื้นที่ประเภทส่งเสริมวิถีชีวิต ริมกว๊าน และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรอบกว๊านพะเยา (พื้นที่ริมกว๊านพะเยา)

ข้อ 5 พื้นที่ดินหมายเลข 1 ที่กำหนดไว้เป็นสีม่วงอ่อน ให้เป็นพื้นที่ประเภทส่งเสริม การอนุรักษ์ภูมิปัญญา และวิถีชีวิต วัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (หมู่บ้านโดยรอบกว๊าน พะเยา)เสนอแนะให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย หัตถอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต การพาณิชย์กรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การ จักรสาน ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา การทำครกหิน การสานไม้กวาด ทำเครื่องมือจับปลา การทอผ้า ช่างแกะสลัก การทำล้อเกวียน งานสิ่งประดิษฐ์ การทำเสื่อกก การทำปลาร้า ปลาสาม ประดิษฐ์ ดอกไม้ ผลิตภัณฑ์เศษผ้า ดนตรีพื้นเมือง การละเล่น ชอ พิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรม พื้นบ้าน การสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขการเป็นส่วนใหญ่ ที่ดินประเภทนี้ไม่ส่งเสริมให้ใช้ ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

1) โรงงานทุกจำพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

2) คลังน้ำมันเชื้อเพลิงและสถานที่ที่ใช้ในการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อจำหน่ายที่ ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเพลิง

3) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลว ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงแต่ไม่หมายรวมรวมถึง ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซและสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

4) เลี้ยงสัตว์ทุกชนิดเพื่อการค้า

5) การจัดสรรที่ดินทุกประเภท

6) การอยู่อาศัยประเภท อาคารอยู่อาศัยรวมอาคารขนาดใหญ่ อาคารสูง หรืออาคาร ขนาดใหญ่พิเศษ

7) การติดตั้งหรือก่อสร้างป้าย ยกเว้นป้ายที่มีขนาดไม่เกิน 0.50 ตารางเมตร โดยมี ความกว้าง ของป้ายไม่เกิน 0.50 เมตร และความยาวของป้ายไม่เกิน 1.00 เมตร

8) สุสานและฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน

9) กำจัดมูลฝอย

10) ซื่อขายหรือเก็บเศษวัสดุ

11) ซื่อขายหรือเก็บชิ้นส่วนเครื่องจักรกลเก่า

การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารให้เป็นตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

1) ความสูงอาคารไม่เกิน 12 เมตร โดยวัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึง ยอดผนังของชั้นสูงสุด

2) อาคารควรมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่

3) สีของอาคาร ควรเป็นสีที่กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ

4) ให้มีพื้นที่ว่างโดยรอบอาคารเท่ากับกฎหมายกำหนด คือไม่น้อยกว่า ร้อยละ 25 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาตก่อสร้างอาคาร

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวขนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมขนส่งทางน้ำหรือการสาธารณูปโภค เพื่อป้องกันน้ำหลากในฤดูฝน

ข้อที่ 6 พื้นที่ดินหมายเลข 2 ที่กำหนดไว้เป็นสีส้ม ให้เป็นพื้นที่ประเภทอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเพื่อการท่องเที่ยว (บ้านแม่ตำใน- บ้านแม่น้ำเรือ – บ้านบัว- บ้านร่องไฮ) เสนอแนะให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย หัตถอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม และอาคารพื้นถิ่น การพาณิชย์กรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ ที่ดินประเภทนี้ ไม่ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

1) โรงงานทุกจำพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

2) คลังน้ำมันเชื้อเพลิงและสถานที่ที่ใช้ในการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อจำหน่ายที่ต้อง

ขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเพลิง

3) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลวตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงแต่ไม่หมายความรวมถึง ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซและสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

4) การจัดสรรที่ดินทุกประเภท

5) การอยู่อาศัยประเภทบ้านแฝด บ้านแถว ห้องแถว ตึกแถว อาคารอยู่อาศัยรวมอาคารขนาดใหญ่ อาคารสูง หรืออาคารขนาดใหญ่พิเศษ

6) สุสานและฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน

7) กำจัดมูลฝอย

8) ซื่อขายหรือเก็บเศษวัสดุ

9) ซื่อขายหรือเก็บชิ้นส่วนเครื่องจักรกลเก่า

การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารให้เป็นตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

- 1) ความสูงอาคารไม่เกิน 12 เมตร โดยวัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึง ยอดผนังของชั้นสูงสุด
- 2) อาคารใหม่ที่จะก่อสร้างควรมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่
- 3) สีของอาคาร ควรเป็นสีที่กลมกลืนกับสภาพสถาปัตยกรรมโดยรอบ
- 4) ให้มีพื้นที่ว่างโดยรอบอาคารเท่ากับกฎหมายกำหนด คือไม่น้อยกว่า ร้อยละ 25 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาตก่อสร้างอาคารการใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมขนส่งทางน้ำหรือการสาธารณูปโภค

ข้อที่ 7 พื้นที่ดินหมายเลข 3 ที่กำหนดไว้เป็นสีม่วงเม็ดมะปราง ให้เป็นพื้นที่ประเภทอนุรักษ์ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ เมืองพะเยา เพื่อการท่องเที่ยว (เมืองเก่าพะเยา และพื้นที่หนองระบู่) เสนอแนะให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่นหัตถอุตสาหกรรม หัตถกรรม การท่องเที่ยว การอยู่อาศัย พาณิชยกรรม การอนุรักษ์เมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น การสาธารณูปโภค และสาธารณูปการเท่านั้น ที่ดินประเภทนี้ ไม่ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

- 1) โรงงานทุกจำพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน
- 2) คลังน้ำมันเชื้อเพลิงและสถานที่ที่ใช้ในการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเพลิง
- 3) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลวตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงแต่ไม่หมายรวมรวมถึง ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซและสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ
- 4) เลี้ยงสัตว์ทุกชนิดเพื่อการค้า
- 5) สุสาน และฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน
- 6) จัดสรรที่ดินเพื่อประกอบอุตสาหกรรม
- 7) การอยู่อาศัยหรือประกอบพาณิชยกรรมประเภทอาคารสูง
- 8) สถานที่เก็บสินค้าซึ่งเป็นที่พักหรือขนถ่ายสินค้าหรือสิ่งของเพื่อประโยชน์ทางการค้าหรืออุตสาหกรรมแต่ไม่หมายรวมถึงการเก็บสินค้าหรือสิ่งของเพื่อการจำหน่าย ณ สถานที่นั้น
- 9) โรงฆ่าสัตว์

- 10) ไซโลเก็บผลิตผลทางการเกษตร
- 11) กำจัดมูลฝอย
- 12) ซั้วขายหรือเก็บเศษวัสดุ
- 13) ซั้วขายหรือเก็บชิ้นส่วนเครื่องจักรกลเก่า

การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารให้เป็นตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

- 1) ความสูงอาคารไม่เกิน เรือนยอดของเจดีย์ในเขตเมืองเก่า โดยวัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึง ยอดผนังของชั้นสูงสุด
 - 2) อาคารของรัฐควรก่อสร้างให้มีเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์พื้นถิ่น
 - 3) อาคารใหม่ที่จะก่อสร้างควรมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่
 - 4) สีของอาคาร ควรเป็นสีที่กลมกลืนกับสภาพสถาปัตยกรรมโดยรอบ
- การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมขนส่งทางน้ำ หรือการสาธารณูปโภค

ข้อที่ 8 พื้นที่ดินหมายเลข 4 ที่กำหนดไว้เป็นสีเทา ให้เป็นพื้นที่ประเภทอนุรักษ์เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ เมืองพะเยา เพื่อการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ และส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ (เมืองเก่าท่าวังทอง จอมทอง และกลุ่มโบราณสถานบ้านสันธาตุ)เสนอแนะให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หัตถกรรม การท่องเที่ยว ศูนย์เรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์เมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น การหัตถกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่น การจักสาน ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา การทำครกหิน การสานไม้กวาด ทำเครื่องมือจับปลา การทอผ้า ช่างแกะสลัก การทำล้อเกวียน งานสิ่งประดิษฐ์ การทำเสื้อกการ ทำปลาร้า ปลาสาม ประดิษฐ์ดอกไม้ ผลิตภัณฑ์เศษผ้า ดนตรีพื้นเมือง การละเล่น ซอ พิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมพื้นบ้าน การสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ เป็นส่วนใหญ่ ที่ดินประเภทนี้ ไม่ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

- 1) โรงงานทุกจำพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน
 - 2) คลังน้ำมันเชื้อเพลิงและสถานที่ที่ใช้ในการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อจำหน่ายที่
- ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเพลิง

3) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลว ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงแต่ไม่หมายความรวมถึง ร้านจำหน่ายก๊าซ สถานที่ใช้ก๊าซและสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

4) เลี้ยงสัตว์ทุกชนิดเพื่อการค้า

5) สุสาน และฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน

6) จัดสรรที่ดินเพื่อประกอบอุตสาหกรรม

7) การอยู่อาศัยหรือประกอบพาณิชยกรรมประเภทอาคารสูง

8) สถานที่เก็บสินค้าซึ่งเป็นที่เก็บพักหรือขนถ่ายสินค้าหรือสิ่งของเพื่อประโยชน์ทางการค้าหรืออุตสาหกรรมแต่ไม่หมายความรวมถึงการเก็บสินค้าหรือสิ่งของเพื่อรอการจำหน่าย ณ สถานที่นั้น

9) โรงฆ่าสัตว์

10) ไซโลเก็บผลิตผลทางการเกษตร

11) กำจัดมูลฝอย

12) ซื้อมาขายหรือเก็บเศษวัสดุ

13) ซื้อมาขายหรือเก็บชิ้นส่วนเครื่องจักรกลเก่า

การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารให้เป็นตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

1) ความสูงอาคารไม่เกิน เรือนยอดของเจดีย์ในเขตเมืองเก่า โดยวัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึง ยอดผนังของชั้นสูงสุด

2) อาคารของรัฐควรก่อสร้างให้มีเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์พื้นถิ่น

3) อาคารใหม่ที่จะก่อสร้างควรมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่

4) สีของอาคาร ควรเป็นสีที่กลมกลืนกับสภาพสถาปัตยกรรมโดยรอบ

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมขนส่งทางน้ำ หรือการสาธารณสุขโรค

ข้อที่ 9 พื้นที่ดินหมายเลข 5 ที่กำหนดไว้เป็นสีเหลือง ให้เป็นพื้นที่ประเภทส่งเสริมและรักษา เอกลักษณ์เมืองพะเยาเพื่อการท่องเที่ยว และพื้นที่เมืองพะเยา (พื้นที่เมืองพะเยา) เสนอแนะให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อ พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย การท่องเที่ยว และเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว สถาบันราชการ การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการเป็นส่วนใหญ่ ที่ดินประเภทนี้ ไม่ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

1) โรงงานทุกจำพวกตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน เว้นแต่โรงงานตามประเภท ชนิด และจำพวกที่กำหนดให้ดำเนินการได้ตามบัญชีท้ายข้อกำหนดนี้ และโรงงานบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน

2) คลังน้ำมันเชื้อเพลิงและสถานที่ที่ใช้ในการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อจำหน่ายที่ต้องขออนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเพลิง เว้นแต่เป็นสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

3) สถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซสำหรับก๊าซปิโตรเลียมเหลวตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงแต่ไม่รวมความรวมถึงสถานบริการ ร้านจำหน่ายก๊าซสถานที่ใช้ก๊าซและสถานที่จำหน่ายอาหารที่ใช้ก๊าซ

4) สุสานและฌาปนสถานตามกฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน

5) จัดสรรที่ดินเพื่อประกอบอุตสาหกรรม

6) ประกอบอุตสาหกรรมประเภทอาคารขนาดใหญ่

7) กำจัดมูลฝอย

8) ซื้อมายหรือเก็บเศษวัสดุ

9) ซื้อมายหรือเก็บชิ้นส่วนเครื่องจักรกลเก่า

การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำ ลำคลอง หรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 3 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมขนส่งทางน้ำหรือการสาธารณสุขโรค

ข้อที่ 10 พื้นที่ดินหมายเลข 6 ที่กำหนดไว้เป็นสีฟ้า ให้เป็นพื้นที่ประเภทส่งเสริมเกษตรกรรมภูมิปัญญา และวิถีชีวิตเกษตร (พื้นที่เกษตรกรรมรอบกว๊านพะเยา) เสนอแนะให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม การอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำ ทัศนกรรม การอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำ และกิจกรรมประเภทส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจักสาน ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา การทำครกหิน การสานไม้กวาด ทำเครื่องมือจับปลา การทอผ้า ช่างแกะสลัก การทำล้อยเกวียน งานสิ่งประดิษฐ์ การทำเสื่อกก การทำปลาร้า ปลาสาม ประดิษฐ์ดอกไม้ ผลิตภัณฑ์พิเศษผ้า ดนตรีพื้นเมือง การละเล่น ซอ พิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมพื้นบ้าน การสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการเป็นส่วนใหญ่ การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารให้ มีพื้นที่ว่างโดยรอบอาคารไม่น้อยกว่า ร้อยละ 35 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต การใช้ประโยชน์ที่ดินริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะ ให้มีที่ว่างตามแนวนานริมฝั่งตามสภาพธรรมชาติของแม่น้ำ ลำคลองหรือแหล่งน้ำสาธารณะไม่น้อยกว่า 6 เมตร เว้นแต่เป็นการก่อสร้างเพื่อการคมนาคมขนส่งทางน้ำหรือการสาธารณสุขโรค

ข้อที่ 11 พื้นที่ดินหมายเลข 7 ที่กำหนดไว้เป็นสีเขียวอ่อน ให้เป็นพื้นที่ประเภทส่งเสริมวิถีชีวิตริมกว๊าน และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรอบกว๊านพะเยา (พื้นที่ริมกว๊านพะเยา ระยะ 50 เมตรจากขอบกว๊านเข้ามาในพื้นดิน และระยะ 50 เมตร จากขอบกว๊านพะเยาลงไปในกว๊านพะเยา) เสนอแนะให้ที่ดินซึ่งเป็นของรัฐ ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำ และการส่งเสริมกิจกรรมวิถีชีวิตของชุมชนริมกว๊าน เช่น การจัดการสวน ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา การทำครกหิน การสานไม้กวาด ทำเครื่องมือจับปลา การทอผ้า ช่างแกะสลัก การทำล้อเกวียน งานสิ่งประดิษฐ์ การทำเสื่อ การทำปลาร้า ปลาสาม ประดิษฐ์ดอกไม้ ผลิตภัณฑ์เศษผ้า ดนตรีพื้นเมือง การละเล่น ซอ พิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมพื้นบ้าน โดยองค์กรปกครองท้องถิ่น และสถาบันราชการ

เสนอแนะให้ที่ดินประเภทนี้ซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การอยู่อาศัย เกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม หัตถกรรม การอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำ และกิจกรรมประเภทส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชน เช่น การประมงพื้นบ้าน การจัดการสวน ผลิตภัณฑ์ผักตบชวา การทำครกหิน การสานไม้กวาด ทำเครื่องมือจับปลา การทอผ้า ช่างแกะสลัก การทำล้อเกวียน งานสิ่งประดิษฐ์ การทำเสื่อ การทำปลาร้า ปลาสาม ประดิษฐ์ดอกไม้ ผลิตภัณฑ์เศษผ้า ดนตรีพื้นเมือง การละเล่น ซอ พิธีกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมพื้นบ้าน การสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขการ หรือสาธารณสุขประโยชน์

ที่ดินประเภทนี้ ไม่ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด ดังต่อไปนี้

- 1) จัดสรรที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย
 - 2) การอยู่อาศัยประเภทอาคารขนาดใหญ่
 - 3) การอยู่อาศัยประเภทห้องแถว ตึกแถว หรือบ้านแถว
 - 4) การอยู่อาศัยประเภทห้องชุด อาคารชุด หอพัก หรืออาคารพักอาศัยรวม
- การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารควรกำหนดลักษณะอาคารดังต่อไปนี้

- 1) ความสูงอาคารไม่เกิน 6 เมตร โดยวัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึง ยอดผนังของชั้นสูงสุด โดย
- 2) อาคารควรมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น
- 3) สีของอาคาร ควรเป็นสีที่กลมกลืนกับสภาพรอบกว๊านพะเยา
- 4) ให้มีพื้นที่ว่างโดยรอบอาคารเท่ากับกฎหมายกำหนด คือไม่น้อยกว่า ร้อยละ 25 ของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาตก่อสร้างอาคาร

จากการดำเนินงานในโครงการ สามารถรวบรวมภาพกิจกรรมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดังนี้

- 6.1 กิจกรรม “ภาพถ่ายเมืองพะเยา”
- 6.2 โครงการอบรม “นักสืบวัฒนธรรม”
- 6.3 การสร้างเครือข่าย “วัฒนธรรมเมืองพะเยา”
- 6.4 กิจกรรม “ชั๊ตถีบแอ่วเฮือนวานเมืองพะเยา”

6.1 กิจกรรม “ภาพถ่ายเมืองพะเยา” โดยการประกวดภาพถ่ายแบ่งเป็น 2 หัวข้อ คือ

- 1) หัวข้อ “ภาพสะท้อนเมืองพะเยา”
- 2) หัวข้อ “ภาพเก่าเล่าอดีต”

ระยะเวลาดำเนินการ 1 พฤศจิกายน 2554 – 31 มกราคม 2555

- จากการดำเนินกิจกรรมพบว่า กิจกรรม “ภาพเก่าเล่าอดีต” ไม่มีผู้ส่งเข้าประกวด
- กิจกรรม “ภาพสะท้อนเมืองพะเยา” มีผู้ส่งภาพเข้าประกวด 82 ภาพ

กรรมการตัดสินภาพถ่ายในโครงการ

- 1) ดร.อดิศร เรือลม สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพะเยา
- 2) นายนพดล ภูชัย หัวหน้าหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติจังหวัดพะเยา
- 3) นายเกรียงศักดิ์ ขวัญสง่าผู้จัดการบริษัทนครนิวส์การพิมพ์และชมรมพะเยาโฟโต้คลับ

ผลการตัดสินการประกวดภาพถ่าย

ผลการตัดสินรางวัลชนะเลิศ

ชื่อภาพ : พายุคลื่นลมทรงเรือเล็กห้ามออกจากฝั่ง

ถ่ายโดย : นายศุภกรณ์ บำรุงสุข

ภาพที่ 6.1 ภาพรางวัลชนะเลิศ

ผลการตัดสินรางวัลรองชนะเลิศอันดับ1

ชื่อภาพ : ศรีทรา

ถ่ายโดย : ธีรรัตน์ กุดวงศ์แก้ว

ภาพที่ 6.2 ภาพรางวัลรองชนะเลิศอันดับ1

รางวัลรองผลการตัดสิน ชนะเลิศอันดับ 2

ชื่อภาพ : เวียนเทียน

ถ่ายโดย : นกตล เชี่ยวพาณิชย์กุล

ภาพที่ 6.3 ภาพรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2

ผลการตัดสินรางวัลชมเชย

ชื่อภาพ : พระธาตุจอมทอง

ถ่ายโดย : นายบุศรินทร์ ไชยคำมา

ภาพที่ 6.4 ภาพรางวัลชมเชย (1)

ผลการตัดสินรางวัลชมเชย

ชื่อภาพ : อีกมูมเมืองพะเยา

ถ่ายโดย : นายบุศรินทร์ ไชยคำมา

ภาพที่ 6.5 ภาพรางวัลชมเชย (2)

ภาพถ่ายวันตัดสินกิจกรรมภาพถ่ายเมืองพะเยา

ภาพที่ 6.6 : บรรยากาศการตัดสินภาพประกวดในกิจกรรม “ภาพถ่ายเมืองพะเยา”

6.2 โครงการอบรม “นักสืบวัฒนธรรม”

โดยความร่วมมือระหว่าง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา มหาวิทยาลัยพะเยา ภายใต้โครงการสืบค้นและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเมืองพะเยาเพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืน อย่างสร้างสรรค์

รายละเอียดกิจกรรมโครงการ1.

- 1) การบรรยายเรื่อง “สถานการณ์ด้านวัฒนธรรมเมืองพะเยา” โดย อาจารย์วิมล ปิงเมือง เหล็ก ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา
- 2) การบรรยายเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และจัดการวัฒนธรรมเมืองพะเยา” โดย นายหนี่ เมืองมา วัฒนธรรมจังหวัดพะเยา
- 3) กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์เครือข่าย
- 4) การบรรยายเรื่อง “เทคนิคและวิธีการสืบค้นข้อมูลวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” โดยอาจารย์จากมหาวิทยาลัยพะเยา ดังนี้

- 4.1 ประกอบศิริ ภักดีพินิจ
- 4.2 อาจารย์จารุวรรณ โปษยานนท์
- 4.3 อาจารย์อัมเรศ เทพมา

การนำเสนอความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการประชุมในประเด็น “ก้าวใหม่ของการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมเมืองพะเยา” ในวันพุธที่ 28 มีนาคม 2555 จำนวนผู้เข้าร่วม 62 คน ผู้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายวัฒนธรรมจำนวน 20 คน เครือข่ายนักสืบวัฒนธรรม 42 คน

ภาพถ่ายกิจกรรมอบรมนักสืบวัฒนธรรม

ภาพที่ 6.7 : ภาพกิจกรรมอบรมนักสืบวัฒนธรรม

6.3 การสร้างเครือข่าย “วัฒนธรรมเมืองพะเยา”

ดำเนินการสร้างเครือข่ายแบบมีส่วนร่วมกับ ภาคหน่วยงานและภาคประชาชน รวม 3 กลุ่มเครือข่ายหลัก

- 1) เครือข่ายจากโครงการอบรม “นักสืบวัฒนธรรม”จำนวนเครือข่าย 20 คน จำนวน นักสืบวัฒนธรรม 42 คน
- 2) เครือข่ายพัฒนาชุมชนคนหลายกวีวัน ในการดำเนินงานด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว จากฐานข้อมูลของโครงการฯ
- 3) ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 31 จังหวัดพะเยา เพื่อดำเนินการจัดทำชุมชนต้นแบบ โดยร่วมสำรวจข้อมูลร่วมกับโครงการวิจัยฯ

ภาพถ่ายการประชุมร่วมกับเครือข่ายพัฒนาชุมชนคนหลายกวีวันครั้งที่ 1 วันที่ 17 มีนาคม 2555

ภาพที่ 6.8 : บรรยากาศการร่วมประชุมเครือข่ายพัฒนาชุมชนคนหลายกวีวันครั้งที่ 1

ภาพถ่ายการประชุมร่วมกับเครือข่ายพัฒนาชุมชนคนหลายบ้านครั้งที่ 2 วันที่ 1
เมษายน 2555

ภาพที่ 6.9 : บรรยายภาพการร่วมประชุมเครือข่ายพัฒนาชุมชนคนหลายบ้านครั้งที่ 2

ภาพถ่ายกิจกรรมประชุมร่วมศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 31 จังหวัดพะเยา เพื่อการ
ดำเนินการจัดทำชุมชนต้นแบบ วันที่ 3 เมษายน 2555

ภาพที่ 6.10 : การมีส่วนร่วมกับชุมชนบ้านต้า

6.4 กิจกรรม “ซีร่ถถิบแ่อวเฮือนวานเมืองพะเยา”

กิจกรรม “ซีร่ถถิบแ่อวเฮือนวานเมืองพะเยา” วันอาทิตย์ที่ 27 มกราคม 2556 ณ ตำบล
แม่ณาเรือ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากองค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กร
ภายนอก และประชาชนบ้านแม่ณาเรือ ทั้งสิ้น 74 คน ภายใต้โครงการ การสืบค้นและการจัดการ
มรดกทางวัฒนธรรมเมืองพะเยาเพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืนอย่างสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ
ส่งเสริมการอนุรักษ์เรือนพื้นถิ่น หรือ “เฮือนวาน” ที่สร้างโดยไม่ทำการจ้าง แต่สร้างโดยการ
ช่วยเหลือกันเองจากชุมชน มีเอกลักษณ์และหาชมได้ยากในปัจจุบัน และเป็นจุดเริ่มต้นการ
ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่ณาเรือ โดยเริ่มเปิดกิจกรรม 7.00 น. ณ วัดแม่ณาเรือ

โดยนายสมบัติ สมศักดิ์ นายก อบต.แม่นาเรื่อ ซึ่งบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้มีทั้งหมด 12 หลังคาเรือน ดังนี้

1. บ้านแม่ต๋อมแก้ว สุขัง
2. บ้านแม่แสงแก้ว วันทา
3. บ้านพ่อแก้วมา นนทะกา
4. บ้านนางจันทร์จุย วิชัยโน
5. บ้านนางเหลียม ปัญญาวงศ์
6. บ้านพ่อศรีนวล เมืองมา
7. บ้านนายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์
8. บ้านแม่ต๋อม อุบปิง
9. บ้านพ่ออนันต์ ฟ่อนา
10. บ้านอ้อยสม ใจเสมอ
11. บ้านภาวิณี ชันรัตน์
12. บ้านคุณณัฐพงษ์ บุญเรือง

ภาพการเปิดกิจกรรม “ขี่รถถีบแ่วว่ือนหวานเมืองพะเยา”

ภาพการเปิดกิจกรรม “ขี่รถถีบแ่ววเฮือนวานเมืองพะเยา” (ต่อ)

ภาพที่ 6.11 ภาพการเปิดกิจกรรม “ขี่รถถีบแ่ววเฮือนวานเมืองพะเยา”

ภาพบรรยากาศกิจกรรม ชีรถถีบแ่วเฮือนหวานเมืองพะเยา

1.บ้านแม่ต๋อมแก้ว สุขัง	
2.บ้านแม่แสงแก้ว วันทา	

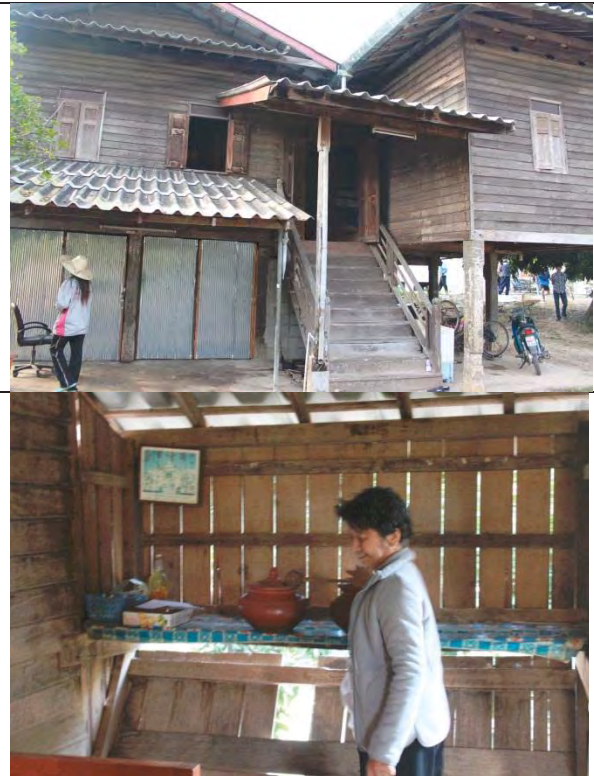
3.บ้านพ่อแก้วมา นนทะกา

4.บ้านนางจันทร์ฉุย วิชัยโน

5.บ้านนางเหลียม ปัญาวงศ์

6.บ้านพ่อศรีนวล เมืองมา

7.บ้านนายเหรียญทอง ปัญญาวงศ์

8.บ้านแม่ต๋อม อูบปิง

9.บ้านพ่อนันต์ ฟ่อนา

10.บ้านอุ้ยสม ใจเสมอ

11.บ้านภาวิณี ชันรัตน์	
12.บ้านคุณณัฐพงษ์ บุญเรือง	

ภาพที่ 6.12 : กิจกรรมขี่รถถีบแ่ววเฮือนวานเมืองพะเยา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา ประการที่สอง เพื่อจัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา และประการสุดท้าย เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน

7.1 สรุปผลการวิจัย

7.1.1 การศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา เพื่อจัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาและเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมืองการท่องเที่ยวและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนในการค้นหาข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้ได้แผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน ซึ่งผลการดำเนินงานวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านมรดกทางวัฒนธรรมด้าน

ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองพะเยา

จากการศึกษาพบว่า ทางด้านหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของเมืองพะเยา หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเภทตำนานและพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับสร้างเมืองพะเยา หลักฐานทางด้านโบราณคดี หลักฐานทางโบราณคดี ประเภทโบราณวัตถุ และเหตุการณ์สำคัญในพื้นที่ อ.เมืองพะเยา ระหว่างปี พ.ศ. 2330 – 2553 พบว่าหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลของการตั้งถิ่นฐานของเมืองพะเยา มีความเป็นมาตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 นั้นเป็นช่วงเวลาที่ยัง

ไม่มีการจดบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร จึงจำเป็นต้องใช้หลักฐานประเภท ตำนาน นิทานปรัมปราเรื่องเล่าและหลักฐานทางด้านโบราณคดีทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุและในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ในเมืองพะเยาพบจารึกหินทรายจำนวนมาก จารึกด้วยอักษรฝักขาม เนื้อหาของจารึกเกี่ยวข้องกับเมืองพะเยาภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนาและความสัมพันธ์กับอาณาจักรสุโขทัย รวมทั้งเรื่องราวของพระพุทธศาสนาในเมืองพะเยา

สำหรับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประเภทตำนานและพงศาวดารที่เกี่ยวข้องกับสร้างเมืองพะเยา หาก กล่าวถึง ขุนลาวเงิน หรือลาวเงินสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์ลวจังกราชขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 17 มีโอรสสององค์ คือ ขุนชิน และขุนจอมธรรมต่อมาได้ให้ขุนชิน ครองเมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสนสืบต่อจากพระองค์ แล้วได้มอบสมบัติและไพร่พลส่วนหนึ่งให้กับขุนจอมธรรม เพื่อไปสร้างเมืองขึ้นใหม่ขุนจอมธรรมได้นำไพร่พลลงมาทางใต้จนมาถึงบริเวณปลายดอยด้วน หรือดอยชมพู ริมฝั่งแม่น้ำสายตา หรือแม่น้ำอิงในปัจจุบัน ได้พบเมืองร้างแห่งหนึ่งมีร่องรอยคูน้ำคันดินรอบเมือง รูปสัณฐานคล้ายผลน้ำเต้าทางทิศเหนือเป็นเนินสูงทางทิศใต้และทิศตะวันออกเป็นพื้นที่ลาดต่ำลงทางทิศตะวันตกมีหนองน้ำขนาดใหญ่และมีหนองน้ำทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยสันฐานของเมืองมีลักษณะขั้วมกลตามนามเมืองว่า สีหราช ขุนจอมธรรมจึงสั่งให้ไพร่พลหักร้างถางพงบริเวณนั้นและสร้างเมืองใหม่ขึ้นโดยตั้งชื่อว่า เมืองภูกามยาว ประมาณปี พ.ศ. 1639 ต่อมาน่าจะเรียกว่า เมืองพยาว

จากการศึกษาหลักฐานประเภทจารึก พบศิลาจารึกที่สามารถยืนยันว่ามีเมืองพะเยาอยู่จริง ตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 19 หลักฐานชิ้นสำคัญ ได้แก่ จารึกสมัยสุโขทัย หลักที่ 2 (วัดศรีชุม) จารึกขึ้นเมื่อ พ.ศ.1885 – 1910 โดยปรากฏนามของ สมเด็จพระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุพามุณี ศิริรัตนลังกาทีปมหาสามี หลานของพ่อขุนศรีนาวนาถุม กษัตริย์ที่ปกครองเมืองศรีสัชนาลัย – สุโขทัย จารึกพญาเจ้าเมืองและพญาร่วง จารึกด้วยอักษรไทยฝักขามทำจากหินทรายสีแดง ปัจจุบันอยู่ที่วัดลี อ.เมือง จ.พะเยา เนื้อหาในจารึกชำรุดไม่สามารถระบุได้ว่ากล่าวถึงเรื่องใดมีเพียงนามของ "ลาวงำเมิง" และ"พระยาร่วง" ถือเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่สามารถอ้างอิงถึงเหตุการณ์ที่สามกษัตริย์มาพบกันที่เมืองพะเยาบริเวณลุ่มแม่น้ำอิงและสามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่ามีเมืองพะเยาอยู่แล้วและความสัมพันธ์กับเมืองอื่นๆ อย่างเช่นเมืองเชียงแสนและเมืองสุโขทัยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา และจารึกวัดเชียงมั่น กล่าวถึง ประวัติการก่อสร้างวัดเชียงมั่น ตั้งแต่ พ.ศ. 1839 จนถึง พ.ศ.2124 จารึกหลักนี้ แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของพระสหายทั้งสาม และการเป็นพันธมิตรของเมืองเชียงใหม่ สำหรับจารึกที่พบในเมืองพะเยา

ที่เก่าแก่ที่สุด พบว่าจารึกในปี พ.ศ.1954 ได้แก่ จารึกกษัตริย์ราชวงศ์มังราย (ลพ.9) จารึกเจ้าสีหะนรินทร์กระทำพระ (พย.44) จารึกเจ้าหมีนเลียงเป็นเจ้าสีหะนรินทร์เมืองพยาว (พย.47) จารึกวัดห้วยนาคน (พย.52) เนื้อหาของจารึกกลุ่มนี้จะกล่าวถึงพญาสามฝั่งแกนให้อาวุธเลียงมาเป็นเจ้าสีหะนรินทร์เมืองพะเยาและได้สร้างวัดและพระเป็นพุทธรูปไว้ในเมืองพะเยา เมืองพะเยาปรากฏอย่างเด่นชัดอีกครั้งในสมัยของพระเจ้าติโลกราชโอรสของพญาสามฝั่งแกน เป็นกษัตริย์ครองเมืองเชียงใหม่ในระหว่าง ปีพ.ศ.1985 – 2030 เป็นช่วงที่อาณาจักรล้านนาเจริญสูงสุดเนื่องจากพระเจ้าติโลกราชสามารถยึดเมืองแพร่และเมืองน่านได้ทั้งสองเมือง

จากการสืบค้นหลักฐานทางโบราณคดี ประเภทโบราณวัตถุ (โบราณวัตถุในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ 19) ได้พบ เครื่องมือหิน ที่กระจัดกระจายตามชุมชนโบราณ ในบริเวณแอ่งที่ราบเชียงราย พะเยา ในบริเวณเมืองพะเยาพบบริเวณม่อนผาเกี๋ยงเป็นเทือกเขาหินทรายเตี้ยๆ และเป็นส่วนหนึ่งของดอยดวนหรือดอยชมพู อยู่ทางทิศเหนือของตัวเมืองพะเยา และพบหินตั้ง ในเมืองพะเยา ได้มีการนำก้อนหินขนาดใหญ่มาตั้ง เพื่อกำหนดเขตสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อประกอบพิธีกรรม แสดงถึงความเชื่อในเขตลุ่มแม่น้ำอิงก่อนที่จะมีการนับถือพุทธศาสนา

จากการศึกษาและสำรวจเมืองโบราณของ ได้ค้นพบเมืองโบราณในเขตจังหวัดพะเยา จำนวน 22 แห่งอยู่ตามอำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน อำเภอแม่ใจ อำเภอปง และอำเภอเชียงคำ)ซึ่งพบร่องรอยของเมืองโบราณและแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ 1) เวียงท่าวังทอง หรือ เวียงโบราณบ้านประตูลุย หรือเวียงน้ำเต้า พบร่องรอยคูน้ำคันดินล้อมรอบเมืองโบราณผังเมืองมีลักษณะคล้ายผลน้ำเต้า พบวัดลี และซากโบราณสถานบริเวณภายในและภายนอกกำแพงเมือง พบประติมากรรมหินทรายจำนวนมากทั้งพระพุทธรูปชิ้นส่วนพระพุทธรูป 2) เวียงปูลาม พบหลักฐานชิ้นสำคัญ คือ ศิลาจารึกที่กล่าวถึงชื่อวัดอารามป่าน้อย พบพระพุทธรูปหินทราย ชิ้นส่วนของพระพุทธรูป ส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม 3) เวียงหนองหวี พบเศษภาชนะดินเผา และเครื่องเคลือบ จากแหล่งเตาภาคเหนือ สันนิษฐานว่า เวียงหนองหวีและเวียงปูลาม เป็นเวียงที่ร่วมสมัยกัน 4) เวียงพระธาตุจอมทอง พบหลักฐานชิ้นสำคัญคือเครื่องเคลือบจากแหล่งเตาภาคเหนือพระพุทธรูป ชิ้นส่วนพระพุทธรูปและประติมากรรมที่ทำจากหินทราย ตามแบบศิลปะสกุลช่างพะเยา 6) เวียงบัวหรือเวียงกำ พบเศษภาชนะดินเผาแบบเคลือบและไม่เคลือบ พบว่าเวียงโบราณนี้น่าจะเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยแหล่งใหญ่ของเมืองพะเยา 7) เวียงฮาง หรือเวียงห้าว พบมีส่วนของวิหาร และเจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม พบเศษภาชนะดินแบบเคลือบและไม่เคลือบ และพบชิ้นส่วนของพระพุทธรูปหินทราย สกุลช่างพะเยา 8) เวียงแก พบซากโบราณสถานแต่ไม่สามารถศึกษารูปแบบได้ พบเศษ

ภาชนะดินเผาแบบเคลือบและไม่เคลือบ เครื่องถ้วยจีนราชวงศ์หมิง (หมิง) และราชวงศ์ชิง (ชิง)

9) เวียงจันทน์ สันนิษฐานว่า เวียงจันทน์จะเป็นเวียงจันทน์เดียวกับเวียงแก 10) เวียงลอ พบซากโบราณสถาน และเนินดินมากกว่า 100 แห่ง ทำ เป็นเมืองขนาดใหญ่ พบเจดีย์ที่วัดศรีปิงเมือง นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนของฐานพระพุทธรูปขนาดเล็ก โดยเฉพาะส่วนฐานมีจารึกด้วยอักษรไทยล้านนา เนื้อหาในจารึกกล่าวถึงการอุทิศถวายบริวาร ข้าทาส ชื่อผู้อุทิศและจารึกชื่ออดีตพระพุทธเจ้าในแต่ละพระองค์ 11) แหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยม่อนอ่อม สันนิษฐานว่าเป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยที่สำคัญของเมืองพะเยา จากการสำรวจพบเนินดินที่น่าจะเป็นเตาเผา แต่ไม่ปรากฏร่องรอยของเตาเผาเครื่องถ้วย 12) แหล่งตัดหินทรายม่อนนาเกียง พบบริเวณที่มีร่องรอยการตัดหิน สันนิษฐานว่า น่าจะนำหินมาแกะสลักเป็นพระพุทธรูป และประติมากรรมหินทรายสกุลช่างพะเยา หลักฐานที่สำคัญ คือ จารึกอักษรไทยล้านนา ผสมกับอักษรสมัยสุโขทัย

2) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมในเขตอำเภอเมืองพะเยา

พะเยา

ได้มีการดำเนินการศึกษา ส่วนอาคารพักอาศัยและส่วนอาคารศาสนา โดยการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา ได้ดำเนินการสำรวจทั้ง 2 ด้าน ดังนี้

2.2.1) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นที่ประเภทเรือนพักอาศัย

พื้นที่

งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ครอบคลุมการศึกษาในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ทั้งหมด 842.08 ตร.กม. จำนวน 172 หมู่บ้าน ทั้งหมด 15 ตำบล ดังนี้ ตำบลเวียง ตำบลแม่ต้า ตำบลแม่นาเรื่อ ตำบลบ้านต๋อน ตำบลบ้านต้า ตำบลบ้านต๋อม ตำบลแม่ปืม ตำบลแม่กา ตำบลบ้านใหม่ตำบลจำปาหวาย ตำบลท่าวังทอง ตำบลแม่ใส ตำบลบ้านสาข ตำบลท่าจำปี ตำบลสันป่าม่วง ซึ่งการศึกษาจากการสำรวจพบว่า เรือนพื้นถิ่นในเขตเมืองที่ยังคงอยู่สภาพที่มีการใช้งานปกติและยังสามารถเข้าไปดำเนินศึกษาวิจัยนั้นพบว่า อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลแม่นาเรื่อ อ.เมือง จ.พะเยา ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวพบเรือนพื้นถิ่นที่มีอายุการก่อสร้างตั้งแต่ 40 – 60 ปี พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 15 หลัง ที่หลงเหลืออยู่ในสภาพที่มีการใช้งานและปล่อยรกร้างในบางหลังและจากการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลงานอาคารพักอาศัย หมู่บ้านแม่

นาเรือ ได้สัมภาษณ์ข้อมูลพบว่าประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมืองและพบว่ามีการพบปะกันที่มีอายุมากกว่า 2 ชั่วโมงคน มากกว่า 100 ปี มีขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมเหมือนกลุ่มคนล้านนา ในชุมชนมีอาชีพหลักคือการทำอาชีพเกษตรกรรม และงานช่างในการแปรรูปไม้เป็นเครื่องใช้ของตกแต่งและรวมถึงการทำพาหนะสำหรับขนส่งในอดีต เช่น การทำ “ล้อจั่ว” หรือ “ล้อควาย” หรือในภาษาไทยกลางเรียกว่า เกวียน มีการกลึงแกะสลักคอกหัวล้อเกวียน การกลึงเต้าไม้ลูกกรงสำหรับระเบียง เป็นต้น และจากการสืบค้นด้วยวิธีการสัมภาษณ์ภูมิโนเวสท์ ภูมิลักษณะ ทางวัฒนธรรม กับความสัมพันธ์กับผังของชุมชน พบว่าเริ่มแรกของการสร้างหมู่บ้านมีเพียง 3-4 หลัง และมีชุมชนเริ่มแรกเพียง 2-3 ชุมชน เท่านั้น และด้านคติและความเชื่อ องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่ส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น ในหมู่บ้านแม่น้ำเรือ มีการอาศัยและเกี่ยวเนื่องอยู่กับธรรมชาติแวดล้อม การสร้างบ้านในอดีตมีองค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นรุ่นต่อรุ่น โดยการเขียนถ่ายทอดลงบน “พับสา” หรืออุปกรณ์สำหรับจดบันทึก ทำมาจากกระดาษสา นำมาเรียงหัวท้ายและตัดให้เท่ากัน ความรู้ด้านการตั้งบ้านเรือนได้มีการบันทึกไว้ อาทิ เช่น การเลือกทำเล ที่ตั้งบ้าน การกำหนดขนาดบ้านให้เป็นมงคลโดยใช้จำนวนของเสาเป็นตัวกำหนด การเลือกชนิดของไม้ที่นำมาปลูกบ้าน วันมงคลที่ควรทำการลงเสาเอกบ้าน วันฉลองทำบุญขึ้นบ้านใหม่ และองค์ความรู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการปลูกบ้าน เป็นต้น ทางด้านความเชื่อและประเพณี มีผลเชื่อมโยงต่อแนวคิดและส่งผลต่อการกำหนดทั้งที่ตั้ง ขนาด และสัดส่วนของเรือนพักอาศัย ทางด้านเอกลักษณ์และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนพื้นถิ่น ในพื้นที่หมู่บ้านแม่น้ำเรือ เรือนวาน หรือ “เฮือนวาน” มีวิธีการการก่อสร้าง และใช้แรงงานการก่อสร้างโดยอาศัยเครือญาติและเจ้าของบ้านเป็นแรงงานที่ช่วยเหลือในการก่อสร้าง โดยอาศัยให้वान หรือ การลงแขกขอแรงกันสลับสลับเปลี่ยนกันก่อสร้างไปตามบ้านต่าง ๆ จนเป็นเหตุผลที่มาของการเรียกชื่อ “เฮือนวาน” นับแต่อดีตเป็นต้นมา ปัจจุบันได้ถูกทำการรื้อถอนไปค่อนข้างมาก ยังเหลือพบเพียงไม่กี่หลัง ซึ่งมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ค่อนข้างเด่นชัด ทั้งทางด้าน รูปแบบ ขนาด และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของตัวเรือนที่ครบถ้วน

2.2.2) ลักษณะทางสถาปัตยกรรมอาคารศาสนา

งานสถาปัตยกรรมอาคารศาสนา ครอบคลุมการศึกษาในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ครอบคลุมทั้งหมด 15 ตำบล ดังนี้ ตำบลเวียง ตำบลแม่ต๋ำ ตำบลแม่น้ำเรือ ตำบลบ้านต๋อน ตำบลบ้านต้า ตำบลบ้านต๋อม ตำบลแม่ปืม ตำบลแม่กา ตำบลบ้านใหม่ตำบลจำปาหวาย ตำบล

ท้าววังทอง ตำบลแม่ใส ตำบลบ้านสาข ตำบลท่าจำปี ตำบลสันป่าม่วง จากการสำรวจงานสถาปัตยกรรมอาคารศาสนา พบว่ารูปแบบของหลังคาประกอบด้วย 9 รูปแบบ ส่วนอาคารทางศาสนาในด้านสีของอาคารทางศาสนา นิยมการใช้สีขาวเป็นสีพื้นและทำการตกแต่งด้วยการทาสีอื่น เช่น สีเหลือง สีแดง และสีทอง เป็นสีสำหรับทาองค์ประกอบของอาคารเช่นตำแหน่งเสา ชั้ม ประตู ชั้มหน้าต่าง ในส่วนของบริเวณเชิงชายของหลังคานิยมใช้สีแดงเข้ม และสีแดงสดเป็นสีสำหรับเก็บพบรูปแบบของหน้าบรรณซึ่งปรากฏรูปแบบในหลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้ลดทอนส่วนใหญ่สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่ง ประกอบด้วย หน้าบรรณลดทอนลายพันธุ์พฤกษา หน้าบรรณแบบตกแต่งลายเครือเถา หน้าบรรณแบบตกแต่งลายด้วยเทพพนม หน้าบรรณแบบตกแต่งลายเครือเถาและรูปปั้นพระพุทธรูป หน้าบรรณแบบตกแต่งด้วยลายเครือเถาและรูปธรรมจักร ส่วนรูปแบบของส่วนตกแต่งทางสถาปัตยกรรมประเภทคันทวยพระวิหาร จากการสืบค้นพบว่า มีลักษณะอยู่สองประเภท ประกอบด้วย คันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบวัดมาตรฐานภาคกลาง และคันทวยตามแบบเอกลักษณ์งานสถาปัตยกรรมแบบพื้นเมืองภาคเหนือ สำหรับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอาคารทางศาสนา ประเภท องค์ประกอบทางศิลปกรรมประเภทงานประดับและตกแต่งด้วยลดทอนและกระจกสี และงานปูนปั้น พบว่ามีวัดในเขตพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดพะเยามีการประดับและตกแต่งชั้มประตูหน้าต่าง ด้วยงานปูนปั้นและกระจกสี ซึ่งรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชั้มประตูและหน้าต่างสามารถจำแนกได้เป็นสองรูปแบบ คือ รูปแบบชั้มประตูแบบเรือนยอดแบบปราสาทและรูปแบบชั้มประตูแบบพื้นเมืองภาคเหนือ

3) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิ

ปัญญาประเพณี และอาชีพของอำเภอเมืองพะเยา

จากการศึกษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาประเพณี และอาชีพของอำเภอเมืองพะเยา ได้สำรวจและศึกษาในพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา จำแนกเป็นจำนวนองค์ความรู้ทั้งหมดได้ 73 องค์ความรู้ จากจำนวนผู้รู้ 274 คน ได้พบลักษณะจำเพาะของภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับประเภทภูมิปัญญาในพื้นที่ ๆ ที่สำรวจได้ คือ ด้านเกษตรพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย เกษตรกรรมพื้นบ้าน การปลูสดั้วบ้าน พันธุ์กรรมพืชท้องถิ่น สุขอนามัยสัตว์ที่ใช้ประโยชน์ การดูแลรักษาพืชเพาะปลูก ด้านสุขอนามัย ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย อาหารพื้นบ้าน ยาพื้นบ้าน พิธีกรรมพื้นบ้าน กายภาพบำบัดพื้นบ้าน ด้านสิ่งประดิษฐ์และ

เทคโนโลยีพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย เครื่องมืออุปกรณ์ เครื่องใช้ในครัวเรือน ศิลปะ หัตถกรรม เครื่องนุ่งห่ม ด้านการจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย การรักษาจารีตประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ การปลูกฝัง/ส่งเสริมความสามัคคี การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพื้นบ้าน ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับตัวกับสภาวะอากาศ การจัดการทัศนียภาพ การจัดการที่อยู่อาศัย

จากข้อมูลเบื้องต้น สามารถบ่งบอกได้ว่า ประเภทสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีพื้นบ้าน มีจำนวนปราชญ์พื้นบ้านมากที่สุด ซึ่งมีจำนวน 171 คน รองลงมาคือ ประเภทสุขอนามัย มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 52 คน ประเภท การจัดการสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 38 คน ประเภทเกษตรพื้นบ้าน มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 9 คน จำนวนปราชญ์ที่น้อยที่สุดคือ ประเภทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีปราชญ์พื้นบ้านทั้งหมด จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 274 คน

7.1.2 การจัดทำแผนที่พัฒนาการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยา

จากการศึกษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และภูมิปัญญา อาชีพ ทำให้ได้เห็นตำแหน่งของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมกระจายอยู่ในพื้นที่โดยรอบของอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา ทั้งพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ทำให้เห็นพัฒนาการของเมืองพะเยา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2330 - 2553 แหล่งมรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพื้นถิ่น จำนวน 15 หลัง อาคารทางศาสนา จำนวน 84 แห่ง และตำแหน่งปราชญ์ผู้รู้ด้านภูมิปัญญาและอาชีพ จำนวน 274 คน

7.1.3 แนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม สามารถสร้างแนวทางการพัฒนาได้ คือ

1) แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านประวัติศาสตร์ ควรส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้เล็งเห็นถึงความสำคัญ คุณค่าของประวัติศาสตร์ของเมืองพะเยา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและความภาคภูมิใจ รวมถึงการจัดงานประเพณี จัดกิจกรรมเพื่อเกิดการตระหนักและอนุรักษ์อย่างยั่งยืน รวมถึง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการบริการ

2) แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรม จากปัญหาที่พบควรมีแนวทางในด้านการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น เช่น การสืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักวิธีการสร้างบ้านและประเพณีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว วัฒนธรรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันในการเข้ามาร่วมวางแผนกับชุมชนในการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์เขื่อนวาวอย่างจริงจัง ซึ่งจะนำไปสู่ความมีเอกลักษณ์และแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวต่อไป สำหรับแนวทางการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทมรดกทางสถาปัตยกรรมประเภทอาคารทางศาสนา ควรให้คนรุ่นหลังได้รู้คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัดแบบดั้งเดิม ซึ่งทำให้เกิดการเห็นคุณค่าและความสำคัญ และการให้ความรู้และชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญของอาคารทางศาสนา รวมถึงการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดูแลรักษา

3) แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ สามารถทำได้ในแนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ คือ

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้ เช่น จัดการฝึกอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญา การนำผลิตภัณฑ์ที่ได้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาต่อยอดในการพัฒนาคุณภาพและออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปลักษณ์สวยงาม การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ การขอใบรับรองคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ การพัฒนา ริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและการสร้างเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อการท่องเที่ยว โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้ คือ การนำเอาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญามาถ่ายทอดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ การนำเอาองค์ความรู้หรือภูมิปัญญามาถ่ายทอดเป็นกิจกรรมประจำปี หรือ ประเพณีทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีแนวทางในการจัดการ ดังนี้ ศึกษา วิจัยและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาที่มีส่วนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และถ่ายทอดองค์ความรู้ นั้น ๆ ให้กับหน่วยงานหรือกลุ่มผู้ที่มีโอกาสใช้ภูมิปัญญาในลักษณะเดียวกันนี้ พร้อมจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนท้องถิ่น และฟื้นฟูองค์ความรู้โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญา ประเพณี และอาชีพ เพื่อการศึกษาและอนุรักษ์ โดยสามารถดำเนินการได้ดังนี้ คือ ทำการศึกษาค้นคว้า และเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของในแต่ละท้องถิ่น จัดการฝึกอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนในท้องถิ่น จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ให้กับคนในท้องถิ่น จัดกิจกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่า แก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง

4) แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการวางผังเมือง

แนวทางการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการวางผังเมือง การพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อการวางผังเมือง นั้นคือการพัฒนาสภาพทางกายภาพของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้น และการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การควบคุมอาคารสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่และบริเวณโดยรอบ เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อม และสภาพภูมิทัศน์ที่มีความสวยงาม สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ควบคุมกิจกรรมทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม และพื้นที่อื่นๆ ในแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน เนื่องจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินบางประเภทอาจจะไม่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ พัฒนาโครงข่ายคมนาคมเพื่อส่งเสริม พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการสร้างแผนกลยุทธ์การพัฒนาพื้นที่

7.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมืองพะเยาที่สอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมในด้านการวางผังเมือง การท่องเที่ยว และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยาอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวคิดในการวางแผนเพื่อการปฏิบัติงาน โดยแบ่งได้ดังนี้

1) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรมของเมืองพะเยามีอยู่มากมายหลายด้าน โดยมีผลการวิจัยที่มีผู้ให้ข้อเสนอแนะและมุมมองในด้านต่างๆ อย่างหลากหลายซึ่งหน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชนควรใช้ข้อมูลเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่ และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนการตัดสินใจในการดำเนินงานในโครงการต่างๆ

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการดำเนินงานในส่วนของการเผยแพร่ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่องและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

3) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่เมืองพะเยามีมรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์หลายด้าน เช่น การแกะสลักหิน การตีมีด การทำปลาส้ม การสานผักตบชวา หมูบ้านเหือนวาน ฉะนั้นภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยว หรือแหล่งอาชีพอย่างต่อเนื่อง

4) การดำเนินงานของภาครัฐทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนราชการกลางควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้าไปดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ของชุมชน เนื่องจาก

ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ที่ทราบความต้องการ ปัญหา และความสามารถของในการของชุมชนมากที่สุด

5) ควรมีหน่วยงานกลางที่จะประสานงานให้โรงเรียนหรือหน่วยงานที่ต้องการเรียนรู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ รวมถึงทำหน้าที่หลักในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลความรู้ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

6) ควรมีหน่วยงานที่เข้าส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนไว้ เพื่อให้เกิดการรื้อฟื้นภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

7) ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดรายได้จากการต่อยอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม โดยอาจเกิดจากผลิตภัณฑ์หรือแรงงานชุมชน

8) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรบรรจุแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในแผนพัฒนาของตำบล เพื่อสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้ายสื่อความหมาย รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งข้อมูลความรู้และการท่องเที่ยวของตำบล

9) นักวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินงานกับชุมชน หลังจากเสร็จสิ้นโครงการประมาณ 1 – 2 ปี เพื่อเป็นที่ปรึกษาและหาแนวทางในการพัฒนาให้ต่อเนื่อง

10) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ควรพิจารณาให้การสนับสนุนด้านวิชาการโดยการถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดประชุมและการจัดอบรม สำหรับประเด็นเทคนิควิชาการที่ควรมีการดำเนินการถ่ายทอดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีข้อเสนอแนะดังนี้

10.1) การจัดฝึกอบรมหลักสูตรการสื่อความหมายโดยบุคคล ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าเมื่อมีผู้ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยว เจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมยังไม่กล้าแสดงออกในการถ่ายทอดเรื่องราวและองค์ความรู้ของตนเองมากนัก และควรส่งเสริมให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือลูกหลานสามารถเล่าเรื่องราวของชุมชนตนเองได้

10.2) ถ่ายทอดวิธีการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนารูปแบบกิจกรรมในชุมชนได้

10.3) ถ่ายทอดวิธีการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ เช่น การอนุรักษ์และดูแลอาคารทางศาสนา การอนุรักษ์และดูแลบ้านเรือนवान การชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวิถีชีวิต

7.2.2 ข้อเสนอแนะต่องานวิจัย ครั้งต่อไป

1) หลังจากเสร็จสิ้นโครงการวิจัยนี้แล้ว ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยในประเด็นต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมการตลาด การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะจุด การบริหารจัดการ เป็นต้น

2) ควรศึกษาในเรื่องความสามารถในการรองรับการพัฒนา รวมถึงข้อจำกัดของทรัพยากรในพื้นที่ศึกษา ตลอดจนระบุขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อมและชุมชนในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยไม่กระทบระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน

3) ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมที่ควรจะเป็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ วิธีการที่จะสร้างการมีส่วนร่วม รวมถึงการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึงให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4) ควรศึกษาเรื่องของการวางแผนพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ แนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน

5) ศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่สามารถจัดขึ้นได้โดยอาศัยพื้นฐานการประกอบอาชีพหรือวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้

6) ควรศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ ป้องกัน หรือสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งในด้านระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต เพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ได้ และสามารถรักษาไว้ให้กับอนุชนรุ่นหลังได้

7.2.3 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1) การสงวนรักษารูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ควรหาแนวทางที่เหมาะสมกับลักษณะสังคมวัฒนธรรมของชุมชน เพราะลักษณะวิถีชีวิต วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมในยุคนั้น ซึ่งการแซ่แข่งวัฒนธรรมอาจไม่ใช่วิธีที่ดีในการสงวนรักษา ทั้งนี้วิธีที่จะช่วยชะลอความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงได้อาจใช้วิธีการให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของรากเหง้าดั้งเดิมที่สามารถทำให้ชุมชนสามารถดำรงรักษาเอกลักษณ์เอาไว้ได้

2) ผู้ที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญา องค์ความรู้ ควรถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลาน หรือผู้ที่คาดว่าจะสืบทอดได้ เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาเหล่านั้นสูญหายไป

3) ควรมีการปลูกฝังให้เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาภายในท้องถิ่นของตน เพื่อให้เกิดความรู้และความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม

4) ควรมีการพัฒนาภูมิทัศน์ภายในชุมชนให้สวยงาม สะอาด พร้อมทั้งเตรียมต้อนรับผู้เยี่ยมชม

5) ควรมีการส่งข่าวประชาสัมพันธ์ไปยังภายนอกชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นขวัญกำลังใจต่อผู้ที่ตั้งใจทำงาน

6) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เหมาะสม ควรส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย หาเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของชุมชน หรือพัฒนารูปแบบเฉพาะตัวให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ป้าย รูปแบบสิ่งก่อสร้าง หรือสินค้าและบริการ เพื่อสร้างความแตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน

7) การจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จได้ควรจัดในรูปแบบของกิจกรรมชุมชน การบริหารงานต้องมีความโปร่งใส มีกฎเกณฑ์ ระเบียบที่เป็นที่ยอมรับและรับรู้กันโดยทั่ว สามารถตรวจสอบได้ มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารเป็นระยะเพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาดอำนาจ

บรรณานุกรม

- จารุภัทร วิมุตเศรษฐ์. (2550). เที้ยวล้านนาตามหาภูมิปัญญาไทย.(1).สำนักพิมพ์อมรินทร์.
กรุงเทพฯ.
- ทศพร พิสิษฐ์กุล. (2547). บทเรียนจากพะเยา (ที่อยากส่ง) ถึงเจ้าพระยา. โรงพิมพ์นันทพันธ์.
เชียงใหม่.
- ประกอบศิริ ภักดีพิณี. (2553). วิถีกว๊าน ดำนาชีวิต ชุมชนบ้านร่องไฮ. มหาวิทยาลัย
นเรศวร พะเยา.
- พระครูโสภณปริยัติสุธี. (2550). สังคมทางการเมืองการปกครองในอาณาจักรญากมยาว (รัฐ
พะเยาในอดีต). กอบคำการพิมพ์. พะเยา
- พระครูโสภณวีรภรณ์และคณะ. (2544). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดพะเยา. มปป.
- พระธรรมวิมลโมลี. (2549). เมืองพะเยา สรรพอดีตเมื่อร้อยปีก่อน.(1). นครนิวส์การพิมพ์.
พะเยา.
- พระธรรมวิมลโมลี. (2550). ความเป็นมาของพะเยาในอดีต.กอบคำการพิมพ์.พะเยา
- พระธรรมวิมลโมลีและเกรียงศักดิ์ ชัยตระกูล. (2445). ครบรอบ 100 ปี เหตุการณ์เงี้ยวก่อการ
จลาจลใหม่ณฑลพายัพ.นครนิวส์การพิมพ์. พะเยา.
- พระมหาไยธิน ฐานิสโร. (2549). 10 ปี หอวัฒนธรรมนิทัศน์ ฯ.อินเตอร์พริ้นท์. เชียงราย
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2552). ประวัติศาสตร์ล้านนา. (6).อมรินทร์. กรุงเทพฯ
- สายันต์ ไพเราะญจิตร. (2555). อารยะพะเยาที่แหล่งเตาเวียงบัว.(1).สำนักพิมพ์สมพันธ์.
กรุงเทพฯ.
- สุจิตต์ วงเทศ. (2538). ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม เมืองพะเยา. สำนักพิมพ์มติชน.
กรุงเทพฯ.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2545). แผ่นดินล้านนา.(2). ด่านสุทธาการพิมพ์. กรุงเทพฯ